

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05346

MILHOME

Ludwig Renn

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

לודוויג רעז

מ ל ח מ ה

אויטאָריזירטע איבערזעצונג

פֿון

עלים באַרנשטיין

צווייטער באַנד

פארלאַג י. א. צוקער, וואַרשע

1 9 3 1

PRINTED IN POLAND

Ludwik Renn; WOJNA tom II

Wyd. Sz. Cukier, Warszawa

Druk. G. Piment, Warszawa

פארווונדעם.

כ׳פין געגאנגען דורכן טויטן וואַלד. ביימער און צווייגן
זאָבן געגלאַנצט זיבערדיק אין לבנה־שיין.
אָן ערד־וואַל האָט זיך געווינן און אַ ברייטער פּלאַץ.
פאַרפולט מיט איבערגעדעקטע טראָגבעטלעך. דאָס זענען געווען
טויטע. פון אַן עפענונג אין דער ערד האָט דורכעדרונגען רוי־
טער ליכטשיין.

איבער מיר האָט אַ סווישטש געטון אַ שראַפּנעל.
כ׳פין אַראָפּגעגאנגען מיט די טרעפּ אויגן. צוויי דאָק־
טוירים זענען געשטאַנען אַריבערגעבויגן איבער עמעצנס אַנט־
פּלויזטן פּוס, באַם ליכט פון העלווייסע קאַרביד־לאַמפּן. דער
אויבערשטער טייל קערפּער און דער קאַפּ האָבן זיך געפונען אין שאַטן.
לינקס האָט אויף אַ בענקל געקריכצט דער פּלוטאַנאָפּירער
האַרנונג, וואָס איז, ווי עס שיינט, נישט געווען פאַרווונדעט,
אפּשר איז ער געוואָרן פאַרשאַטן.

כ׳האַב נישט געוויסט, וואָס כ׳זאָל טון און פּין געפּליבן
שטיין פאַר אים. ער האָט אַרויפגעקוקט צו מיר און געזאָגט
אומנאַטירלעך: — גוטן אָונט! — און זיך זיידער אָנגעהויבן
צו פּאַוועגן. ער איז געווען פּמעט לייטיש אָנגעטון, הגם פאַר־
שמירט מיט לייב. כ׳האַב אים נישט לייב געהאַט, ווייל ער
פּלעגט חוּק מאַכן פון אַלעמען: — אָן, דאָסדאָזיקע געפּיל אין
קאָפּ! אַלץ דרייט זיך מיר פאַר די אויגן.

מהאָב דאָס געהערט ווי פונווייטנס, כ'האָב דערפילט ווי
עפעס דערנענטערט זיך. ס'איז מיר דורך אַ שוידער.

— האָב איך זיך געוואָלט צוריקקערן צו דער קאָמפּאָניע ?
ניין, כ'האָלט נישט, אַז כ'האָב געדאַרפט אַוועק פּאַרנט ; און בינן
דאָך געווען דאָרט...

צי האָט ער דאָס גערעדט צו מיר ? האָב איך געטראַכט,
און פּאַרט נישט געקאָנט צוהערן. — כ'האָב געוואָלט גיין אויפן
אַטאַק, אָבער דאָסדאָזיקע פרעט, וואָס איז מיר אַראָפּגעפאלן
אויפן קאַרק ! אַך, ניין ! כ'ווייס גאַנץ גוט, וואָס כ'רעד ! —
דאָס האָט געקלונגען צאָרניק און פּאַראַכטלעך. — כ'האָב נישט
געקאָנט צונגיפּעמען די געדאַנקען. — ער האָט געמאַכט מיטן
קאָפּ אַ קרייז-באַוועגונג. די דאָזיקע חנוּעה האָט נאָך מער פּאַר-
שטאַרקט מיין איבילדיק געפיל.

ס'איז צוגעגאַנגען צו אים דער דאָקטאָר : — כ'האָב איין
געגעבן אַ רפואה. און איצט נעמט איין צונויף !.. און איר ? —
האָט ער זיך געווענדט צו מיר. — זענט איר נישט געווען פּאַר-
ביאַנס אַרדינאַנס ? — קומט נאָר אַהער !

מ'האָט מיך אַוועקגעזעצט אויף בענקל, עמעצער האָט אויפ-
געשפּילעט די אַגראַפקע אויף מיין אַקסל און אַראָפּגעצויגן דעם
אַרבל און די בלוזע. מ'האָט מיר אויסגעטון דאָס העמד. כ'האָב
געפּרירט.

— אַן אויבערפלעכלעכע ווינד ! איר מעגט בענטשן גומל !
צי איז דאָס געווען אַ שראַפּנעל ?

— ניין, אַ ביקסן-שאָס.

— דאָס האָט אָבער געמוזט זיין פון גאָר נאָענט.

— אויף אַכציק מעטער, הער דאָקטאָר.

— אַהאי איר האָט מיטגעמאַכט דעם אַטאַק ?

— איינגטלעך נישט. כ'האָב געוואָרט מיטן הער ארבער.

לייטענאַנט אויף דער רעשט קאָמפּאָניע.

ס'האָט מיך אַרומגערינגלט אַ גראָעזער נעפל.

— ווי אַזוי האָבן אונזערע אַטאַקירט ?

— אויסגעצייכנט, הער דאָקטאָר ! זיי זענען ממש אוימגע-
ביטן געוואָרן אין פאַרגלייך מיט פריער.
— אזוי ? ס'זענען טאַקע פאַראַן צווישן זיי מיאוסע
וונדן.

הינטער מיר האָט האָרנינג געמורמלט עפעס, אָבער ס'איז
פאַרשלונגען געוואָרן אין שוואַרצן נעפֿל. כ'האַב זיך געהאַלטן
גלייך, פֿדי ס'זאָל נישט צוקומען נאָך נענטער.
— נאָך אַן איינשפּרייך ! וואָשט אים דאָ אַרום די הויט !
דער סאַניטאַרן-אונטעראַפיציר האָט מיר אַרומגעוואָשן מיט
עפעס קאַלטס אַ שטיקל הויט אויף דער רעכטער ברוסט. דער
דאָקטאָר האָט אָנגעכאַפט די הויט און אַריינגעשטאַכן מיטן
שפּריצער. ס'האַט מיך אַרומגענומען אַ פינצטערניש. כ'האַב שוין
נישט געזען גאַרנישט און בין פאַרשטאַרט געוואָרן.

כ'האַב אויפגעוואַכט. ס'האַט געריוולט אין מיר גליק. כ'האַב
דערהערט קרעכצן. אַקעגנאַיפֿער איז געזעסן האָרנינג. כ'בין
געלעבן אויף אַ טראַגברעט. כ'האַב געפילט אַ דרוק באַם אָטע-
מען. כ'האַב געטראָגן אַ ברייטן באַנדאַזש.
— צי בין איך לאַנג געווען באַוויסטלאָז ? — האָב איך
געפרעגט האָרנינגען.

— כ'ווייס נישט. די צייט איז פונאַנדערגעצויגן...
כ'האַב אַ קוק געטון, עפעס אַ משונהדיק וואָלענער טוך.
וואָס איז דאָס ? — אויף דער ברוסט האָב איך דערשפירט
קאַלטע פּלאַזן. די פינגער האָבן זיי שטייף אַרומגעטאַפט. ס'איז
אָנגעקומען וואָס אַמאָל נענטער, שרעקלעך נאָענט ! — איצט. —
דאָס דערוואַכן איז ווידער געווען אַ שמייכל. אַך, ווי אַלין
גיט פאַרביי !

האַרנינג האָט געקרעכצט ; — ווען כ'וואָלט נאָר געקאָגט
אויסברעכן ! דאָסדאָזיקע איבלעניש אין האַלז !
אויף דעם סאַניטאַר-טיש האָבן נאָך געברענט ביידע קאַר-
פֿיד-לאַמפּן. דער דאָקטאָר האָט זיך אַוועקגעשטעלט פאַר מיר
און מיר פאַרשטעלט דאָס ליכט : —

— נו, וואָס מאַכט איר ?
— גוט, הער דאָקטאָר !
— דערצייילט נאָך עפעס וועגן שטורעם ! צי איז דאָס
נישט געווען שרעקלעך ?

— ניין, ס'איז געווען הערלעך, ווי זיי האָבן זיך מיט
אימפעט געוואָרפן פאָרויס, אַלע... די, וואָס האָבן פריער געיאָ-
מערט אין טונעל ! איינער פון זיי האָט געזאָגט נאָך אין מאַרש —
כ'האַב עס געהערט פאַרבייענדיק — אַז ס'איז אים גאַנץ גלייכ-
נילטיק, צי ער וועט אַריינפאַלן אין געפאַנגנשאַפט. און דער-
זעלביקער איז געלאָפן פאָרויס און איז געפאַלן, וואַרשיינלעך איז
ער געהרגעט געוואָרן !

— אָבער דאָס איז דאָך כלל נישט הערלעך !
— פאָרט, הער דאָקטאָר, ווי זיי האָבן מיטאַמאָל פאַר-
לוירן יעטוועדע מורא ! ס'האַט זיי אַ נעם געטון און זיי האָבן
אָנגעגריפן, דאָס איז געווען אומפאַרגלייכלעך שיין !
דער פחד איז ווידער געקומען צו קריכן, אָבער דורכגע-
לויכטן מיטן געדאַנק וועגן אָנגריף ; ער האָט מיך אָבער נישט
אינגאַנצן באַהערשט.

— און ווי איז געווען, ווען איר האָט פאַרלוירן דאָס באַ-
וווסטזיין ?

— ס'איז אָנגעקומען אַזוי, אַז אין אַ געוויסן מאָמענט האָב
איך נאָך געזען נאָר דאָס ליכט. און דערנאָך האָט עס מיך
אַרימגענומען אינגאַנצן און איך האָב מיך געמאַכט שטייף, פדי
עס נישט צו דערלאָזן נענטער. דערנאָך האָב איך שוין נישט
געזען גאָרנישט. אָבער די דערוואַכונג איז געווען אַזוי שיין.

— און ווי שפירט איר זיך איצט ?
— כ'האַב בלאָזן אויפן גאַנצן קערפער און געשוואַלענע
ליפּן. די פינגער זענען מיר פאַרשטאַרט.

ער האָט עפעס אַ מורמל געטון, וואָס כ'האַב נישט דער-
הערט, מחמת ס'האַט אָנגעהויבן צוריק אָנצוקריכן, און זיך מורא-
דיק פונדערגעוואַקסן, ווי אַ שרעקלעכער טוך. ס'האַט זיך איינ-
געקניילט עפעס אינעווייניק אין קאַפּ, אומגעוויינלעך גראָ. אויבן

איז נאך געווען א שוואכער אָפּשיין, ווייטער סאַמע טיך-קנוילן.
די לײַפּן! האָאָך! ס'איז אָנגעקומען שרעקלעך נאַענט, וואָס אַמאָל
נענטער — און געוואַקסן ווי בליי. אָבער כ'האַב עס געוואַלט
באַצווינגען, מיך שטאַרקן — נאָך נענטער און שרעקלעכער! זיין!

די ביידע דאָקטוירים האָבן עפעס געשעפטשעט צווישן זיך.
דאָס איז עס נישט, הער קאַלעגע, לויט מיין מיינונג איז
דאָס ווינד-קראַמף. האָט איר געהערט. ווי ער האָט גערעדט
וועגן אָנגריף? דאָס איז אין געוויסער מאָס אַ פּאַזיטיווער עקס-
טאַז, וואָס אַנטשפרעכט דעם נעגאַטיוון. אגב איז דער פּוילס אַ
גאָר שוואַכער. כ'וועל באַלד זען, צי ער איז שוין געקומען צו
זיך.

ער איז צוגעקומען צו מיר: — כ'וועל אייך געבן אַביסל
קאַגיאַק! ער האָט מיר אַרײַנגעגאַסן אין מויל אַרײַן. ס'האַט מיך
דורכגעברענט.

— נו, און איצט?

— ס'איז מיר עטוואָס שווער צו רעדן, הער דאָקטאָר,
כ'האַב אַזעלכע דיקע לײַפּן. אויך די בלאַזן זענען נאָך גרעסער
געוואָרן. אָבער אין אַלגעמיין פיל איך מיך זייער גוט.
— אָבער דאָרט שיסט מען, אַ שרעק! — האָט ער גע-
זאָגט. כ'האַב באַמערקט, אַז ער אָבסערווירט מיך. ער האָט
אָפּנים שוין נישט געוויסט, וואָס צו פרעגן, איז ער אַוועקגע-
גאַנגען.

ס'איז מיר פאַרגעקומען מאַדנע, וואָס עפעס אין מיר האָט
געקאַנט זיין באַאַפּאַכטונגסווערט.
כ'בין געלעגן הייטער.

האַרנונג האָט געקרעכצט. מ'האַט עמעצן אַראָפּגעטראָגן, די
צעריסענע הויזן פאַרויס. די דאָקטוירים האָבן זיך געפּאַרעט.
ס'איז פאַרגאַנגען אַ שטיקל צײַט.

כ'בין ווידער געוואָרן אויפּמערקזאַם. מ'האַט נאָר געהערט
אַטעמען אין דעם שוואַרוב. ס'איז צוגעקומען דער דאָקטאָר: —
וואָס מאַכט איר

— זייער גוט, הער דאָקטאָר!
— ס'איז שוין שפעט. מיר וועלן זיך באַמיען, אז מ'זאָל
איין אָפּשיקן ערגעץ הינטערן פּראָנט. מיר וועלן איך מיטגעבן
דעם סאַניטאַרן-אונטער-אַפיציר, אויפן פּאַל, ווען דער קאָלאָפּס*
זאָל זיך צוריקערן.

כ'האַב, וואָס אַן אמת, נישט געוואוסט, וואָס עס הייסט
קאָלאָפּס, אָבער כ'האַב געענטפערט: — עס וועט מיר גאָרנישט
געשען!

— און איר — האָט ער זיך געווענדט צו האָרגוגען —
מוזט אויך אַוועקגיין.

— כ'קאָן נישט, הער דאָקטאָר!
— דאָס איז שטותים! אויף דער לופט וועט איך בעסער
ווערן.

איך בין אויפגעשטאַנען. האָרנונג האָט זיך נאָר באַוועגט
אויף זיין בענקל.

— איצט שטייט אויף!
— כ'קאָן נישט! — האָט ער געסאַפּעט.
— נעמט אים אָן באַם אָרעם!

כ'האַב אים אומדרייט אָנגענומען באַם אָרעם. מיטאַמאָל
האַט ער זיך לייכט אויפגעשטעלט. וואָס איז אים געשען? באַ די
אַקאָפּ-טרעפּ האָב איך אים געמוזט אָפּלאָזן. ער איז אַרויסגעגאַנגן-
גען דער ערשטער. פּרוּצלינג האָט ער זיך אַוואַקל-געטון אַהינטער.
טאַמער וועט ער אַראָפּפאלן אויף מיר? כ'בין געווען הילפּלאָז
מיט דעם פאַרבונדענעם אָרעם! כ'האַב אים האַסטיק אָנגעכאַפּט
באַ דער האַנט און אים אַרויסגעשלעפּט אינדרויסן.
די לבנה האָט געשיינט אויף די ווייסלעכע צווייגן און
אויף די טויטע.

— און איצט ראַש! — האָט געזאָגט דער סאַניטאַרן-אונטער-
אַפיציר. — דאָ אַהער שיסט מען נאָך אַלץ מיט שראַפּעלן. דאָרט-
אָרום מיט דער לאַנקע אַרויף!

* קאָלאָפּס — ווינדקראַמף.

מיר האָבן אָנגעהויבן צו לויפן. האָרנונג האָט זיך גע-
זאָקלט. רעכטס און לינקס בין איך געווען פאַרבונדן און הילפס-
לאָז. כ'האָב געפרוּווט צו דערהאַלטן מיט אים דעם גלייכן טריט,
אַבער ס'איז נישט געגאַנגען. מיר האָבן לֶסוף אַרויפגעקלעטערט
אויפן שיפּוע, צווישן די צלמים פון בית-עלמין און די אומבאַ-
גראָבענע טויטע.

סורר! אַ שראַפּנעל נאָענט לינקס.

מיר האָבן זיך פאַרהאַלטן פאַר אַ אין דער קווער ליגנדיקן
טויטן קערפּער.

סורר! ווידער איינס.

— וואָס איז געשען? — האָט געפרעגט דער אונטעראַפיציר
און נעוואָלט צוהעלפן האָרנונגען, אַז ער זאָל דורכקריכן איבערן
טויטן.

— לאָזט מיך אָפּ! — האָט האָרנונג געשריגן אַן אויפגע-
רעגטער.

מיר זענען צוגעקומען צו אַ גרובן. כ'האָב נישט געקאָנט
אַריינשפּרינגען אינעווייניק צוליב מיין באַנדאַוש, און האָרנונג
איז לעבן מיר אינגאַנצן פאַרחלשט געוואָרן.
דער סאַניטאַר איז געלאָפּן לענגאויס דעם גרובן. — דאָ
אַהער! — האָט ער גערופּן.

דער גרובן איז געווען אין דאָזיקן אָרט איינגעשאָסן.

— און איצט ווייטער! דאָס איז ס'ערגסטע אָרט.

מיר זענען אַריין אין דער הייל.

— איר מוזט דאָ איבערוואַרטן אין איינעם פון די דאָזיקע
אַקאָפּעס, ביז ס'וועט אָנקומען אַ סאַניטאַר-וואָגן. אַ רפואה שלמה!
אין דעם שטילן שיפּוע פאַר אונז האָט זיך געפונען אַן
עפענונג און טרעפּ; אונטן ליכט. האָרנונג האָט געקרעכצט אַראָפּ-
קריכנדיק.

אונטן האָבן געאַרבעט דריי פּיאַנערן, בויענדיק אַ טונעל.
ס'איז דאָרט געלעגן אַ שטויס בעלקעס. האָרנונג האָט זיך אַוועק-
געזעצט דערויף אַן אַ וואָרט.

— צי קאָנען מיר דאָ אונטערוואַרטן אויף אַ סאַניטאַר־
וואַגן? — האָב איך געפרעגט.
— ס'וועט אייך אָבער זיין קאַלט! — האָט אָפגעענטפערט
איינער פון זיי, נישט איבעררייסנדיק די אַרבעט.
האַרנונג האָט ווידער אָנגעהויבן זיך צו וואַקלען און ס'האַט
זיך געדוכט, ווי אים וואָלט אויסגעפעלט לופט.
די פייכטקייט פון האַלץ האָט דורכגעדרונגען די מלבושים.
מיך האָט אַרומגענומען עפעס אַן איבלקייט. אין אַ ווילע אַרום
האַט עס נאָכגעלאָזט. כ'האַב באַטאַפט אויף מיין נאַקעטער ליני-
קער ברוסט די גרויסע בלאָזן. ס'איז מיר אַריבערגעלאָפן אַ קאַל-
טער שוידער איבערן גאַנצן לייב.
אין דער שטאַלניע האָט מען פסדר געאַרבעט.
פלוצלינג האָב איך עפעס באַמערקט באַ האַרנונגען. זיינע
אויגן זענען געלעגן אין שאַטן. זיין פנים האָט אויסגעזען מאָדנע
ברוין און פרעמד. ער האָט באַוועגט מיט די ליפן און די פאַלדן
אַרום דעם מויל, גלייך ווי ער וואָלט גערעדט אויף דער בינע —
ער איז איברינקס געווען אַקטיאָר. ס'איז מיר געקומען אויפן
זינען, ווי אומנאַטירלעך ער האָט זיך פאַרהאַלטן אין דעם סאַ-
ניטאַרן-שוואַגרום, פונקט ווי אויף דער בינע.
— דו, טראָג נאָר אַוועק די זעק! דערנאָך וועלן מיר מאַכן
אַ פויזע! — זיי האָבן ביידע אַוועקגעשלעפט די זעק מיט לייים
צו די טרעפ און זיי אָנגעשפאַרט אָן דער וואַנט. דערנאָך האָבן
זיי זיך אַוועקגעזעצט אויפן שטויס האַלץ און אָנגעהויבן צו שניידן
ברויט.
— כ'מיין, אַז היינט וועט שוין נישט אָנקומען קיין סאַ-
ניטאַר-וואַגן. מ'שיסט צו שטאַרק!
מיר קאָנען דאָך דאָ נישט בלייבן, האָב איך געטראַכט
און מיך באַוועגט עטוואַס, ס'איז מיר געווען זייער קאַלט און
האַב געמוזט פסדר ברייט גענעצן. — הער פעלדפעבל! — האָב איך
געזאָגט. — צי וואָלט נישט בעסער געווען, מיר זאָלן גיין ווייטער
צופוס?
— גיין, איך ראַט אייך נישט — האָט געזאָגט איינער פון

די פיאָנערן. — קאָנט איר דען דעם וועג? אינדרויסן איז אָרנט-
לעך קאלט.

— אַלץ בעסער ווי צו זיצן דאָ אונטן האַלב נאַקט.
זיי האָבן באַטראַכט פון דער זייט מיין אַנטבלויזטע ברוסט.
— פאַול! — האָט געזאָגט איינער — דו גייסט דאָך צוריק.
טאָ נעם-זשע זיי מיט.

האַרנוג איז געזעסן אומבאַוועגלעך און געאַטעמט שווער.
כ'האַב אים אָנגענומען פאַם אָרעם. ער האָט זיך מיט שווער-
קייט אויפגעהויבן.

— אַ דאַנק פאַר דעם אויפנעם — האָב איך געזאָגט.
— נישפּאַ פאַר וואָס צו דאַנקען — האָט עמעצער געמורמלט.
אויפן ליימיקן וועג איז געווען פינצטער און שטיל. ווען
מיר זענען אַרויף אויף דער הויכעניש, האָב איך זיך נאָכאַמאָל
אומגעקוקט אויף פאַרנט. ווייט אויף רעכטס האָט זיך אויפגע-
הויבן אַ ליכט-ראַקעטע. ס'האַט אָפּגעהילכט און איינצלנער ביקסן-
שאַס.

דער פיאָנער האָט אונז געפירט מיט אַן אַנדערן וועג, ווי
דער, מיט וועלכן מיר זענען געגאַנגען מיט אַ וואָך צוריק;
אייגנטלעך איז דאָס גאָר קיין וועג נישט געווען, נאָר אַן אַלט
פעלד, באַדעקט מיט פייכטע שטרענקלעך. מיר זענען פאַרבייגע-
גאַנגען איינגעפאַלענע געביידעס. פון אַ קעלער האָט אַרויסגע-
פלימערט אַ שוואַך ליכט. די אַנטבלויזטע ערטער לעבן די באַנ-
דאָושן זענען מיר געוואָרן בלוין-און-בלאָ פאַר קעלט.
— לעבן דעם נאָענטסטן דאָרף — האָט געזאָגט דער פיאָ-
נער — שטייען אַ מאַסע באַטעריעס. עס פאַלן טאַקע דאָרט גע-
דיכט גראַנאַטן.

לינקס האָט זיך געצויגן אַ שוואַרצער ראָוו; מיר זענען
געגאַנגען אים לענגאָיס אַ צען טריט. הינטער אונז האָט אָנגע-
הויבן ברומען שטיל: ר-ר-ר, האָט זיך דערנענטערט וואָס
אַמאָל מער און געוואָרן פון רגע צו רגע שאַרפער.
— אַנדערלייגן זיך! — האָט געברילט דער פיאָנער און גע-
לעבן שוין פּמעט אומבאַמערקט אויף ד'רערד.

מיר זענען געשטאנען ביידע אומבאָהאַרפֿן.
 ש—ש! איז עס אַראָפּגעפּאַלן דערלעבן.
 מאַפּ!—קרעמעם! אַ ברוינער בויס האָט אויפגעריסן, אַ פינף
 טריט פאַר אונז. האָרנונג האָט זיך איינגעבויגן.
 פו—פו—פו! זענען געפּאַלן שטיקער לייס אַרום. נאַסער לייס
 איז מיר אַריין אין אָפּענעם קאָלנער.
 דער פּיאָנער איז אויפגעשטאַנען: — דאָס איז געווען פאַר-
 שטאַלן נאַענט!

אַ האַרמאַטן-שאָס האָט אַ קראַך געטון איבער אונז.
 — מיר מוזן אַראָפּגיין אין שוואַרץ — האָט געזאָגט דער פּיאָ-
 נער. מיר האָבן אים געפּאַלגט. דער לייס אין קאָלנער האָט זיך
 מיר אַראָפּגעגליטשט טיפּער; טאיז מיר געווען קאַלט אין רוקן.
 דער פּיאָנער איז אַראָפּגעשפרונגען אין דעם גרובן און
 דערלעבגט די האַנט האַרנונגען. דער האָט זיך איינגעבויגן און
 אַראָפּגעקראַכן אומגעשיקט. מיר איז געווען זייער אומבאַקוועם
 מיט איין פּרייען אָרעם, כּי האָב זיך בכּן אַוועקגעלייגט אויף דער
 רעכטער זייט. דער פּיאָנער האָט מיך פּאַרויכטיק אָנגעכאַפט פאַר
 די היפטן און מיך אַראָפּגעשליעפט.

מיר זענען געלאָפּן שנעל לעבנאויס דעם ליימיקן גרובן.
 אויבן זענען געווען די זורבות פון מויערן. אין עפעס אַן אָקאַפּ-
 דערברייטערונג האָט געשטעקט אַ מאַס יווער הויפּיק, אַרומגערינגלט
 מיט קוישן. הינטער אים האָט זיך געענדיקט דער ראָוו אויף אַ
 מלאַכער לאַנקע. האַרנונג איז איצט געגאַנגען אָן עמעצנט הילף.
 אויך איך האָב מיך געמילט מאַדנע פּריש.

מיר זענען אַרויף אויפן שאַסעע, וואָס האָט געפירט אין
 אַ ווייניק אַעשאָסן דאָרף.

סי האָט אָנגעהויבן טונקל צו ווערן.
 — דאָרט איז דער פעלד-לאַזאַרעט — האָט געזאָגט דער פּיאָ-
 נער און אָנגעוויזן אויף אַ גרויסן הויף.

בעת מיר זענען אַריינגעקומען, איז פון אַ נידריקער גע-
 ביידע רעכטס אַרויסגעלאָפּן אַ דאָקטאָר: — כּי האָב גראָד פאַרענ-
 געט.

דיקט דאָס באַנדאָזשירן. נו, אייער באַנדאָזש איז אין אַרדענונג.
טוט אייך עפעס וויי ?

— ניין, הער דאָקטאָר !

— נו, קומט-זשע נאָר מיט ! — האָט ער געזאָגט מונטער.
ער האָט אונז אַריינגעפירט אין אַ נידריקע געביידע. רעכטס און
לינקס זענען געלעגן פאַרווונדעטע ענג לעבן איינאַנדער. כּיבין
אַריין צווישן צוויי, פון וועלכע איינער האָט זיך אַריבערגעדעקט
מיטן קאָץ איבערן קאָפּ. דער אַנדערער האָט מיך אָנגעקוקט אַ
בלאָסער. כּיהאָב מיך אַראָפּגעלאָזט אויפן רעכטן אַרעם און מיך
אַוועקגעלייגט פאַרזיכטיק אויפן רוקן. אַ קראַנקן-וועכטער האָט מיך
צוגעדעקט מיט אַ קאָץ.

— דאַרפט איר נאָן עפעס !

— ניין, כּידאַנק.

דאָס טאָגליכט, וואָס איז אַריינגעדורונגען דורכן פענצטער,
האָט מיך געאַרט. דער וואָלענער קאָץ האָט גערייצט דעם נאָ-
קעטן קערפער. כּיהאָב צוגעמאַכט די אויגן. אָבער כּיבין געווען
זייער וואַכדיק. די געשעענישן פון דער לעצטער נאַכט האָבן
זיך אומגעקערט אין דער פאַרם פון בילדער, אָבער אומצוזאַמען-
אַענגנדיקע און דראַסטישע: דער וועג, מיט וועלכן מיר זענען
געגאַנגען, און ווי אונזעריקע זענען געפאַלן באַם אָנגריף. אין
וואַלד איז געלעגן אייליך, אין וועמעס טויט איך בין שולדיק
געווען. און דער זאַץ, אין וועלכן כּיגעפין זיך און דער קאָץ !
דער פאַרווונדעטער לעבן מיר האָט געאַטעמט אומרעגלמעסיק. דאָס
האָט מיך געקוועלט. כּיהאָב אַהינגעבליקט צו אים. ער האָט באַ-
וועגט איין קני אונטערן קאָץ. כּיהאָב ווידער צוגעמאַכט די אויגן
און געטראַכט: כּימוז דאָך זיין אַזוי מיד.
כּיבין איינגעשלאָפן.

כּיהאָב זיך אויפגעכאַפט. עמעצער האָט מיך געפרעגט, צי
איך קאָן אויפשטיין. צופוטנס איז געשטאַנען אַ סאַניטאַר און
נעקוקט אויף מיר.

— יאָ ! — האָב איך אָפּגעענטפערט און זיך אויפגעהויבן.

פר האָט אָנגעוויזן אויפן טיש רעכטס. דאָרט איז געשטאַ-

זען פרישטיק. כ'האָב זיך אויפגעהויבן און אַהינגעגאַנגען עפעס פאַרדעכטיק לייכט.

באַ דעם טיש זענען שוין געזעסן עטלעכע, אַלע שמוציקע און בלאַסע. כ'האָב מיך אַוועקגעזעצט אויף אַ בענקל. זיי האָבן גערעדט צווישן זיך. ס'האַט מיך געקוועלט דאָס צוהערן. מ'האַט אַוועקגעשטעלט פאַר אונז שאַלן מיט זעלטענער, הייסער קאַווע. צו דעם אַ פעניץ ברויט. כ'בין געווען הונגעריק, אָבער ס'האַט מיר גישט געשמעקט באַם דאָזיקן טיש. כ'בין באַלד אויפגעשטאַנען. אויף דער וואַנט האָט געהאַנגען אַ שפיגל. אומ-דרייַסט האָב איך געוואָרפן אַ פליק אין אים און זיך דערשראָקן. כ'בין געווען ווי עפעס אַ ווייסע פלאַך מיט אַ פאַר טונקעלע אויגן דערין.

עגן אַוונט איז אָנגעקומען אַ סאַניטאַר-אויטאָ. מ'האַט מיך אַוועקגעלייגט אויף אַ טראָגבעטל און צוגעדעקט מיט אַ דינעם קאַץ. מ'האַט אַריינגערוקט דאָס טראָגבעטל אין דעם טונקעלן וואַגן-הילף. אונטער מיר זענען שוין געלעגן צוויי, דערנאָך האָט מען אַוועקגעשטעלט רעכטס נאָך אַ פאַר טראָגבעטלעך. מ'האַט פאַרמאַכט אויפן שלאַס דאָס טירל. דורך אַ שפאַרע האָט אַריינגעדרונגען אַ פלאַס ליכט.

דער מאַטאַר האָט אָנגעהויבן ברומען. פאַרנט איז מען אויפגעזעסן. פלוצלינג האָט עס אַ ציגעטון. דער אויטאָ האָט גע-ברומען לויפן, וואַקלענדיק זיך. כ'בין אונטערגעשפרונגען אינדער-הייך אויפן געשפאַנטן לייונט פון טראָגבעטל און שווער אַראָפּ-געפאַלן אויף די הילצערנע שטאַנגען, גראָד דאָרט, וווּ ס'איז געווען די ווונד. ווידער האָט עס מיך אַ וואַרף-געטון אינדער-הויך. דער וועג האָט געמוזט זיין שטאַרק צעשעדיקט. ווען דער אויטאָ זאָל ווייניקסטנס נישט האָבן אַזעלכע ווייכע רעסאָרן! ער האָט זיך געוואַקלט אַהין און אַהער. כ'האָב זיך באַמיט איינצו-קלאַמערן מיט דער פרייער האַנט אָן סופיט. כ'האָב זיך אָבער געמוזט דערביי מאַכן שטייף, און דאָס האָט נאָך פאַרשטאַרקט דעם ווייטיק. כ'האָב זיך בכּן געלאָזט וויגן און אונטערוואָרפן און פאַרמאַכט די אויגן. דאָן האָב איך געהאַט דאָס געפיל, אַ ס'דראַקט

מיר אַראָפּצופאַלן. אונטערן דינעם קאַץ איז געווען קאַלט. די
בלאָזן אויפן קערפער האָבן זיך באַדעקט מיט געזונטהויט. דער
אויטאָ האָט זיך אַראָפּגעדרייט און דערנאָך ווידער גלייך פאַר
זיך. וועגענער האָבן געקלאַפט. אינפאַנטעריע-קאַלאָנעס האָבן
פאַרביי געבראַדזשעט. ס'האָבן זיך אָנגעהויבן אומאיבעררייסלעכע
אונטערשפרונגען: שטיינערנער ברוק.

מיר האָבן זיך פאַרהאַלטן. שטימען. עמעצער האָט אַ קלינג-
געטון מיט שליסלען און אויפגעעפנט. טאַגליכט. מ'האַט אַרויס-
גערוקט אַ טראָגעטל אונטער מיר. ס'איז מיר אַריבער אַ שוידער
פון קעלט.

מ'האַט מיך אַרויסגעטראָגן. כ'האַב דערזען אַ הויז. דער
הימל, הגם אַ טריבער, האָט מיך געבלענדט. מ'האַט מיך גע-
טראָגן איבער די שטיגן מיט די פיס פאַרויס. דאָס האָט מיך
אַביסל אויפגעהייטערט. און דערנאָך אַ גרויס, העל צימער מיט
בעטן.

ס'האַט זיך אָנגעבויגן איבער מיר אַ שמייכלענדיקע שוועס-
טער: — קענט איר אַליין אויפשטיין?

כ'האַב אַוועקגעמאַכט דעם קאַץ און מיך אויפגעהויבן. זי
האַט מיך צוגעפירט צו אַ ווייס בעט. כ'האַב אָפּגעשפיליעט די
בלוזה, דערנאָך האָב איך אַראָפּגעצויגן פון די פיס די ליימיקע
שטיוול. זיי זענען געווען זייער שמוציק. כ'האַב זיך פאַרשעמט
און מיך צוריק צוגעדעקט.

— איז געווען שלעכט דאָרט אויפן פראָנט?

— ניין... אָדער אפשר יאָ.

זי האָט אַ שמייכלענדיקע און צוגעגאָנגען צו דעם, וועמען
מ'האַט אַקאַרשט אַריינגעטראָגן.

אַ קעלט האָט מיך דורכגעשוידערט. ס'האַט זיך צוריקגע-
קערט דער פחד, אַן עקשנותדיק, טעמפ געפיל און דאָס גרויל-
פולע אָנקומען פון עפעס. מיינע בלאָזן זענען נאָך גרעסער געוואָרן.
אין אַ וויילע אַרום האָט דאָס געפיל נאָכגעלאָזט. רעכטס
אין נאָענטסטן בעט האָט זיך עמעץ קרעכצנדיק באַוועגט אַהין
און אַהער. זיין פנים איז געווען קיילעכיק און רויט.

די שוועסטער איז צוגעגאנגען צו אים: — שפעטער וועלן מיר אייך ווידער אַרומוואַשן די פלייצעס מיט עטער. אָבער ס'איז דאָ עפעס צו עסן — אָדער אפשר האָט איר נישט קיין אָפעטיט? זי האָט אים באַטאַפט דעם שטערן. דערנאָך האָט זי אַ קוק געטון צו מיר: — צי טוט אייך עפעס וויי?

— ניין, נאָר כ'בין הונגעריק! — כ'בין געוואָרן מיטאַמאָל וייער אויפגעלייגט.

אויפצומאַרגנס האָט מען מיך ווידער אויפגעלאָדנט אויף אַן אויטאָ און אַוועקגעפירט אויף אַ באַנהויף. מ'האַט מיך אַוועקגעלייגט אויף מיין טראָגבעטל אין אַ נידריקן באַן-וואַגאָן מיט פיל קליינע פענצטערלעך.

מיר זענען אָפגעפאַרן. איטלעכער קלאָפּ פון די רעדער האָט מיר געשטויסן אין די ווונד. ווידער האָט זיך אומגעקערט דער פּחד.

וויפֿל טעג מיר זענען געפאַרן, ווייס איך נישט. טיילמאָל בין איך אויפגעשטאַנען, פֿדי אויסצומיידן די פֿסדרדיקע שטויסן אין די ווונד. כ'האַב געבעטן, מ'זאָל מיר דערלויבן איבערצווייזן די נאַכט, אָבער די שוועסטער האָט דאָס נישט דערלויבט, ווייל ס'קאָן מיר פֿאַרשאַטן. כ'האַב געהאַט היץ און געמוזט אַרויסגיין אַלע וויילע. די שוועסטער האָט זיך אָנגעהויבן צו באַאומרויקן מיט מיין צושטאַנד. יענץ געפיל האָט זיך נאָכאַנאַנד אומגעקערט און איז געווען העסלעך און איינגעשפאַרט. ס'האַט מיך געביסן אויפן גאַנצן קערפּער. כ'האַב געמוזט האָבן לייז. אָבער וואָס האָב איך געקאָנט טון דערצו? כ'האַב געטראַכט פֿאַרצווייפֿלט. צי וועט דען דאָס אַזוי אויף תּמיד בלייבן, אָ דאָסדאָזיקע געפֿיל וועט זיך פֿסדר צוריקקערן? אָבער ווען ס'איז פֿאַראַיבער, האָב איך זיך געשפּירט גליקלעך.

ס'איז צוגעפאַרן די נאַכט. אונזער צוג האָט זיך פֿאַרהאַלטן. כ'האַב צומאָל נישט געלייגט קיין אַכט דערויף.

ס'זענען אַריינגעקומען סאַניטאַרן און אַ כאַפּ-געטון מיין טראָגבעטל. זיי האָבן מיך אַרויסגעטראָגן פֿאַרזיכטיק, און דאָך האָב איך פֿורא געהאַט. זיי זענען געגאַנגען איבער די שינעס.

ווען עמעצער פון זיי זאל זיך א שטרויכל-טון, וואלט איך דאס
שוין נישט געקאנט איבערטראגן! מיר זענען געגאנגען לענגאויס
א גרויסער געביידע, ווי א שפייכלער. וואס ווילן זיי דען טון
מיט מיר? פיל טרעפ ארויפצו. ווייסע קארידאָרן.

— דאָ אַרײַן! — האָט געזאָגט עפעס אַן אַלטע ווייבערשע
שטים. זי איז געשטאַנען באַ דער טיר, מיט די הענט פאַרלייגט
אויפן בויד און געקוקט אויף מיר גוט האַרציק פון אונטערן ווייסן
שטייפן טשעפיק.

מ'האַט מיך אַרײַנגעטראָגן אין אַ זאַל מיט צוויי רײעך
בעטן. די נאַנע האָט מיר מילד געהאַלפן אויפשטיין. כ'האַב גע-
ציטערט אויפן גאַנצן קערפער. ס'האַט מיר געקלאַפט אַ צאָן אָן
אַ צאָן.

— כ'בין פאַרלייזיקט — האָב איך געזאָגט פאַרצווייפלט.
— מיר וועלן זיי באַלד פטור ווערן — האָט זי געשמייכלט.

זיי האָבן נישט ליב קיין זויערקייט און וועלן זיך אָפּטראָגן.
זי האָט מיך אַרײַנגעלייגט אין בעט און מיך צוגע-
דעקט. כ'האַב כסדר געציטערט און עס נישט געקאָנט גובר זיין.
די נאַנע האָט אַרײַנגעברענגט אַ שיסל, האָט מיר אַראָפּ-
גענומען די פיס פון בעט און אָנגעהויבן זיי אַרומצווואַשן מיט
וואַרעם וואַסער.

— האָט איר היץ? — האָט זי געפרעגט מיט אַ נאָזיקער,
אָבער זייער מילדער שטים.

— יאָ, ס'שיינט מיר — האָב איך אַרויסגעשטאַמלט.
— מירן דאָ באַלד אַהערבעטן דעם דאָקטאָר. מיר האָבן
דאָ אַ זייער טיכטיקן דאָקטאָר. ער אַרבעט אומדערמידלעך פון
אינדערפרי ביז אין דער נאַכט.

זי האָט מיר ווידער אַרונטערגערוקט די פיס אונטער דער
קאָלדרע.

ס'איז אָנגעקומען אַ סאַניטאַר, שטופנדיק פאַר זיך אַ ניד-
ריק וועגעלע אויף גומענע רעדער. כ'האַב זיך געמוזט אַרײַנגיין
דערויף. ער האָט מיך אַוועקגעפירט אין אַ שמאַל צימער. ס'האַט
אַ רויש-געטון און מיר זענען אַראָפּגעפאַרן אונטן.

ער האָט מיך אַרײַנגערוקט אין אַ זאַל מיט פּלײַם און אינ-
סטרומענטן. דערנאָך האָט ער מיך אַוועקגעזעצט אויף אַ ווייס
געדעקטן טיש און מיר אויסגעטון דאָס העמד. ער האָט מיר
אַרומגעהילט מיט דער קאַלדרע די היפּטן, פּדי כּיזאַל נישט זיצן
אַינגאַנצן נאַקעט. כּי האָב געציטערט און געקלאַפט מיט די צײַן.
— דאָס האָט אָבער געאייטערט!

עמעצער איז געגאַנגען הינטער מיר אומרויק אויף און אָפּ.
איז געבליבן שטיין און אויסגעזען מיך צו באַאַבאַכטן. קיין
דאָקטאָר האָט דאָס נישט געקאָנט זיין. דערדאָזיקער מענטש
האָט מורא געהאַט. ער האָט ווידער גענומען שפּאַנען אויף און
אָפּ, געבליבן שטיין און ווידער געמאַכט אַ פּאַר טריט, שרעקלעך
אומרויק. כּי האָב געקלאַפט פּאַרצווייפּלט מיט די צײַן. ווען ער
זאָל מיך ווייניקסטנס נישט אַזוי אָבסערווירן!

דער סאַניטאַר האָט אָפּגעוויקלט דעם באַנדאַזש און אים
אַרײַנגעוואָרפּן אין אַן עמער. די גאַנצע איז געווען דורכגעווייקט
מיט אַ ברוינער פּייכטקייט. צי איז דאָס אַלץ געווען עאַפּע?
די טיר האָט זיך האַסטיק אויפגעמאַכט.

— דאָקטאָר זאַנד!

— לײַנדקאַמפּ — האָט אָפּגעזענטפּערט אַ שטילע, טיפּע שטים.

— זענט איר פּאַרווגנדעט, הער קאַפּיטאַן?

— נײַן, כּיבּין קראַנק.

— אָבער ס'איז נישטאָ די קאַרטע פּון פעלד-לאַזאַרעט.

— כּיבּין נישט געוואָרן דאָ אַהער איבערגעוויזן.

— אין אַזאַ פּאַל טאָרן מיר אײך דאָ נישט אויפּנעמען.

די ברוסט און פּלייצעס האָבן מיר מוראדיק געפּרירט.

— וואָס-זשע זאָל איך טון? — האָט געמורמלט דער

קאַפּיטאַן.

— מיר וואָלטן דאָ געפּינען אַן אָרט, אָבער בתנאי, אַז

ס'וועט נישט אויספּעלן קיין בעטלעך. — מיר מוזן אויך וועגן

דעם ראַפּאַרטירן.

— דאָס איז אײער פּליכט — האָט געמורמלט דער קאַ-

פּיטאַן.

האָסטיקע טריט צו מיר. אַ מענטש אין וויסן פאַרטיין
אָ נאָך יונגער.

— און וואָס איז מיט איר? — וווּ זענען די אינסטרומענטן,
מענטן, שוועסטער ?
הינטער מיר האָבן געקלאַפט מכשירים. כ'האָב אַ צאַפל
געטון.

— האָט עס וויי געטון ?
— ניין, הער דאָקטאָר ! — האָב איך אַרויסגעשטאַמלט.
עטלעכע פערזאָן זענען אַריינגעקומען דורך דער טיר.
ער האָט מיר באַנעצט רי ווונד מיט עפעס קאַלטס. כ'האָב
מיך געוואָלט באַהערשן און אויפגעהערט צו ציטערן. מיטאַמאָל
האָט מיר ווידער אָנגעהויבן צו קלאַפן אַ צאָן אָן אַ צאָן. און
אפילו דאָס האָב איך שוין נישט געקאָנט ! כ'האָב אָנגעהויבן
קראַמפהאַפטיק צו וויינען, ס'האָט מיך געשוידערט פאַר קעלט.
— איצט שנעל פאַרבאַנדאָשירן און אין בעט אַריין ! —
האָט געזאָגט דער דאָקטאָר און מיר אַרויפגעלייגט אויף דער
ווונד עפעס ברייטס און ווייכט.
דער סאַניטאַר האָט מיר אַרומגעוויקלט די ברוסט מיט
אַ ברייטן באַנדאָזש און געשעפטשעט : — מ'דאַרף נישט מורא
האַבן !

ער האָט מיך אַרויסגעפירט אין קאָרידאָר. אַ נידריקער אָפּי-
ציר האָט מיך אָנגעקוקט מיט מיטלייד. כ'האָב נישט געקאָנט דער-
זען סאַראַ צייכנס ער האָט געהאַט אויף די אַקסלען. אָבער
כ'האָב דעם איינדרוק, אַז דאָס איז געווען דער קאַפּיטאַן.

— טוט אייך שטאַרק וויי ?
— ניין... הער קאַפּיטאַן... מיך פּרירט... נאָר... אזוי. —
די קעלט האָט מיך אזוי געשוידערט, אַז כ'האָב עס קיים אַרויס-
געשטאַמלט.

ער האָט אַוועקגעקוקט אין דער זייט און מיטאַמאָל זיך
פאַר מיר פאַרלעגן פאַרנויגט : — לינדקאַמפּ !
אָן, גאָט ! האָב איך געטרעכט. ער האָלט מיך אוודאי

פאר אן אפיציר. כ'קאן מיך דאך צומאָל פאר אים נישט פאַר-
שטעלן.

ער האָט מיך טרויעריק אָנגעקוקט און איז געגאַנגען לעבן
מין וועגעלע.

— ווי הייסט איר?

— רען, הער קאָפיטאַן.

— ווען איר זאָלט עפעס ברויכן — איך ליי און צימער-

209.

ער האָט זיך אויסגעדרייט און געבליבן שטיין. כ'וואָלט
אים גערן עפעס געזאָגט. אָבער כ'בין דאָך נאָר געווען יעפריי-
טער, און כ'האָב געציטערט פאַר קעלט און האָב גאַרנישט גע-
קאָנט געפינען.

מ'האָט מיך אַוועקגעלייגט אין בעט. די נאָנע האָט מיך
אַרומגעדעקט.

— מאָרגן וועט אייך שוין זיין בעסער — האָט זי גע-
שמיכלט. — דאָס איז נאָר צוליב דער לאַנגער נסיעה.

דאָס האָט מיך באמת באַרויקט. נאָר אינדרויסן האָב איך
געפירט און געציטערט. כ'בין געלעגן אין אַ ווייסן, זויבערן
בעט. עפעס אין מיר איז געווען זייער פריילעך.

כ'האָב אויפגעוואַכט פון עפעס אַ געזאַנג דערלעבן. דאָרט
האָט געמוזט זיין עפעס אַ קאָפליצע, די נאָנעס האָבן געזונגען.
ס'איז געווען טאָג, העל אין זאָל און אינגאַנצן שטיל. פון אַלע
בעטן האָט מען זיך איינגעהאַרט.

אין אַ וויילע אַרום איז אַריינגעקומען די נאָנע שמיכלענע-
דיק און מיט פאַרלייגטע הענט. זי איז געווען אַלט און פול-
מיט קנייטשן, אָבער די גוטע, עטוואָס וואַסערדיקע אויגן זענען
מיר געווען ליב. זי איז אַרומגעגאַנגען די בעטן.

— נו, ווי איז עס היינט? ...

— זייער גוט — האָב איך געלאַכט.

זי האָט מיך געלאַסן אונטערגעהויבן. אויף מין קיפּען איז
געווען אַ בדוינער פּלעק, גרויס ווי אַ קאָפּ.

— די ראפע האָט שוין ווידער דורכגעוויקט דעם גאַנצן
פּאַנדאַזש! מ'וועט דאַרפן אונטערלייגן מער וואַטע.
צוויי מיידלעך האָבן אַריינגעברענגט פּרישטיק. ס'האָט מיר
אַזוי געשמעקט, אַז כ'וואָלט מיט גרויס חשק אויפגעגעסן מער.
נאַכמיטאָג איז געקומען דער קאַפיטאַן און מיר געברענגט
צוויי טאַשנטיכלעך. כ'בין געווען אין פאַרלעגנהייט. צי האָט
דאָס געוואָלט זיין אַ מתנה? ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפן
דאַנד פון מיין בעט און איז עפעס ווי מיטאַמאָל עלטער גע-
וואָרן.

— צי זענט איר שוין לאַנג אויפן מערב-פּראָנט?

— פון אָנהויב מלחמה, הער קאַפיטאַן.

— איך בין געווען פּסדר אויפן מזרח-פּראָנט — האָט ער
געזאָגט פּאַרטראַכט. — און דערנאָך האָט מען מיך געשיקט אויף
מערב, גלייך אויפן פּראָנט. כ'האָב צומאָל נישט געזען דעם
פּורק-קאַמאַנדר... מיין אַדיוטאַנט האָט מיך נישט געלאָזט גיין.
אָבער דאָס פּאַסט דאָך נישט! פלעגט ער פּסדר זאָגן... אָבער
איך האָב נישט געקאָנט. כ'בין געזעסן תמיד אין מיין שוואַגרוב
און נישט געוואוסט, וואָס כ'זאָל טון!... איר קאָנט דאָס נאַטיר-
לעך נישט פאַרשטיין!

ער האָט מיך אָנגעקוקט זייער טרויעריק.

— אָבער יא, הער קאַפיטאַן, — האָב איך געמורמלט.

— אָבער אינגאַנצן קאָנט איר עס דאָך נישט פאַרשטיין.
איר זענט עפעס אַנדערש... איך האָב אַ פרוי און קינדער
אוינדערהיים. זיי וואָלטן זיך געפרייט, אייך צו באַקענען.
אויף זיין פנים האָט זיך באַוויזן אַ שימער פון פרייד.
אזוי שרעקלעך דאָס איז! האָב איך געטראַכט. ער האָט פאַרלוירן
ניעטוועדן מאַסשטאַב, לגבי זיך און אַנדערע! צי האָט עס כאַטש
קיינער נישט געהערט?

— אפשר וועט איר עפעס ברויכן — כ'האָב מיט זין
מיין וואַלדע.

ער האָט מיר דערלאַנגט די האַנט און זיך אַרויסגע-
שלייכט.

ער איז געקומען נאך א פאך מאָל. ער האָט זיך מיר אויסגעוויזן וואָס אַמאָל עלטער און אומאַנטשלאַסענער. כ'האַב מיר נאַכאַנאַנד איבערגעלייגט, וואָס כ'זאָל אים זאָגן, צי וואָלט איך אים געקאָנט מיט עפעס דינען, אין עפעס פאַרלייכטערן? כ'האַב גאָרנישט געקאָנט צוטראַכטן. כ'האַב געהאַט דעם איינ-דרוק, אַז כ'בין קאַלט און אומפילבאַר, און אַז ער מוז מיך אַוודאי האַלטן פאַר אַ מענטש אָן אַ האַרץ. די קאַלעגן אין זאַל האָבן זיך גע-וויצט איבער אים. אפשר האָבן זיי געהאַט רעכט, אָבער דאָס האָט מיך פאַרדראָסן. דערנאָך האָט ער זיך שוין נישט געוויזן אַ לאַנגע צייט. כ'האַב איבערגעפרעגט די שוועסטער. זי האָט מיך אָנ-געקוט ערנסט: — ס'זאָל נישט קומען ווייטער; ער האָט זיך דאָס לעבן גענומען.

מאָדנע! כ'בין צומאָל נישט נשתומם געוואָרן. כ'האַב אויפ-גענומען די נייעס נאָר אַלס געשעענעם פאַקט.

כ'האַב זיך דערמאַנט אָן אייליצן, וועמען כ'האַב געלאָזט שטיין אינדרויסן — און ער איז געפאַלן. כ'האַב נישט געשפירט קיין געוויסנפייך, אָבער ס'האַט מיך עפעס גערירט.

די אָנפאַלן פון מיאוסן פחד זענען געוואָרן זעלטענער און שוואַכער. די בלאָזן האָבן זיך פאַרקלענערט. נאָר די ווונד האָט נאָך דורכגעאייטערט יעדע נאַכט די באַנדאַזשן. כ'האַב שוין געמעגט אויפשטיין שעהנווייז. כ'האַב זיך שנעל אויסגעלערנט זיך אָנצוטון מיט איין האַנט. ס'איז מיר נאָר אָנגעקומען שווער דאָס אַרויפציען די הויזן. כ'האַב זיך גע-מוזט אָנשפאַרן אָן בעט, כדי זיי צוצוהאַלטן.

איינמאָל אינדערפרי איז געקומען דער דאָקטאָר און באַ-טראַכט מיין ווונד.

— איצט קאָנען מיר פאַרנייען די ווונד, ווייל זי איז

שוין אינגאַנצן ריין. האָט איר גענוג מוט דערצו?

— יא, הער דאָקטאָר!

— גוט! פירט אים אַריין אין אָפּעראַציע-זאַל!

כ'בין אַוועקגעגאַנגען מיטן וועכטער אין דעם זאַל. איך

וועלכן כ'בין געווען די ערשטע נאכט. מ'האט מיר אנטפלויט די
וונד. א נענע האט זי מיר ארומגעוואשן מיט עטער.
ס'איז געקומען דער דאקטאר.
— דריי וונד-קלאמערן! .. דאס איז נישט איבריך אָנגע-
נעם.

— צי זאל איך אייך פאראומפילבארן ?
— ניין, הער דאקטאר. כ'האב מיר מורא פאר די איינ-
שפריצן, איידער פארן ווייטיק גופא.
— איר זאלט מיר אָבער נישט שרייען !
— ניין, הער דאקטאר.
דער סאַניטאַר האט אָנגעכאַפט מיין האַנט-געלענק.
דער דאקטאר האט געקלאַפט הינטער מיר מיט אינסטרומ-
מענטן : — איצט הויב איך אָן !
ער האט מיר אָנגעשטאָכן דאָס פלייש איבער דער וונד.
דאָס איז פלץ נישט געווען אַזוי שרעקלעך. דערנאָך אונטער
דעם. ווייטער לינקס ווידער אויבן און אונטן. דערנאָך די דריטע
קלאַמער.

— יא, און איצט קומט דאָס צונויפציען.
כ'האב געפילט, ווי די שטעך בויערן זיך איין טיפער,
גלייך זיי וואָלטן וועלן אַרויסרייסן שטיקער פלייש. איצט
דער נאַענטסטער, און דערנאָך... דאָס איז שוין פלץ נישט געווען
אָנגענעם.

— איר האט זיך געהאַלטן אויסגעצייכנט !
כ'בין צוריק אַרויפגעגאַנגען אין זאל. די אַקסלען האָב איך
מיך אַוועקגעלייגט אין בעט, האָב אָבער נישט געקאָנט געפונען
קיין רו. כ'בין בכך צוריק אויפגעשטאַנען נאָך אַ האַלבער שעה
און גענומען שפאַנען אריף און אָפּ... ס'האט זיך מיר אויסגע-
וויזן, אַז דאָס פלייש האַלט אין איין אָנשוועלן און טוט וואָס
אַמאָל מער וויי אונטערן דרוק פון די מעטאַלענע קלאַמערס.
דערנאָך האָב איך באַקומען מיטאַג. כ'האָב געפילט אַ ווי-
דערווילן צום עסן און האָב עס פּמעט נישט גערירט.

דערנאָך האָב איך מיך אַוועקגעלייגט אין בעט אַריין און ביזן
איינבעשלאָפן.

— — — — —
כ'האָב אויפגעוואַכט. פון דעם חלום מיר זענען נאָך פאַרבליבן
אוממשותדיקע, פיינלעכע פאַרשטעלונגען. ענלעכע צו בעלקעס און
דראַטן. מיין בליק האָט געבלאָנדזשעט אומרויק. דער ווייטיק איז
נישט געווען אַזוי פריקרע ווי דאָס. כ'האָב אויסגעטרונקען אַביסל
קאַווע און געלאָזט ליגן דאָס ברויט.
די נאַנע האָט זיך זייער באַזאָרגט.
— האָט איר נישט קיין אַפעטיט ? מיר, באַלד אַרונטערלייגן
דעם טערמאַמעטער.

כ'בין געלעגן שטייל. די צייט האָט זיך שרקלעך געשלעפט.
די נאַנע האָט אַרויסגענומען דעם טערמאַמעטער און אַ קוק גע-
טון אויף אים. אירע אויגן זענען שוין מסתם געווען שוואַך.
מחמת זי האָט אים אַראָפגעשאַקלט.
— מיר מוזן נאָכאַמאל מעסטן.

כ'האָב שוין געוויסט, אַז כ'האָב היץ.
זי האָט מיך געלאָזט לאַנג ליגן. דערנאָך האָט זי אַרויס-
געצויגן דעם טערמאַמעטער און אַ קוק געטון.
— מ'וועט דאַרפן רופן דעם הער דאָקטאָר.
ער איז געקומען אין אַ פאַר מינוט אַרום און באַטראַכט
די ווונד.

— ס'איז אַליץ אין אַרדענונג. אָבער ס'זענען פאַראַן פאַרשי-
דענע מעגלעכקייטן. ווי באַלד מירן אַראָפנעמען די קלאַמרעס,
דאָן וועט די היץ אָפטרעטן. אָבער די היילונג וועט זיך פאַר-
שפעטיקן אויף גאַנצע וואַכן, אויב נישט חדשים.
ער האָט דאָס געזאָגט צו מיר אין אַ פרעגנדיקן טאָן.
— וויל איך שוין בעסער האָבן דאָס ביסל היץ.
— גוט, מאַכט אים אויף באַנאַכט אַן איינשפריץ, שוועס-
טער ברייטיע !

אינאַוונט האָב איך קוים געקאַנט אַראָפשלינגען אַ ביסן
ברויט. דערנאָך האָט מיר דער סאַניטאַר אַרומגעוואַשן אַן אַרט

אויפן רעכטן אָרעם. די נאָנע האָט געברענגט אַ גלעזערנעם
שפּריץ מיט מוטנער פּליסיקייט. זי האָט אָפּגעצויגן די הויט מיט
די פינגער און אַ שטאַך געטון. ס'איז געוואָרן אויף דער הויט
אַ קיילעכיקע בלאַז ווי אַ ביייל. דער סאַניטאַר האָט אַרױפּגע-
קלעפט אַ קליינעם פּלאַסטער אויף דעם איינשטאַך.
— אַ גוטע נאַכט! — האָט זי געזאָגט מיט איר עטוואָס
וויינענדיקער שטים און אַ שאַקל געטון מיטן קאַפּ שמייכלענדיק.
כ'האַב זי זייער ליב געהאַט.

עפעס אַ ציעניש האָב איך געשפּירט אין מיין קערפּער,
גלייך ער וואָלט געוואָרן לענגער. דאָס האָט געדויערט גאַנץ
לאַנג. דער ווייטיק האָט זיך דערווייטערט, גלייך ווי ער וואָלט
זיך אָפּגעטון פּון דעם אַקסל. כ'האַב אָפּסערווירט אין מיר דאָס-
דאָזיקע ציעניש און בין געלעגן גאַנץ שטיל.

אינמיטן דער נאַכט האָב איך זיך אויפּגעכאַפט. כ'האַב
געשפּירט אַ שטאַרקן דאָרשט. כ'האַב גאָרנישט געהאַט דערלעבן
און אויך נישט געוויסט, צי כ'מעג טרינקען. ס'האַט מיך נישט
געלאָזט רוען. כ'בין געלעגן לאַנג, הגם אויסערלעך שטיל, אָבער
איבערלעך ליידנדיק שטאַרק. אין זאל האָט געברענט אַן עלעק-
טריש לעמפל. עטלעכע האָבן געשנאָרכט. איינער האָט זיך באַ-
וועגט אומרויק און געקרעכצט.

דער געזאַנג דערלעבן האָט מיך אויפּגעוועקט פּון אַן אומ-
רויקן דרימל. דער ווייטיק האָט זיך צוריק איינגעקלאַמערט
שטאַרק אין אַקסל. אין זאל איז געווען אַ טונקל ליכט. כ'האַב
נישט געוויסט, פּון וואַנען דאָס שטאַמט. פּונדערווייטנס האָט
מען צוגעמאַכט אַ טיר. כ'האַב געהערט דורך די טאָפּעלע פענצ-
טער דאָס פייפּן פּון ווינט און אַ ווייטן אָפהילך פּון דונערן.
ס'איז אַריינגעקומען די נאָנע און אין דעם גראַען ליכט
האַט זי זיך מיר אויסגעוויזן מאַדנע געל און פאַרוועלקט.
— נו, ווי איז אַדורך די נאַכט? — האָט זי געשמייכלעט.
כ'האַב זי ווידער דערקענט לויטן קלאַנג פּון דער שטים.

— נישט זייער גוט, כ'וואָלט שוין נישט וועלן מער נע-
מען קיין מאָרפיום.

מ'האָט דערלאָנגט פרישטיק, כ'האָב נישט אויסגעטרוינקען
די קאָווע און ווייניק געגעסן. אין פענצטער האָט אַ שימער גע-
טון, אַ געלער אויפשיין פון אַ בליץ. איצט האָב איך דייטלעך
געהערט דעם דיונער. די נאָנע האָט מיר געמאָסטן די טעמפע-
ראַטור. כ'האָב זיך געפילט שלעכט.

ס'איז אָנגעקומען דער דאָקטאָר.

די נאָנע האָט געפליסטערט; כ'האָב פאַרשטאַנען אַלץ: —
ער האָט כמעט פערציק גראַד.

— כ'בעט אַראָפּצונעמען דעם באַנדאַזש!

כ'האָב זיך געמוזט אַריבערבויען אויף פאַרנט.

— דאָ איז אַ לייכטע פאַררויטלונג. מ'דאַרף אים איזאַ-
לירן, און איר, שוועסטער בריגיטע, טוט אַכטונג, אַז קיינער זאָל
זיך פון אים נישט אָנשטעקן! מירן דאָך נישט דערלאָזן, אַז
ס'זאָל דאָ אויפן זאָל אָנהויבן גראַסירן די רויז.

ס'איז אָנגעקומען דער וועכטער מיטן וועגעלע אויף גומע-
נע רעדער. ער האָט מיך אַוועקגעפירט לענגאויס דעם קאַרידאָר,
אויף דער צווייטער זייט פון דער איינגעמויערטער קאַפליצע.
איצט בין איך געלעבן איזאָלירט.

די היץ איז געשטיגן. דער טערמאָמעטער האָט געוויזן אינדערפרי
40 גראַד. מיין דמיון האָט אָנגעהויבן צו אַרבעטן. די היץ איז
געשטיגן אַלץ מער און שוין געהאַט כמעט 41 גראַד. כ'האָב
באַקומען צו עסן פון צייט צו צייט נאָר צעקלאַפטע אייער מיט
קאַניאַק. דאָס האָט געהאַט אַ זיסלעכן טעם און געשמעקט. מיין
נע חלומות האָבן זיך וואָס אַמאָל מער פאַרפלאַנטערט. כ'האָב
געשפירט אַז כ'בין אַ פערטיקער.

די צייט האָט זיך געשלעפט פאַמעלעך. די היץ האָט
לאָנגזאַם נאָכגעלאָזט. דער דאָקטאָר האָט איינגעפונען, אַז די
וונד היילט זיך אויסגעציינכט, אָבער די פלעקן אַרום זענען
אַרנטלעך רויט. כ'האָב מיך געפילט שרעקלעך שוואַך. לסוף האָט
דער דאָקטאָר אין אַ געוויסן טאָג דערקלערט: — אַלץ איז

אין אָרדענונג. מיר קאָנען איצט אַרויסנעמען די קלאַמרעס.
ער האָט אויסגעשטרעקט די הענט און מיט עטלעכע שנעלע
באוועגונגען באַזייטיקט די קלאַמרעס.

מיטאַנצייט האָב איך זיך דערוווסט: כ'בין געוואָרן אונ-
טעראַפיציר. דער פעלדפעל האָט עס געשריבן. כ'האָב מיך
געפרייט.

נאָכמיטאָג האָבן מיך נאָכאַמאָל באַהערשט משונהדיקע דמ-
יונות. אָבער אויף צומאָרגנס איז שוין נישט געווען קיין זכר
פון דער היץ. כ'בין נאָך געשלאָפן אַ סך און נאָכן אויפואַכן
זיך געפילט וואָס אַמאָל געזונטער.

דערנאָך האָט מען מיך איבערגעטראָגן אין גאַרניזאָן-לאַזאַ-
רעט. מיין ווונד איז נאָך, וואָס אַן אמת, נישט געווען אינגאַנצן
פאַרהיילט, אָבער כ'האָב שוין געמעגט עטוואָס באַוועגן מיטן
אַרעם. פאַרלויפיק האָב איך געקאָנט פירן מיט דער האַנט אין
אַ זייט קוים אויף צוויי שפּאַן.

די עזן-שאמפאניע-שלאכט 1917.

1

מיר זענען געפאָרן אין פעלד מיט אַ גרויסן טראַנספּאָרט רעקאָנוואַלעסצענטן. ווױהין? דער וועג האָט געפירט איבער מעץ. דער פּוילק איז בכּן איצט געשטאַנען אויפן דרומדיקן טייל פון פּראָנט. מיר זענען אויסגעשטיגן, דערשטוינענדיק נאָענט פון מעץ און אָפּמאַרשירט לענגאויס אַ וואַלדיקן טאַל. דער טאַג איז געווען אַ טריבער און ווינטיקער. דער וואַלד האָט אויסגעזען אומהיימלעך.

נאָך אַ צוויי שעה מאַרש האָבן מיר זיך דערנענטערט צו אַ רונדן באַרג מיט אַ קליינעם וואַלדשפיץ אויף אים. מיר האָבן זיך אַראָפּגעדרייט אויף לינקס. אויפן שיפּוע איז געלעגן אַ דאַרף.

מיר האָבן זיך פאַרהאַלטן פאַר אַ ווילע מיט אַ גאַרטן. עטלעכע זעלנער פון אונזער פּוילק האָבן זיך דערנענטערט און אונז באַטראַכט פּונױיטנס. מיך און הענסלעך ווי אויך עטלעכע אַנדערע האָט מען ווידער באַשטימט אין די דריטע קאָמפּאַניע. כ'בין אַוועק אין דער קאָמפּאַניע-קאַנצעלאַריע, כדי זיך צו מעלדן. באַ אַ קליין טישל איז געזעסן אַ לייטענאַנט, אויסגע- דרייט מיטן רוקן צו מיר.

— אונטעראַפּיציר רען מעלדעט זיך געהאַרכזאַם מיט פּערצן זעלנער.

דער לייטענאנט האָט זיך אויסגעדרייט.
— גוטן טאָג! — ער האָט מיר דערלאָנגט די האַנט.
כ׳האָב זי אָנגענומען אומדרייסט און אים אָנגעקוקט אַ
דערשטיינטער. צי איז דאָס באמת געווען דער פריערדיקער איינ-
יעריקער לאַם ?

— שוין-זשע האָב איך מיך אַזוי פאַרענדערט, אַז דו דער-
קענסט מיך אַזש נישט ?

— יאָ, הער לייטענאנט.

— מיר זענען דאָך נישט אין דינסט, מוסטו מיך בכּן
נישט אָנרופן הער לייטענאנט — האָט ער זיך צעלאַכט.
כ׳בין נאָך געווען אינגאַנצן פאַרבליפט; סאַראַ קרעפטיקע
שטים ס׳האָט יעצט געהאַט לאַם! ער איז געוואָרן ברייט און
אויסגעווען בכלל אַנדערש, אַזוי רויק און זיכער.

מיר זענען אַרויף אויפן באַרג צו אונזערע קוואַרטירן.
מיר האָבן זיך געפונען ווייט הינטערן פּראָנט, אין די אַרדענען,
פּדי זיך צו איבן און פאַרצוברייטן צו דער דערוואַרטער פּרי-
לינגס-אַפּענזיווע פּון די פּראַנצויזן.

דאָסמאָל האָט די מיליטערמאַכט צוגערייט צו דער קאַנטר-
אַפּענזיווע אַ גאַנצע אַרמעע, און מיר האָבן טאַקע געהערט צו
איר.

דער צוזאַמענשטעל פּון דער קאַמפּאַניע האָט זיך אינ-
גאַנצן געענדערט. כ׳האָב דערקענט נאָר צוויי אָדער דריי, און
צווישן זיי קיינעם נישט פּון די נענטערע באַקאַנטע. אין מיין
גרופּע זענען געווען עטלעכע פּלאַסע, דאַרע יונגען, וועלכע זע-
נען זייער אומגעשיקט באַם איבן. צו זיי האָט געהערט קודם-
פּל בראַנד, וועלכער פּלעגט זיך תמיד הילפּלאַז אַרומקוקן. דער
שטאַרקסטער פּון אַלע איז געווען הענזעל. ער האָט געטון אַלץ
מיט גרויסער רו און זיכערקייט, אָבער אויך קיין האָר נישט
מער, ווי מ׳האָט פּון אים פאַרלאָנגט. ווייטער איז נאָך דאָרט
געווען דער יעפּרייטער האַרטענשטיין, אַ מוסקלעזער, הויכער
מענטש מיט טונקעלן פנים, שווינגנדיק און גראַב, אָבער זייער
טיכטיק, און לסוף ווייקערט, דער בעסטער שיסער פּון דער

קאָמפּאָניע, אַ לעבֿהאַפטיקער אין עטוואָס באַרידעוודיקער פּאַר-
שוין.

II

ס'איז שוין געווען אַפּריל, אָבער ס'האַבן נאָך געהערשט
פּרעסט, בעת מיר האָבן באַקומען דעם אָפּמאַרש-באַפּעל. די
פּראַנצויזישע אָפּענזיווע האָט זיך שוין געזאַלט אָנהויבן.
מיר האָבן מאַרשירט עטלעכע טעג דורך וואַלדיקן באַרג-
לאַנד. דערנאָך זענען מיר אַראָפּ אין אַ פּוסטן פּליין און צו
מיטאָג אין אַ שטעטל, אַזאַ קליינס, ווי זעלטן באַ אונז אַ דאָרף.
אונזער פּלאַטאָן האָט זיך איינקוואַרטירט אין לעצטן הויז פון
רעכטס. די זון האָט געשיינט וואַרעם ווי אין זומער. אונזער
גרופּע איז געלעגן אויבן אין אַ בוידעם-שטוב, וואָס האָט גע-
האַט איין נידריק פענצטער. כ'האַב זיך דאָרט אַוועקגעזעצט מיט
הענוזעלן. אינדרויסן האָט זיך אויסגעשפּרייט אַ פּליין מיט אַ
קרומען. זאָמדיקן וועג, באַזעצט מיט נאָך נאָקעטע אויבסטביימער.
ווייטער האָט זיך דער וועג פאַרלירן אין אַ סטעפּ אָן ביימער,
קוסטעס און היגלען.

אונזער פּלאַטאָנפירער האָט אַרויסגעקוקט דורכן פענצטער: —
דאָ דאָרף וויינען אַ פּאַעט.

כ'האַב אים אָנגעקוקט דערשטוינט. ער איז געווען אַ הוי-
כער, שטאַרקער מענטש, אַ נאָך יונגער. ער האָט געהאַט היינט
אויפן פנים רויטע פלעקן און געקוקט אַזוי באַנג אין דער ווייטקייט.
די לופט האָט געציטערט איבערן פּליין.

— מיר איז פּלץ נישט גוט — האָט ער געזאָגט.

— וואָס איז געשען דעם הער פעלדפעלד?

— איך פאַרטראָג נישט דאָס מאַרשירן.

ער האָט זיך אַוועקגעלייגט אויף דר'ערד. ער האָט אויס-
געזען זייער שלעכט. כ'האַב מיך געווינדערט, וואָס דאָס מאַר-
שירן מאַטערט אים אַזוי; וואָרן ער איז געווען אַ גוטער מאַר-
נער און לויפער און געהאַט אָן אייזערנעם כוח.

הענוצ'ל האָט מיך אָנגענומען באַם אָרעם און מיך אַרויס-
געצויגן אינדרויסן. מיר האָבן געמאַכט אַ שפּאַציר איבערן פּליין
און זיך אַוועקגעזעצט אויף דער זון אויף אַ נידריקן וואַל.
— וווּ האָט איר זיך דאָס באַהאַלטן? — האָט גערופן
ווייקערט אַנלויפנדיק. — מ'האַט אונז אַלאַרמירט. ס'זענען אָקארשט
אָנגעקומען עטלעכע פון פּראָנט און איבערגעגעבן, אַז דאָרט
האַלט שלעכט. די פּראָנציוון האָבן זיך אַריינגעריסן טיף אין
אונזערע פּאַזיציעס.

III

מיר האָבן מאַרשירט איבערן פּליין אין טרוקענע וועלדער.
פאַר אונז האָט זיך געקייקלט אומאויפהערלעך דער דונער
פון האַרמאַטן. אויפן הימל האָבן געיאָגט גראָע וואַלקנס.
ווינט-שטויסן האָבן אונז דורכגעפּרירט ביזן ביין. מיר האָבן
זיך אַראָפּגעדרייט פון וועג אין אַ שיטערן סאָסנע-וואַלד.
דאָרט האָבן מיר אויפגעשלאָגן געצעלטן אויף איבער נאַכט
און זיך אַוועקגעלייגט. דער ווינט איז געוואָרן נאָך אַטאַר-
קער. האַרט איבער מיר האָט זיך געפּונען אַ שפּאַרע אין לייונט פּונם
געצעלט. ס'האַט געפּיפט אין איר דער ווינט און געשפּיגן מיט
רענגטראַפּנס, אויסגעמישט מיט שניי. מיר האָבן זיך געדיכט
צונויפגעלייגט און ס'איז אונז פאַרט געווען קאַלט. — צי וועלן
מיר מאַרגן אינדערפרי גיין אויפן פּראָנט?

אויפצומאַרגנס זענען מיר אַרויסגעקראַכן פאַרפרוירענע פון
די געצעלטן. דערלעבן איז געשטאַנען די פעלדקיך און אַ גע-
דיכטע פאַרע האָט געשלאָגן פון קעסל אין דעם יאָגנדיקן נעפל.
אונזערע פערד זענען געווען אָנגעבונדן אָן די סאָסנעס און זיך
פּויל באַוועגט.

די קאַווע האָט אונז נאָר קוים דערוואַרעמט פּאַרנט האָבן
געדונערט די האַרמאַטן. מיר זענען געווען מאַדנע אויפגעלייגט
און זיך צוריק אַוועקגעלייגט אין די געצעלטן, געפלוידערט,
אַבער נישט לאַנג. דערנאָך זענען מיר שוין געוואָרן צו פּויל
אויפצומאַכן די מיילער און מיר זענען איינגעשלאָפן.

— צונויפלייגן די געצעלטן! גרייטן זיך צום אָפּמאַרש!
מיר האָבן פּונאַנדערגעריסן די געצעלטן און צוגעשפּיליעט
די פּייכטע קאַפּן צו די טאַרניסטערס. מען איז געשטאַנען אַרום,
די הענט אין די הויזן-קעשענעס און די אַקסלען איינגעטויילעט.
ס'האַט געשנייט מיט דיקע פּלאַקנס.

— דו, אַלפּין, איצט הויבט עס זיך אָן! — האָט עמעצער
געזאָגט. אָבער קיינער האָט זיך נישט צעלאַכט.

— עס בלאָזט שוין אַזוי אויך, ווי פּון אַ קוימען!

— מיר'ן אַ שפּיל טון, הע, מאַקס?

זיי האָבן זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ בויים-שטאַם און אַרויס-
גענומען צעשעדיקטע קאַרטן. שניי-פּלאַקנס זענען געפאַלן אויף
זיי.

עטלעכע האָבן אָנגעטראָגן קליינע צווייגלעך און אָנגעצונדן
אַ פייער. דעד געדיכטער, ווייסער רויך האָט זיך אויסגעמישט
מיט דער שניי-זאַווערוכע. פאַר אונז האָט זיך געקייקלט און גע-
ברומט אוימאויפהערלעך דער דונער פון האַרמאַטן. אַרום דעם
פייער האָט מען געזונגען.

שעהן זענען פאַרגאַנגען. ס'האַט אויפגעהערט צו שנייען.
קעגן אָוונט האָבן מיר אָפּמאַרשירט. קיינער האָט נישט
געקאַנט פאַרשטיין, אַלמאי מ'האַט אונז געהייסן איינלייגן די
געצעלטן אפשר מיט זעקס שעה פּריער.

מיר האָבן מאַרשירט אין אַ וואַלדטאַל און לענגאויס אַ
טייך. דער טאַל האָט זיך אויסגעברייטערט. דער וואַלד האָט זיך
געענדיקט. רעכטס איז געלעגן אַ גרויס דאָרף. מיר זענען דורכ-
געגאַנגען דעם זומפיקן טייך איבער אַ לאַנגער, הילצערנער בריק.
ס—ש! — איז אָנגעפּלויגן מיט גערויש.

וואַקסן! — לעבן דער בריק אין דעם זומפ אַריין.
וואַרשיינלעך האָבן מיר געזאָלט די נאַכט אָנקומען אויפן
פּראָנט.

פאַר אונז זענען געלעגן געדיכט פּאַוואַלדיקטע בערג. מיר
האָבן געהערט שיסן, אָבער מ'האַט גאַרנישט געזען.
מיר זענען אַריין אין אַ הויכן דעמבענעם וואַלד.

— אויפשלאָגן געצעלטן!

ס'האָט שוין געדעמערט. מיר האָבן פונאָנדערגעשאַרט מיט די פיס דעם קלעפיקן שניי, וואָס איז געלעגן אויף די געלע בלעטער.

מיין גרופע האָט צוזאַמען מיט דער צווייטער גרופע אויסגעבויט זיך אַ ברייט, פלעך געצעלט, פדי אַטייל פון דער לייונט צו באַהאַלטן אויף אַ געלעגער. מיר זענען אַריינגעקראַכן אינעווייניק. די ביימער האָבן זיך באַוועגט אַביסל. אויפן געצעלט האָבן אַראָפגעשאַרכט גאַנץ שטיל די פאַלנדיקע שניי-פלי-טערלעך. פון די בוימער האָבן אַראָפגערוזען דאָ און דאָרט גרויסע טראַפנס וואָסער. פונעווייטנס האָבן זיך דערטראַגן נאָך אַנדערע גערוישן; וועגעבער זענען געפאַרן אויפן שאַסע, גראַנאַטן האָבן אויפגעריסן באַלד נאָענט, באַלד ווייטער.

ראַמם! האָס אַ קראַך-געטון גאַנץ נאָענט. ראַמם! ווייטער רעכטס. די שפליטערט האָבן אַרומגעגרילצט אינדרויסן.

— אַ, צו אַלדי רוחות! כ'האָב געפאַקט איינס אין די פלייצעס — האָט געזידלט וויקערט.

— האָט נישט עמעצער אַ צינדמאַשינקע?

דער דאַרער בראַנד האָט זי געהאַט אין קעשענע און אַנגעצונדן. וויקערט האָט געהאַט אַ ביייל אויף די פלייצס, וואָס האָט אַפילו נישט געבלאָטיקט; מ'האָט אים נישט געדאַרפט באַנן דאָזשירן.

— דאָס איז, ליידער, נישט קיין היימאַט-שאַס — האָט ער געזאָגט. — אָבער דערפאַר האָב איך אַ לאַך אין דער בלוזע. — ער האָט זיך צוריק אָנגעטון די בלוזע און זיך געלייגט שלאַפן. מיר האָבן אויסגעלאַשן דאָס ליכט.

ראַמם! דאָס האָט געמוזט זיין פאַר אונז.

נאָך אַ געוויסער צייט: ראַמם! פון דער זייט.

מייע געדאַנקען האָבן זיך צעשטרייט. כ'האָב געהערט נאָך אַ פאַר מאַל אַ זעק-טון.

ווראַמם! באַוועגונג אין געצעלט.

— וואָס איז דאָרט!
— מאַכט ליכטיק!
— טינוף! — האָט געזיגלט איינער און געקרעכצט.
אַ שוועבעלע האָט אויפגעפלאַמט, מיר האָבן זיך אַרומגע-
קוקט.

— וואָס איז דיר געשען, אַלביין?
— כ'האַב געפאַקט אין פּוס אַריין. שניידט מיר אויף דעם
שטיוויל.

איינער איז געלעגן, נישט קימערנדיק זיך וועגן גאַרנישט,
האָט נאָר גערירט מיטן רעכטן פּוס. ער האָט געקריגן אַ שאַס
אין קאַפּ און איז געלעגן באַווסטלאָז. הענזעל איז געלאָפּן נאָך
די סאַגיאַרן.

אינדערפרי האָבן מיר זיך נישט אַרויסגערירט פּון די גע-
צעלטן, וואָרן אינדרויסן איז געווען אַ שטאַרקער פּראָסט, און די
פעלדקיך איז נישט געווען. דאָס אַרטילעריע-פייער האָט געקנאַלט
אַן אויפהער. היינט גייען מיר שוין זיכער אויפן פּראָנט. מיר
איז געווען אומהיימלעך.

קעגן אַונט זענען עטלעכע פּון פּערטן פּלאַטאָן פאַרווונ-
דעט געוואָרן. בעת דער סאַגיאַרן-אונטערפאַפּיר האָט זיי פאַר-
באַנדאָזשירט, האָט ער באַקומען אַ שפּליטער אין פּוס. ער האָט
צוגעהינגט צו לאַמען, וועלכער איז געשטאַנען רויק מיט פאַר-
לייגטע הענט אויף דער ברוסט, און געזאָגט, שמייכלנדיק מיט
זיינע גוטמוטיקע אויגן: איצט האָב איך אַליין איינס אין פּוס,
הער לייטענאַנט!

נישט ווילנדיק האָב איך אויך מיטגעלאַכט.
אַרום זעקס אַזייגער אינאָונט איז אָנגעפאַרן מיט שווערי-
קייט איבער דער זומפיקער לאַנקע אונזער פעלדקיך, צו וועלכער
ס'איז געווען צוגעשפּאַנט פיר פּערד. די צודעק איז געוואָרן
אויפגעמאַכט.

— נאָך עסן!
מיר האָבן זיך אַוועקגעשטעלט אין אַ לאַנגע רייע.
כ'האַב שוין געהאַט באַקומען דאָס עסן, ווי מיטאַמאָל איז

אָנגעלאָפן אַ שליח: — באַפעל פון באַטאָליאַן: די קאָמפּאַניעט
מאַרשירן תּיפּף אָפּ אין דערדאָזיקער ריכטונג.
— סאַרמאַכן די דעק! — האָט באַפוילן לאָם.
— אָבער דאָס עסן וועט קאַליע ווערן ביו מאָרגן, הער
דייטענאַנט! — האָט געזאָגט איינער פון די קוכערס. — מיר'ן
עס מוזן אַרויסוואַרפן!
— וואַרפט-זשע עס אַרויס! — האָט געענטפערט קיל לאָם.
כ'האָב געפרוווט אַראַפּצושלינגען כאָטש אַ לעפל עסן פון מייך
מענאַשקע. אָבער ס'איז געווען צו הייס. כ'האָב בכּן אויסגעגאַסן
אַלץ אויף דער לאַנקע. מיר האָבן איינגעפאַקט בחפּזון אונזערע
זאַכן און זיך אויסגעשטעלט.
— דאָ אַרומעט, דורך די אָלכען-קוסטעס! — האָט לאָם
באַפוילן אומגעדולדיק. מיר האָבן זיך גענומען דורכרייסן דורך
די געדיכטע קשאַקעס. אַקעגנאיבער איז געווען אַ כּוואַליעדיק
פעלד און אויבן רעכטס אַ וואַלד. צוויי קאָמפּאַניעס פון אונזער
באַטאָליאַן האָבן זיך שוין געצויגן פאַר אונז איבערן שיפּוע, ווי
די רויפּעס. ווייטער לינקס איז פאַרפאַרן אין גאַלאַפּ אַ באַטעריע.
די רייטערס האָבן געשמיסן די פּערד מיט בייטשן.
אויף אַ הויכעניש איז געשטאַנען אַ גענעראַל מיט אַ פאַר
אַפיצירן און געקוקט דורך אַ לונגעטע אויף פאַרנט.
— אָפּער דאָס איז דאָך פּרימאַ! — האָב איך געזאָגט צו
אונזער פּלוטאַנפירער, וואָס איז געגאַנגען לעבן מיר. — דאָ איז
דאָך פאַראַן גענוג חילות צום קעגנאַנגריף!
דער פּלוטאַנפירער האָב מיך אָנגעקוקט פאַרדזשט.
— צי וועלן מיר צוריקקומען?
— יאָ — האָב איך געזאָגט, קוקנדיק פאַר זיך. כ'האָב
אַפּער באַמערקט, ווי ער איז געבליבן הענגען אויף מיר מיט
די אויגן. מיט דער מורא מוז יעדער זיך אַליין אַן עצה טון,
האָב איך געטראַכט; כ'קאָן דיר נישט העלפן.
מיר זענען אַריין אין עפעס אַ גרוב. לאָם האָט צונויפגע-
רופּן די פּלוטאַנפירער.
— מאָרגן אינדערפרי גרייפן מיר אָן. מיר וועלן בכּן

פארנעמען שוין היינט מיטן אָנקום פון דער נאַכט דערווייליקע פּאָזיציעס.

די פּלוטאָפּירער זענען זיך שווייגנדיק פּונאַנדערגעגאַנגען. מיר האָבן געוואַרט, אַז ס'זאָל ווערן טונקל. הענוועל איז געלעגן לעבן מיר אויפן רוקן באַם ראַנד פון דעם גרוב. די זון האָט נאָך געשיינט, אָבער זי האָט נישט געוואַרעמט. צוויי דייטשע אַעראָפּלאַנען זענען אָנגעפּלויגן פּון הינטן און פּאַרביי איבער אונז. מ'האַט געקאָנט דייטלעך זען די שוואַרצע קרייצן אונטער די געלע פּליגל.

לסוף איז פאַרשווונדן די זון הינטער די ביימער, און ס'האַט אָנגעהויבן פּאַמעלעך טונקל צו ווערן.

— אַכטונג! ערשטער פּלוטאָן נאָך מיר! — האָט געזאָגט לאַם און גערירט לאַנגזאַם פּאַרויס. גלייך הינטער דעם גרוב איז דער וואַלד געוואָרן שיטערער. ס'האַט זיך אויפגעמאַכט אַ ברייטער, טיפער גרובן. מיר זענען אַריין אַהין און זיך גענומען רוקן לאַנגזאַם פּאַרויס. פאַר אונז איז געגאַנגען די פּערטע קאָמפּאַניע, אין אַ געוויסן מאָמענט האָט זי זיך פאַרהאַלטן צו ליב אַ שטערונג. אין פאַרשידענע ערטער האָט מען געשאָסן.

— כ'בין פאַרווונדעט, הער לייטענאַנט! — האָט פּלוצלינג געזאָגט אונזער פּלוטאָן-פירער.

כ'האַב אפילו נישט געהערט דאָ קיין שאַס.

— וווּ דאָס?

— אין פּוּס. — ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן דער

גרובן-וואַנט.

— שנעלע בעסערונג! אונטעראַפיציר זאַנדער, נעמט איי-

בער דעם ערשטן פּלוטאָן!

די קאָמפּאַניע פאַר אונז האָט מיטאַמאַל אַ ריר געטון.

מיר האָבן זיך ראַש אַראָפּגעדרייט באַ אָן עק. דער

גרובן האָט געפירט משופע אַראָפּצו. אונטן האָט אַ קנאַל-געטון

אַ שאַס, און ווידער איינער, אַלץ אין רעגלמעסיקע צייט-אַפ-

שטאַנדן. מיטאַמאַל איז דער גרובן פאַרשפּאַרט געווען מיט צע-

שאַסן האָלץ און שטיקער ערד. לאַם איז אַרויסגעגאַנגען אויף

דעכטס אינדרויסן. אפשר אַ דריי הונדערט מעטער פאַר אונז
האַט עפעס געברענט מיט רויטן פלאַם. דאָרט אַהין זענען גע-
פאַרן זיי רעגלמעסיקע שאַסן.

אויסמיינדיק די שטערונג, האָבן מיר זיך ווידער אַ לאָז
געטון אין גרובן אַריין. די ענדע פון דער פערטער קאָמפּאַניע
האַט זיך דערווייטערט פון אונז לויפנדיק אין איז פאַרשוונדן.
די שרפה איז געווען דערווייטערט אויף קוים הונדערט מעטער.
לאַם האָט אָנגעהויבן צו לויפן.

דער נאָענטסטער גראַנאַט!

— לאָזט דורך! — האָט מען געשריגן. ס'איז אָנגעלאָפּן
אויף אונז אַ קייט מענטשן (אפשר זענען זיי געגאַנגען נאָך עסן)
און צוגעשפּאַרט לאַמען צו דער וואַנט. איינער פון די דורכ-
לויפנדיקע האָט מיר אין איילעניש אַ קלאַפּ געטון אין די ברוסט.
ס'איז געווען לערך צען מאָן. מיר זענען געלאָפּן ווייטער.

— בראַמם! האָרט פאַר אונז.

דער גרובן איז דאָ געווען פלאַך. דאָס פייער האָט גע-
מאַכט די אומגעבונג שוואַרץ. כ'האַב געטרעטן אומזיכער. דאָס
האַט עפעס אַ וואַגן געברענט.

שנעל דורכלויפן!

אַ שאַס הינטער אונז.

מיטן אַנדערן שיפּוע אַרויף!

— דאָ אַהער! — האָט אויסגערופּן די שטים פון אונזער
באַטאַליאָן-קאָמאַנדיר פון הינטער דעם גרובן.

מיר האָבן אַרויסגעקלעטערט.

— אַרנט זיך דאָ איין אויף איבער נאַכט, ווי צום
בעסטן!

דאָרט זענען געווען צוויי ערד-גרובנס, טיף נאָר ביז צו
די קני, אָבער גענוג פרייט, פּדי צו קאָנען אויפנעמען צו צוויי
פּלוטאָנען.

— דער ערשטער און צווייטער פּלוטאָן דאָ אַריין! לאָזט
איבער אַרט פאַר מיר, מיינע שליחים און סאַניטאַרן! — האָט
באַפוילן לאַם.

ס'איז אָנגעקומען זאָנדער.
 — דו פירסט דעם פלוטאָן — האָב איך געזאָגט.
 — צי וועט מען באַלד אָנגרייפן ? — האָט ער געפרעגט.
 אָן איבערגעשראָקענער.
 — ניין, ערשט מאָרגן אינדערפרי. דו מוזט איצט באַ-
 שטימען די פלעצער פאַר די גרופעס.
 ער האָט מיך אָנגעקוקט היילפלאָז. כ'האָב באַמערקט, אַז
 פאַר שרעק האָט ער נישט געקאָנט צונויפנעמען די געדאַנקען.
 — ווי אַזוי זאָל איך עס מאַכן ?
 ער האָט געקוקט אויף מיר פאַרשטענדישלאָז.
 — נו, טאָ וועל איך אַליין פאַרטיילן די פלעצער. — האָב
 איך געזאָגט.
 אין אַ האַלבער שעה אַרום זענען מיר געלעגן גע-
 דיכט צונויפגעפרעסט אין דעם גרובן, איינגעוויקלט אין די
 מאַנטלעך און קאַצן. דער הימל איז געווען שוואַרץ. פון צייט
 צו צייט האָט זיך באַוויזן אַ שטערן און צוריק פאַרשווינדן.
 די לופט איז געווען פייכט און ווי ליידיק פאַר קעלטן.
 הענזעל איז געלעגן לעבן מיר און געאַטעמט. ער איז נאָך
 מסתם נישט געשלאָפן. צי האָט ער גאָר קיין מורא נישט ? ער
 איז דאָך געווען לגמרי אָן אַנדערער, ווי איך און די אַלע,
 וועלכע איך האָב געקענט. און אויך לאַם האָט נישט אַרויס-
 געוויזן די מינדסטע מורא ! אפשר זענען פאַראַן גאַנץ אַנדערע
 מענטשן, וואָס ווייסן נישט דערפון ?
 ראַמם ! האָט אַ זעץ נעטן אין דער נאָענט אַ גראַנאַט.
 ווייטער אויפן שיפּע אַרויף נאָך איינער !
 אונטער מייע פלייצעס איז געלעגן אַ שטיין און מיך
 געקוועטשט. כ'האָב געפּירט און בין געווען אומרויק. אפשר קאָן
 מען די פּולשטענדיקע רו דערגרייכן ערשט דאָן, ווען מ'איז
 באמת דורכגעפּרוּרן. ובכן, מאָרגן אינדערפרי ! ווען מ'זאָל כאַטש
 וויסן, ווי ס'זעט אויס די געגנט, אין וועלכער מיר האָבן צו גיין
 אויפן שטורם !
 בראַמם !

— הער לייטענאנט, די קאמפאניעס זאלן זיך גרייט
 מאכן!
 ס'איז געווען שטאק-פינצטער. אלע זענען אויפגעשטאנען,
 נישט ברויכנדיק געוועקט צו ווערן. שטום האָבן מיר צוגעשנאָלט
 די קאָצן און מאַנטלען.
 — צווייטער פּלוטאָן פּערטיק!
 — דו מוזט מעלדן! — האָב איך געזאָגט צו זאַנדערן.
 מיר זענען געשטאַנען. ס'האַט זיך דערנענטערט דער באַ-
 טאַליאָן-קאָמאַנדיר.
 — דריטע קאָמפּאַניע פּערטיק?
 — צום באַפעל, הער מאַיאָר.
 — דער צווייטער באַטאַליאָן גרייפט אָן. מיר ליגן הינטער
 אים אין רעזערוו. איר וועט האָבן אַ גאַנץ הייסן טאַג.
 מיר האָבן זיך גערוקט אַ שטיק אויף רעכטס באַם טוּ-
 קעלן און שטיילן שיפּוע.
 — איינגראָבן זיך! מיר מוזן זיך רעכענען מיט אַרטי-
 לעריע-פייער.
 מיר האָבן זיך פּונאַדערגעטיילט באַם שיפּוע. דאָרט זענען
 שוין געווען אויסגעגראָבן לעכער, אויף אַ דרייסיק צענטימעטער
 טיף.
 — דו, הענוועל, מירין דאָ איינאַרדענען דאָס לאַך פאַר
 אונז ביידע צוזאַמען.
 מיר האָבן אָפּגעשפּיליעט די רידלען און פאַרברייטערט
 דאָס לאַך. פאַר דעם שיפּוע האָט זיך געפּונען אַ הויכע לאַנגקע
 מיט יונגע סאַסנעס. הינטער אונז האָט זיך אויסגעשפּרייט אַ
 פּלאַכער שטח. מ'האַט אַוועקגעטראַגן אויף רעכטס קוילנוואַרפעס.
 הינטער דעם פּלאַכן פּאַס האָט אויסגעזען צו זיין אַ תּהום.
 ווייטער האָבן מיר גאַרנישט געזען אין דעם גראָען פאַרטאַג.
 עטלעכע ביקסן-שאַסן פּון רעכטס! כ'האַב געזען דורך די
 ביימער די אַראַפּפּאַלנדיקע ראַקעטן, ווי די טרויבן.

קוילנווארפערס האָבן געניגערט !
 שפּריצנדיק בייקסן-פייער !
 ראָמם ! ראָמם ! ראָמם ! ראָמם ! הינטער אונז אין באָדן.
 בראַמם ! ראָפּפ ! ראָפּפ ! בראַמס ! קראַק ! ראָמם ! דאָס
 פּוֹנען פון פונקען באַ דער ערד.
 כ'האָב אַוועקגעוואָרפן דעם רידל. און אַריינגעשפרונגען
 אין לֶאָך אַריין. הענזעל האָט זיך שוין איינגעקנוילט לינקס
 לעבן מיר. ס'איז נישט געווען קיין אָרט פאַר אונזערע פיס.
 פונווייטנס האָט עמעצער אַ געשריי געטון.
 עמעצער איז שנעל פאַרבייגעלאָפן.
 די גראַנאַטן האָבן זיך דערווייטערט צו דער הויכעניש
 אַרויף.

כ'האָב אונטערגעהויבן דעם קאַפּ.
 הינטער די ביימער ווידער פונאַנדערגעפאלענע ראַקעטן.
 בראַמם ! גאָר באַענט. ס'האָט מיר געזשומעט אין די אויערן
 פון דעם קראַך.
 כ'האָב אַראָפּגעבויגן דעם קאַפּ.
 אַ מאַדנע גערויש דערלעבן, נישט דאָס איז געווען אַן
 אויפרייסן פון עפעס, נישט קיין געוויינלעכע דעטאָנאַציע פון אַ
 גראַנאַט.

— רען — האָט געזאָגט הענזעל.
 — יאָ, וואָס איז ?
 — גאַרנישט, כ'האָב נאָר געוואַלט וויסן, ווי דו פילסט
 זיך.

אַ משוגענער קראַך אין דער באַענט !
 באַם שיפּוע האָט זיך אויפגעהויבן אַ שוואַרץ-ברוינע כמאַ-
 רע און זיך אין אַ וויילע אַרום פונאַנדערגעלאָפן.
 מענטשן זענען פאַרבייגעלאָפן.
 די גראַנאַטן זענען ווידער געפאַלן אינדערהויך און געוואָרן
 זעלטענער.
 עמעצער האָט זיך דערנענטערט און אַריינגעקוט אין אונז-
 דער לֶאָך. דאָס איז געווען לאַם.

— כ'האָב נאָר געוואָלט זען, ווי עס גייט איין.
ער האָט געשמייכלט בלאַס אין דעם גראָען פאַרטאָג-
ליכט.

כ'בין אַרויסגעקראָכן און געכאַפט אַ בליק אין שכנות-
דיקן לאַך, פּונדאָנען ס'האַט זיך דערטראָגען דער מאָדנער
גערויש. אַ טונקעלער קאָץ, אונטער וועלכן עמעצער האָט געיאָ-
מערט.

— וואָס איז דיר דען ?
ער האָט נישט געענטפּערט. דאָן האָב איך ערשט דער-
זען : אין קאָץ איז געווען אַ גרויס, צעדריוולט לאַך.
כ'האַב עטוואָס אונטערגעהויבן דעם קאָץ.
כ'האַב דערזען זאָנדערס פנים, ווי אויך צעפליקט, רויט
פלייש — כ'האַב נישט געוואָלט זען מער — ער האָט גע-
גוססט.

כ'האַב זיך געמוזט זאָרגן וועגן פּלוטאָן.
ווייקערט איז געזעסן אין זיין לאַך און אויסגעזען שרעק-
לאַך.

— ביסטו דאָ געווען אַליין ?
— ניין, דאָ איז נאָך געווען עלסנער.
— און וואָס איז מיט אים געשען.
— ס'האַט אים אָפּגעריסן דעם שאַרבן. אַלץ איז דאָרט
געשטאַנען אָפּן.

— אָבער ער לעבט נאָך ?
— כ'ווייס נישט. ער איז זיך גאַנץ רויק אַוועקגעגאַנגען.
דאָס איז געווען שרעקלעך.
ווייקערט האָט מיך נאָך אַלץ אָנגעקוקט מיט אויפגעריסענע
אויגן.

אַ שטיקל ווייטער האָט מען עמעצן פאַרבאַנדאזשירט. די
נאַנצע גרופּע איז געווען פאַרווונדעט אָדער טויט.
כ'האַב מיך אומגעקוקט. ווידער זענען געפאלן ראַקעטן.
— אין די לעכער ! — האָב איך געשריגן און בין גע-
לאָפּן צו אינזער עפענונג. הענועל איז דאָרט נישט געווען.

מענטשן זענען מיר אַנטקעגנגעלאָפֿן.
איינער האָט געהאַלטן אינדערלויפטן אַ רויטע האַנט ווי אַ
לייכטער.

בראַמס! קראַמפּפּ! ראַמס! פע — אַרר!
ס'זענען פֿאַרבייגעגאַנגען צוויי אָפּיצירן. איינער איז געווען
אונזער פּוילקאָוויק. ער איז געגאַנגען גלייך. דער צווייטער האָט
זיך שרעקענדיק אומגעקוקט.

ראַמס! אָפּפּ! ראַממס! קאַרר!
דער אָנגריף האָט זיך משמעות נישט איינגעגעבן.
ס'זענען זיך צעפּלירגן שטיקלעך שטיין אַרום.
כ'האַב מיך איינגעקנוילט נאָך טיפּער אין לאַך.
וואָס טוט נאָך הענזעל אינדרויסן?
ס'האַט געקראַכט אין געקנאַלט, דאָ נענטער, באַלד וויי-

טער.
ס'האַבן געיאָגט איבער אונז גראַע וואַלקנס פון אויפגע-

ריסענע גראַנאַטן.
ס'האַט זיך געשפּירט וואָס אַמאָל שטאַרקער פון פּוילווער.
אַ קלאַפּ אין מיין איינגעבויגענעם, לינקן פּוס! עפעס איז
אַראָפּגעפּאַלן.

כ'האַב עס אָנגענומען און תּיכּף צוריקגעכאַפט די האַנט.
ס'איז געווען גליענדיק הייס.
עמעץ איז פֿאַרבייגעלאָפֿן שרייענדיק. דאָס איז נישט גע-
ווען הענזעל.

כ'האַב דערקענט אָן טוך-פּאַלד אויף דער קני, אַז דער
דער שפּליטער האָט מיר גאַרנישט געטון. מ'דאַרף זיך איבער-
דעקן מיטן קאַץ, און דאָס ווי ווייט מעגלעך פּאַלדיק.
כ'האַב גענומען הענזעלס קאַץ און באַטראַכט דעם גראַ-
נאַט-שפּליטער פון פּריער. ער געהאַט די גרויס פון אַ שטילעט
מיט צוויי צייניקע שאַרפּן.

כ'האַב דערהערט דערנענטערן זיך אַ הילצערנעם טאָן, וואָס
אַמאָל שאַרפּער:
אַפּפּ!

דאָס איז מסתם געווען אַ שווערער בלינדגייער.
 ראַ — ממ — פאַ — פאַ !
 די ערד האָט זיך געטרייטלט.
 ניין, דאָס איז געווען אַ גאַנץ שווערער גראַנאַט, וואָס
 האָט ערשט דעטאָנירט אין באַדן.
 געשרייען אין פיל ערטער.
 אַ קלאַפּ אויף מיין קאָפּ !
 דער שפּליטער האָט קוים געהאַט די גרייס פון אַ גומי-
 מעקערל.

דער פולווער-גערוך איז געוואָרן וואָס אַמאָל שטאַרקער.
 כ'האַב אַ קוק געטון אויפן זייגער. זיי האָבן שוין געשאָסן
 אַ שעה צייט אָן אויפהער. צי וועט עס אַזוי דויערן אַ גאַנצן
 טאָג ? און ווען ס'זאָל מיך דערביי... יאָ, מ'דאַרף זיך סוף פל
 סוף דאָס אויך פאַרשטעלן.
 העע — יו ! — האָט זיך דערטראָגן.
 שטיקער ערד זענען געפאַלן אויף מיין קאָפּ.
 ווען מ'זאָל ווערן פאַרווונדעט וואָלט מען זיך געקאָנט
 פונדאָנען אַרויסקריגן. אָבער — דאָס איז נישט קיין יושר. מען
 מוז דורכהאַלטן.

ווראַמס ! כ'האַב אויפגעצאַפלט.
 אַלמאָי האָב איך זיך דערשראָקן ? ווען ס'זאָל מיך — אָבער
 ווו איז הענזעל ?
 ס'האַט אויסגעזען נאָכצולאָזן.
 כ'האַב מיך אויפגעהויבן.
 נאָך אַ פאַר גראַנאַטן טיפער. ס'איז געווען זייער העל. די
 זון האָט זיך לוסוף דורכגעריסן.
 — האָט איר געזען הענזעלן ? — האָב איך געפרעגט בראַנדן.
 — ניין.

די שרעק האָט מיך ממש פאַראַליזירט.
 — דו, קום נאָר אַהער ! — האָט אויסגערופן האַרטענשטיין.
 מיר האָבן דאָ געפונען אַ פראַוויאַנט-זאַפאַס מיט סעלטער-וואַסער
 און סוכאַרעס ; פאַרשימלט, אָבער ס'מאַכט נישט אויס.

ער האָט מיר דערלאָנגט אַ זעקעלע סוכאַרעס.

— ווייסטו, וואָס ס'איז מיט הענזעלן ?
— ניין.

כ'האָב גענומען די סוכאַרעס און אַ פלעשל סעלטער-וואַסער.
ס'איז אָנגעקומען לאַם: — די פערטע קאָמפּאַניע האָט באַ-
רייטנדיקע פּאַרלוסטן. דער באַטאַליאָן-קאָמאַנדיר און דער פירער
זין דער צווייטער קאָמפּאַניע זענען פּאַרווונדעט.

— און וואָס איז מיטן שטורעם ?

— האָט זיך אינגאַנצן נישט איינגעגעבן, כמעט אַלע פּי-
דערס זענען טויט. זיי זענען פּאַרקראַכן אין דער פינצטער צו-
ווייט אויף רעכטס און געלאָפּן שיעור נישט לענגאויס די פּראַנ-
צויזשע ליניעס. די רעשטלעך ליגן נאָך אין די גראַנאַטן-טרעכ-
טערס, האָרט פּאַר די פּראַנצויזן.

— פּאַרויכטיק! — האָב איך געשריגן. — ס'הויבט זיך ווידער
אָן! — כ'האָב ווידער באַמערקט די אַראַפּפּאַלנדיקע ראַקעטן-טרויבן.
מיר זענען אַריינגעשפרונגען אין די לעכער.

גראַנאַטן האָבן גערוישט, שפּליטערס האָבן געוואָיעט און
געפּלייסקעט איבער אונז. שווערע גראַנאַטן האָבן זיך אַהערגע-
קייקקט, אויפגעטרייסלט די ערד און געוואָרפּן שטיקער ליים אַרום
זיך. כ'האָב מיך אַוועקגעלייגט גאַנץ טיף אין לאַך און געגריזשעט
סוכאַרעס.

אָך, אפשר ווייסן די סאַניטאַרן, וואָס ס'איז געשען מיט
הענזעלן ?

דאָס פייער האָט זיך מיר אויסגעוויזן שוואַכער, ווי דאָס
לעצטע מאָל. ס'האָט געדויערט ביז צוועלף צווייגער מיט צען
מינוט.

כ'בין אַרויסגעקראַכן פון לאַך גלייכצייטיק מיט לאַמען.
דער וויצע פעלדפעבל פּענער פון צווייטן פּלוטאָן האָט זיך
אַהערגעשלייכט און אַנידערגעפּאַלן פאַר לאַמען אויף די קני. ער
האָט זיך געהאַלטן מיט ביידע הענט פאַר די ברוסט.
— הער לייטענאַנט — האָט ער געקעכצט — כ'האָב גע-
קריגן — אַ גראַנאַט... אין די ברוסט... איך...

— רעדט נישט — האָט געזאָגט לאַם. — איר דאַרפט איך
נישט אַנטשולדיקן. רען, פיר אים אַהין צום סאַניטאַרן-שוואַרוב!
כ'האַב אים אָנגענומען אונטערן אַרעם און אים אַראָפּגע-
פירט איבערן שיפּוע. כ'בין אַראָפּגעגאַנגען אַ פּאַר טריט, און
דערנאָך האָב איך אים געהאַלפּן. ער האָט קוים געקאַנט גיין.
כ'האַב אים אַוועקגעזעצט פּאַם איינגאַנג. דאַרט איז ער
געווען גאַנץ געשיצט.

— צי האָט איר געווען הענזעלן?
— יאָ, דאָ איז ער. אָבער — האָט געפּליסטערט דער סאַ-
ניטאַר — רעד נישט מיט אים קיין סך. ס'האַט אים אַרויסגעריסן
אַ האַלב געזעס.

— צי איז דאָס געפּערלעך?
— דאָס געלעבן שיינט צו זיין אין אַרדענונג, אָבער ס'איז
אַ שרעקלעך גרויסע ווונד.

כ'האַב זיך פּאַרטפּט אין טונעל. אויף אַ הילצערנער
פּריטשע איז ער געלעגן אויפן בויך מיט די שטיוול צו מיר.

— הענזעל! — האָב איך שטיל אויסגערופן.
ער האָט אויסגעדרייט דעם קאַפּ און געקוקט צו מיר: —
כ'דאַנק דיר זייער, וואָס דו ביסט געקומען. אָבער גיי ליבערשט,
דו האָסט דאַרט צו טון און וועסט אויסהאַלטן ביזן סוף.
כ'האַב נישט געקאַנט ענטפּערן פּאַר צער.
אינדרויסן איז געווען זייער העל. פּאַם שיפּוע זענען גע-
שטאַנען עטלעכע נאָך נאַקעטע בעריאָזעס.
לאַם האָט מיך גערופן. לעבן אים זענען שוין געשטאַנען
צוויי.

— מיר מוזן אויפּטניי פּאַרמירן די קאַמפּאַניע. דריי פּלוי-
טאַנפירערס און אַ דריטל פון דער קאַמפּאַניע זענען אַוועקגע-
קומען. אונטעראַפיציר רען נעמט איבער דעם ערשטן און צווייטן
פּלויטאַן, וואָס האָבן געהאַט די שטאַרקסטע פּאַרלוסטן. דעם דריטן
פּלויטאַן באַקומט וויצעפעלדפּעבל טרעפּטע, דעם פּערטן נעמט אי-
בער אונטעראַפיציר לאַנגענאַל. אָבער פּאַראַן נאָך אַ שוועריקייט:
דער אונטעראַפיציר בוש איז לענגער אין דינסט ווי רען. ער איז

אַבער ערשט נאָר וואָס געקומען אין פעלד. כ'קאָן אים נישט אין
אַזא קריטישן מאַמענט אַנטרויען קיין פּלוטאָן. ער וועט בכן אַרײַן
וײַן טרעפטעס פּלוטאָן. איך וועל עס מיט אים אַלײַן איבעררעדן.
אַבער זאָל זיך קײנער נישט דערוועגן אויסצורעדן עפעס שלעכטס
אויף בושן צוליבן דאָזיקן טעם!

כ'האַב אײַנגעטיילט אויפּסגײַ מײַנע גרופּעס און מײַטגענומען
מיט זיך אין גרובן ישראל און וואָלפּן, פּדי זײ צו האָבן אונ-
טער דער האַנט אַלס שלײַהים.

דאָס אַרטילעריע-פּײַער האָט זיך ווידער אָנגעהויבן.
גראַנאַט-געשטאַנק, קראַכן, אַרומפּלײַענדיקע שטיקער ערד!
נאָך אַ האַלבער שעה צײַט האָט עס נאָכגעלאָזט. אַרום
דענען געלעגן קאַפּן, רידלען, העלמען, גאַז-מאַסקעס, רײמענס,
בײַקסן, האַנטגראַנאַטן, טאַרניסטערס און פאַרבליטיקטע שטיקער
טוך. אין עפעס אַ לאַך האָט אַ שפּליטער אַ זעץ-געטון אין אַ
וואַנטגראַנאַט, וואָס האָט געהאַנגען אויפּן רײמען פּון אַ זעלנער;
דער גראַנאַט האָט עקספּלאָדירט און אים פּמעט צעריסן אויף
שטיקער. דער אַנדערער, וואָס איז געלעגן לעבן אים אין לאַך,
האַט אָנגעהויבן לויפּן אַהין און אַהער מיט געשרײַען און נישט
געוואָסט, וואָס ס'טוט זיך מיט אים. כ'האַב אים געהײסן אַוועק-
פירן, ווייל ער האָט געקאַנט לויפּן גאָט ווייסט ווײַהין.

ווידער האָבן גענומען קראַכן און הײדזשען די גראַנאַטן.

עמעצער איז אָנגעלאָפּן מיט אַ געשרײַ.

כ'האַב ארויסגעקוקט. דאָס איז געווען דער לײַטענאַנט

האַרנונג.

— צי איז נאָך פאַראַן אַרט. דאָרט ווייטער טוט זיך מורא-

דיק.

— דאָרט, דערלעבן, הער לײַטענאַנט — האָב איך אויסגערופּן.

אין מײַן לאַך איז נאָך, וואָס אַן אמת, געווען גענוג פּלאַץ.

אַבער כ'האַב אים נישט געוואָלט האָבן לעבן מיר.

ער איז בכן געוועסן דערלעבן און אויפגעשריגן פּאַ יעדן

שאַס.

די שיסעריי האָט נישט לאַנג געדויערט.

— דו, ישראל, האסטו געהערט? — האָט געזאָגט וואָלף
מיט זיין לאַנגזאָמען לשון — ווי דער לייטענאַנט פון דער צווייטער
קאָמפּאַניע האָט געברילט? אַזאַ מין בהלה מאַכט דאָך קיינער
נישט פון אונז, הגם מיר האָבן נישט אַזאַ אחריות ווי ער.
— אַך, שטילער! — האָט געזאָגט ישראל.
די זון איז גראָד אונטערגעגאַנגען. און ווידער האָבן זיך
באוויזן די ליכט-טרויבן.

כ'בין צוריקגעלאָפן.
ס'האָט געקראַכט, געהודשעט און געטרייסלט.
ססס! איז אַריבערגעפּלויגן האַרט איבער מיין קאָפּ אַהינטער.
ראַמם! קאַרר! ווראַממס!
כ'האָב זיך אַראָפּגעבויגן טיפּער.
ס'האָט מיר גערוישט אין די אויערן.
עפעס האָט אַ קלאַפּ-געטון אין מיין העלם.
כ'האָב זיך אינגאַנצן איבערגעדעקט מיטן קאַץ.
פּראַמם! האַרפּ! קעטש! רום-רום-פּאַ! ראַ! הראַטש!
פאַרר!

גאָט מיינער, דאָס איז דאָך שרעקלעך.
כ'האָב זיך צונויפגעקראַמפּט. און ווען עס פאַקט עמעצן,
דערשפּירט ער צומאָל נישט קיין שום ווייטיק — אַן עק — און
פּטור! וואָס איז דען אייגנטלעך פאַראַן דערין שלעכטס?

— ווער שלאָפּט עס דאָ!
— אונטעראַפיציר רען, הער לייטענאַנט! ער איז געשלאָפּן
די גאַנצע צייט, בעת מ'האָט אונז באַשאַסן — האָט געזאָגט ישראל.
— האָט ער געקאָנט דערביי שלאָפּן? — האָט געפרעגט לאַם.
כ'האָב נישט געזען גאַרנישט אונטערן קאַץ. אָבער כ'האָב
געהערט שמועסן נאָך אַנדערע מענטשן, און אַלע האָבן זיך גע-
וונדערט.

כ'האָב זיך נישט גערירט, ביז זיי זענען אַוועקגעגאַנגען.
דערנאָך האָב איך אַוועקגעמאַכט דעם קאַץ.
ס'איז געווען נאַכט. איבער מיר האָבן געפונקלט די שטערן.

ס'האָט געמוזט זיין קאַלט. אָבער כ'האַב מיך געשפּירט וואַרעם
און גוט.

מ'האָט פאַרבייגעטראָגן פאַרווונדערטע. כ'בין אויפגעשטאַנען
נאָך אינגאַנצן דערשטויבט, וואָס כ'בין געשלאָפּן אזוי לאַנג.
כ'האַב דערהערט די שטים פון ישראל'ן און צוגעגאַנגען
צו אים.

— כ'האַב פאַראַרדנט — האָט ער געזאָגט — אַז די גרופּעס
וואָלן מעלדן זייערע טעגלעכע פאַרלוסטן; דו ביסט געשלאָפּן,
האַב איך דיך בכּן גישט געוואָלט איבערוועקן. — מיטאַמאָל האָט
ער אָנגעהויבן צו לאַכן. — אָבער ווי האָסטו געקאָנט שלאָפּן באַ
אַזאַ קראַכן? מיר זענען אַלע געשטאַנען אַרום דיין לאַך און די
גאַנצע קאָמפּאַניע האַלט, אַז די קויל'ן האָבן איבער דיר קיין
שליטה גישט.

V

אַרום האַלבער נאַכט האָט לאַם געהייסן צונויפּרוּפּן אונז.
פּלוטאַנגפּירערס.

— די ווייטער אַרויסגערוקטע טיילן פון פּוילק ווערן איצט
צוריקגעצויגן. דאַן וועלן מיר בילדן די פּאָדערשטע ליניע. די
פּלוטאַנען פון טרעפטע און לאַנגענאָל וועלן באַזעצן דאָ דעם
שיפּוע. רענס פּלוטאַן וועט דערהאַלטן די פאַרבּינדונג מיט דער
שכּנותדיקער דייוויזיע. אָט איז דער וועגווייזער.

מיר האָבן גערירט. ס'איז געווען פּוילשטענדיק פינצטער.
מתחילת זענען מיר געגאַנגען גלייך אויף רעכטס. דערנאָך האָבן
מיר זיך אַראָפּגעדרייט אַהינטער דורך אַ וואַלד אָן אַ וועג און
דורך הויכע קשאַקעס, פּויל מיט אָפּגעבראַכענע צווייגן און מיט
גראַנאַטן-טרעכטערס אין דער ערד. אַ שמאַלער, מיט גראַז באַ-
וואַקסענער פּאַס, דערנאָך אַ נישט הויך סאַסנע-וועלדל. כ'האַב
געהאַט דעם איינדרוק, אַז מיר ענדערן פּסדר די ריכטונג. ווידער
אַ לאַנקע.

אונזער וועגווייזער האָט זיך אָפּגעשטעלט און זיך אַרום-

געקוקט אין אלע זייטן. כ'האָב געקאָנט אונטערשיידן עטלעכע
טונקעלע פּונקטן, אָבער מער נישט.

— מיר מוזן זוכן — האָט געזאָגט דער פירער.

מיר זענען געגאָנגען ווייטער אין דער פינצטער. אויף
דערד איז געלעגן עפעס שוואַרצס. דער וועגפירער האָט זיך
אָנגעבויגן.

— דאָס איז אַ טויטער פּראַנצויז, אָבער נישט דער, וואָס

איז געלעגן נאָענט פּון אונזער פּאָזיציע.

האַרט פאַר אונז אַ געדיכטער בעריאָזע-וואַלד. די ערד צע-
אַקערט פּון גראַנאַטן און העל.

— פּאַרוזיכטיק! דאָ ליגט אַלץ פּויל גראַנאַטן!

ס'איז געשטאַנען אַ האַרמאַט מיט אַן אַמוניציע-וואַגן, פאַר
אים טויטע פּערד.

מיר האָבן זיך אַראָפּגעדרייט אויף לינקס, אין אַ גרוב.

— דאָ איז דער שוואַגרוב!

כ'בין אַריינגעגאַנגען. דאָרט איז געזעסן אַ לייטענאַנט מיט

זיבן מאַן.

— קומט איר פאַרטרעטן מיין קאַמפּאַניע? — כ'פאַרהאַף,

אַז איר זענט שטאַרקער פּון מיר. אַטאָ-דאָס דאָ איז מיין רעשט.
אַלץ, וואָס כ'האָב אייך איבערצוגעבן, זענען פינף לייכטע קוילע-
ווצרפּערס.

— מיר האָבן כמעט נישט קיין מענטשן, וואָס זאָלן זיך

קענען אויפן דאָזיקן געווער, הער לייטענאַנט!

— און מיר האָבן איבערהויפט קיין איינעם נישט. אַהאַ,

און נאָך עפעס: די פעלדוואַכן פּון דער שכנותדיקער דייוויזיע

געפינען זיך אַ הונדערט פּופציק מעטער רעכטס פּון אונז. איר

מוזט אָנקניפן פאַרבינדונג. — ער האָט זיך עפעס מאַדנע צע-

שמייכלט. — אַלזאָ, כ'ווינטש אייך מער גליק, ווי מיר האָבן דאָ

געהאַט. יאָ, הערט זיך איין, מ'דאַרף זיין פאַטאָג פּאַרוזיכטיק

מיטן אַרויסרוקן פּאַסטנס, כדי זיי נישט אויסצושטעלן אויף קיין

אומגריטיקער באַשיטונג.

ער איז אַוועק מיט זיינע זיבן מענטשן.

כי האב געשיקט ישראל'ן צו לאמען, אז ער זאל מעלדן דאס פארבייטן. דערנאך האב איך פונאנדערגעשטעלט פאסטנס און האב ארויסגענומען די מענטשן, וואס האבן זיך געקענט אויף קוילנ-ווארפערס. זיי זענען געווען אינגאנצן פיר מאן, און אלע האבן געקענט נאר דאס שווערע, אבער נישט דאס לייכטע מאשין-גע-ווער. כ'האב אועקגעשטעלט דריי אפטיילונגען מ. ג. מיט איין אָנפירער און דריי געהילפן. ס'איז מיר נאך בכן געבליבן דריי גרופעס אונטער דער אָנפירונג פון הארטענשטיין, וויקערט און סענדיג.

— און ווו וועלן מיר זיי איינשטעלן? — האט געפרעגט הארטענשטיין.

אין דעם שווערונג, אין וועלכן ס'איז געווען דער ליי-טענאנט, האט נאר געקאנט אריין צען ביז צוועלף מאן. כ'האב דארט איינגעשטעלט הארטנשטיינס גרופע און מיך ווייטער אומגעקוקט. דער ראָוו, אין וועלכן מיר האבן זיך געפונען, איז געווען אַ גרויסער איינשניט פאר אַ האַרמאַט. ס'איז אין אים נאך געשטאַנען אַ האַרמאַט פון שווערן קאליבער מיט אַ צעבראָכן ראָד.

מיר האבן געפונען נאך אַן איינגאַנג. אָבער דער סופיט פון שווערונג האט געפעלט און די בעלקעס זענען געלעגן אַרום צעשמעטערטע.

— דאָ איז פאַרצן נאָך אַ האַרמאַטן-איינשניט — האט גע-זאָגט סענדיג.

דערלעפן האבן מיר געפונען נאך צוויי שוין-גרובנס. כ'בין אריין מיט וויקערטן אין איין שווערונג. עמעצער האט אָנגע-זונדן לייכט. פאר אונז אין ווינקל איז געלעגן אַ מת. וויקערט איז צוריקגעשפרונגען. אויף דערערד איז געלעגן אַ צווייטער. ווי-קערט האט געקוקט אַ דערשראָקענער.

זיינע מענטשן זענען פארשטאָרט געוואָרן.

— זייט נישט קיין נאַראַנים! — האב איך געזאָגט. — מירן זיי אַרויסטראָגן פונדאַנען.

איינער פון זיי האט זיך דערנענטערט, פדי אויפצוהויבן

פֿעם, וואָס איז געלעגן אויף דר-ערד. ער האָט שפּאַטיש געלאָכט.
 כִּי-הָאָב אים געוואָלט צוהעלפּן. דאָ האָט זיך ווייקערט אָפּגערוּפּן: —
 אָבער דער מתי-גערוד וועט דאָך פאַרבלייבן!
 — טאָ זוכט אייך אַליין אויס אַ מקלט! — האָב איך גע-
 ענטפּערט. כִּי-הָאָב געוואָלט אַרויסגיין.
 — מיר האָבן נאָך היינט גאַרנישט געגעסן! — האָט זיך
 געקלאָגט איינער.
 — כּוועל בעטן דעם הער לייטענאַנט, אַז ער זאָל אונז
 יִערלויבן אויפציעסן די צווייטע זאַפּאָס-פּאַרציע.
 — כִּי-הָאָב זי שוין נישט.
 — טאָ קאָן איך דיר גאַרנישט העלפּן. הלמאי האָסטו זי
 אויפגעגעסן פּריער?
 — מידאַרף דאָך פּרעסן, אַז מ'איז הונגעריק! — האָט עמע-
 אַצער אָפּגעברומט.
 — און פּונאַנען זאָל איך אייך נעמען? — כִּי-בין אַרויס-
 געגאַנגען צו סענדיגן. ער האָט זיך שוין געהאַט איינגעאַרדנט
 אין זיין שווצגרוּב.
 דערווייל זענען פאַרגאַנגען צוויי שעה, זינט מיר זענען
 דאָ אַהערגעקומען. ס'האָט מיך באַאומרויקט ווייקערטס גרופּע.
 וואָלף האָט אַהינגעטראָגן מיין געפּעק צו האַרטענשטיינען
 און מיר צוגעגרייט אַ געלעגער. מיר איז אויסגעקומען מאַדנע.
 דאָס עמעצער באַדינט מיך.
 — איז נאָך ישראל נישט צוריקגעקומען?
 — ניין.
 — כּי-מוז איצט אָנקניפּן פאַרבנדונג אויף רעכטס. וואָלף,
 קום מיט! דו, האַרטענשטיין, נעמסט דערווייל איבער דעם פּלוטאָן!
 מיר האָבן גענומען די ביקסן. אינדרויסן האָב איך גע-
 טראָפּן ווייקערטן.
 — כִּי-הָאָב געפונען נאָך אַ שווצגרוּב.
 ער האָט אים מיר געוויזן. ער איז געלעגן אַמווייטסטן אויף
 צינקס. עטוואָס אן אַ זייט.
 — דו מוזט דא אויך אַוועקשטעלן פּאסטנס!

— ס'איז דאָ אזוי אומהיימליך! — האָט ער געזאָגט. — צי וואָלט איך נישט געקאָנט באַקומען קיין קוילנוואַרפער?

— מיר מוזן דאָס פריער זען בייטאָג. (יקאָן נישט דער- לויבן די מענטשן, אז זיי זאָלן זיך נאָכאמאל איבערטראַגן, ווי- באַלד כיווייס נישט, צי דאָס איז נויטווענדיק.

כיין אַוועק מיט וואָלפן אויף רעכטס. אבער צי איז דאָס געווען די אָנגעוויזענע ריכטונג?

מיר זענען אַרויף אויף אַ לאַנקע. דאָ איז ווידער געלעגן אַ טויטער פראַנצויז. די לאַנקע האָט זיך אויפגעוויבן משופע אַרויפצו און איז מיט יעדן טריט געווען מער צעשאַסן.

מיין רעכטער פוס האָט זיך פאַרטשעפעט אין דראַט. ס'האַט אויסגעזען צו זיין אַ צעשאַסענע דראַט-נעץ.

פאַר אונז האָט זיך קווער אויסגעשפרייט אַ ווייסער וואַל- — שטיי, ווער איז דאָרט?

— פאַרבינדונגס-פאַטרויל, דריטע קאָמפאַניע.

דאָס איז געווען אַ פאַסטן פון אונזער פולק, וואָס איז געשטאַנען אין אַ טיפן גרובן. מיר זענען אַראָפּ אין דעם גרובן. דאָרט זענען געלעגן עטלעכע. איינער האָט זיך אויפגעוויבן: — פוננאַנען קומט איר?

לויטן אופן פון רעדן האָב איך משער געווען, אז דאָס איז געווען אַן אָפיציר. ער האָט מיר געשטעלט אַ מאַסע פראַ- געס. כ'האַב רעכט נישט פאַרשטאַנען, וואָס ער האָט געוואָלט.

— אָבער אויב אזוי סוזט איר ליגן פאַר אונז? און אונז האָט זיך געדוכטן, אז מיר זענען דאָ די פאַדערשטע ליניע.

ער האָט אָנגעוויזן ווייטער אויף רעכטס.

דאָ האָט אויסגעזען בכלל נישט צו זיין קיין שוואַגרובנס.

דער גאַנצער ראָוו איז פול געווען מיט שלאַפנדיקע מענטשן. מיר זענען בכּן אַרויסגעגאַנגען און זיך אַוועקגעלאָזט אין אַ הויכן וואַלד.

פלוצלינג בין איך שטיין געבליבן. רעכטס איז געשטאַנען אַ טונקלער געגנשטאַנד. כ'האַב עס דייטלעך געזען. דאָס איז געווען אַ וואַגן, אָבער —

כ'האָב זיך דערנענטערט צו אים, אָבער כ'האָב גאָרנישט געקאָנט פעסטשטעלן. כ'האָב עס שוין געקאָנט מיט דער האַנט אָנטאָפן, און דאָך נישט געוויסט. — כ'בין צוגעגאָנגען נאָך נענע-טער. ס'האָט געשטונקען. דאָן האָב איך דערוען: פון אַ וואָגן האָבן אַראָפּגעהאַנגען די פּאָדערשטע פּיס און דער קאָפּ פון אַ פּערד.

אַרום זענען געלעגן ביימער, צווייגן, בעלְקעס, דראַט-ראַץ-קעס און אייזערנע פּלעקענער.

— טוט אַ קוק דאָרט! — האָט געזאָגט וואַלף.
ער האָט אָנגעוויזן אויף אַ בוימ. פון אַ דיקער צווייג האָט אַראָפּגעהאַנגען אַ פּערד, מאָדנע דאַר, נאָר הויט און ביי-נער. סאַראַ גראַנאַטן האָבן דאָס געמוזט זיין, וואָס האָבן געקאָנט אַרויפּשליידערן אַ פּערד אויף אַזאַ הויך.

ש — קרעמם! אין די חורבות.
מיר זענען געלאָפּן שנעל ווייטער.

די פעלדוואַך פון דער שכנותדיקער דייוויזיע האָבן מיר געפונען אַ דרייסיק טריט פאַרן הויפטגרויבן, אין אַ זייטיקן אָקאָפּ, וואָס האָט געפירט אויף פאַרנט. ס'האָט דאָ געהערשט אַ היפשע אומאַרדענונג.

זיי זענען שוין אַזוי געלעגן דריי טאָג, און דער אָנפירער פון דער פעלדוואַך האָט נישט געוויסט נישט וועגן אונז, נישט וועגן דעם, וווּ ס'געפינט זיך די הויפטאַפטיילונג.

מיר האָבן זיך אומגעקערט קווער דורכן פעלד און אַדערזען אינגיכן אונזער בעריאָזע-וועלדל.

ס'האָט אָנגעהויבן טונקל צו ווערן. פאַר האַרטנשטיינס אָקאָפּ זענען געשטאַנען אפשר צען מאָן מיט צוויי שווערע קיילנוואַר-פּערס.

ישראל איז מיר האַסטיק אַקעגנגעקומען.
— דער הער לייטענאַנט האָט דיר געשיקט אַ פּלויטאַן שווער מאַשינגעווער און דיך געלאָזט גריסן און דערלויבט אויפצושטן אַ זאַפּאס-פּאַרציע.

— און ווו זאל איך איינארדענען? מיר האָבן נאָר
אין שוועגערבן, און אין אים ליגן צוויי מתים.
— אַך מיר וועלן זיי אַרויסשליידערן — האָט געזאָגט
דער פּלוטאַנפירער פון מאַשינגעווער. — דאָס איז געווען אַ
סערזשאַנט.

— דער הער לייטענאַנט גייט! האָט אויסגערופּן ישראל.
— גוט מאָרגן, רען! — האָט געזאָגט לאַם און מיר דער-
לאַנגט די האַנט. — כ'מוז עפעס איבעררעדן מיט דיר און מיטן
סערזשאַנט שאַץ.

מיר זענען אַוועק עטוואָס פאַראויס; ער האָט אַרויסקוקט
די געגנט, וואָס האָט אַקאַרשט אויפגעטויכט פון דער דעמערונג.
מיר האָבן זיך געפונען אויף אַ קליינעם היגל. רעכטס איז גע-
לעגן אַ ברייטער באַרג מיט צוויי פּלאַכע הויקערס. זיי האָבן
געלאַנגט מאַדנע בלאַ-ווייס.

דאָס איז דער ווייסער באַרג, וועגן וועלכן סיגייט אַ
קאַמף זינט אַ רייע טעג. די געפאַר זראָט אונז פון יענער זייט
און פון פאַרנט. די לאַגע פון אונזער פּאָזיציע איז אַ גינסטיקע.
אַבער זי איז ווי אַן איינזאַמער אינזל. דאָס איז דער געפּרלעכ-
סטער פּונקט פון דער גאַנצער דייוויזיע. פּילסטו זיך דאָ גענוג
שטאַרק?

— יא, כ'האַב דריי גרופּעס, צוויי שווערע און פינף לייכטע
ק. וו.

— אַבער דו האָסט דאָך נישט צו זיי קיין גענוג אויסגע-
שולטע מענטשן.

— ניין, נאָר פיר. אַבער דער סערזשאַנט וועט אפשר
קאָנען צולערנען די איבריגע.

לאַם האָט געקוקט אויף מיר, ישובנדיק זיך.
— סערזשאַנט שאַץ, איס נעמט אויך איבער די אָנפירונג
איבער אונזערע קוילנוואַרפערס און זיי פונצנדערשטעלן אויף
די אנטשפּרעכנדיקע ערטער. אַבער אין מאַמענט פונם קאַמף
וועט איר דאַרפן האַרכן די באַפעלן פון אונטעראַפיציר רען.
ער איז צוריק אַוועקגעגאַנגען מיט זיינע שליחים.

ס'איז געוואָרן גאַנץ העל, כ'האַב זיך אומגעקערט אין שוין-
 גרוב. ישראל האָט אויפגעעפנט פאַר מיר און פאַר זיך אַ פּוּשקע
 פלייש-קאָנסערוון און עס דערוואַרמט איבער אַ ספּיריטוס-לעמפל.
 מיר האָבן אַריינגעוואָרפן אינעווייניק אַביסל סוכאַרעס, און ווען
 זיי זענען ווייך געוואָרן, האָבן מיר אָנגעהויבן צו עסן.
 ישראל איז געווען אַ פּידלמאַכער און געהאַט בליצנדיקע,
 פרוינע אויגן. וואָלף איז געווען אַן אַרבעטער, אַ זייער געלאַסע-
 נער און שווייגעוודיקער מענטש, מיט עטוואָס טעמפע, בלאַע
 קו-אויגן, ער איז אָבער כלל נישט געווען נאַריש. ער פלעגט תּמיד
 זיצן אין אַ ווינקל און זיך צוהערן צו ישראלס לעבחהפּטע רייד,
 צו וועלכע ער פלעגט זיך פון מאָל צו מאָל אַריינמישן מיט אַ
 פאַר לאַנגזאַמע ווערטער. ער איז אַלט געווען קוים ניינצן יאָר,
 איז געווען הויך און שלאַנק, האָט שטאַרק מקפּיד געווען אויף
 דער רייניקייט פון זיין אָנצונג און זיינע הענט.
 מיר האָבן זיך געלייגט שלאַפן.

VI

כ'האַב אויפגעוואַכט מיטאַגצייט און דערשפּירט אַ שטאַרקן
 הונגער. אַגב איז היינט געווען מיין געבורטסטאָג.
 — דו — האָב איך געזאָגט צו האַרטנשטיינען — מ'וואָלט
 געדאַרפט אַרויסשיקן אַ פאַטרויל דאָרט אַהין, וווּ דו האָסט נעכטן
 געפונען די סוכאַרעס.
 — גוט, ס'קאָן דאָרט אַהינגיין קעטנער מיט נאָך עמעצן;
 ער איז אַ זייער געשיקטער חברהמאַן... באַזונדערס באַם כאַפּן
 לייז. ער שטעקט נאָר אַריין די האַנט אונטער דער בלווע און
 האָט זיי שוין.
 קעטנער האָט דאָס געהערט און געלאַכט: — יא, דאָס
 איז אַן עסק פאַר מיר! אָבער כּווייל בעסער גיין אַליין.
 כּיבין אַרויסגעגאַנגען און מיך ארומגעקוקט. דער שוואַנ-
 גרובן מיטן אָפּגעריסענעם דאַך איז מסתּם געווען אן עקספּלאַדיר-
 טער אַמוניציע-מאַגאַזין. אַרום זענען געלעגן פּונאַנדערגעוואָרפן.

גראנאטן פון א האלבן מפטער די גרייס. ווען כ'זאל קאנען
וויסן, צי זיי זענען נאך געפערלעך? פארנט באם משופע-שטיי-
ענדיקן הארמאט, ווי בראנד איז איצט געשטאנען אויף דער וואך,
זענען זיי לגמרי נישט געלעגן.

— צי ווייסטו ווי עס שטייען אונזערע פאסטנס? — האב
איך אים געפרעגט.

— ניין. — ער האט מיך שרעקעוודיק אָנגעקוקט. ער איז
נאָכנישט געהאַט געקומען צו זיך זינט דעם נעכטיקן הוראָגאַן-
פייער.

— זעסטו דאָרט לינקס דעם גראַנאַט-טרעכטער? דאָרט
ליגט דער קאָמפּאַניע-פירער מיט צוויי פּלוטאַנען. דערנאָך איז דאָ
א גרויסער בלייז ביז צו אונז, אין העט, פון הינטן, אויף רעכטס,
געפינט זיך די פּאָדערשטע פעלדוואַך פון דער שכנותדיקער דיוויזיע.
כ'האַב זיך אַליין דערשראָקן, זאָגנדיק דאָס. ווען די פּראַג-
צויזן זאָלן דאָ אָנגרייפן אין ברייטן קרייז, וואָלטן מיר זיי אַליין
געמוזט אָפּשטויסן. און דאָן וואָלט איין פּאָסטן נישט געקאָנט
צוגלייך שיסן און אַלאַרמירן. מ'האַט בכּן געדאַרפט אַוועקשטעלן
אן אַלאַרם-פּאָסטן.

כ'בין אַוועק אויף רעכטס ווייטער. אין נאָענטסטן איינשניט
האַט זיך געפּונען אַ שווערער קוילנוואַרפער. דערלעבן זענען אין
צוויי שוועגרבנס געלעגן 35 מאַן. כ'בין אַריין אין סענדיגס שוּצ-
גרוּבן, ווי ס'זענען געלעגן די לייכטע קוילנוואַרפערס.

— אַלמאַי האָט איר נישט אַרויסגעשטעלט קיין שום קוילנ-
וואַרפער?

— קיינער האָט אונז וועגן דעם נישט געזאָגט.
— איז דאָ נישט געווען דער סערזשאַנט שאַץ און אייך
אָנגעוויזן די ערטער?

זיי האָבן מיך אָנגעקוקט תּמּעוואַטע. כ'האַב מיך געבייזערט.
— סענדיג, דו מוזט תּיפּף אַוועקשטעלן אַלאַרם-פּאָסטנס.
פל-זמן ס'איז רויק, דאַרף מען זיך אונטערלערנען, ווי אזוי זיך
אומצוגיין מיט קוילנוואַרפערס. אויף וואָס דען האָבן מיר די מאַ-
שינקעס?

— און וואָס וועט זיין היינט מיטן עסן? מיר האָבן שוין
 זינט דריי טעג נישט געהאַט אין מויל עפעס אָרנטלעכס, און די
 אייזערנע פּאַרציעס זענען אויפגעגעסן.
 — כ'האַב שוין אַרויסגעשיקט מענטשן. וויבאַלד כ'וועל עפעס
 קריגן, וועל איך אייך שוין צוויסן טון.
 אינדרויסן האָט אַ קראַך-געטון אַ גראַנאַט.
 — ס'הויבט שוין ווידער אָן דאָס טינוף! — האָט געזידלט
 סענדיג.

כ'בין אַרויסגעגאַנגען. דער אויפרייס איז פּאַרגעקומען האַרט
 פאַר די פּאַסטנס. ס'האַט זיך נאָך געטראָגן דער גראַנאַט-דויד.
 וואָס זאָל איך זאָגן שאַצן? מ'וועט אים דאַרפן אָרנטלעך
 אַנזידלען.

כ'בין אַוועק צום צווייטן שווגרוב. שאַץ האָט געשפּילט
 מיט די גרופּן-פירערס אין קאַרטן.

— איר האָט צומאַל נישט געזאָגט די מענטשן, וואָס באַ-
 דינען די קוילנוואַרפערס, אַז איר נעמט איבער איבער זיי די
 אַנפירונג?

ער האָט מיך אָנגעקוקט האַלב הויכמוטיק, האַלב פּחדניש
 פון דער זייט.

— מיר מוזן זיך וועגן דעם אָפּרעדן. וווּ ווילט איר דען
 אַוועקשטעלן די קוילנוואַרפערס בעת אַן אַנגריף?

— דאָ אויבן — האָט ער אָפּגעענטפערט גלייכגילטיק און
 געוואָרפן אַ קאַרט.

— וואָס, אַלע פינף קוילנוואַרפערס אויף קוים זעקס מע-
 טער די ברייט? — כ'בין בלאַס געוואָרן פאַר כעס.

— נו, וויבאַלד איר ווילט, קאָנט איר זיי אויסשטעלן ער-
 געץ אַנדערש.

כ'האַב נישט געוואָסט וואָס צו ענטפערן דערויף. צי האָב
 איך געזאָלט פשוט אַרויסגיין און אַרויסגעגן די אַנטשפּרעכנדיקע
 באַפעלן? וואָס וואָלט לאַם געזאָגט דעראַ?

— צי קאָנט איר מיר נישט צוטיילן עפעס אַן אינסטרוק-
 טאָר?

— גוט — טרוםף! — ער האָט אַ קנאַל-געטון אַ קאַרט
אויפן טיש.

— וועמען? — האָב איך געפרעגט און אָנגעהויבן צו ציטערן.
פאַר כּעס.

— אָטאָ יענעם, דעם יעפּרייטאַר יאַנעצקי.

— קאָן איך אים מיטנעמען?

— טוט, וואָס איר ווילט.

— טאָ וועל איך טאַקע טון! — האָב איך אַ געשריי-געטון

און בין אַרויס מיט אַ קלאַפּנדיק האַרץ. זיי האָבן מיך באַגלייט
מיט אַ געלעכטער.

כ'האָב צונויפגערופן מיינע גרופּפּירערס און די באַדינונגס-

לייט פון לייכטן מאַשין-געווער און אויסגעזוכט פאַר זיי די אַנט-
שפרעכנדיקע ערטער.

— מיר שטייען דאָ באַם געפערלעכסטן פּונקט פון גאַנצן

דיוויזיע-אַפּשניט. ליידער גיט זיך דער אָנפירער פון די ש. מ. ג.
נישט אָפּ קיין חשבון דערפון.

— דערדאָזיקער שאַץ, דאָס איז אַ פאַלשער הונט — האָט

געזאָגט האַרטנשטיין. — כ'האָב שוין געזען, ווי ס'האָט אים אַמאָל
אַרויסגעוואָרפן דער קאָמפּאַניע-פירער.

— כ'האָב אים געבעטן, אַז ער זאָל אונז געבן עמעצן צו

אינסטרוירן, אָבער ס'שיינט מיר, אַז מיר וואָלטן געמעגט אומזיסט
וואַרטן, און מיר מוזן זיך דאָס שנעל אויסלערנען. זאָל בכן אים-
לעכער נעמען אַ קוילנאוואַרפער אין זיין שוואַגרוב און די, וועלכע
קאָנען זיך דערויף, וועלן אייך געבן די נויטיקסטע אָנווייזונגען.

דערווייל האָט זיך די לופט געטרייסלט פון שווערע גראַ-

נאַטן רעכטס אויפן ווייסן באַרג.

דער גאַנצער שיפּוע איז געלעגן אין אַ גראַווייער כּמאַרע.

אויך פון דעם ראָוו, וואָס האָט זיך געפונען הינטער אינו, האָבן
זיך אויפגעהויבן אויף דער גאַנצער ברייט זיילן רויך פון די
אויפרייסנדיקע גראַנאַטן. מ'האָט אויך געשאָסן שטאַרק אין דער
ריכטונג פונם שיפּוע, באַ וועלכן מיר זענען נעכטן געלעגן, נאָר

די רויך-וואַלקנס האָבן דאָרט אויסגעזען טונקעלער, אפשר צוליב דעם וואַלדיקן באָדן.

— מיר מוזן גוט אַכטונג געבן — האָב איך געזאָגט. —
זויבאַלד די פראַנצויזן וועלן זיך אַריינרייסן אין קעגנאיבערלינג-
דיקן וואַלד, קאָנען זיי אַרומרינגלען יענע פּוּטאַנען, און אַפילו
זיי איבערפאלן פון הינטן.

— דער בלייז איז משונהדיק גרויס! — האָט געזאָגט וויי-
קערט און אַהינגעקוקט מיט גרויסע אויגן.

— נישטאָ וואָס מורא צו האָבן, קוים וועלן נאָר די
פּאַסטנס אַכטונג געבן! — האָב איך געענטפערט.

קעטנער האָט זיך אומגעקוקט איינגעבויגן, טראַגנדיק אין
אָ וואַלענער דעקע עפעס אַזוינס, וואָס האָט געקלאַפט ווי גלאָז.

— לאַמיר זיך דאָ נישט ווייזן אַזויפיל! — האָט געזאָגט
האַרטנשטיין. — די פראַנצויזן קאָנען אינו זען פונם ווייסן באַרג.

קעטנער האָט אראַפגעלאָזט די דעקע. — כ'האָב מיך געמוזט
שפּילן אין אינדיאנער. כ'קום צו גיין צום פראַוויאַנט-לאַגער און

דערזע, אַז דאָרט שטייט אַ פּאַסטן. טראַכט איך מיר: גלייכער
נישט פרעגן, נאָר אַפּוואַרטן! אינדעם האָט מען אַנגעהויבן צו

שיסן. כ'זעץ מיך אַריין אין אַ גראַנאַט-טרעכטער און וואַרט. און
אַט הער איך, ווי עמעצער זאָגט צום פּאַסטן, אַז בעת אַזאַ פייער

וועט דאָך קיינער דאָ נישט קומען לאַטכענען, ער קאָן בכּן אַוועק-
גיין. האָב איך זיך תּיכּף אַהינגעשלייכט און אָט וואָס כ'האָב

מיטגעבראַכט.

ער האָט געברענגט נישט בלויז סעלטער-וואַסער און סו-
כאַרעס, נאָר אויך געטרוקנטע געמיזע אין קלעצלעך, עטוואָס

פייכטע.

כ'האָב פּאַרטיילט דעם פראַוויאַנט און אַוועקגעשיקט ישראל'ן
צו לאַמען. כּדי געווייר צו ווערן, צי די פעלדקיך וועט היינט

אַנקומען און וווּ זי וועט זיך שטעלן. דאָ אַהער האָט זי
דאָך נישט געקאָנט פאַרפאַרן, מחמת דער באָדן איז געווען דורכ-

געשניטן מיט גרובנס.

דערווייל האָט זיך האַרטנשטיין געברענגט אין אונזער

שוצגרויב אריין אַ לייכטן קוילנוואַרפער און אים אַוועקגעשטעלט
אויפן טיש.

בראַנד, וואָס איז געווען אויסגעבלידעט אויף שווערן מאַ-
שינגעווער, האָט עס אַרומגעטאַפט פאַרלעגן מיט זי פינגער און
אַנגעהויבן מיט פאַרגלייזטע אויגן:
— דער קוילנוואַרפער איז אַ זעלבסטלֶאָדנדיק געווער. ער
באַשטייט..

— לאָז געמאַך מיט די שטותים — האָט איבערגעריסן האַר-
טענשטיין — און ווייז אונז, ווי אַזוי מישסט מיט אים!
בראַנד האָט אים באַטראַכט פאַרלעגן און געוואָלט אויפ-
מאַכן דאָס דעקל. אָבער ס'איז נישט געגאַנגען.

— טראָג דיך אַוועק! — האָט געזאָגט קעטנער און אָנגע-
הויבן אַריין צו באַקוקן דאָס געווער. אַלע האָבן גערעדט גלייכ-
צייטיק. האָבן אַרומגעטאַפט דאָס געווער און עס אָפּגעשרויפט.
זיי האָבן ענדלעך אַרויסגעצויגן די לופט.

— אָבער אַזוי אַרום קאָן מען נישט מיט אים שיסן —
האָט געזאָגט בראַנד.

— פאַרוואָס?

— ווייל אין דעם קילער איז נישטאָ קיין וואַסער.

— טאָ וועלן מיר אַריינגיסן סעלטער-וואַסער — האָט גע-
טענהט קעטנער.

עמעצער איז אַראָפּגעלאָפּן איבער די טרעפּ.

— פאַרוואָס טוט דאָ קיינער נישט אַכטונג! — האָט
געשריגן לאַם. — די פראַנצויזן גרייטן זיך צום אָנגריף באַם
ווייסן באַרג. וווּ איז דער סערושאַנט שאַץ?

— וואָלף אַלאַרמירט לינקס! ישראל רעכטס! — האָב
איך געשריגן.

— דאָ בלייבן! — האָט געשריגן לאַם — צו וואָס
זאָלן זיך אַרע ווייזן? נאָר דאָס שווערע מאַשינגעווער.

ער איז אַרויסגעלאָפּן, איך הינטער אים.

— וווּ איז שאַץ?

— דאָ, הער לייטענאַנט?

ער איז אַרײַנגעלאָפֿן. כ׳האַב געהערט אונטן זידלען. ס׳איז אַרױסגעלאָפֿן שאַץ מיט זײַן גאַנצער באַנדע און מיטן צווייטן קױלנוואַרפֿער.

— דאָרט! — האָט אױסגערופֿן לאַם. — צי זעט איר דען נישט? אױפֿן לײַנקן שיפּוע פֿון באַרג, האָרט אױבערן רױקן. זײ האָבן אַהינגעקוקט.

— סאַראַ מרחק? — האָט געשריגן לאַם צו שאַצן. דער האָט אױפֿגערעגט אַרױבערגעקוקט.

— פֿירהונדערט! — האָט ער אַרױסגעשטאַמלט.

— גײן הונדערט! — האָט לאַם געברילט, — גרײטן זיך!

— מ. ג. אײנס פֿערטיק!

— קאָמענדירט-זשע! — האָט געשריגן לאַם.

— אין לאַנגע סעריעס, פֿייער! — האָט געזאָגט שאַץ.

דער רעכטער קױלנוואַרפֿער האָט גענומען גרענערן.

לאַם האָט געקוקט דורך דער לאַרנעטע. באַם לײַנקן קױלנוואַר-פֿער האָט מען ערשט צוגעגרייט די באַזע.

— אָפֿהאַלטן דאָס פֿייער! — האָט געברילט לאַם. דאָס

גרענערן האָט אױפֿגעהערט. — ווױהין שיסטו, מענטש? צי האָט

איר דען פֿאַרלוירן די אױגן? אױצט זענען זײ שוין נאַטירלעך פֿאַרשווינדן!

ער האָט מיך אָנגעקוקט מיט אַ רוגזדיקן בליק:

— קומט מיט מיר, אונטעראַפֿיציר רען און סערזשאַנט שאַץ!

די אומנויטיקע מענטשן זאָלן מיר דאָ פֿאַרשווינדן!

ער איז צוגעגאַנגען אָן אַ וואָרט צום האַרמאַטן-אײַנשניט

און זיך אַוועקגעשטעלט באַם הױביץ מיטן טױטן פֿערד. מיר זענען געשטאַנען אױף אַכטונג.

— אלמאי איז דאָ נישטאָ קײן פֿאַסטן? — ער האָט

געשוויגן אַ ווײַלע און אונז אָנגעקוקט. — אלמאי האָט איר,

סערזשאַנט שאַץ, נישט צוגעגרייט קײן פֿאַזיציעס פֿאַרן צווייטן

קױלנוואַרפֿער? צי האָט איר אָפֿגעשאַצט דעם מרחק? און פֿון

וואַנען זאָל איך וויסן דעם מרחק? — איר מוזט דאָס תּיכּף

טון! כּױעל מאַרגן אױבערקוקן אײערע פֿאַסטנס, און אַחוצדעם

וועל איך מיטטיילן אייער קאָמפּאַניע, אַז איר האָט נישט דער-
פילט אייערע פליכטן. איר קאָנט גיין!
שאַץ האָט סאַלוטירט און איז אַוועקגעגאַנגען. לאַם האָט
געקוקט אויף מיר; כ'האַב באַמערקט, אַז ס'איז אים שרעקלעך
שווער געווען צום רעדן.

— שאַץ איז אַ געמיינער און ליגנערישער מענטש! כ'קאָן
אים שוין פון די צייטן פון דער רעקרוטן-אויסבילדונג. אָבער
כ'פאַרשטיי נישט, וואָס ס'איז געשען מיט דיר! צי זאָל איך דאָ
צהערשיקן אַן אַנדערן פלוטאַנפירער? דו מוזט טון פל
והתפעלות, פדי מיד צופרידנצושטעלן! כ'זאָג עס דיר אָפּן, אַז
כ'וועל דיר פון היינט אָן קאָנטראָלירן. ביזאָהער האָב איך עס
געהאַלטן פאַר אומנויטיק.

ער האָט אָפּגעאַטעמט אַן אויפגערעגטער און איז לאַנג-
זאַם אַוועקגעגאַנגען.

— שטיי! האָט ער פלוצלינג געזאָגט. — די קיך וועט
אָנקומען פאַרטאָג. די מענטשן, וואָס גייען נאָך עסן, זאָלן זיך
פאַרזאַמלען לעפּן מיין שוואַגער. גוטן טאָג!
ער איז אַוועקגעגאַנגען. כ'האַב געטראַכט: מעגסט מיר
קאָנטראָלירן, כ'בין גאַנץ צופרידן דערפון. און ווי צו מיר, ווי-
באַלד דו וועסט געפיגען עפעס פאַרצוואַרפן!

כ'האַב זיך פלע נישט גענומען צום האַרצן דעמדאָזיקן
פאַרפאַל. ניין, די פאַרווירפן האָב איך אָנגענומען מיט אָנערקע-
נונג, וואָרן זיי זענען געווען גערעכטע. איך בין מחויב געווען
דורכצופירן די אָפּשאַצונג פונם מרחק.

כ'בין דורכגעגאַנגען איבער די גרופעס און אַרויסגעגעבן
באַפעלן בנוגע די פּאַסטנס און אָנגעזאָגט די עסן-טרעגער, אַז
זיי זאָלן ווי ווייט מעגלעך מיטברענגען וואָסער פאַר די קוילנ-
וואַרפערס.

דערזוויל האָט מען אונז אָנגעהויבן צו באַשיסן. דאָס
זענען געווען שווערע גראַנאַטן, וואָס זענען אָנגעפלוּיגן זייער
שנעל און פונאַנדערגעוואָרען גרויסע, שטילעט-פאַרמיקע שפּלע-
טערס. אָבער זיי זענען געקומען ווייניקסטנס רעגלמעסיק. דער

פאסטן באם לינקן הארמאט-איינשניט איז לייכט פערוונדעט געוואָרן אין אויער.

אויף אַרומרעדן די פאַרשידענע זאַכן מיט די גרופעס איז מיר אַוועק פּמעט דריי שעה, און דאָך איז מיר כּסדר איינגע-פּאַלן אַלעמאַל עפּעס נייַעס צי האָבן זיי געוויסט, וואָס ס'איז אַזוינס צייכנס פון פאַרשפּאַר-פּייער, בעת מ'פּאַדערט אַרטילעריע-שוץ? און צי האָבן זיי געהאַט ביי זיך גענוג לייכטפּיסטאַלעטן און די נויטיקע אַמוניציע?

דאָס אַרטילעריע-פּייער האָט אויפּגעהערט. ס'איז געוואָרן טונקל. כּיהאַב נאָכנישט געהאַט קיין נאָמענטלעכע לייסטע פון מיין פּלוטאָן.

די עסן-ברענגער זענען אַוועקגעגאַנגען. פון לאַמען איז אָנגעקומען אַ שליח: — דער הער לייטענאַנט פּרעגט, צי ס'זע-זען פאַראַן אַלע מכשירים צו דעם 5. מ. ג. און הייסט פאַרמאַס-קירן די שוואַגרובנס, אַז מ'זאָל באַנאַכט נישט זען קיין לייכט. פאַרטאָג צווישן פיר און זעקס דאַרפן אַלע וואַכן און אין פּו-לעד גרייטקייט וואַרטן אין די שוואַגרובנס.

כּיהאַב מודיע געווען וועגן אַלעם די גרופעס. דערנאָך האָב איך קאָנטראָלירט די פּאָסטנס און אויסגעפּרעגט, צי זיי קענען די וויכטיקסטע פּונקטן פון דער געגנט.

מיינע לייט האָבן זיך שטאַרק פאַראינטערעסירט מיט דער באַדינונג פון קוילנוואַרפער. זיי האָבן געוואָלט אַלץ באַקוקן און באַטאַפּן. כּיהאַב מיך געוונדערט איבער זייער ברען.

ס'איז שוין געווען נאָך האַלבער גאַכט. כּיהאַב געפּילט אַ משונהדיקע ליידיקייט אין מאַגן. היינט האָב איך ווידער נאָר גע-געסן סוכאַרעס און געמיזע-קלעבלעך, געקאַכט אויף סעלטער-וואַ-סער. די עסן-ברענגער האָבן זיך נאָכנישט אומגעקערט, הגם זיי זענען אַוועק מיט פיר שעה צוריק.

כּיהאַב זיך אַרומגעדרייט אינדרויסן און זיך אַרומגעזען איבער דער געגנט און דורכגעקוקט די פּאָסטנס.

אַרום האַלב פיר זענען ענדלעך אָנגעקומען די עסן-ברענ-גער, שווער באַלאַדנטע. איינער האָט אין אַ בלעכענעם טאַניס-

טער געטראָגן וואַסער. אַן אַנדערער האָט געשלעפט אַ שווערן
זאָק מיט ברויט.

— וווּ זענט איר דאָס געווען אזוי לאַנג ?

— צוערשט האָבן מיר פאַרבלאָנדושעט — האָט געלאַכט
ישראל. — דערנאָך איז די קיך נאָכנישט געווען, ווייל מ'האָט באַ-
שאַסן דעם שאַסעע. בכלל קאָן זי נישט צופאַרן פאַר האַלבער
נאַכט, ווייל זי טאָר זיך נישט אַרויסבויען פון הינטער די הוי-
כענישן, איידער ס'ווערט פינצטער, און אַחוּצדעם איז פון דעם
קיך-פלאַץ ביזדאָנען אַנדערטהאַלבן שעה וועג. דער הער פעלד-
פעפּל האָט געהייסן זאָגן, אַז ער וואַלט וועלן וויסן יעדן מאָג דעם
צאָל-פּח פון די פלוטאַנען, ווייל דאָרט הינטן איז נישט מעגלעך
געווייר צו ווערן, וויפּל ס'איז פאַראַן פאַרווונדעטע. זיי האָבן
נאָך בפּלל נישט געוויסט, אַז מיר האָבן געהאַט אַזעלכע באַ-
זייטנדיקע פאַרלוסטן.

דאָס עסן איז אויפן וועג אויסגעקלייט געוואָרן. מיר האָבן
נעמוזט שפּאַרן דעם ספּיריטוס און עס בכּן אויפגעגעסן אזוי.
מיר האָבן אויך געהאַט קוים צוויי צינדמאַשינקעס, און פון זיי
איז איינע שוין געווען פּמעט אויסגעברענט.

דערוויייל איז געוואָרן פיר אַ זייגער. כ'האַב געהייסן שטיין
אַלע גרייט און בין אַוועק צו די אַנדערע גרופּעס. זיי האָבן
פאַרגעסן אָן דעם באַפעל, אָדער זענען געווען צו פּויל אים אויס-
צופירן. צי האָב איך אויך געזאָלט גיין צו שאַצן ? יאָ, אפשר
האָט ער נישט נעוויסט וועגן דעם באַפעל. כ'האַב אָנגעטראָפּן
אַלע שלאָפּנדיק. כ'האַב אויפגעוועקט שאַצן און עס אים געזאָגט.
ער האָט זיך אויפגעוויבן מיט אומחשק און זיך אַוועקגעזעצט.
באַם טיש, אָבער ער האָט נישט אויפגעוועקט זיינע מענטשן. דאָס
גייט מיך גאָרנישט אָן — האָב איך געטראַכט און בין אַוועק צו
די פּאָסטנס.

ס'איז ביסלעכווייז העל געוואָרן. ס'האַבן זיך געוויזן די
קאָנטורן פון באַרג, צוזאַמען מיט זיינע צוויי קאָפעס. אוינער
אַרטילעריע האָט געדונערט פון הינטן. די גראַנאַטן האָבן גע-

רוישט איבער אונז און אויפגעריסן ווייט פאָרנט. די פראַנצויזישע אַרטילעריע האָט געשוויגן.

ס'איז מיר אויפגעפאלן אין אויג אַ קליינער היגל אויף אַ דרייסיק טריט פאַר אונז. צי האָט ער זיך נישט געאייגנט צום אויפשטעלן קוילנוואַרפערס. כ'בין אַהינגעגאַנגען און אַראָפּגעקראַכן אין די גראַנאַטן-טרעכטערס, זוכנדיק אַן אַרט פאַר אַ גוט שיס-פעלר. מיטאַמאַל האָב איך דערהערט טריט הינטער מיר. — גוט מאַרגן, רען! — האָט געזאָגט לאַם, האַלטנדיק די הענט הינטערן רוקן. — איך קום אַקאָרשט פון דיינע שוואַגראַפנס און האָב דורכגעקוקט די פאַסטנס. אַלץ איז געווען אין אַרדע-נוגג. אָבער שאַצן האָב איך געגעבן אַ היפשע עליה. דעמאָזוי-קן פוילן נפש איז צו שווער געווען אַפילו די מענטשן זיינע אויפצוועקן.

כ'האָב זיך געוונדערט: לאַם האָט צו מיר פסדר געשמייכלט און געהאַלטן די הענט פון הינטן, וואָס איז פלל נישט געווען זיין געווינהייט.

— דו — האָט ער געזאָגט — נעכטן איז נישט געווען די פאַסיקע געלעגנהייט. — ער האָט זיך אָפּגעהאַרציק צעלאַכט און אויסגעשטרעקט צו מיר אַ פאַקעט, איינגעוויקלט אין צייטונגס-פאַפיר. — נעכטן איז דאָך געווען דיין געבורטסטאָג?

כ'בין פאַרבליפט געוואָרן אין דער ערשטער רגע.

— פונוואָנען ווייסטו דען דאָס?

ער האָט שמייכלנדיק געוויגט דעם קאָפּ אַהין און אַהער: — טרעף אַליין — אָבער ניין, ס'וועט דיר נישט איינפאלן, וואָרן ס'איז צו פשוט. כ'האָב אַנומלט דורכגעקוקט די אידענטיטעטס-קארטן, האָב איך אָנגעטראָפן דיין דאטע און זי מיר פאַרשריבן. אָבער טו נאָר אַ קוק, וואָס ס'איז דאָרט פאַראַן אינעווייניק. כ'האָב אויפגעמאַכט דאָס פאַקעטל. פון אויבן איז געלעגן אַ שעכטל פאַפיראַסן, און פון אוינטן אַ בוך: Simplicius Simplicissimus.

cissimus.

— קענסטו דאָס?

— ניין, כ'האָב קיינמאַל נישט געהערט דערפון.

— דאָס איז עפעס פאַר דיר, דו ביסט צו אים ענלעך.
אַבער איצט איז די צייט פון וואַכן פאַריבער, איך בין שלע-
פּעריק.

VII

— רען! — האָט עמעצער אויסגערופן.
כ'האָב אויפגעוואַכט. פון דעם איינגאַנג האָט זיך דערטראָגן
עטוואָס ליכט. עמעצער האָט זיך באַוועגט צו מיר צו. אינדרויסן
האָט געקנאַלט און געטראַסקעט.
— האָט עפעס פאַסירט?
מיר האָבן שוין דריי פאַרווונדעטע, און דאָרט האַלט זען
אַלץ אין איין שיסן.
כ'האָב זיך ראַש אויפגעהויבן און בין אַרויפגעלאָפן מיט די
טרעפּ. אַרום ווייקערטס שטעל האָבן זיך אויפגעהויבן גרויסע,
ווייסע שטייב-וואַלקנס.
— וווּ זענען זיי געוואָרן פאַרווונדעט?
— דער ערשטער לעבן שוין-גרוב, די צוויי אַנדערע באַם
ל.מ.ג.

— וואָס שטייען איצט פאַראַ פּאָסטנס?
— נאָר איינער פאַרנט.
— זאָר אים ווייקערט צוריקציען, פּל-זמן דאָס פייער דויערט!
מיר וועלן דאָ פאַר אייך איבערנעמען די באַאַפּאַכטונג.
דער שליח איז אַ ווילע געגאַנגען פאַמעלעך, גלייך ער
וואַלט זיך געישובט. אַבער בעת ער איז אַרויף אין קרייז פון
די גראַנאַטן, האָט ער גענומען אַזוי לויפן, אַזש די לופט האָט
זאים געהודזשעט פאַר די אויערן.
כ'האָב זיך אַוועקגעזעצט באַם איינגאַנג פון קאָרידאָר. צי
האָב איך גוט געטון, הייסנדיק צוריקציען דעם פּאָסטן? שיינט
מיר, אַז יאָ. כ'האָב אַבער געדאַרפט וועגן דעם מעלדן לאַמען.
כ'האָב אויפגעוועקט וואַלפן און אים אַוועקגעשיקט. כ'האָב
מיך געפילט מיד און שוואַך. דערצו האָט מיך עפעס געביסן אין

הארו כ'האָב אַראָפגעצויגן די בלוזע אין דורכגעזוכט דעם קאָגל-
בער. און כ'האָב גאַרנישט געפונען. אָבער אין דער האַלדז-
בינד, האָט געשטעקט אַ גאַנצע נעסט פון יונגע לייז. כ'האָב
זיי אַרויסגעקליבן און אַרויסגעוואָרפן. ווען דאָס וואָלט כאָטש
נישט געווען. כ'האָב אויסגעטון דאָס העמד. אין די נעט זענען
געזעסן נאָך עטלעכע.

אינדרויסן האָט געשיינט די זון. אָבער אויף די טרעפּ איז
געווען קאַלט. כ'האָב זיך צוריק אָנגעטון. ס'האָט געקראַכט און
געקנאַלט און געשליידערט אינדערהויך קאַלך-שטויב.
כ'האָב אַראָפגעקוקט צו דר'ערד.

ראַממס!

כ'האָב זיך אויפגעכאַפט. כ'בין שיר נישט געהאַט איינגע-
שלאָפן. שיסן זיי שוין בכן אויך דאָ אַהער? אויבן, אין דער
בלאָזער לופט, האָט גערוישט. צוויי קליינע אַעראָפּלאַנען האָבן
דורכגעצויגן שמאַלע קרייזן. באַם אויסקירעווען האָבן זיי געבליצט
זילבערן. ווייטער צו די פראַנצויזן צו האָט געמאַכט ברייטע קרייזן
אַ גרויסער אַעראָפּלאַן מיט ברייטע פליגל און ווידל, אָבער ווי
אָן אַ לייב. דערדאָזיקער פליער האָט געקירעוועט מיטן פייער
פון די פראַנצויזישע האַרמאַטן.

טאַק—טאַק—טאַק! פייער פון די קוילנוואַרפערס אינדער-
לופטן! צוויי דייטשע אַעראָפּלאַנען זענען צוגעפלוין צו דעם
קליינעם זילבערנעם פויגל. זיי האָבן זיך אויפגעהויבן. ווייסע
שראַפנעלן-וואָלקנדלעך האָבן אויפגעטויכט און געבליבן שטיין
אינדערלופטן, ווי וואָלענע וואָלקנדלעך.

מיטאַמאָל האָב איך דערזען, ווי איינער פון די זילבערנע
אַעראָפּלאַנען נעמט אַראָפּזינקען, וואָס אַמאָל שנעלער. ס'איז
אַראָפגעפאלן אַ פליגל און זיך געוואַקלט אינדערלופטן ווי אַ
בלאָט. דערנאָך דער אַנדערער. דער גוף איז אַרונטערגעפאלן.
דערטיקאַל אַראָפּצו, מיטן ווירל אַרויף, איבערלאָזנדיק נאָך זיך
אַ שוור רויך. ברענענדיק איז ער אַראָפגעפאלן ערגעץ ווייט אין
וועלט.

קראַממס! שטיקלעך קאלך האָבן מיר אַ קלאַפגעטון אין

פֿרעם. ס'איז אָנגעלאָפֿן ווייַקערט און זיך געשטעלט פֿאַר מיר
אויף די טרעפּ.

— אונזער שוועגרוי איז פֿאַרשאָטן! — האָט ער געשריגן.

— וווּ זענען די אַנדערע?

— כיווייס נישט. אונזער קוילנוואַרפער איז קאַפּוט.

ווידער איז אָנגעלאָפֿן עמען.

צי איז ווער פֿאַרווונדעט.

— יאָ, סטאַל אויגוסט, אָבער לייכט.

— וווּ זענען די איבעריקע?

— זיי לויפֿן אַרום.

— ברענג זיי אַהער!

ער איז אַרויסגעלאָפֿן.

זיי האָבן זיך אָנגעהויבן צונויפקומען. נאָר צוויי האָבן גע-

האַט זייערע ביקסן. זיי האָבן גערעדט אויפֿגערגטע אַלע אויפֿ-
אַמאַל.

— דער גאַנצער שוועגרוי איז איינגעלייגט.

— שטותים! כּיבין אַרויס דער לעצטער. ס'האָבן נאָר אַראָפֿ-

געהאַנגען אַ פֿאַר בעלקעס.

— אַך ניין, כּ'האָב דאָך געזען ווי דער גאַנצער סופּיט-

איז איינגעפֿאַלן!

וואָס זאָל איך מיט זיי טון? האָב איך געטראַכט.

וואָס איז צוריקגעקומען פֿון לאַמען.

— דער הער לייטענאַנט דאַנקט פֿאַרן ראַפּאָרט. ער אָב-

טערווירט אונזערע פֿאַזיציעס פֿון אויבן. דאָרט, פֿון אויבן, זעט

עס אויס אַזוי, ווי דאָ וואָלט שוין נישט געקאַנט בלייבן קיין

לעבעדיק נפש.

כּ'האָב אַוועקגעשיקט ישראלן, פֿדי ער זאָל מעלדן וועגן

דעם נייעם אומגליק און דעם פֿליער-קאַמף.

כּ'האָב נישט געקאַנט לענגער בלייבן צוזאַמען מיט די אויפֿ-

גערגטע מענטשן, מחמת מ'האַט געדאַרפט זיך רויק איבערלייגן.

וואָס ווייטער צו טון.

כּ'בין בכּן אַוועקגעלאָפֿן צו סענדיגן. דאָרט זענען ביזאָהער

געפאלן נאָר עטלעכע שאַסן. מ'האָט געקאָנט פון זיינע טרעפּ אַרײַ-
בערקוקן צום וויסן באַרג, אויף וועלכן מ'האָט אויך לעבעהאַפטיק
געשאַסן, אָבער פון דייטשישער אַרטילעריע. אַרום צוויי אַזייגער
באַכמיטאָג האָט דאָרט אויפגעהערט דאָס פּייער. אויך באַ אונז
איז געוואָרן שטילער.

כ'בין צוריקגעגאַנגען אין מיין שוואַרוב און עפעס אויפגע-
געסן. דערנאָך האָב איך מיך געלייגט שלאָפן. ווייקערטס מענטשן
האָבן אַהערגעברענגט זייער געווער און זיך אויך געלייגט שלאָפן.

— רען! — האָט געזאָגט ישראל. — דער הער לייטענאַנט
טוט צו וויסן, אָז היינט באַנאַכט ווערט דערוואָרט אַ פּראָנצווזי-
שער אָנגריף. פון פינף אַזייגער אָן זאָל אַלץ אַלאַרמירט זיין.
— גוט! — האָב איך געזאָגט און געפרוווט צוריק איינצו-
שלאָפן. אָבער צי האָט מען נישט געדאַרפט אויפסניי איינטיילן
די פּאַסטנס? און אַחוּצדעם האָט מען געדאַרפט ווייקערטן געבן
אַ נייעם קוילנוואַרפער. אָבער ער האָט דאָך געהאַט נאָר נאָך
זעקס מאַן.

די אומרויקייט האָט מיך געצוונגען אויפצושטיין. כ'בין
אַרויסגעגאַנגען. דער ווייסער באַרג איז געווען איינגעהילט אין
אַ שטויב-וואַלקן, אַזוי אַז מ'האָט נישט געקאָנט קיינזאך
דערזען גענויער. ביידע אַרטילעריעס האָבן שטאַרק געשאַסן.
דייטשישע אַעראָפּלאַנען זענען אָנגעפּלויגן פון הינטן אויף אַ גאַנץ
יקליינער הויך. גראַנאַטן זענען געפּאַלן אויך אין דער ריכטונג
צו לאַמען.

כ'בין אַוועק צו דעם איינגעלייגטן שוואַרוב און געפונען
דאָרט נאָך זיבן פּאַטראָנען-קעסטלעך צום קוילנוואַרפער. כ'האָב
מיטגענומען צוויי און אַהינגעשיקט נאָך די איבעריקע.

— ראַ—ראַממט!

— דאָס איז עפעס אַ גאַנץ שווערער קאָליבער! — האָט
געזאָגט האַרטנשטיין.

ווייקערטס לייט זענען צוריקגעקומען אָן אַן אָטעם מיט די
פּאַטראָנען-קעסטלעך.

— יעצט הייבן זיי אָן צו שיסן אַהער!
 — רא—ראַמם!
 — צום טייוול! דאָס מיינט מען אונז.
 מיר זענען געזעסן און געוואָרט. ס'איז שוין געווען פינף
 אַזייגער. — פּל-זמן זיי שיסן, וועלן זיי דאָך נישט קומען.
 סענדיג האָט געלאָזט מערדן, אַז זיין וואַכמאַן פאַרנט איז
 טויט, און דעם נייעם פּאָסטן האָט ער אַוועקגעשטעלט אין אַ בע-
 סער געשיצטן אָרט.
 — זיי וועלן אונז נאָך דאָ אויך אויסשיסן! — האָט געזאָגט:
 איינער פון וויקערטס לייט.
 — האַלט ס'מױל! — האָט געזאָגט האַרטנשטיין. — מיט דער-
 דאָזיקער פּלידעריי וועסטו גאַרנישט ענדערן!
 דאָס פייער האָט אָנגעהאַלטן. איינמאָל האָט זיך דער גאַנ-
 צער שווצרוב אַ טרייסל-געטון.
 נאָך אַנדערטהאַלפן שעה איז געוואָרן שטיל. כּיפּין אַרויס-
 נעגאַנגען. נאָר ערגעצווו פּונווייטנס האָבן געדויערט די האַרמאַטן.
 ס'איז אָנגעלאָפּן אַ שטאַפעט פון לאַמען.
 — מיטן אָנקום פון דער דעמערונג זאָלט איר אַרויסרירן.
 דער הער לייטענאַנט דערוואָרט דיך דאָרט אויפן... איבער די
 שוואַרצע סאָסנעס!
 — אַזוי ווייט פאַרנט?
 — ער האָט מיר געזאָגט: וואָס ווייטער פאַרנט, אַלץ וויי-
 ניקער אַרטילעריש פייער.

VIII

ווען ס'איז טונקל געוואָרן, האָבן מיר גערירט. — הינטער
 אונז אין אַ לאַנגער ריי די קוילנוואַרפער. מיר האָבן זיך גערוקט
 איבער דער צעשאַסענער לאַנקע, און דערנאָך לענגאויס אַ וואַלד-
 וים. ס'איז געוואָרן וואָס אַמאָל שטילער. מיטאַמאָל האָבן
 מיר זיך אַריינגעקריגן אין אַ דראַטנעץ, וואָס מ'האַט אין וואַלד
 און אין דער פינאָטער פּלל נישט געקאָנט זען.

ס'האט זיך מיר געדוכטן, אַז דאָס וועט נאָר זיין אַ פּאָר דראָטן. אָבער מיר זענען אַריין אין דער נעץ וואָס אַמאָל טיפּער, און דערצו זענען זיי נאָך געווען אַ טייל אָנגעשפּאַנט, אַ טייל ווידער האָבן לויז אַראָפּגעהאַנגען. די נעץ האָט געהאַט אפשר זיבן מעטער די ברייט. די קוילנוואַרפערס, וואָס האָבן זיך גערוקט פּאַמעלעך, זענען געבליבן ווייט הינטער אונז. איך מיט ישראל'ן האָבן מיר זיך געלאָזט פּאַרויס. — רען! — האָט עמעץ אויסגערופן פון לינקס. דאָס איז געווען לאַם. ער איז געשטאַנען אין אַ פּאַרלאָזענער באַטערע-שטעל.

— כ'האָב היינט פון אויבן געזען דאָס פייער באַ אייך — האָט ער געשעפטשעט. — כ'האָב געציטערט וועגן אייך. כ'האָב אַרומגערעדט מיטן פּוּלִקאָוויק דידאָזיקע פּאַזיציע דאָ. אָט-דער פונקט איז אויפן ערשטן בליק ממש משוגע. אָבער וואַרשיינלעך וועלן זיי אונז נישט באַשיסן. די פּראַנציון טאָרן זיך אָבער בשום אופן נישט דערוויסן, אַז מיר ליגן דאָ. די שכנותדיקע די-וויע דאַרף אַרויסרוקן איר פעלדוואַך. די מוזט פעסטשטעלן צי זי האָט עס געטון. אין אַזעלכע זאַכן טרוי איך קיינעם נישט. דערווייל האָבן די האַרמאַטן רעגלמעסיק געקנאַלט פון הינטן, און די קויל'ן זענען געפּלויגן אין אַ בויגן איבער אונז מיט אַ זינגדיקן טאָן. די אויפרייסן זענען געווען מאַדנע שטילע, הגם זיי האָבן נישט געקאַנט זיין זייער ווייט פון אונז. — וואָס זענען דאָס פּאַר אַ קויל'ן? — האָב איך געפרעגט. — אַך, אַזוי, ווייסטו נאָכנישט דערפון. דאָס זענען די א. ג. גרינקרייך-גראַנאַטן, וואָס זענען אָנגעפילט מיט אַ געפּער-לעכן גאַז. אונזער אַרטילעריע וועט איצט מיט זיי יעדן אָונט באַשיסן די פּאָדערשטע פּראַנציווישע גרובנס. מיר האָבן פּאַרטיילט די שווצגרובנס. דאָרט זענען געווען פיר אַמאָליקע אַרטילעריע-שווצגרובנס, ענגע און שלעכט געבויטע. כ'האָב איבערגענומען דעם ווייסטן פון רעכטס. — ס'וועלן נישט אַריין אַלע — האָב איך געזאָגט צו זאַמען.

— כ'האָב טאַקע אויך אזוי געשראַכט. די איבריגע וועלן
שוון בלייבן אונטערן פרייען הימל.

— וואָס הייסט?

— קום מיט מיר! זאָל אויך מיטגיין דער באַטרעפנדיג
קער גרופנפירער און דער אָנפירער פון די ל. מ. ג.!

כ'האָב מיטגענומען ווייקערטן און בראַנדן.

— שטיל! — האָט געפליסטערט לאָם.

מיר זענען אַראָפגעשטיגן אונטן רעכטס. אין דער העלפּט.

שיפּוע האָבן מיר ווידער אָנגעטראַפּן אויף אַ דראַטנעץ. מיר

זענען זי דורגעקראַכן פאַרזיכטיק, גייענדיק איינער הינטערן אַנ-

דערן. אונטן האָט זיך געצויגן אַ דורכגאַנג מיט אַ פּלאַכן באַדן,

וואָס האָט געפירט אויף רעכטס. דאָרט איז געווען פינצער. אויף

דריערד דאָ און דאָרטן איינצלנע גראַנאַטן-טרעכטער צווישן גאַנץ

גידיריקע סאָנעס.

— דאָ וועט שטיין די גרופּע און דער לייכטער קוילנ-

וואַרפער.

— אָבער וויבאַלד מירן זיך דאָ איינגראַבן, וועלן די

פראַנצויזן תּיכּף וויסן, וווּ מיר זענען.

— יאָ, איר מוזט זיך בכּן אזוי איינגראַדענען, אז ס'זאָל

פונדערהייך אויסזען ווי גראַנאַטן-טרעכטערס.

— הער לייטענאַנט — האָט געזאָגט ווייקערט — מיר האָבן

אָבער דאָ אויף רעכטס קיין שום שוץ נישט.

כ'האָב אַ קוק-געטון אויף דעם רעכטן, שטיילן שיפּוע.

מ'האָט גאַרנישט געקאָנט דערזען אויף אַ מרחק פון צוואַנציק

טריט.

— אָבער צי פאַרשטייט איר נישט? — האָט געפליסטערט

לאָם. — פון אויבן. וווּ ס'שטייט רען, זעט מען אינגאַנצן נישט

דעמדאָזיקן באַדן. דערפאַר טאַקע האָב איך אייך געשיקט אַהער,

כדי איר זאָלט שיצן זיין רעכטן פּליגל. און איר קאָנט טאַקע

גאַרנישט זען רעכטס, אָבער רען זעט פון אויבן אַלץ ביז צום

ווייסן באַרג. ער וועט בכּן דאָרט אַוועקשטעלן אַ קוילנוואַרפער

טפּעציעל צו אייער שוץ. ער וועט אין אַ נרשפּאַל שיסן טווער

איבער איך. און לאנגענאָלס פּלוטאָן ליגט אויף לינקס אַזוי, אַז
ער קאָן באַשיסן די גאַנצע לאַנקע, וואָס שפּרייט זיך אויס פאַר
רענען. טרעפטעס פּלוטאָן מיט צוויי קוילנוואַרפערס שטייט גרייט
לעבן מיר, פּדי צו ברענגען הילף אין די באַדראַטע ערטער.
איר מוזט דאָך האָבן צוטרוי צו מיר!

כּיהאַב זיך פאַרשעמט, וואָס כּיהאַב אַליין נישט באַמערקט
דאָס אַלץ.

אַ גרויסע טייל פון דער נאַכט איז אַוועק אויף אויסשטעלן
די פּאַסטנס און קוילנוואַרפערס. דערנאָך בין איך געגאַנגען מיט
ישראל'ן צו דער שכנותדיקער דיִוויזיע. כּיהאַב באַמערקט, אַז די
פעלדוואַך איז געווען אַרויסגערוקט קוים אויף צוואַנציק מעטער.
מיר זענען בכּן געלעגן אַ פינף ביז זעקס הונדערט מעטער
אַרויסגערוקט אויף פאַרנט. ווען כּיבין צוריקגעקומען, איז שוין
געהאַט אַנגעקומען דאָס עסן. ישראל האָט דערציילט, אַז אין
לאַנגענאָלס פּלוטאָן איז געווען צוויי פאַרווונדעטע. דערנאָך איז
געקומען די צייט, ווען מיר האָבן געמוזט זיין אין פּולער גרייט-
קייט. ס'איז נאָך געווען פינצטער. כּיהאַב זיך אַראָפּגעלאָזט אין
דעם טאָל און געזוכט די באַוואַכטע טרעכטערס.
— פאַרויכטיק! — האָט פּלוצלינג זיך אָפּגערופּן אַ שטים

הינטער מיר.

כּיהאַב דערזען אין אַ קוסט זיך באַוועגן אַ שטאַלערנער
העלם. דאס איז געווען בראַנד'ס שטים. כּיהאַב זיך אנגעבויגן און
באַמערקט, אַז דאָס, וואָס כּיהאַב געהאַלטן פאַר אַ קוסט, איז
געווען אַ מיט צווייגן פאַרמאַסקירט לאַך. ס'איז געלעגן דערין
באַהאַלטן אַ קוילנוואַרפער.

— וווּ זענען די איבריגע? — האָב איך געפרעגט.

— דאָ אונטן. מיר האָבן זיך איינגעגראָבן אין דעם
טרעכטער און זיך געמאַכט בענק פון די ברעטער, וואָס זענען
איבערגעבליבן אין דער פאַרלאָזענער באַטעריע.

כּיבין אַוועק טאַפּנדיק ווייטער. ווייקערס טרעכטער איז
געווען פאַרברייטערט, אָבער אומפאַרדעקט. דאָקעגן האָבן זיי

דאָרט אויעגעשפּרייט אַ קאָץ אויף אַזאַ אופן, אַז ס'האָט באַטאָג
געקאָנט אויסזען ווי אַ שאַטן פון טרעכטער.

דערווייל איז דער הימל בלאַס געוואָרן. כּיפּין אַרויפגע-
באַנגען צו דער באַטעריע, וואס האט פון טאָל אויסגעזען ווי אַ
באַפעסטיקטער באַרג.

אונזער שוּצגרויב האט געהאַט צוויי אַרויסגענג; איינער
פון זיי איז געווען געווענדט צום ווייסן באַרג; דארט האט זיך
באַזעצט ישראל און האַרטנשטיין. כּיהאב ביידע שטאַרק לייב גע-
קריגן, באַזונדערס דעם מונטערן ישראל. ער האט גראד געגעסן
ברויט און מיר אויך אפגעשניטן אַ שטיקל. דער ווייסער באַרג
האט אנגענומען אַ בלאַלעכן אָפּשיין, גלייך ווי ער וואלט גע-
לויכטן פון אינעווייניק. די וועלדער זענען נאָך געווען איינגע-
הילט אין נאַכט.

— זעט נישט דערדאָזיקער באַרג אויס ווי אַ קעמל? —
האָט געפרעגט ישראל.

— דו מיינסט ווי אַ דראַמעדאָר — האָט אים פאַרעסערט
האַרטנשטיין. — זעסט דאָך, אַז ער האָט צוויי הויקערס.

— צי האַסטו אַמאָל געזען אַ דראַמעדאָר? — האָט גע-
פרעגט ישראל נאָך אַ וויילע.

— יאָ, אין האַמבורג.

— האַסטו אַ סך אַרומגערייזט?

האַרטנשטיין האָט געגעבן מיט דער האַנט אַ צייכן צו
שווייגן. אַ פינקפויגל האָט אָנגעהויבן צו זינגען. ער האָט געמוזט
זיצן צווישן די צווייגן פון דער בעריאָזע, וואָס איז געשטאַנען
אַ פינף טריט הינטער דעם שוּצגרויב.

ישראל האָט געוואָרפן עטלעכע קרישעלעך ברויט אונ-
טערן בוים.

דער פויגל האָט געזונגען.

האַרטנשטיין האָט אַהינגעוואָרפן אַ קליין שטיקל קאָב-
סערוון-וורשט.

כּיהאָב באַטראַכט די בעריאָזע. באַם שפיץ האָט זי שוין
געהאַט אַביסל גרינס. — אָבער... צי האָט מען געקאָנט פאַרבייטן

די פאסטנט באטאָג אַזוי, אָן מיזאָל זיי נישט זען? כ'בין אַרײַ
אין עוצגרוב. אַ שמאַלער קאַרידאָר האָט געפירט אין צווייטן
זדר, און פון דאָרטן צום הינטערשטן אַרויסגאַנג. כ'בין אַרויס-
געגאַנגען דאָרטן אַרומעט. פון ווייטן פאַרג בין איך געווען
געדעקט.

די האַרמאַטן-איינשניטן זענען געווען געדיכט לעבן איינ-
אַנדער און ענגע. דער פאָסטן האָט נאָר אַרויסגעשטעקט דעם
קאָפּ איבערן וואָל און געווען פאַר זיך דעם טונקעלען וואָלד
און די אויפשטייגנדיקע לאָנקע. אָבער דער קיילעכדיקער שטאַ-
לע־נער העלם האָט זיך דייטלעך געווען פּונווייטנס. אפשר
וואָלט גוט געווען צו באַשמירן אים מיט קרייד? אָבער הינטער
אונז איז געווען דער טונקעלער וואָלד, אויפן דאָזיקן פּאַן וואָלט ער
דאָן אַרויסגעטרעטן מיט טאַפּלעטער דייטלעכקייט. כ'האָב אויפ-
געהויבן עפעס אָן אָפּגעשאַסענעם בעריאָזע-צווייג און אים
אַרומגעוויקלט ארום מײן העלם. דער וואַכמאַן האָט געלאַכט.
אָבער די אויפפאַלנדיקע, קיילעכדיקע פאַרם פון העלם איז גע-
ווען גאַנץ פאַרדעקט.

די קוילנוואַרפער-פאָסטנס אין נאָענטסטן איינשניט זענען
געשטאַנען צו הויך. כ'האָב זיי אַוועקגעשטעלט טיפּער און גע-
הייסן באַדעקן די קוילנוואַרפערס מיט צווייגן, נישט פרעגנדיק
כלל שאַצן. אונטער דעם בעריאָזע-בוים זענען פאַרשוונדן די
אַקאַרשט אַהינגעוואַרפענע ברויט-קרישעלעך.

מיר האָבן זיך געלייגט שלאָפן. אין מיר האָט זיך גע-
וועקט אַ קליינע בענקשאַפט, אָבער אַ גאַנץ שטילע. זיי וועלן
אונז ערשט פאַרבייטן נאָכן אַנגריף פון די פּראַנצויזן.

IX

כ'בין נאָכנישט געהאַט געשלאָפן קיין שעה צייט, הײ
מ'האַט מיך ווידער אויפגעוועקט: — דער הער מאַיאָר מיטן
דיימענאַנט זענען אינדרויסן.

דער מאַיאָר האָט נאָר געוואָלט באַקוקן די נייע פּאָזיציעס

און פאר אַרדנט, אַז מ'זאָל פאַנאַכט אַרויסשיקן אַרדן-פּאַסטנס.
אין אַ ווילע אַרום איז ע' אַוועקגעאַנגען.
די לייז האָבן מיך ווידער אָנגעהויבן בייסן. כ'האַב מיך
אויסגעלויזט און זיך צוריקגעלייגט. אַרום צען אַ זייגער האָט
מיך אויפגעוועקט ישראל:

— אין דעם טאָל אונטן איז עמעצער פאַרוונדעט.
באַם רעכטן אויסגעאַנג האָבן איך דערהערט פון אונטן איי-
נעם יאַמערן. אָבער וואָס האָבן איך געזאָלט טון? מען האָט
דאָך באַטאָג נישט געטאַרט אַראָפּגיין אונטן.
אויף דעם ווייסן באַרג און לענגליס די צרייטע ראָוון
הינטער אונז האָבן זיך אויפגעהויבן גרויסע גראַנאַט-במאַרעס.
כ'בין אַהינגעאַנגען צום נאָענטסטן פּאַסטן, געווייזן שאַרף
אַבסערווירן דעם לינקן שיפוע פון ווייסן באַרג און היפּף
מעלדן, ווען ס'זאָל זיך עפעס ווייזן.

— צי וואָלט איך נישט געקאָנט באַקומען קיין לאָרנעטע?
— כ'וועל בעטן אַזעלכע.
כ'בין אַוועק אויף לינקס.
ס—קראַמ! האָט אַ רויש געטון עפעס איבער מיר און
אַריין אין באַדן. דאָ איז נאָך דער וואַלד געווען אין אַ גאַנץ
גיטן צושטאַנד.

רעכטס האָט זיך געפונען אַ לאַטרינע מיט אַ קרום אַרונ-
טערגעשאַסענעם דאָך. כ'בין אַריין אַהין. כ'האַב נישט געהאַט
קיין אַנדער פּאַפּיר אַחוץ בריוו-בויגעלעך, און מיך אומגעקוקט
נאָך אַ שטיקל פּאַפּיר. דאָן האָבן איך דערזען פון עפעס אַ הויפּן ברוכ-
שטיקער אַרוםשטאַרצן אַ נאַקעטן פּוס. ער האָט אויסגעזען געלבלעך.
ס—פאַרר! שר—קרעפ!

כ'בין געלאָפּן ווייטער. דער וואַלד איז געוואָרן שיטערער.
דאָ באַם שיפוע רעכטס זענען געווען אויסגעגראָבן לעכער;
מ'האַט דאָרט געווען קאַצן, טאַרניסטערס און גאַזמאַסקעס. לינקס
לעבן אַ הויכן גרוו-הויפּן האָבן איך דערזען אַ קאַפּ אין אַ שטאַ-
לענעם העלם. ער האָט מיך דערשטוינט אָנגעקוקט.
— וווּ לייגט דער הער לייטענאַנט?

— דאָ!

כ'בין אַרײַנגעשפרונגען אין אַן ענגן דורכגאַנג טרעפּ.
ראַממס!

אונטן האָט עמעצער געפליסטערט אין דער פינצטער:
— שטילער, דער הער לײטענאַנט שלאָפט!

כ'האַב זיך ביסלעכווייז צוגעוויינט צו דעם טונקעלן לײכט.
— זאָג דעם העכ לײטענאַנט, ווען ער וועט אויפוואַכן,
אַז מיר בעטן אַ לאַרנעטע און אַז אין טאָל ליגט עמעק
פאַרווונדעט.

אינדרויסן האָט געקראַכט אומאויפהערלעך. כ'האַב מיך
אַוועקגעזעצט, פּדי אָפּצוואַרטן ביז דאָס פּייער וועט נאָכלאָזן.
אַבער כ'האַב נישט געקאָנט באַהערשן די אומרויקייט. כ'בין
אַרויסגעלאָפּן פּון קאַרידאָר, און דערנאָך האָב איך אָנגעהויבן
לויפן לענגויס דעם שיפּע. דאָרט איז געווען רויקער. כ'האַב
זיך צוערשט געשלייכט פאַמעלעך. אין אַ געוויסן אָרט האָבן מיך
פאַרהאַלטן שטעטיקע דראַטן. כ'בין דורכגעקראַכן איבער זיי פאַר-
זיכטיק און דערזען לײגן אויף דר'ערד אַ האַנט. זי איז געווען
שוואַרץ און פּלאַך, ווי אויסגעשניטן פּון לעדער. ס'האַבן זיך
באַוועגט אויף איר קלײנע, שוואַרצע זשוקעס: כ'האַב זיך אָנגע-
בויגן איבער איר: אפשר האָב איך געקאָנט די האַנט? ניין, זי
איז מיר געווען פרעמד.

פאַר מײן שווצגרוב האָב איך באַגעגנט אַ שיסער פּון
שאַצס אָפּטיילונג. ער האָט אפנים געוואַרט אויף מיר:
— צי וואָלסטו נישט געקאָנט אונז אויפקלערן די לאַגע?
שאַץ זאָגט גאַרנישט. וועמען זענען מיר אייגנטלעך אונטער-
געוואַרפּן?

— אויב ס'גײט דערין, מיר!

— טאָ רעד אַליק אַרום מיט אונז! שאַץ האָט נישט קײן
אַנונג ווי אַזוי זיך אומצוגײן מיט אַ קוילנוואַרפער. ער איז גע-
קומען ערשט נישט לאַנג פּון עטאַפּ און אינווער לײטענאַנט
ווייסט מסתם נישט, סאַראַ פאַרשוין דאָס איז.

— כ'וועל אייך גערן אונטערריכטן אין אַלעם, אַבער

איר מוזט קומען צו מיר. כ'קאן דאך נישט באפעלן שאצן.
וואָרן ער וואָט אַ העכערע ראַנגע פֿון מיר.

— עט, אַ העכערע ראַנגע! דאָס איז אַ פּוילער און אַ
פּחדן! מיר ווילן האָבן אַן אַרנטלעכן פירער, דאָס זאָגן אלע.
כ'האָב זיך ווידער געלייגט שלאָפן. אָבסר באַלד זענען
געקומען ביידע פּיקסן-פירער. כ'בין ווידער אויפגעשטאַנען.
הלוואי זאָלן די פּראַנציון באַלד אָנגרייפן, פּדי מיזאַל אונז
ענדלעך פאַרבייטן. דאָס איז שוין געווען נישט צום אויסהאַלטן.
פאַרנאַכטצו האָבן אָנגעהויבן פילן אונזערע האַרמאַטן.
כ'האָב זיך אַרויסגערוקט אויף דער לאָנקע צוזאַמען מיטן האַרץ-
פּאַסטן. די לבנה האָט געשיינט, די גראַנאַטן-טרעכטערס האָבן
געוואָרפן טיפע שאַטנס. אין איין טרעכטער איז געלעגן עמען
אין אַ שטאַלערנעם העלם, מיט אַ פּיקס באַם אַרעם.

— צי האָט מען אַרויסגעשטעלט האַרץ-פּאַסטנס? — האָב
איים געפליסטערט.

— ניין.

מיר האָבן זיך דערנענטערט. דאָס איז געווען אַ מת.
אַביסל ווייטער זענען געזעסן אין דעם טרעכטער צוויי,
אָנגעלענט אָן דער וואַנט, אויך טויט.
כ'האָב אוועקגעשטעלט דעם האַרץ-פּאַסטן און זיך געלאָזט
צום טאָל.

בראַנד איז גיזשטאַגען לעבן זיין לאַך אין געציטערט
איבערן גאַנצן קערפער.

— וואָס איז מיט דיר?

— כ'ווייס נישט, ס'איז שוין זינט עטלעכע טעג אַזוי.

— צי איז דאָ עמעצער פאַרווונדעט?

— ניין, דאָס זענען געווען אין נאָענטסטן לאַך צוויי.

מ'האָט זיי שוין אוועקגעפירט אַהינטער.

מיר האָבן זיך דערנענטערט צו ווייקערטן. ער איז גע-
זעסן אויף דר'ערד און געקוקט אויף מיר מיט דערשראָקענע
אויגן.

— צי וועט מען אונז נישט פאַרבייטן אינגיכן? כ'בין

...זעסן דעם גאנצן טאָג אין נישט געקאָנט אַנטשלאָפֿן
ווערן.

— ווילסטו, כּוואָל דיר ברענגען עפעס צום לייענען?
— גיין, כ'האָב די פּסאַלמען. עפעס אַנדערש קאָן איך
נישט לייענען.

כ'האָב גאַרנישט געקאָנט זאָגן. אָך, ווי ער האָט זיך
פאַרענדערט! זיינע אויגאָפּלען זענען נעשטאַנען ווייס אין פנים.
— מיר מוזן אויפשטעלן האָרץ-פּאַסטנס! — האָב איך
געזאָגט.

ער איז אַרויסגעקראַכן פּונם לֵאָך און געברענגט צוויי
מאַן. מיר האָבן זיך געשלייכט פאַרזיכטיק מיטן טאָל אויף
פאַרנט צו. דער באַדן האָט זיך עטוואָס אויפּגעהויבן און זיך
לייכט אַראָפּגעדרייט אויף רעכטס. דאָרט איז געשטאַנען אַן
אומהיימלעך שוואַרצער וואַלד. כ'האָב אוועקגעשטעלט די זעלבער
אין צוויי טרעכטערס לעבן איינאַנדער און זיך אַרויסגערוקט
מיט ישראל'ן נאָך ווייטער, פּדי אויסצופאַרשן דעם באַדן פאַר אונז.

אויף דר'ערד זענען געלעגן עטלעכע מתים.

דער טאָל איז געוואָרן נאָך אומהיימלעכער.

דאָ זענען געלעגן נאָך מער טויטע.

לינקס זענען געשטאַנען דריי נידריקע הילצערנע בודעס.
כ'האָב אַריינגעשיקט אַהין ישראל'ן און האָב אַליין אָבסערווירט
דעם באַדן און דעם טונקעלן וואַלד, וואָס איז געשטאַנען אָפּ-
גערוקט פּון אונז נאָר אויף עטלעכע טריט. אַרום אונז האָט
שרעקלעך געשטונקען.

— דאָרט זענען פאַראַן בלויז מתים — האָט געפליסטערט

ישראל.

— האָט איר מוט נאָך ווייטער מיטצוגיין?

— יאָ. — האָט געפליסטערט ישראל.

מיר זענען געבאַנען גאַנץ לאַנגזאַם, דאָס געווער גרייט.
פאַרנט איז דער וואַלד געוואָרן שיטערער. אויף רעכטס איז גע-
ווען אַ נישט היכע קאָפע. כ'האָב זיך אומגעקוקט צו וויקערטן.
דער האָט נאָר געהאַט באַ זיך אַ לייכטפּיטטאַלעט.

— ציי צוריק! — האָב איך געפליסטערט.
מיר זענען ביידע צוגעקראָכן צום ראַנד פון וואַלד. פאַר
אונז איז געלעגן אין לבנה-שיין א פּאַנקע, אויף איר עטלעכע
ווייסע טרעכטערס.
— דאָרט! — האָט געפליסטערט ישראל אין געטיילט
פאַרויכטיק.

כ'האָב געזען צוויי ווייסע שטרייפן אפשר פיר הונדערט
מעטער פאַר אונז, וואָס האָבן זיך געצויגן טיף צו אונז צו.
דאָס האָבן געמוזט זיין די פראַנצויזישע גרופנס.
— וויבאַלד זיי ליגן אזוי שיף צו אונז — האָב איך
געזאָגט — טאָ וועלן דאָ לינקס נישט זיין קיין פראַנצויזן.
מירן זיך איצט אומקערן אין אַ בויגן אויף לינקס צוריק.
מיר זענען אַרויפגעשטיגן מיטן וואַלד אויפן אַ געדיכ-
טעניש פון צווייגן. צווייגלעך האָבן גערעשטשעט — ס'האָט זיך
נישט געלאָזט פאַרמיידן.

מיר זענען אַריינגעפאלן אין אַ דראַטנעץ.
— שטיי! ווער איז דארט? — האט מען געשריגן פון אויבן.
— פאַטרוף רען! — האב איך געשריגן. ס'איז מיר געוואָרן
זייער אומהיימלעך. כ'האב נישט געקענט די שטים, אבער כ'בין
געגאַנגען גאַנץ פאַוואַליע ווייטער.
— ווער איז דארט? — האט מען געשריגן פון אויבן.
— רען — האב איך אפגעענטפערט. — רען פון דער דריטער
קאמפאַניע!

— זיי זאלן נאר אונז נישט וואַרפן אין די קעפ קיין
האַנטגראַנאַטן! — האט געפליסטערט ישראל.
ווער פון אונזערע איז דא אַזוי הייט אַוועק? האב איך
געטראַכט. און דאך מוזן עס זיין דייטשן. כ'האב פונאַנדערגע-
בויגן די צווייגן. אַ הויכער וואַל גרוז. אויבן איז געשטאַנען
עמעצער פּיט אַ האַנטגראַנאַט אין דער האַנט.
— לאָזט זיי צוקומען געענטער! — האט געפליסטערט אַן
אַנדערע שטים.

— הער פּעלדעבל טרעפטע! — האב איך געזאגט הויך.

א צווייטער איז צוגעקומען צום ראנד.
 — אן, רען? קומט נאָר ארויף!
 אויבן האב איך געטראפן אפשר צוועלף מאָן. טרעפטע האט
 מיר דערלאָנגט די האַנט: — ס'איז שיר נישט געווען קיין אומ-
 נליק! צי געפינט איר זיך אַזש דארט אונטן?
 — ניין, מיר ליגן אין דערדאזיקער ריכטונג... אבער ווי
 קומט דער הער פעלדפעבל אַזש דא אַהער?
 — כוועל דא איצט ליגן יעדע נאַכט, לאָקערנדיק אויף
 פראַנצויזישע פאַטרוילן. ס'זענען נעמלעך פאַראַן סימנים, אַז זיי
 קומען דא אַהער פון צייט צו צייט.
 כ'האב מיך אומגעקוקט. דאס איז ווידער געווען אַן אַמא-
 ליקע באַטעריע-שטעל. די האַרמאַטן זענען נאך דאָרט געווען,
 לאַנגע און הויכע קאַנאָנען.
 מיר זענען דערנאך אַרויסגעגאַנגען פון הויכן וואַלד אויף
 אַן אַראַפּפּאַלנדיקע לאָנקע. די לבנה איז שוין געשטאַנען נידריק
 און געמאַכט נאך שוואַרצערע שאַטנס אין די גרויסע טרעכטער.
 דא און דארטן איז געלעגן אַ מת און געשטונקען. אבער די
 געגנט איז מיר פארגעקומען מאדנע אומבאַקאַנט. דא האבן ער-
 געץ געמוזט זיין פונאַנדערגעשטעלט אונזערע האַרץ-פאַסטנס. מיר
 זענען געגאַנגען לאַנגזאַם און אַריינגעבליקט אין איטלעכן טרעכ-
 טער.
 — דארט ליגט אונזערס אַ פאַסטן - האב איך געפליסטעוּט.
 מיר זענען צוגעגאַנגען צום טרעכטער, אין וועלכן ער איז
 געלעגן.
 — פאַר אונז אין וואַלד געפינט זיך טרעפטעס פּלוטאן -
 האב איך געזאגט צום וואַכמאַן.
 ער האט נישט געענטפערט. כ'האב מיך אָנגעבויגן. ער
 האט געשטונקען.
 מיר האבן לסוף געפונען אונזער האַרץ-פאַסטן עטוואס
 ווייטער רעכטס.
 כ'בין אַוועק אין שוואַרץ און אנגעצייכנט אַ סקיק, וואס
 האט אילוסטרירט דעם רעולטאַט פון אונזער אויסשפירונג. דעם

טאל רעכטס, אין וועלכן ס'איז געלעגן ווייכערט, האב איך אנ-
גערופן מתים-טאל און די בודעס ווייטער פארנט — מתים-בודעס.
מיטאמאל איז מיר איינגעפאלן, אז ווייקערטס לייט קאנען אנ-
נעמען דעמדאזיקן נאמען פאר אַ שלעכטן סימן, מחמת זיי זענען
אליין גראד געלעגן אין מתים-טאל. כ'האָב בכּן אויסגעשטרעקן
דעם נאָמען און אָנגערופן דעם טאַל נאָך אונזער פּויגל — דער
פּינקפּויגל-טאַל.

ס'איז אַריינגעקומען ווייקערט.

— הער, וואָס מיר האָט פּאַסירט! בעת כ'האָב זיך אומ-
געקערט פון פּאַרנט, באַוואָפנט נאָר מיטן לייכטפּיסטאַלעט און זיך
דערנענטערט צו די מתים, גיב איך אַ קוק, און אָט הויבט זיך
איינער פון די מתים אונטער. איך בלייב שטיין, ער שליכט
זיך פּאַרויכטיק צום וואַלד צו און פּאַרשווינדט אין דער ריכטונג
פון די פּראַנצויזן.

— איז ער געווען באַוואָפנט?

— שיינט מיר, אז נישט.

— אַלמאי האָסטו אים ווייניקסטנס נישט מכבד געווען מיט

אַ לייכטקויל?

— כ'האָב טאַקע געטראַכט וועגן דעם, אָבער דערנאָך האָב
איך מיר איבערגעקלערט, אז ער וועט זיכער נישט זיין אליין.

X

פּאַרטאָג האָט אָנגעהויבן צו גיין אַ שטילער רעגן. מיר
האָבן אַהינגעוואָרפן דעם פּינקפּויגל קרישלעך ברויט. דערנאָך האָט
אויך אָנגעהויבן צו זינגען אַ דראַזד-פּויגל. איך בין געווען
טרויעריק, מיינע אַרעמע מענטשן אין די לעכער, אָן אַ דאָך
איבערן קאָפּ! דערצו איז געווען קאַלט.

דער טאָג איז דורכגעגאַנגען רויק, נאָר אויפן ווייסן באַרג,
וואָס איז געוואָרן מיטן יעדן טאָג פלייכיקער, האָט געדונערט,
ס'איז אויך פּאַרשוונדן דאָס פּיסל גרינס אויף די שיפּועים.
כ'בין געשלאָפן אומגעשטערט אַ פּאַר שעה נאָכאַנאַנד.

אי שצומאָרגנס פאַרטאָג האָט ווידער גערעגנט. דערנאָך
האָט זיך באַוווּן די זון, אָבער מיט איר צוזאַמען פראנצויזישע
אַרטיילעריע-פליער. מ'האָט באַשאַסן די באַטעריע אונטן, אין וועל-
כער מיר זענען געלעגן פריער, ווי אויך דעם טאָל הינטער אונז
און דעם גרויסן, ווייסן גרובן, וואָס האָט זיך געצויגן אַזש גיין
ווייסן באַרג.

ס'איז אָנגעקומען אַ שליח: — דער הער לייטענאַנט פּרעגט,
וואָס ס'הערט זיך באַ אייך. דער לינקער טייל פון פּולק-אַפּשניט
געפינט זיך אין אַ הוראַגאַן-פייער. באַ דער צענטער קאָמפּאַניע
זענען צוויי אָפיצירן פאַרווונדעט.

— דאָ איז רויק.

ס'האָבן מיך געפלאָגט די לייז. כ'האָב געוואַלט וואַכן און
גענומען אין האַנט אַריין דעם דורך לאמען געשענקטן בוך.
אָבער כ'האָב בלויז סילאַביזירט און גאַרנישט פאַרשטאַנען. כ'האָב
געטראַכט וועגן די מענטשן אונטן אין טאָל. זיי זענען נאָר
געווען צוויי אין דעם לאַך און געמוזט נאָכאַנאַנד וואַכן בייטנ-
דיק זיך, און ווען מ'האָט געדאַרפט גיין נאָך עסן, איז נאָר
געבליבן איינער. און זיי האָבן זיך נישט געקלאָגט צומאָל!
דאָס לייענען האט מיך געמאַטערט. כ'האב עס צוגעמאַכט
און מיך אַוועקגעלייגט אויף דער פּריטשע. כ'האב נישט געוואַלט
אַנטשלאפן ווערן.

פאַר לאַנגענאַלס פּלוטאָן גרייפן זיי אָן! זיי זענען אָבער
אַפגעשלאָגן געוואָרן. דער הער לייטענאַנט קומט אָן מיט טרעפטעס
שלוטאָן.

כ'בין אויפגעשפרונגען.

— אַלע גרייטן זיך!

כ'האב אַ כאַפּ געטון די ביקס און די גאַזמאַסקע און
אַרויסגעלאָפן.

דער ווייסער באַרג איז געווען איין וואַלק-שטויב.

— אַלאַרמירן אַלע און באַזעצן! — האב איך אַראַפּ-
בעשריגן אין שוצגרוב אַריין.

כ'בין אַוועקגעלאפן צו זיי קוילנארפערס.
פון ליינס האבן זיך אויפגעהויבן איבערן וואַלד רויטע
ליכט-קוילן. פארנט האט מען גארנישט געזען.
אונזער אַרטילעריע האט געוואָעט און געמרוטשעט פון
הינטער די היכענישן.

מיר האבן זיך אומגעקערט אין די שוצגריבער
אַלע האבן געפלידערט איינער איבערן אַנדערן.
וידער איז אנגעלאפן אַ שטאַפעט: — דער הער לייטענטאַנט
לאזט צו וויסן טון, אַז די פראַנצויזן האבן זיך אַריינגעריסן
לינס אין די שוצגריבער. אבער זיי זענען געווארן אומעטוט
אפגעשטויסן אין אנגריף. וועגן דער שכנותדיקער דיוויזיע איז
נישטא קיין שום ידיעה. מיטן אנקום פון דער נאַכט דאַרף מען
גלייך שאַפן פאַרבינדונג!

אין אונט האב איך מיך אַרויסגעקליבן מיט ישראלן אויפן
וועג. ס'איז געווען אַ לייכטער נעפל, דערביי אבער העל. כ'האב
געוואלט אויסשפירן דעם גרובן, וואס האט געפירט פון דער
שכנותדיקער פעלד-וואַך אויף פארנטצו, אַזש ביז אַרויף צו
אונזערע פּאָזיציעס. מיר זענען געגאַנגען דורכן טאַל און אויף
דער אַנדער זייט דורך אַ קליין בעריאַן-וועלדל.

— פּונדאַנען אן פארזיכטיק! — האב איך געפליסטערט צו
ישראלן. — ס'וואלט מיך פארט געוונדערט, ווען די פראַנצויזן
זאל זיך נישט איינגעבן באַם היינטיקן אנגריף זיך אַרויסצורוקן
טיף אין אונזערע פּאָזיציעס אַריין!

מיר האבן זיך געשלייכט טריט באַ טריט, מיט די אויגן
אַריינגעבויערט אין דער פינצטערניש.

דער גרובן האט זיך געפונען נאר צוואנציק טריט פון
דעם בעריאַן-וועלדל. קיינאָך האט זיך נישט באַוועגט.
מיר זענען צוגעקומען צום גרובן און אַריינגעקוקט אינעם
הייניק.

באַ דער וואַנט פון שוצגרוב זענען געשטאַנען אַנגעלענט
ביקטן, דייטשישע ביקסן לערך צוואנציק שטיק. צי איז פאַרצאָן

איין דער נאענט עפעס א פעלדוואַך ? און פאַרוואס שטעלט זי
דיא אַוועק די בייקסן ?

כ'האב אַוועקגעצויגן ישראלן אָן אַ זייט.

דאס איז מיר שטאַרק פאַרדעכטיק. — כ'קאן מיר אבער
נישט דערקלערן, פאַרוואס... גיי דו לענגאויס דעם וועלדל, און
איך וועל גיין לעבן גרובן.

— כ'וועל גיין מיט דיר — האט ער געפליסטערט.

כ'האב געשפירט, אַז כ'פאַרליר די זיכערקייט.

— ניין — האב איך אבער געזאגט — דו נוצסט מיר

דאָ בארנישט. גיי דארט אַרום !

ער האט געפאלגט.

כ'האב זיך געשלייכט לענגאויס דעם גרובן, נישט קאָנענדיק
איך באַפרייען פון אַ געפיל פון כסדרדיקן פחד. צי האָט דאָס
געוואָלט זיין אָן התראה ? אָבער סאַראַ שטותים !

די לופט איז געווען צו פאַרנעפלט, כדי צו זען דעם
גרובן-אַפשיניט הינטער אונז. ער האָט אָבער געמוזט זיין אין
אינווער האַנט ; אַנדערש וואָלט שוין לאַם זיך געווען דערוואַסט
און אונז מיטגעטיילט.

דאָס וועלדל האָט זיך געענדיקט. ישראל האָט זיך דער-

גענטערט צו מיר, ער האָט אויך אויסגעזען צו זיין אומרויק.

מיר האבן זיך דערנענטערט צום אָרט, וווּ ס'האט געדאַרפט
יליגן די פעלדוואַך. דארט איז קיינער נישט געווען. אין גרובן
איז געלעגן בלויז אַ טארניסטער און עטלעכע האנט-גראַנאַטן.

מיר זענען בכּן אַוועק צום ארט, וווּ ס'האט זיך פריער
געפונען די פעלד-וואַך. אויך דארט האבן מיר קיינעם נישט
געטראפן. מיר האבן זיך אוימגעקערט צום ווייסן גרובן.

— לאָמיר זיך אומקערן צום נאנטסטן פאסטן פון אינווער

פּוּלָק.

דער וואַכמאַן האָט אונז אינפאַרמירט, אַז די שכנותדיקע
דייוויזיע ליגט אין זעלבדיקן גרובן, וווּ ער האָט זיך געפונען
פריער, אַ פופציק מעטער פונדאַנען וועלן מיר באַגעגענען דעם
באַנטסטן פּלוטאָנפירער.

מיר זענען געגאנגען מיטן גרובן פארויס.
 ס'איז אונז ארויס אקעגן א פעלדפעבל מיט צוויי מאן.
 — אלס זינדונגס-פאטרויל! — האב איך געמאלדן. —
 וויסט דער הער פעלדפעבל, ווו ס'געפינט זיך די הויפט-וואך?
 וואס איז געלעגן דא פארנט?
 ער האט מיך אָנגעקוקט מיט אוימציטרוי: — פון וואַנען
 קומט איר?
 — פון דאָרטן טאָקע.
 — און איז זי שוין דאָרט נישטאָ? — האָט ער געפרעגט.
 איבערגעשראָקן.

— ניין, מיר האָבן נאָר געפונען ביקסן.
 — וויילט איר מיר דאָס ווייזן?
 — יאָ, הער פעלדפעבל.
 ער איז געגאנגען האַסטיק פאָרויס. מיר זענען צוגעקומען
 צום אָרט, ווו ס'איז געלעגן דער טאָרניסטער און די האַנט-
 גראַנאַטן. ער האָט זיך שווייגנדיק אַרומגעקוקט.
 — און ווו זענען די ביקסן?
 — דאָרט ווייטער, הער פעלדפעבל.
 ער איז געגאנגען אַן אָנגעכמורעטער פאָרויס. ער איז
 געבליבן שטיין באַ די ביקסן און זיך געווענדט צו זיינע
 מענטשן: — נעמט מיט ביקסן, וויפל איינער קאָן, איך גיט
 נאָך אייך.
 ער האָט געקוקט אַ שווייגנדיקער, ווי זיי זענען אַוועק
 באַלאָדנטע מיט ביקסן.

— ווהיין גייט איר איצט? — האָט ער נעפרעגט.
 — דאָרט אַהין. — כ'האָב געוויזן אויף לינקס.
 — און צוואָס?
 — דאָרט געפינט זיך מיין פּלוטאָן.
 — אַך, איר זענט פּלוטאָפירער? .. אויב אַזוי קאָן מען
 רעדן אַ פאָר אָפּענע ווערטער. איז דערדאָזיקער מענטש זיכער? —
 ער האָט געקוקט חשדמול אויף ישראל'ן.

— אוטבאָדינגט זיכער, הער פעלדפעבל. — כ'האָב נישט
פאַרשטאַנען דעם זין פון דער פראַגע.
ער איז אַרויסגעגאַנגען פון גרובן און אונז אָפגעפירט אַ
שטיקל וועגס.

— איר מוזט מיר מוזל זיין מיין אומצוטרוי, איך שטאַם
פון מזרח-פרייסן, אָבער מיינע לייט זענען ס'רוב עלזאַסער. צי
וויסט איר וואָס ס'פאַטייטן די דאָזיקע ביקסן? די פּלבים זענען
אַריבערגעלאָפן צו די פראַנצויזן! — ער האָט אויסגעשפּיגן. —
דאָס פאַרשטייט נישט קיינער, ווער ס'האָט זיך אַליין נישט
איבערצייגט, וואָס ס'הייסט נישט טרויען זיינע אייגענע מענטשן!
די צוויי, וואָס כ'האָב אַוועקגעשיקט מיט די ביקסן, געהערן אויך
צו דערדאָזיקער פּאַנדע! איך אַליין וואָלט אויך גערן אַנטלאָפן
אָבער נישט צו די פראַנצויזן, נאָר צו איך. ווען כ'וועל איצט
קומען צו מיין קאַמפּאַניע-פירער, וועל איך אים מוזן זאָגן:
מיין פלוטאָן האָט געמאַאנט ויברח! ווהיך דאָס? אָך, צו אַלדי
רוחות! ער האָט ווידער כגענומען שפּיען, אַז ס'האָט אים אַזש
פאַרפעלט סלינע. — זאָל גאָט באַשירמען דייטשלאַנד! — ער
האָט זיך אויסגעדרייט און אַוועק מיט לאַנגע טריט.

אונזער אַרטילעריע האט געשאָסן לעבהאַפטיק פון פאַר-
נאַכט אן. דער ווינט האט געפלאָזן צו אונז. מיר זענען אַריין
אין טאל, דאסמאל פון הינטן, ס'האט געשטונקען וואס אַמאָל
שטאַרקער.

— דאס מוז דאך זיין דער גאז פון אונזערע אייגענע
גראַנאַטן — האט געזאָגט ישראל.

ווייקערט און זיינע מענטשן האבן געהאַט אַרויפגעזעצטע
גאַז-מאַסקעס; זיי האבן אויסגעזען אין זיי ווי די מאַלפעס.
אויבן באַ דער באַטעריע האָט מען נישט אַזוי געשפּירט
דעם גאַז.

לאַם האט שוין געוואַרט אויף מיר. מיין מעלדונג ווען
די איבערלויפערס האט אים קענטיק באַאומרויקט.
— אויך איך האב פאַר דיר אַ נישט אנגענעמע ידיעה.
פאַרטאג דאַרפן אנקומען צו אונז פֿרשטאַרקונגען.

— מיט וואס איז דאס אָן אומאָנגענאַמע ידיעה?
— נו, ערשטנס איז עס גאַנץ פריקע איינצוגלידערן
פאַרשטאַרקונגען, בעת מ'ליגט אין גראַנאַטן-טרעכטערס. טו נאר
אַ טראַכט, עס קומען אָן מענטשן, זיי הערן אין דער פינצטער
עטלעכע שטימען און מ'שטופט זיי אַריין אין די לעכער. און
איך קאן זיי נישט צומאל נישט זען, נישט הערן. זיי זענען
מיר לגמרי פרעמד. און צווייטנס: וויבאַלד מ'זאָל אונז פאַר-
בייטן אין דער נאענטסטער צייט, וואלט מען איינגעגלידערט
די פאַרשטאַרקונגען ערשט נאך אונזער צוריקקער, פאַרשטייט
עס שוין?

כ'האב נישט געזאגט קיינעם דערפון, אפילו נישט דעם
גרופפירער.

אונזער אַרטילעריע האט אויפגעהערט צו שיסן. דאך איז
דער גאַז-גערוך נאך געווען גאַנץ שטאַרק.

פון טרעפטעס פלוטאן איז אנגעקומען אַ ידיעה, אַז מיט
אַ שעה צוריק האט אַ פראַנצויזישער פאַטרוול באַווארפן מיט
גראַנאַטן די באַטעריע, וואס געפינט זיך פאַר אונז.

די עסן-ברענגער זענען צוריקגעקומען אָן וואָלפן. ער איז
געווארן אויפן וועג לייכט פאַרווונדעט.

— ווער וועט איצט זיין דער צווייטער שליח? — האט
געפרעגט ישראל.

— כ'וועל וועגן דעם אַ טראַכט טון.

— אפשר וועל איך נעמען איינעם פון די פריש-אנקו-
מענדיקע.

ס'איז ביסלעכווייז העל געווארן.

ס'איז אנגעלאפן אַ שליח: — צום הער לייטענאַנט!

ער האט מיך אינפאָרמירט אויפן וועג: די פאַרשטאַר-
קונגען זענען דאָ. דאס איז אבער אַ באַנדע! איין דריטל האט
געמאַכט פליטה ערגעץ אויפן וועג. און די איבריגע!..

כ'האב געטראפן לאַמען פאַרן שוצגרוב אין דער געזעל-
שאַפט פון עפעס אָן עלטערן וויצעפעלדפעבל מיט אַראַפּגעהאנג-
גענע ליפן; לעבן אים איז געשטאַנען אפשר צוואַנציק מענטשן.

— די פֿאַרשטאַרקונגען זענען אקארשט אָנגעקומען — האט
געזאגט לאַם מיט אַ פֿאַרדראָטיקער מינע. — איצט קאן איך
שוין קיינעם נישט שיקן אין די לעכער. אין די שווערונס איז
נישטא פֿאַר זיי קיין ארט. וויפֿל האבן נאך באַ דיר פֿלאַץ?
איצט וועט דער וויצעפעלדפעבל איבערנבמען מיין פֿלוטאן,
האב איך געטראַכט. אָבער דערדאזיקער מענטש קאן זיך דאָך
געוויס אויף גארנישט. דאס זעט מען אן אים אן.
— נו, זיי וועלן מוזן אַרײַן צו מיר. — כ'האב שוין
נישט געהאַט קיין כוח צו פרעגן, ווי מ'דאַרף דורכפירן די נייע
פֿאַרטיילונג פֿונם פֿלוטאן.

— וועסטו בכּן קריגן אַלע אין דיין פֿלוטאן אַרײַן —
האט לאַם געזאגט מונטער. — דער וויצעפעלדפעבל זאָנדקארן
וועט דיר ווערן צוגעטיילט אַלס פראוויאַנט-אויטעראפיציר. כ'פֿאַר-
האף, אַז כ'וועל אים קאנען שפעטער פֿאַרווענדן צו אַנדערע
צוועקן, ווען ער וועט זיך באַקענען מיט די פֿאַרעלטנישן.
כ'האב אנגעקוקט אומדרייט לאַמען.

— צי זאל איך זיי באַלד דא איינטיילן? — האב איך
זיך צעלאַכט. — באַ מיר גייט עס נישט עפעס אַזוי...
— טו ווי דו ווילסט — האט זיך לאַם צעשמייכלט. ער
האט זיכער באַמערקט, וואס אין מיר איז פֿארגעקומען.
— צי עמעצער פֿון אייך קאן זיך אויף שווערן אדער
פֿייכטן מאַשינגעווער?

ס'זענען אַרויסגעטרעטן דריי.
— צי האט עמעצער געהאַט נאך עפעס אַ ספּעציעלע
זשעלונג?

ס'איז אַרויסגעטרעטן אַ קליינער, אבער זייער ברייטער
מענטש און געזאגט מיט אַ גאַנץ לאַנגזאַמער, וויינענדיקער
שטים:

— יעפֿרייטער פֿונקע, כ'פֿין געווען במשך צוויי יאר
אַרדינאַנס באַם קאַמפּאַניע-פירער.
באַ דידאָזיקע ווערטער האט זיך צעשטראַלט זיין ברייט.
עמוזיק פֿניב, און פֿון דער נאז האט אַראָפּגעהאנגען אַ טראפֿן.

ער האט אים אָוועקגעווישט מיט דער אויבערפלאַך פון דער האַנש. כ'האב זיך נישט ווילנדיק צעלאַכט, און אַלע אַרומ האבן מיטגעלאַכט. ער האט קענטיק אויפגענומען אונזער געלעכטער נאר אַלס צייכן פון פריינטלעכקייט, און האט זיך נאָך מער צעשמייכלט. כ'האב זיך איבערגעקלערט. ער האט מינדעסטנס פערציק יאר, און מוז אויך זיין אַ פעיקער, וויבאַלד דער קאַמפּ פאַניע-פירער האט אים געהאַלטן אַזוי לאַנג.

— איר וועט זיין מיין שליח.

XI

נאכמיטאָג בין איך געזעסן מיט ישראלן און האַרטנשטיי-
נען באַם אַרויסגאַנג פונם שוועגרויב אין דער ריכטונג פון ווייסן
באַרג. נאָר פונדערווייטנס האט מען געשאסן ערגיזווו. אפשר
זענען דאס געווען די לעצטע קאַמפּן פון דערדאזיקער אפּענ-
סיווע?

מיר האבן אַהינגעווארפן ברעקלעך פרויט אונזערע פייגל.
ס'איז געווען טרוקן און שטויביק. די יינגע בעריאַזן-בלעטלעך
האבן אויסגעזען גרא. איבערן ווייסן באַרג האט זיך געטראגן
אַ גרויסער וואלקן, ענלעך צו אַ גראען פאַראַסאַל; פון אים
זענען אַרונטערגעפאַלן דיקע טראפנס אין דעם שטויב אַריין.

האַרטנשטיין האט דאס אַלץ באַאַבאַכט שווייגנדיק, מיט אַ
פאר טונקעלע קנייטשן איבער דער נאז.

ישראל האט צונויפגעצויגן דעם שטערן:

— די נייע לייט האבן דיך לייב, רען.

— זיי קענען דאך מיך נאכנישט.

— אבער פארט, ווייל דו האסט געמאַכט פאַר דיין שליח

דעם פאטער פונקע.

עמעצער איז אַרויף מיט די טרעפּ-

— גוטן טאג, רען. — לאַס האט זיך צוגעזעצט צו אונז.

ער האט אויסגעזען בלאַס, אבער מינטער.

— דו מוזט מיר ווייזן גענוי, וואס עס הערט זיך מיטן

ווייסן באַרג. כ'האב נעמלעך געמאלדן, אז דארט זיצן די פראַנ-
צויזן. די דאזיקע מעלדונג איז אוועקגעגאנגען צו דער דיוויזיע,
אבער ס'איז צוריקגעקומען אַ תשובה, אז די מעלדונג שטימט
נישט; דער גאַנצער באַרג זאָל נעמלעך זיין אין אונזער האַנט.
— דאָס איז נישט אמת! זעסטו דעם ראָז צווישן ביידע
קאָפּעס? דאָס איז די ערשטע ליניע פון די פראַנצויזן.

— ווי אזוי-זשע האָבן זיי געקאָנט זאָגן, אז זיי האָבן
דעם גאַנצן באַרג? דאָס איז דאָך אַ בפירושער ליגן. אונזער
אַרטילעריע שיסט דאָך פסדר אויף דער לינקער קאָפּע!
לאַם האָט אַהינגעקוקט אַ פאַרטראַכטער:

— דו האָסט מסתם קיינמאָל נישט נאָכגעטראַכט וועגן דעם,
ווי אזוי ס'איז מעגלעך אזאַ מעלדונג? הינטן, ביים שטאַב,
ווייסן זיי דאָך נישט, ווי ס'זעט אויס אויפן פראַנט.

— צי שיקן זיי קיינעם נישט אַרויס?

— האָסטו שוין אַמאָל געזען באַ אונז עמעצן? און איברי קנס,
אויך דאָס וואָלט גאָרנישט געהאַלפן. טו נאָר אַ טראַכט, אַז
עמעצער זאָל דאָ אַהערקומען. דאָס אַלץ וואָלט זיך אים אויס-
געוויזן ווי גלייכגילטיקע פעלדער און וועלדער. און ווען מיר
וואָלטן אים נישט געוואָלט עפעס ווייזן, וואָלטן מיר געזאָגט
פשוט: ס'איז דאָרט געפערלעך, אַדער: דאָרט קאָן מען נישט
אַהינגיין באַטאָג.

אַבער דאָס מיליטער מוז דאָך מעלדן גענוי.

— זיי טוען דאָס אָבער נישט.

— כ'פאַרשטיי נישט פאַרוואָס?

— לאָמיר אָנגעמען, אז דאָס מיליטער האָט געמאַלדן, אז
די האָט באַזעצט איין שוצגרויבן. ס'וואָלט אָנגעקומען תיכף אַ
באַפּעל, צו באַזעצן אויך די אַנדערע. דאָס וואָלט אָבער געווען
אַ משוגעת, מחמת קיינער וואָלט זיך דאָרט נישט געקאָנט דער-
האַלטן אונטערן פייער פון דער פיינטלעכער אַרטילעריע.

— דאָס קאָן מיר גאָרנישט אַריין אין קאָפּ.

— מילא, ס'איז אָבער פאַרט אזוי.

— צי אין יאָר 1914 איז אויך אזוי געווען?

— זיכער נישט. דעמאָליט האָט נאָכנישט עקזיסטירט קיין
שנאה צווישן פראַנט און די פון הינטן.
— אָבער ווער איז שולדיק אין דער שנאה ?
— ביידע. יענע פון הינטן האָבן אויפגעהערט צו פאַר-
שטיין דאָס מיליטער, זינט די מלחמה איז געוואָרן אַ פּאָליציע-
מלחמה, און דאָס פראַנט-מיליטער האַלט, אַז עס ווייסט אַלצדינג
בעסער און וויל נישט מער האַרכן, מחמת עס ברענגט דאָך די
קרבנות.
דעמדאָזיקן טאָג און אויפצוימאַרגנס בין איך געווען אין
אַן אָנגעכמורעטער שטימונג. כ'האַב זיך באַמיט אויסצושטרעיקן
פון זפרון דאָס, וואָס ער האָט מיר געזאָגט.
כ'האַב מורא געהאַט זיך מודה צו זיין, אַז דאָס זענען
געווען סימנים פון ירידה.

XII

מ'האָט געשאַסן ווייניק. אָבער כ'האַב ווידער געהאַט פאַר-
לוסטן אונטן אין טאָל. אַ שפּילטער פון אַ גראַנאַט האָט גע-
טראָפן אין קוילנוואַרפער, אַזוי אַז דאָס וואַסער איז אויסגע-
רונען. מ'האָט אים געדאַרפט אָפּשיקן צום פאַרריכטן. ווייקערט
איז געווען אָפּגעמאַטערט און אויסגעזען ווי אַ שווינדזיכטיקער.
בראַנד האָט פּסדר געציטערט און די אויגן זענען אים ווייס
געוואָרן. אָבער ער האָט נישט גערעדט קיין וואָרט. כ'האַב
דעמדאָזיקן יינגל זייער לייב געקריגן.
אייןמאָל ביינאַכט איז אָנגעקומען לאַם און געפרעגט שאַרף :
— וווּ איז בראַנד ?
— אונטן אין טאָל.
— פיר מיך אַהין !
די לבנה האָט געשיינט העל. כ'בין געגאַנגען פאַרויס.
וואָס האָט ער געהאַט אַזוינס צו בראַנדן ? וואָס האָב איך גע-
זאָלט לאַמען זאָגן, וויבאַלד ער זאָל האָבן עפעס קעגן אים ?
לאַם האָט אויסגעזען צו זיין אין פעס.

— דאָ! — האָב איך געפליסטערט.
פון דעם צווייגן-לאַבירינט האָט נאָר אַרויסגעקוקט אַ שטאַ-
לערנער העלם.
— איר זענט בראַנד ?
— ניין, הער לייטענאַנט!.. עמיל, קום נאָר אַרויף! דער
הער לייטענאַנט וויל מיט דיר רעדן.
עפעס אַ שאַרכן אונטן. פון צווישן די צווייגן האָט אויפ-
געטויכט בראַנדס קאַפּ; ער האָט שנעל פאַרשפּיליעט דעם קאַפּ-
נער.
— אין נאָמען פון זיין מאַיעסטעט דעם קייזער האָט אייך
דער גענעראַל-קאָמאַנדיר באַשאַנקען מיטן אייזערנעם קרייץ. אינ-
האַט עס זיך פאַרדינט.
לאַם האָט אים דערלאַנגט די האַנט. בראַנד האָט זי שרע-
קעוודיק אָנגענומען און זי צוריק אָפּגעלאָזט.
— נעמט נאָר אויך דעם אייזערנעם קרייץ — האָט געלאַכט
לאַם. בראַנד האָט אויסגעשטרעקט די האַנט נאָך אים.
די איבריקע מענטשן, וואָס זענען געזעסן אין לאַך, האָבן
אים געווינטשן גליק.
— שטילערטס! — האָט געלאַכט לאַם. — איר וועט נאָך
אויפוועקן אַלע פראַנצויזן.
לאַם האָט מיך אַוועקגעפירט אָן אַ זייט: — און איצט צום
אַנדערן. ווען כּהאַב אָנגעהויבן מיין שפּרוך, האָב איך געהאַט
דאָס געפיל, אַז כּירעד עפעס שרעקלעך נאַרישס.
— די מענטשן וועלן דיר דאָס קיינמאָל נישט פאַרגעסן.
אַז דו האָסט זיי אַזש דאָ געבראַכט אייזערנע קרייצן!
באַגינען איז געווען אַ נעפל. כּיבין גענאַנגען לענגאויס
דעם שיפּוע.
אין מיין באַטעריע האָב איך געזען סענדיגן זיצן אויף די
טרעפּ און שרייבן אַ בריוו.
— דו! — האָב איך געזאָגט און מיך געזעצט אויפן אוי-
בערשטן טרעפל.
— היינט אינאָונט מוזטו...

קראמם...

ס'דאָט מיר אַ גריליק-געטון אין די אויערן. האָלץ-שפּליטערס
זענען געפּלויגן אַרום. דער גראַנאַט האָט אויפגעריסן האַרט אי-
בער מיין קאָפּ. סענדיג איז אַראָפּגעפּאַרן איבער די שטינגן. איך
האַב זיך נאָך אים אַראָפּגעגליטשט. ער האָט אַרויפגעקוקט צו מיר.
— דו מוזט היינט אָוונט...

— הער נאָר! — האָט מיר איבערגעריסן סענדיג — צי
וויסטו אייגנטלעך, אַז אַלע זאָגן, אַז פּיזט אומפאַרווונדבאַר?
איצט הויב איך אויך שוין אַליין אָן צו גלויבן דערין. האָט עס
זיך באמת גאָרנישט געטון?

— ניין — כּי האָב זיך אַרומגעקוקט. — דאָך, ס'האָט צעבראָכן
די קאָלבע פּון מיין ביקס.
סענדיג האָט געשאַקלט מיטן קאָפּ: — דאָס איז אומדער-
הערט! דאָס איז אומדערהערט!

— איצט לאָז מיך דערענדיקן מיינע רייד! זוכן, דו וועסט
היינט באַנאַכט פאַרבייטן ווייקערטן. דו וועסט האָבן אַ בעסערן
פּאַסטן, ווי ער, מחמת דאָס וועטער איז איצט אַ וואַרעמערס, די
טרעכטערס ווידער זענען שוין איינגעריכטעט.
— דו דאַרפט זיך נישט אַנטשולדיקן, כּי וועל עס גערן
טון.

כּי האָב זיך אַוועקגעלייגט. פּון די גראַנאַטן-דעטאָנאַציעס
האָט געהודזשעט דער שוואַרצער אַרום מיר ווי אַ מושל. כּי האָב
געגעניצט, און דערביי האָט מיר נאַכמער גערוישט אין די אויערן.
כּי האָב זיך באַמיט איינצושלאָפּן. די לייז האָבן מיך געפּלאָגט.
איצט לאָזן זיך אויך מיינע פּוּחֹת אויס. דריי וואָכן דאָ אויפן
פּראָנט, באַנאַכט אַ כּסדרדיק אַרומלויפּן, און באַטאָג אַלע וויילע
אַלאַרמען.

כּי בין געלעגן וואַך. צו מיטאָג בין איך אויפגעשטאַנען,
פּזי עפעס טועם צו זיין. אָבער ס'האָט מיך נישט געהונגערט.
— וואָס איז מיט דיין ביקס? — האָט געפרעגט ישראל.
— אַך, גאָרנישט, מ'וועט דאַרפן זוכן אַ נייע. אינדרויסן ליגט
דאָך אַ גאַנצע קופּע.

— און ווי אזוי איז דאָס געשען?
 — אַך, לָאָז מיך געמאַך!
 כּי־הָאָב מיך ווידער אַרויפגעוואָרפן אויפן געלעגער.
 פונקע האָט פאַררויכערט אַ ציגאַר — ער פלעגט אים צו
 קײען אין די צײן — און דערציילט:
 — מיין קאַמפּאַניע-פירער פלעגט תמיד זאָגן: אַז מ'דאַרף
 זיך נישט אומנויטיק איינשטעלן אין סכּנה. אָבער ווען ס'איז
 געקומען דערצו, איז ער געשטאַנען ווי אַ מויער, הגם מ'האַט
 אַרום און אַרום מי יודע ווי געשאָסן. דאָס איז טאַקע געווען אַ
 פּיינער מאַן. און ווי ער האָט זיך דאָס געקאַנט אומגיין מיט
 מענטשן! נו, איך בין נאָר סטאַלער, און דאָס איז דאָך געווען
 אַ פאַרנעמער מאַן — הגם ער האָט נישט געשטאַמט פון אַדעל —
 אָבער זאָא פאַרנעמער מאַן — —
 כּי־הָאָב געהערט דאָס אַלץ, הגם ס'האַט מיך פּיינלעך גע-
 לאַנגווייליגט. און דאָך האָב איך אים האַלט געהאַט צוליב זײן
 גוט האַרץ. לטוף בין איך האַלב איינגעשלאָפן.
 פון אויבן האָט מען אויסגעשריגן: — די פּראַנציון אויפן
 ווייסן באַרג גרייטן זיך צום אָנגריף!
 כּי־בין אויפגעשפרונגען און דערשפּירט אַ שטאַרקן ווייטיק
 אין דער ברוסט.
 גרייטן זיך! בלייבן אונטן! ישראל צום הער לייטענאַנט
 מיט אַ מעלדונג!
 כּי־הָאָב אָנגעטון די גאַזמאַסקע און בין אַרויף מיט די
 טרעפּ, וואָס פירן צום ווייסן באַרג. כּי־הָאָב געשפּירט אַ ווייטיק
 באַ יעדן אָטעם-צי.
 אויפן ווייסן באַרג האָט מען נישט געזען גאַרנישט אַחוץ
 צעפל, דורך וועלכן ס'האַט געבלענדט די זון.
 ס—קראַמם! — ס—קראַמם! איז געפאַלן הינטער אונז. איינ-
 צלע ביקסן-שאָסן פּונזייטנס. קוילנוואַרפערס האָבן געקלאַפּט.
 ס'האַט זיך מיר אויסגעוויזן, אַז זיי שיסן אין אינזער ריכטונג.
 אויפן דייטשישן אָפהאַנג פון באַרג האָבן זיך נאָכאַנאַנד אויפגע-
 הויבן גראַנאַטן-וואַלקנס.

ס'האט אזוי געהודזשעט פון די קוילנווארפערס, אז מ'האט
 צוויי גארנישט געקאנט הערן.
 עפעס אין מיין ברוסט איז נישט געווען אין אַרדענונג.
 צי איז דאָס געווען די שרעק פון אַלאָרם ?
 ס'איז אָנגעלאָפֿן עמיצער. ישראל האָט מיר דערלאָנגט
 דאָס קאָמפּאָניע-בוך פון די באַפעלן.
 — קום אַרײַן ! — האָב איך געשריגן. — וואָס לױפּסטו
 אױצט אַרום מיטן באַפעל-בוך.
 — עט, דאָס קאָפּעלע שיסן ! — האָט ער זיך צעלאַכט.
 ראָמם ! ראָמם ! אין טאָל.
 ס'זענען אָנגעלאָפֿן צוויי. אויף די טרעפּ זענען אַראָפּ לאָם
 מיטן אַרדינאַנס.
 וואָס הערט זיך דאָ ? — האָט ער מיר אַרײַנגעשריגן
 אין אויער.
 — גאַרנישט ! — האָב איך צוריקגעברײַלט.
 דאָס פּײַער פון די קוילנוואַרפערס האָט ביסלעכווייז נאָכ-
 געלאָזט. ס'האָבן גערוישט איבער אונז שווערע גראַנאַטן. וואָס
 זענען געפּלאָיגן צו דער הויכעניש און דעם ווייסן ראָוו הינטער
 אונז. אונזער אַרטילעריע האָט געוואָיעט און געשפּיגן.
 דערנאָך האָט דאָס אויך אויפּגעהערט און ס'איז געוואָרן
 זייער שטיל.
 קעגן אַוונט איז אָנגעקומען סענדיג. — צי וואָלטן אַנדערע
 גרופּעס נישט געקאָנט היינט ברענגען פאַר אונז דאָס עסן, פּדי
 מיר זאָלן אין דער פּולער צאָל קאָנען פאַרבייטן די אין טאָל ?
 כ'האָב געהייסן האַרטשטיינען, אז ער זאָל אַהינשיקן מער
 מענטשן, און האָב אַלײַן אַהינגעשיקט אויך פּונקען און ישראלן.
 קוים האָט נאָר אָנגעהויבן טונקל צו ווערן, בין איך אַראָפּ-
 געגאַנגען אין טאָל. ווייקערט איז מיר אַקעגנגעקומען אַן אויפּ-
 רעגטער.
 — כ'האָב ווידער פאַרלאָרן דריי מאָן, דערין צוויי טויטען.
 כ'קאָן שוין נישט באַזעצן אַלע טרעכטערס.

— סענדיג וועט דיך פארבייטן. אָט קומען שוין אָן די ערשטע מענטשן.

מיטן צווייטן אָפהאַנג פון טאָל איז עמעצער אַראָפּגעגאַנגען אונטן. ווער איז דאָס געווען? כּיבין אים געגאַנגען אַנטקעגן. דאָס איז געווען אַ לייטענאַנט.

כּיהאַב זיך געמאַלדן. ער האָט העפלעך געגריסט.

— איך בין דער פירער פון דער שכנותדיקער קאָמפּאַניע. מיר האָבן נעכטן פאַרנומען די פּאָזיציעס. אייער קאָמפּאַניע האָט געמאַלדן. אַז אונזערע פּאָזיציעס זענען צו ווייט אַהינטערגע-רוקט, טאָ וועלן מיר זיך בכּן איינגראָבן דאָ פּאַרנט לעבן אייך. איך האָף אויף גוטער שכנותשאַפט און וואָלט אייך געווען זייער דאַנקבאַר, ווען איר זאָלט אונז וועלן אָנווייזן, ווי מיר זאָלן דאָס דורכפירן צום גינציקסטן; מחמת איה קאַנט דאָ די פאַרהעלטנישן בעסער פון מיר.

מיר זענען אַראָפּגעשטיגן איבערן שיפּוע. אויבן זענען גע-לעגן זיינע מענטשן, פּונדערגעשפּרייט אין טיראַלעריע, מיט די ביקסן גרייט, ווי אויפן איבונגס-פּלאַץ. גאט מיינער! האב איך געטראַכט. אטא-די זענען נאך קיינמאל נישט געווען אויף דער מלחמה!

כּיהאב אים געוויזן, ווי מידאַרף איינריכטן די טרעכטערס, נישט אין קיין גראַדער ליניע, נאר ווי מעגלעך אומרעגלמעסיק. — דאס טאר איך נישט טון — האט ער געזאגט — דער באַטאָליאן-קאמאַנדיר האט מיר געגעבן אין דאזיקן פרט די שטרענגסטע אנווייזונגען.

כּיהאב זיך גארנישט אפגערופן; אין דאזיקן פּוּלץ זענען משמעות געווען ענערגישע פירער. מיר האָט מען אפשר געלאזט צופיל פרייהייט.

ס'איז אנגעקומען דאָס און באַגריסט דעם לייטענאַנט: — ס'איז דאָס ערשטע מאָל, וואָס די שכנותדיקע דיוויזיע זוכט מיט אונז פאַרבינדונג!

— ווי איז דאָס מעגלעך! — האט געפרעגט דער לייטענאַנט. — ס'איז אַ פּאַקט.

— אויף אונז וועט איר, גלויב איך, זיך נישט האבן וואָס
צו קלאַגן.

מיר האבן זיך אוימגעקערט.

— כּיִהאָב דיר עפעס מיטצוטיילן — האט לאַס געזאָגט
ערנסט.

— צי האב איך ווידער עפעס פאַרזוימט? — איז מיר
אָדורך אין קאפּ.

ער איז געבליבן שטיין. ס'איז געווען טונקל.

— דו האסט באַקומען די ראַנגע פון וויצעפלדפּעבל צו-
לייב דער אַרויסגעוויזענער העלדישקייט לגבי דעם שוואַ.

כּיִהאָב אים געוואלט דאַנקען, — אבער צי איז דען דאס
נישט געווען צופיל? כּיִהאָב דאך געהאַט דא די וויכטיקסטע פאַ-

זיצעס אין דער גאַנצער דייוויזיע!

פרייט דאס דיך דען נישט?

— אַדרבה, אַדרבה, נאָר איר מאַכט פון מיר אַ צו גרויס וועזן.

ער האט זיך צעלאַכט און געוואלט עפעס זאָגן. אבער ער
האט געלאַכט וואס אַמאל העכער, ער האט מיר נאר דערלאַנגט

דעם פארטפּעע און איז אַוועק ווייטער.

לעבן מיין שוואַגער איז געשטאַנען האַרטנשטיין.

— נו, גראַטולירט רענען, ער איז געווארן וויצעפלדפּעבל!

האט ער עס זיך פאַרדינט!

— יא, הער לייטענאַנט, ער האט עס הייליק פאַרדינט —

האט יענער געענטפּערט.

ס'האט מיך געפייניקט. ס'האט מיר אבער הנאה געטון,

וואס דאס האט באַ אים נישט אַרויסגערוּפּן קיין קנאה; מחמת

איך אליין האב געהאַלטן האַרטנשטיינען פאַר טיכטיקער פון מיר.

VIII

ס'איז אנגעקומען פונקע מיט די מענאַשקעס. — מיר האבן גע-

האַט פאַרליסטן, פיר מאַן פון פלוטאן. ישראל וועט באַלד קומען,

ער וועט עס אייך בעסער דערציילן.

ישראל איז געקומען אָן אויפגערגטער און אַראַפגעווארפן
פון די פלייצעס אַ זאָק און דעם טארניסטער מיט וואַסער. די
פּאַלעס פון זיין בלוזע און קעשענעס זענען געווען פאַרשמירט
מיט בלוט.

— זיי האבן דאס אַזוי ווייניק חברשאַפט! — בעת מיר
זענען געשטאַנען באַ דער קיך, איז אַריינגעפאַלן עטלעכע גראַץ
באַטן צווישן די מענטשן פון דער פערטער קאמפאַניע. און דער
באַך זענען ווידער אנגעפלוין גראַבאַטן און איינער פון זיי איז
אַריין אין קיכקעסל און באַגאסן די פאַרווונדעטע מיט הייסער
זופ. זיי האבן אנגעהויבן שרייען. און די גאַנצע באַנדע האט
געמאַכט פליטה, אַנשטאַט צו העלפן! כּהאב זיי גערופן מיט
אַלע כּוחות, אַז זיי זאלן מיר צוהעלפן, אבער קיינער איז נישט
צוריקגעקומען!

— יא, — האָט געזאגט פּונקע — ישראל איז געווען דער
איינציקער, וואס האט זיך פאַרנומען מיט די פאַרווונדעטע.

איינעם האט עס אָפגעריסן ביידע פיס און אים באַגאסן
ווי גרויס ער איז מיט קאַכעדיקער זופ. כּהאב אים געמוזט
אויפלאַדענען אויף אַ וואג, און כּהאב נישט געוואוסט, ווי כּיזאָל
אים אַוועקלייגן, אַזוי האט אים אומעטום ווייגעטון!

זיי האבן גערעדט איינער איפערן אַנדערן. פּונקע האט
כּסדר איבערגעזאָרט: — יא, ישראל איז דער איינציקער, וועלכער
ווייסט, וואס ס'איז אַעוינס חברשאַפט.

נאכדעם ווי מיר האָבן אָפגעגעסן, איז דער שמועס אַוועק
גרויקער. בלוזי ישראל איז געווען מאַדנע אויפגערעגט און אומ-
גרויק.

— ווען מיר זאָל עפעס געשען... קיינער וואָלט מיר נישט
צוהעלפן! — האָט ער געזאָגט.

— איך וועל דיר העלפן — האָט געענטפערט פּונקע.

— דו וועסט מיר נישט קאָנען העלפן! דאס איז געווען

מיין לעצטער אָונט! קיינער וועט מיר שוין נישט העלפן!

— וועסט נאָך לעבן לאַנג — האָט געזאָגט פּונקע.

קיינער גאט פאַרגעסט נישט די גוטע מענטשן.

— עט, וואָס טויג מיר דאָרט! כ׳פיל בחושת, אַז דאָס איז
נעווען מיין לעצטער אָונט! — און כ׳וואָלט נאָכנישט געוואָלט.
שטאַרבן!

זיי זאָלן נאָר נישט באַמערקן, אַז כ׳בין געוואָרן וויצע-
פעלדפעל! מערקווירדיק, ווי דערדאָזיקער געדאַנק איז פאַר מיר
געווען שרעקלעך. כ׳האָב אַוועקגעצויגן האַרטנשטיינען צו די טרעפּ-
— זאָג זיי נישט, אַז כ׳בין געוואָרן וויצעפעלדפעל.
— פאַרוואָס נישט?

— כ׳בעט דיר, זאָג עס זיי נישט! כ׳האָב עפעס אַזאַ פאַרגעמיל-
אין אַ ווילדע אַרום האָט ער געזאָגט: — דאָס האָט געמוזט
זיין שרעקלעך דאָרט באַ דער קיך! ישראל שרעקט זיך דאָך-
נישט אַזוי לייכט, און איצט איז ער אינגאַנצן אויסער זיך.
כ׳האָב אַהינגעקוקט צום ווייסן באַרג, וואָס איז זיך גע-
לעגן מאַדנע שטיל. ער איז געווען זייער שיין.
— ערגעצוווּ מוז עפעס בליען — האָט געזאָגט האַרטנשטיין.

עס שמעקט אַזוי אין דער לופט.
פאַר אונז האָבן זיך אויסגעשפּרייט נאַקעטע קרייד-ווענד,
און דער בעריאָזע-בוים האט כמעט נישט געהאַט קיין בלעטל
אויף זיך. ער האָט, וואָס אַן אמת, אויסגעשלאָגן אַביסל בליעכץ,
אַבער די קנאַספּן האָבן באַלד איינגעוועלַקט... און דאָך איז דאָס
געווען אַ ריח פּון וועלכע ס׳איז בלומען...

מיר האָבן זיך אַוועקעלייגט. ישראל איז שוין געשלאָפּן.
נאָר פּונקע איז געזעסן אַ פאַרטראַכטער און גערויכערט אַ ציגאַר.

— באַפעל פּון באַטאַליאָן! אַלע באַזעצן די פּאַזיציעס! די
פּראַנצויזן גרייטן זיך אַום אָנגריף! — האָט מען געשריגן פּון אויבן.
מיר האָבן געכאַפט די גאַזמאַסקעס, ביקסן, העלמען און אַרויס-
געלאָפּן. פּהרף-עין זענען באַזעצט געוואָרן די לעכער. די קוילע-
וואַרפער זענען געשטאַנען גרייט.

די זון האָט געשיינט. אַרום איז געווען שטיל, נאָר פּון
גאַנץ ווייט האָט זיך דערטראַגן אַ שטיל ברוימען. מ׳האַט איבער-
גען נישט געקאַנט דערזען קיין שום באַוועגונג. כ׳האָב אַוועק-

געשיקט פונקע צו לאמען מיט א מעלדונג, אז מיר שטייען גרייט,
אבער ארום איז אינגאנצן שטיל און נישט פאראן קיין שום
סימנים פון אן אַנגריף. דערווייל האָב איך פאַרדונט, אז די
מענטשן זאָלן אַנדערקניען, כדי מ'זאָל זיי נישט זען פון ווייסן
באַרג, וואָרן דאָס וואָלט געקאָנט ברענגען אויף אונז אַרטייל־ריע-
פייער.

די שטילקייט האָט געהערשט ווייטער. מיטאַמאָל איז אָן-
געלאפן רען, אזוי שנעל, ווי ס'האפן אים נאָר געקאָנט טראָגן זיינע
קורצע פיס: — ישראל איז טויט!

— וואָס? ... צי האָט מען דען ערגעץ געשאָסן?

— ער ליגט אויפן שיפוע אין וואַלד.

— און וואָס האָט געזאָגט דער הער לייטענאַנט?

— אז מ'זאָל צוריקגיין אין די שווצגרובנס.

כ'האָב אַרויסגעגעבן אַן אַנטשפּרעכנדיקן באַפעל און אַוועק-
געלאָפן לענגאויס דעם שיפוע. כ'האָב אים געזען שוין פּונדווייטנס
ער איז געלעגן אויסגעשטרעקט אויפן רוקן אונטער אַ סאָסנע.
כ'האָב אַנדערגעקניט לעבן אים. ער האָט נאָך געהאַלטן אין
האַנט דעם באַפעל-בוך, וועלכן ער האָט געדאַרפט צוריקברענגען
לאַמען. כ'האָב עס אים נישט געהייסן. פאַרנט אויפן שטערן האָט
ער געהאַט אַ בלוט-פלעק און זיין בלוזע איז געווען באַשפּריצט
מיט אַביסל געהירן.

כ'האָב גענומען דעם באַפעל-בוך און אים אַוועקגעטראָגן
לאַמען.

צום טייוול מיט אַזעלכע אַלאַרמען — האט ער געזידלט —
כ'האָב געשיקט דעם באַטאָליאן אַ געזאַלצענע מעלדונג, אין
וועלכער כ'האָב זיי געזאָגט, אז מיר דאָ ווייסן בעסער פון זיי,
צי עס שטייט פאַר אַן אַנגריף!... אינדערפרי וועלן מיר פאַר-
ביטן ווערן דורך דער זעקסטער קאמפאַניע. די קיך וועלן מיר
טרעפן אינמיטן וועג צום לאַגער.

כ'האָב זיך אומגעקערט אין שווצגרוב, דורכגייענדיק ווידער
פאַרן טויטן ישראל. פונקע האָט געקייט אין די ציין אַ שטיקל
ציגאַר און זיך געקלאָגט איבער ישראלס טויט: — דאָס איז געווען

דער בעסטער מענטש, וועלכן כּהאָב געזען. און ווי ער האָט
פּאַרגעפּילט אַז ער מוז שטאַרבן! נאָר גוטע מענטשן האָבן אַזעלכע
פּאַרגעפּילן.

האַרטנשטיין איז געזעסן אַריבערגעבויגן אויף פּאַרנט און
געצייכנט מיטן פינגער אויף דרײַערד. כּהאָב זיך געוואָרפן אויפן
געלעגער און ביטער געוויינט.

XIV.

קעגן אַונט האָבן מיר פּאַגראַבן ישׂראַלן פּאַם שיפּוע, אויפן
אַרט, וווּ ער איז געפּאַלן. ס׳איז דאָרט געווען זייער שיין. מיר
האָבן אים געוואלט אויפשטעלן אַ קרייץ מיט זיין נאָמען און דעם
טאג פון זיין טויט.

פּאַרטאג איז אָנגעקומען די זעקסטע קאַמפּאַניע.
כּהאָב היכף אַוועקגעשיקט מיינע מענטשן, כדי זיי זאָלן
זיך אַרויסקריגן פון געפּערלעכסטן געביט נאָך איידער עס ווערט
העל; איך אַליין מיט פּונקען זעמיר נאָך געפּליבן אַ ווילע.
מיד האָט פּאַרביטן אַן ענערגישער וויצעפעלדפּעפּל. כּהאָב
אים אָנגעזאָגט, אַז ער זאָל זיין זייער פּאַרזיכטיק און נישט אַהערציען
קיין אַרטילעריע-פייער.

— אַך, וואָס! — האָט ער אויסגערופּן. — מיר האָבן נישט
קיין מורא!

בעת מיר האָבן לסוף אַרויסגערירט, האָט שוין אָנגעהויבן
צו טאָגן. מיר זענען געגאַנגען לענגאויס דעם שיפּוע, ביז מיר
זענען צוגעקומען צו אַ גרובן, וואס האָט געפירט דורכן וואַלד
און זיך געענדיקט אויף אַ ברייטער לאַנקע. די דאָזיקע לאַנקע איז
געווען גאַנץ גרין. דאָס איז געווען אַזוי מערקווירדיק, וואָס זי
איז געווען גרין און נישט ווייס.

ס׳איז אַראָפּגעפּאַלן אַ שטאַרקער טוי. מיר האָבן זיך דער-
נענטערט צו די חורבות פון אַ ישוב. מיר זענען געווען דור-
שטיק. און מיר זענען אַריין אין עפעס אַ פּאַרוואַרפענעם פּאַל-
וואַרק, וועמעס ווענט זענען געווען געמאַלט אויף ראַ-
אָ-

זע. באַ דעם ברונעם האָט געבליט בעז. די זון האָט געבליצט
 מיט די ערשטע שטראַלן איבערן האַריזאָנט. דאָס קלאַרע וואַסער
 האָט געבלישטשעט אין בעכער. ס'האָט זיך מיר אויסגעוויזן, אַז
 כ'האָב קיינמאָל אַזעלכס נישט געזען.
 דערנאָך האָבן מיר געוואַנדערט ווייטער. פּונקע האָט דער-
 ציילט וועגן זיינע קינדער. איך האָב געהערט, אָבער נאָר דעם
 טאָן פון זיינע ווערטער. כ'האָב זיך געשפּירט מערקווירדיק לייכט.
 נאָך אַ געוויסער צייט האָבן מיר געטראָפּן די קאָמפּאָניע.
 זיצן באַם ראַנד פון וועג. ווי ווייניק דאָס זענען געווען! זיי
 זענען געווען שמוציק און אומגעראַזירט, אָבער הייטער.
 לעבן וועג זענען געלעגן טויטע פּערד און צעשאַסענע
 וועגנס. עטוואַס אָן אַ זייט האָט מען געבויט עפעס.
 היינטער אַ הויכעניש איז געשטאַנען אונזער פּעלדקיך. מיר
 האָבן באַקומען עסן, דערנאָך האָבן מיר זיך געלייגט אויף די
 בייכער, געגעסן און געוואַרעמט זיך אויף דער זון.
 לאַם האָט צווייטן-געטון, אַז דאָס איז ערשט געווען דאָס
 נעכטיקע עסן, און אַז היינט פּאַרנאַכט וועט נאָכאַמאָל אַרויסגע-
 געבן ווערן עסן.
 זיי האָבן אַזש געהירזשעט פאַר פּרייד.
 מיר האָבן מאַרשירט דורך אַ הויכן וואַלד און אין אַ פּאַר
 שעה אַרום זענען מיר שטאַרק מידע אָנגעקומען אין לאַגער.
 צווישן סאָסנעס איז געוואַקסן ווייך גראַז מיט ווילדע רויזן. מיר
 האָבן אויפגעשלאָגן געצעלטן און געשלאָפּן ביז נאַכמיטאָג. ווען
 מיר האָבן זיך אויפגעכאַפּט, איז שוין דאָס עסן געווען פּערטיק.
 נישט ווייט האָט געשפּילט דער פּולק-אַרקעסטער; מיר זענען דאָרט
 אהינגעלאָפּן. אָבער ווען די זון איז אונטערגעגאַנגען, האָבן מיר
 זיך ווידער געלייגט אין די געצעלטן און געשלאָפּן ביז אינדערפרי.
 דער פּרימאָרגן איז געווען אַ הייטערער. מיר האָבן גע-
 ברענגט וואַסער, זיך אַרומגעוואַשן און געראַזירט. לאַם איז אַרויס-
 געריטן באַגינען און איז צוריקגעקומען מיט אַ צווייגל קאַרשנ-
 בליעכץ און מיר דערלאַנגט דאָס צווייגל פון פּערד אַראָפּ.
 — וואָס זאָל איך זען טון דערמיט? — האָב איך געפּרעגט.

— כִּהָאָב געוואָלט, אַז זאָלט עפעס האָבן, וואָרן אין
 הָאָב געזען דעם גאַנצן בליענדיקן בוים — האָט ער זיך צעלאָכט.
 זיין צופרידנקייט האָט מיך אַריינגעברענגט אין אַ פאַר-
 לעגנהייט. ווייקערט האָט שוין אויך אויפגעוואָכט. כִּהָאָב גענומען
 מיין קאָץ, האָב אים אַוועקלייגט אָן אַ זייט, אויפן שיפוע, האָב
 מיך אויסגעטון און זיך אַוועקגעלייגט אויף דער זון. כִּהָאָב נישט
 געוואָלט זען קיינעם.

XV

אויפצומאַרנס האָבן מיר זיך אוימגעקערט אויפן פראָנט.
 ווען כִּיבין אָנגעקומען צו די אַמאָליקע פּאַזיציעס, בין איך געווען
 דערשטוינט, ווי שרעקלעך וויסט סִּי־האַט דאָ אויסגעזען. דאָס, וואָס
 מיר האָבן אָנגערופן לאַנקע, איז געווען אַ טרעכטער-זופּ מיט
 איינצילנע גראַו-הויפּנס. דער גראַנאַטן-גערוך האָט זיך פּונאַנדער-
 געטראָגן אַרום.

דער ערשטער טאָג איז אַדורך רויק.
 אָבער איצט ערשט האָב איך באַמערקט, ווי פאַרמאָטערט
 מיר זענען געווען. נעכטן האָט ווייקערט אויסגעזען אַזוי פּריש,
 היינט איז ער ווידער געווען גראָ און איינגעהויקערט. אינאַוונט
 האָבן צוויי מיטאַמאָל באַקומען הויכע טעמפּעראַטור און געמוזט
 היכף אַוועקגעשיקט ווערן אין לאַזאַרעט אַריין.
 באַנאַכט בין איך אַרוימגעלאָפּן אַהין און אַהער. מיינע
 מענטשן זענען עפעס פאַרטעמפט געוואָרן. די דריי טעג רו האָבן
 זיי קענטיק צעשטרייט — זיי האָבן זיך ווידער דערוווסט, אַז
 סִּי־האַט ערגעץ עקזיסטירט פאַר זיי אָן אַנדער לעבן, ווי דאָס
 אייביקע ליגן אויף די פּאָסטנס אין די גראַנאַטן-טרעכטערס.

אינמיטן דער נאַכט האָט מיך אָנגעהויבן צו פייניקן דער
 הונגער. כִּהָאָב אָבער גאַרנישט געהאַט צו עסן און זיך אַרומ-
 געשלאַענדערט אינדרויסן, ווייל כִּהָאָב נישט געוואָסט, וואָס מיט
 זיך צו טון. סִּיאַז אויפגעאַנגען די לבנה. הינטן אין טאָל האָט
 געהאַנגען געפּל. דער ווייסער באַרג האָט געלויכטן מיטן פליך

מיטטיש דורך דער פינצטערניש. ס'איז געווען ליכטיק כמעט ווי
באטאָג. כ'בין אַהינגעגאַנגען צו ישראלס קבר, אויף וועלכן ס'איז
איצט געשטאַנען אַ היצערנער צלם. די פרימאַרגן-קעלט האָט
מיך דורכגעדרונגען און מיך געמאַכט שוידערן.

ווען מען האָט לֶסוף געברענגט דאָס עסן, האָב איך דער-
שפירט אַ ווידערווילן. כ'האָב מיט עקל אַראָפּגעשלאָנגען עטלעכע
לעפל זופ. און איצט האָט מען נאָך געדאַרפט וואָס אַ צוויי
שעה!

כ'האָב פאַרויכערט אַ פאַפיראַס. כ'האָב נישט געקאַנט
רויכערן. — אפשר האָב איך מיר פאַרדאַרפן דעם מאָגן. מיר
האָבן באַקומען שנאַפּס. כ'האָב אַריינגעגאַסן אַביסל אין מיין
פעלדבעכער און אויסגעטרונקען. כ'האָב געשפירט, אַז עס קריכט
מיר צוריק אין האַלז און בין שנעל אַרויסגעלאָפן, מיינענדיק,
אַז כ'וועל אויסברעכן.

— דער פינפּוויגל איז היינט נישט געקומען — האָט גע-
זאָגט האַרטנשטיין. — נאָר דער דראָזד.

לֶסוף האָב איך מיך געלייגט שלאָפן. כ'בין אָבער קנאַפּ
געשלאָפן; כ'האָב געהערט אַלצדינג, און די געהערטע זאַכן האָבן
זיך פיינלעך פאַרפלאַכטן מיט אַנדערע דמיונות.
נאָכמיטאָג האָט מען אויסגערופן: — די פראַנצויזן גרייפן אָן
אויפן ווייסן באַרג!

כ'בין אַרויסגעלאָפן אינדרויסן. אויפן פראַנצויזישן שיפּוע
האָב איך געזען מענטשן אַרויפקלעטערן און פאַרשווינדן אין די
פאַרטיפּונגען. מ'האָט שוין דאָרט נישט געקאַנט אונטערשיידן צווישן
גרויבנס און טרעכטערס. אויפן דייטשישן שיפּוע זענען געוואָקסן
די גראַנאַטן-וואַלקנס ווי קוסטעס. רויטע ליכטקוילן האָבן אויפ-
געריסן אינדערלופטן. פון הינטן האָט אָנגעהויבן צו בילן אונזער
אַרטילעריע. דאָס דייטשישע פאַרשפאַר-פייער איז געווען אומגע-
וויינלעך שטאַרק. אויף די שוואַרגרובנס האָבן אויפגעטויכט אויף אַ
ווייצע געשטאַלטן און צוריק פאַרשווינדן — מ'האָט נישט געוואָסט,
צי זענען דאָס דייטשן אָדער פראַנצויזן.
מיטאַמאָל האָבן פון רעכטס אָנגעצויגן אין גאַלעס צום

בארג פיעכטאָע קאָלאָנעס. זיי האָבן זיך אָפגעשלאָגן טונקל אַקעבן
העלן הימל. איין מענטש האָט אויסגעזען צו געבן אַנווייזונגען
ער איז געווען געוויקסיקער און זוטארקער פון אַנדערע. די קאָ-
לאָנעס האָבן זיך צעטיילט. כּהאָב שוין געזען נאָר דעם אָפיציר.
פּלוצלינג האָט אויפגעטויכט אויף דער רעכטער קאָפּע עפעס
אַ מענטש אויף, פון לינקס אַ צווייטער; זיי זענען געגאַנגען מיט
אַנגעשטעלטע באַגעטן און זענען פאַרשוונדן אין דער דייטשישער
זייט.

— האָסטו דאָס געזען? — האָט געפרעגט האַרטנשטיין.
— יאָ, דאָס איז געווען אַ קאַמף אויף ווייס געווער.
כּהאָב עס מיר פאַרגעשטעלט אַנדערש. ס'זעט אויס גאַנץ פּרי-
מיטיוו.

עטלעכע זענען דורכגעלאָפן לענגאויס דעם באַרגרוקן פון
רעכטס. דער צושטאַנד פון דער לעצטער צייט איז ווידער צו-
ריקגעשטעלט געוואָרן. אַלמאָי באַוועגט מען פּסדר מיט דער וואָג-
שאַל? נאָר פּדי זיך קעגנזייטיק אויסצומישען?
אין דערדאָזיקער נאַכט בין איך ווידער אַרוימגעלאָפן אַהין
און אַהער. ס'איז אָנגעקומען אַ שליח פון לאַמען, אַז כּוזאַל זיך
שטעלן פאַר אים.
ער איז געזעסן באַ אַ ליכט פאַר אַ שמאַלן שרייבטיש
און געשריבן.

— זען זיך אַוועק לעבן מיר אויף דער באַנק. כּהאָב
געוואָלט מיט דיר דורכרעדן, וועמען כּוזאַל אויפגעבן אויף אויס-
צייכענונג. די קאַמפּאַניע איז מיר געוואָרן אַזוי פרעמד, אַז
כּיקאָן שוין כּמעט קיינעם נישט. זינט ס'איז דאָ געוואָרן עטוואָס
שטילער, מוז איך שרייבן אַזויפיל מעלדונגען, אַז כּהאָב פאַריקע
נאַכט קוים געקאָנט איינמאַל אַרויסגיין צו לאַנגענאַלס פּלוטאַן.
כּימוז זיך פשוט פאַרלאָזן אויף מיינע פּלוטאַנפירערס, אַז זיי
טוען זייערע פּליכטן.

אין זיין שטים האָט מען געפילט אַ מידקייט.
זוען מ'האָט פאַרטאָג געברענגט דאָס עסן, איז מיר געוואָרן
איבלידיק. כּהאָב מיך געצווינגען ווייניקסטנס עפעס צו עסן. דריי

אזייגער פארטאג צו עסן מיטאג, אין היץ! נאך צוויי שעה
בו וואכן, האָט זיך מיר אויסגעוויזן. אוממעגלעך!

כ'האָב מיך אַוועקגעזעצט אויף די טרעפּ לעבן האַרטנשטיי-
נען. מיר זענען געזעסן שמום לעבן איינאַנדער. ער האָט שוין
נישט געוואָרפן קיין קרישליעך; קיין פייגל זענען נישט געווען
און קיין געזאַנג האָט זיך נישט געהערט.

ער האָט נאָר געאַטעמט און געזעסן אָן באַוועגונג. מיר
האָבן געשוויגן, און די שטילקייט האָט זיך אויסגעשפּרייט און
זיך פאַרוואַנדלט אין אַ שרעקלעכער פּוסטקייט. וועגן וואָס האָט
מען דען געקאַנט רעדן? וועגן גאַרנישט, וועגן גאַרנישט.

האַרטנשטיין איז אויפגעשטאַנען: — נו, איצט איז אויס! —
און איז אַראָפּ אין שווצגרוב. אָבער דאָס איז עס נישט געווען.
ער האָט געזאָגט עפעס, און דאָס איז געווען גוט פון זיין זייט.
כ'האָב אַ קוק געטון אויפן זייערל. מיר האָבן נאָך געמוזט אַ
שעה וואַכן. אָבער כ'בין אויפגעשטאַנען און מיך געלייגט
שלאָפן. און כ'בין דאָך געווען פירער און געדאַרפט געבן אַ
ביישפּיל.

כ'האָב געהאַט אַן אומרויקן שלאָף. אינדרויסן האָט מען
אַנגעהויבן צו שיסן, ערגעץ אין דער נאָענט. כ'האָב געהערט
אַלץ, אָבער מיט עפעס אַ גלייכגילטיקייט. איינמאָל האָט זיך אַ
טרייסל געטון דער גאַנצער שווצגרוב. פון דעם באַלקן האָט זיך
גענומען שישן זאַמד. פונקע האָט גערעדט מיט עמעצן, וועלכער
האָט געמאָלדן, אַז דער וואַכמאַן לינקס איז פאַרווונדעט גע-
וואָרן.

אין אַ וויילע אַרום איז אָנגעקומען האַרטנשטיין: — איצט
שיסט מען צו לאַמען. איבער אונז קרייזט אַרום אַ פראַנצויזיש-
שער אַרטילעריע-פּליער.

רו — ראָם! האָט אויפגעריסן אין דער נאָענט.

קראַ — ראָם!

כ'בין אַריבערגעקראַכן אויף פאַרנט.

עפעס איז פאַרבייגעפּלויגן דערלעבן.

כ'האָב זיך געלאָזט צום ארויסגאַנג.

הינטער מיר עפעס א מענטשלעך גערויש.
הארטנשטיין האָט מיך אָנגעקוקט א דערשראָקענער. דאָס
איז שוין געווען אינדרויסן.

עמעצער איז אַרונטערגעלאָפֿן צום טאָל.
פונקע איז אים נאָכגעלאָפֿן און זיך צוריקגעקערט.
— ער איז משוגע געוואָרן! — האָט געזאָגט האַרטנשטיין
און אַוועקגעלאָפֿן אויף לינקס.

כ'בין ווידער אַראָפּ אין שוצגרוב. כ'ווייס נישט, פאַר-
וואָס; כ'בין געגאַנגען גאַנץ געלאָסן, גענומען מיין גאַז-מאַסקע,
די ביקס און דעם העלם. דער באַלקן איז געווען הינטן אַראָפּ-
געדריקט, עפעס אַ קאָפּ האָט אויף מיר אַרויסגעקוקט פון היי-
טערן גרוז. אַ מת. אויף עפעס אַ קאָץ איז געלעגן אַן איבער-
געדרייטע מענאַשקע מיט אויסגערינגענער זיפּ.

כ'בין אַרויסגעגאַנגען.
ראַ — ראַמם! לינקס.
האַרטנשטיין און פונקע זענען פאַרשוונדן.

קראַמם!
שטיקלעך בלאָטע האָבן מיר אַ שפּריץ געטון אין פנים,
כ'האַב אָנגעהויבן צו לויפֿן לענגאויס דעם שיפּוע.
ישראלס גרוג האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ טרעכטער, אויף
וועמעס ראַנד ס'זענען געלעגן שטיקלעך פון הייצערנעם קרייך,
פאַרשאַטן ביז דער העלפט.

מיין איילעניש איז געוואָרן וואָס אַמאָל גרעסער. כ'האַב
געהאַט פאַרגעסן אָן עפעס און מיך בשום אופן נישט געקאָנט
דערמאָנען וואָס.

כ'בין אַראָפּגעלאָפֿן צו לאַמען. כ'האַב נאָר דערזען זיינע
שטייול אויף דער פּריטשע און דעם וואָלענעם קאָץ.
— וואָס איז געשען? — האָט ער געפרעגט.

כ'האַב מיך אַוועקגעוועצט אויף דער באַנק.
— הער לייטענאַנט! — האָב איך געזאָגט. — מיר זענען
געוואָרן פאַרשאַטן.

— ביסטו פאַרווונדעט?

כ'האָב נאָך נישט געהאַט געטראַכט וועגן דעם.

— ניין.

ער האָט זיך אויפגעהויבן. כ'האָב נישט געוואָגט אים אָנ-
צוקוקן. ער איז געשטאַנען פאַר מיר.

— וויפֿל פאַרלוסטן האָט איר ?

— כ'ווייס נישט.

— דו ווייסט נישט ? — האָט ער געזאָגט שאַרף.

כ'האָב דאָך אַליין געוויסט, אַז כ'האָב נישט געטון מיין

פליכט.

— מיר קאָנען דאָס נישט אַזוי לאָזן — האָט ער גע-

זאָגט רויק. — איך וועל גיין מיט דיר.

מיר זענען אַרויסגעגאַנגען צוזאַמען. ער איז געבליבן
שטיין.

— קוק מיך נאָר אָן !

כ'האָב געהאַט דאָס געפיל, אַז די אויגן דרייען זיך אין

אַלע זייטן, פֿדי אויסצומיידן זיין בליק.

— קום מיט ! — האָט ער געזאָגט רויק. — מיר וועלן

פאַראַרדענען צוזאַמען, וואָס מען דאַרף. האָסטו בכּן נישט קיין

אַנונג, וואָס דאָרט איז געשען ?

— בילמאָוסקי איז אַנטלאָפֿן, ער איז קיינמאָל נישט גע-

ווען קיין איבערגעשפיצטער, און איצט איז ער שוין גאָר אינ-

גאַנצן פאַרנאַרישט געוואָרן.

לאַם האָט מיך אויסגעפרעגט. דערווייל האָט דאָס געשי-

סעריי אויפגעהערט. ביסלעכווייז איז אַליץ געוואָרן קלאַרער.

— נו, און איצט גיב אַרויס פאַראַרדענונגען ! — האָט

לאַם געזאָגט מונטער. — איך וועל בלייבן מיט דיר.

כ'בין געווען פאַרצווייפֿלט, האָב אָבער אַליץ פאַראַרדנט

און פעסטגעשטעלט די פאַרלוסטן. צוויי זענען געלעגן אונטן

פאַרשאַטן, איינער איז געווען פאַרווונדעט. אַחוצדעם זענען פינף

געווען אומטויגבאַר צום קאַמף. זיי זענען געזעסן אויפגערעגט

און טעמפֿ אין די שוצגריבער.

— כ'יני איצט צוריק — האָט געזאָגט לַהֵם. — כ'וועל
 ויך באַמיען, אַז מ'זאָל אייך פאַרבייטן.
 כ'בין געווען אין אַ מאַדנעם צושטאַנד. ס'האָט זיך מיר
 געדוכטן, ווי כ'וואָלט פּסדר פאַרלוירן דעם זכרון און אים אָפּ-
 געווינען אויפּסניי. מיך האָט געפייניקט דאָס געפיל פון אומדער-
 פילטער פליכט. כ'האָב מיך געפילט דערפיי עלנט און פּויל מיט
 אומדערקלעלעכער בענקשאַפט. ווען כ'האָב אַ קוק געטון אויפן
 וואַלד, האָב איך געבענקט נאָך אים, און ווען כ'האָב געטראַכט
 וועגן די הברים, האָט מיך אַרומגענומען אַ בענקשאַפט נאָך
 זיי.

אינאַוונט איז אָנגעקומען אַ שליח : — דער הער לייטע-
 באַנט לָאָט צוויסן טון, אַז די גאַנצע קאָמפּאַניע וועט באַגינען
 פאַרבייטן ווערן אין אָפּגיין הינטן, אין לאַגער.

XVI

אַ טאָג נאָך דער פאַרבייטינג איז געקומען צו מיר לאַם
 פאַרנאַכטצו.

— גייסטו מיט מיר אַביסל שפּאַצירן ?
 מיר זענען געגאַנגען לענגאויס אַ סאָסנע-וועלדל.
 — הער זיך איין ! — האָב איך געזאָגט צו אים — כ'האָב
 אַ שר'עך שלעכט געוויסן.

— אַלמאי דאָס ?
 — בעת אונזער שוואַרוב איז איינגעפאַלן, האָב איך מיך
 נישט באַהערשט. כ'בין מיר פאַרגעקומען זייער אומערלעך ;
 וואָרן כ'האָב מיך פריער געלייגט שלאָפן, הגם כ'האָב עס נישט
 געטאָרט.

ער האָט געקוקט שווייגנדיק אויף דר'ערד.
 — האַסטו דיך דען געקאָנט באַהערשן ?
 — אָבער דאָס איז געווען מיין חוב.
 — אָבער כ'פרעג דיך, צי דו האַסט עס געקאָנט ?
 — כ'ווייס נישט, אין דאָך, אפשר.

צי האָסטו זיך שוין אַמאָל פאַרטראַכט וועגן דעם, וואָס
ס'איז אַזוינס אַ נערוון-דערשיטערונג ?

— נו, אַ דערשיטערונג.

— דאָס זאָגט נישט פיל. באַ יעדער שרעק בלייבט וועל-
כער ס'איז איינדרוק אין דער ספּערע פון באַווסטזיין. דער
מענטש גיט זיך איבער דעם איינדרוק. אָבער ער איז טאַקע
אוממשותדיק. ווער ס'פאַרמאָגט די גייסטיקע קראַפט, כדי קלאַר
צו קוקן אויף אומדערוואַרטע געשעענישן, דעם איז דער פּחד
פרעמד. דו דאַרפסט זיך גיכער שעמען, וואָס דו קאָנסט נישט צוליב
דעם זיך פריי אַרומקוקן. און טו נאָר אַ קוק דאָרט אויפן בליענ-
דיקן קאַרשנבוים — צוליב דעם האָב איך דיך טאַקע אַהער-
געפירט — טו נאָר אַ קוק אויף אים ! זעסטו עפעס ? — ער
האָט געלאַכט.

— נו, ער בלייט. — כ'האָב ווייטער נישט געזען גאָר-
נישט. ער האָט געלאַכט וואָס אַמאָל העכער. כ'בין אַריין
אין אַ פאַרלעגנהייט, ווייל כ'האָב נאָך אַלץ גאַרנישט געזען.
— ס'איז טאַקע נישטאָ אויף אים גאַרנישט מער — האָט
ער געלאַכט

כ'האָב נישט פאַרשטאַנען, אין וואָס ס'איז אים געגאַנג-
גען.

— און זאָג מיר, וווּ-זשע איז איצט דיין נערוון-דערשי-
טערונג מיט אַלע אירע פאַרשטעלונגען ?

— ער איז אַוועק. — ס'איז מיר מיטאַמאָל קלאַר גע-
וואָרן. — אָבער הער זיך איין ! ס'איז פאַרט פאַראַן עפעס
אין דעם קאַרשנבוים. ער איז, נעמלעך באמת שיין — האָב איך
געלאַכט.

— בראַוואַ, בראַוואַ ! — האָט ער אויסגערופן און געוואָרן
מיטאַמאָל ערנסט.

— אָבער ווייסטו וואָס ? דו ביסט שרעקלעך דערשעפט.
כ'וועל דיר דאָ נישט געבן קיין שום פליכטן, און טאָמער וועלן
מיר ווידער גיין אויפן פראַנט, וועט אויגו דער מאַיאָר צוטיילן
אַ גאַנץ רויקע פּאַזיציע. ער האָט גערעדט מיט מיר זייער

הצפּלעך און מיר מודה געווען, און ס'וואָלט אוממעגלעך געווען
איבערצעהאלטן אזוי אַ לענגערע צייט.

— כּהָאָב מײַך שוין נישט ווייניק געוונדערט, וואָס די
מענטשן אין די לעכער האָבן דאָס ביזאָהער אויסגעאַלטן —
האָב איך געזאָגט.

— און איך האָב מײַך געוונדערט, וואָס קיינער האָט זיך
מיט קיין וואָרט נישט אָפּגערוּפּן. דערצו דאַרף מען זיין אומגע-
הויער גוטמוטיק — אָדער שרעקלעך נאַריש.

XVII

מיר האָבן ווידער אָפּמאַרשירט אויפן פּראָנט און פּאַרנו-
מען פּאַזיציעס אין וואָלד, אין אַ גאַנץ רויק אָרט. טרעפטעס
און לאַנגענאַלס פּלוטאַנען זענען געלעגן אין דער ערשטער ליי-
ניע. מיין פּלוטאַן איז געלעגן צוזאַמען מיט לאַמען, אַ פיר
הונדערט מעטער פון הינטן, אין אַ שטאַלניע מיט ניין איינגענג.
אַן אומענדלעכע צאָל טרעפּ האָבן אַראָפּגעפירט אַהין. אונטן איז
געווען אַ לאַנגער, פעך-שוואַרצער קאַרידאָר, פון וועלכן ס'האַבן
געפירט זייטיקע וועגן אין די שוואַריבער. דאָרט האָט זיך גע-
הערט פון נאַסן קרייד, צעווייקט האַלץ און שימל. אַלס טישן
און געלעגערס האָבן מיר באַנוצט שטויסן בוק-האַלץ; מחמת אויף
דער בלויער פּאַדלאַגע איז געווען צו פייכט. די שטאַלניע איז
געווען אומבאַווינט שוין זינט חדשים.

ווען כּ'בין אַראָפּ אונטן, האָט מײַך אַרומגענומען אַ שו-
דער. מיר האָבן אָנגעצונדן ליכט. דער פּלאַם האָט געברענט
טריב. פונקע האָט ווי תמיד גערויכערט אַ ציגאַר. אָבער ער האָט
אים נישט געשמעקט. אויך די איבעריקע האָבן גערויכערט; איך
האָב עפעס נישט געהאַט קיין חשק דערצו. אינגיכן איז די
לופט געוואָרן אומדערטרעגלעך, גלייך זיי וואָלטן גערויכערט
שוואַמען. מיר האָבן זיך געלייגט שלאָפּן. פון צייט צו צייט
זענען אַראָפּגעפאַן פון באַלן אין די ליידיקע קאַרידאָרן.
טראָפּס וואַסער. ווי שרעקלעך פּוסט דאָ איז געווען! אין איי-

נעם פון די נאָענסטע שטאַלניעס איז געלעגן לאַם מיט זיינע מענטשן, ווייטער איז אַלץ רעכטס און לינקס געווען פּוסט. אייגנטלעך איז עס געווען גאַנץ גלייכגילטיק, צי עמעצער איז נאָך דאָרט געלעגן, אָבער — כּהאַב נישט געוויסט, פאַרוואָס, — ס'איז געווען אימהדיק.

נאָכדעם ווי מיר זענען געשלאָפּן אַ גאַנץ קורצע צייט האָבן אַלע זיך געוואָלט וואָס גיכער אַרויסקריגן אינדרויסן. — מיר טאָרן דאָס נישט — האָב איך געזאָגט — ס'זענען שוין איינמאָל איינגעשאָסן געוואָרן אַלע ניין אַרויסגענג פּון דער שטאַלניע; דריי זענען נאָך ביזאָהער נישט געוואָרן אָפּגעגראָבען און דערפאַר טאָר זיך קיינער נישט ווייזן. — אָבער מיר קאַנען זיך דאָך ווייניקסטנס זעצן אויף די

טרעפּ?

די טרעפּ זענען געווען געווענדט אויף צפון, האָט טאַקע דאָרט נישט אַריינגעדורנגען קיין איין זונגעשטראַל. מיר האָבן נאָר געזען פאַר זיך די בלענדנדיק ווייסע, מיט זון באַשיינטע קרייד-וואַנט.

כּהאַב אין דער שטאַלניע פּמעט נישט געהאַט וואָס צו טון, אָבער ס'האַט מיר געפּעלט די רויקייט, פּדי עפעס צו לייזנען. דערצו איז דאָס ליכט געווען אַ שלעכטס. כּיפּין געלעגן דעם גרעסטן טייל פּון טאָג ווי אין האַלבשלאָף. אין צווייטן טאָג איז מיר קלאָר געוואָרן, אַז כּהאַב היץ, דערהויפּט אינדערפּרי, בעת ס'פלעגט אָנקומען זיי פּעלדקיך. כּהאַב געגלויבט, אַז די רון וועט אויף מיר ווירקן צום בעסטן, האָב איך בכן נישט געזאָגט וועגן דעם קיינעם. אָבער די אַנדערע נאַכט האָב איך געשפּירט אַזאָ שטאַרקן קאַפּשווינדל און איבלעניש, אַז כּהאַב באַשלאָסן צו זאָגן אַלץ לאַמען. לאַם איז גראָד געווען מיטן מאַיאָר פּאַרנט אויף דער פּאָזיציע. כּהאַב זיך בכן אַוועקגעלייגט און מיך צוגעדעקט מיטן קאַץ. נישט קוקנדיק דערויף האָט מיך געשוידערט פאַר קעלט. אין אַ וויילע אַרום איז מיר געוואָרן בעסער. האָב איך מיך בכן נישט געמאָלדן קראַנק. ס'איז מיר פּאַרגעקומען אומגעווער געמיין, אַז אַ פּלוטאָנפּירער זאָל זיך

מעלדן קראנק אויף דער פאזיציע, פנים אל פנים מיטן שונא.
מיטאָנצייט האָב איך דערשפירט הונגער און געגעסן מיט
אַפּעטיט. כ׳האַב גערעכנט, אַז ס׳וועט מיר צוריק בעסער ווערן.
אַבער אויפצומאַרגנס אינדערפרי האָט זיך מיין צושטאַנד באַ-
דייטנדיק פאַרערגערט. פונקע האָט מיך געוואָלט צווינגען, אַז
כ׳זאָל עפעס עסן. כ׳האַב אָבער באמת נישט געקאָנט. דערצו
האַט מיך געפייניקט אַ כסדרדיקער פחד, און ס׳האַט מיך גע-
שוידערט פאַר קעלט. אָבער כ׳האַב פאַרט געוואָלט איבערוואַרטן
נאָך איין טאָג.

אינדערפרי בין איך אַוועק צו לאַמען. ער איז געגאַנגען
מיט מיר אין סאַניטאַרן-שוצגרוב און איבערגערעדט שטילערהייט
מיטן דאָקטאָר.

דער דאָקטאָר האָט מיך געהייסן אויסטון דאָס העמד,
דערנאָך האָט ער מיך אַרומגעקלאַפט און לאַנג באַהאַרטט.
— דערדאָזיקער מענטש מוז אַוועק פון פראַנט. אָבער
איר קאַנט אים אויפהאַלטן באַ דער קאַמפאַניע. דאָס וועט זיך
לאַזן מאַכן. איר דאַרפט אויסנוצן דעם שיינעם וועטער און
די גוטע לופט אין וואַלדלאַגער! דאָס איז דער בעסטער סאַ-
נאַטאָריום, און ווען כ׳וועל זיך אוימקערן אין עטאַפּ, זאָלט
איר זיך ווידער מעלדן צו מיר. און ווער גייט עס דאָרט
נאָך?

איינער פון די סאַניטאַרן האָט אריינגעפירט בראַנדן. ער
האַט אויסגעזען שרעקלעך, מיט טיפע רינגען אונטער די אויגן,
וואָס האָבן געקוקט אויפן דאָקטאָר מיט פחד.
— כ׳קאָן שוין דידאָזיקע זאָך — האָט געזאָגט דער דאָק-
טאָר און אים קורץ באַטראַכט — די לונגען זענען אין אַרדע-
נונג. דער וויצע-פעלדפעבל קאָן אים מיטנעמען מיט זיך. איר
דאַרפט ליגן אַ סך אויף דער זון. דאָס איז פּלאַ נישט אַזוי
געפערלעך, ווי עס זעט אויס. מיר האָבן איצט פיל אַזעלכע
פּאַצן — ער האָט זיך געווענדט צו לאַמען — דערהויפּט אין
אייער קאַמפאַניע.

— צי קאָנען זיי גיין אַליין? — האָט געפרעגט לאַם.

— יא, גאנץ רויק.

לאם האט אונז ארויספאגלייט און מיר הארציק דערלאנגט
די האנט: — רו דיר דאָרט אויס אַביסל אין עטאָפּ, און דער-
נאָך וועלן מיר שוין זען. די טאַרניסטערס וועל איך אייך אָפּ-
שיקן היינט פּאַנאָכט מיט דעם משא-וואָגן.
די זון איז גראָד אויפגעגאַנגען. דאָס גיין איז מיר געווען
אַנגענעם.

כ'האָב געוואָלט נעמען פּראַנדן אינטערן אָרעם, אָבער ער
האָט געזאָגט: — כ'קאָן אַליין.
אזוי זענען מיר געגאַנגען שטייל דורך די גרופנס, איבער
דער גרינער לאַנקע, ביז מיר זענען אַרויפגעקומען אויפן וועג.
מיר זענען גיך מיר געוואָרן און זיך אַוועקגעזעצט אין
דעם וועג-ראָוו. כ'וואָלט איצט גערן געגעסן עפעס אָדער גע-
טרונקען. אָבער מײן טאַרניסטער איז נאָך געווען אויף דער
ליניע.

מיר זענען געגאַנגען ווייטער. לעבן אַ טייך איז געשטאַ-
נען אַן איינגעפאַלענע מיל, אַרומגערינגלט מיט פליענדיקן בעז.
אונטן אין וואַסער האָבן זיך באַוועגט ווי די שלאַנגען גרינע
געוויקסן. דערנאָך זענען מיר אַריין אין וואַלד און זיך גערוקט
פאַרויס מיט דער סטעזשקע, אויף וועמעס ראַנדן ס'זענען גע-
וואַקסן רויטע יאָדעס צווישן גרינע פלעטער. מיר האָבן זיך
אַוועקגעזעצט מידע, אָבער גליקלעכע. מיר האָבן זיך געלאָזט
ווייטער און ווידער גערוט און מיר זענען אָנגעקומען ערשט מי-
טאַגזייט אין לאַגער, ווי קינדער אויף אַן אויספלוג.

די פאָיזיע-מלחמה 1917-18

1

כ'האָב געהאַט דאָס רעכט אַרומצוגיין פּוסט-אויף-פּאַס גאַנץ צענע טעג. אָבער אינגיכן איז מיר דאָס ליידיקייט נמאס געוואָרן. כ'האָב געלייענט דעם *Simplicius Simplicissimus*. איך און בראַנד זעמיר געגאַנגען יעדן אינדערפרי מיט די קאָפּן צו אַ דרומדיקן שיפּוע, וווּ ס'איז געוואָקסן ווייך גראַז און יונגע סאָסנעס. דאָרטן האָבן מיר זיך אויסגעטון נאַקעט; דער-נאָך האָבן איך מיך איינגעוויקלט אין קאָפּן און מיך געלייגט אויף דער זון. כ'האָב שטאַרק געשוויצט, אַז ס'האָט מיר אַזש אַראָפּ-געקאַפּעט פּון שפיץ נאָז. דערנאָך האָבן איך מיך אַוועקגעלייגט, האַלב אָנגעטון, אין שאַטן. נאָך אַ געוויסער צייט פלעגן איך ווערן זייער מונטער.

דעם איבעריקן טייל פון טאָג פלעגן מיר ליגן צווישן די יאַגדעס. ס'איז דאָרט געווען אַזויפיל, אַז ס'איז גענוג געווען צו רייסן זיי אַרום זיך, אַפילו נישט אויפשטייענדיק. אַ טאָג פאַרן צוריקקומען פון דער קאַמפּאַניע פון פראַנט-האָבן מיר צונויפגעקליבן אַ מאַסע יאַגדעס פאַר לאַמען, האַרטנע-שטיינען און פּונקען.

נאָך אַ וואָך צייט בין איך צוריקגעקומען צו מיינע כּוחות. אַזוי, אַז כ'האָב שוין געבענקט נאָך עפעס אַ טעטיקייט. דער דאָקטער, וועמען כ'האָב דאָס געוואָגט, האָט געטרייסלט מיטן קאָפּ: —

פייט אפיסטל געדולדיק! — אָבער כ'האַב שוין אַליין נישט גע-
בלויבט, אַז כ'בין קראַנק.

II

בראַנד האָט זיך אומגעקערט מיט דער קאָמפּאָניע אויפן
פּראָנט, דערקעגן ווייקערט, יאָער און עטלעכע אַנדערע האָבן
פּלוצלינג געקריגן היץ און זענען געקומען צוריק. דידאָזיקע
דערשיינונג האָט זיך אָנגעהויבן צו ווייזן אויך אין אַנדערע
קאָמפּאָניעס; פּלוצלינג האָט די היץ דערגרייכט פּערציק גראַד.

דערנאָך איז אונזער פּוּלק צוריקגעצויגן געוואָרן פּון פּראָנט
און אָפּגעאַנגען אין אַ לאַנגען מאַרש ווייט אַהינטער אין אָפּ-
געלעגענע, דורך די מלחמה אומבאַרירטע דערפער, אין וועלכע די
איינוווינער פּלעגן אינאָונט זינגען און שפּילן אויף גיטאַרעס.
ס'האָט מיך אָנגעשטרענגט דער מאַרש. בראַנד, יאָער און אַ פּאַר
אַנדערע זענען געווען אַזוי דערשעפט, אַז דאָס לעצטע שטיקל
מאַרש האָבן זיי געמוזט פּאַזן אויף די וועגעלעך פּון די קוילנ-
וואַרפּערס.

כ'האַב זיך ווידער אימגעקערט צום דינסט אין דער קאָמ-
פּאָניע.

מיר האָבן נראַד געאיבט אויף אַ לאַנקע, ווען ס'איז אָנ-
געלאָפּן אַ שליוּח פּון באַטאַליאָן.

— וויצעפעלדפּעבל רען איז אָפּקאָמאַנדירט צום שטורם-
באַטאַליאָן. ער דאַרף זיך שטעלן היינט דריי אַזויגער נאָכמיטאַג,
גרייט צום אָפּמאַרש, פאַר דער באַטאַליאָן-קאַנצעלאַריע.

— דער דינסט באַם שטורם-באַטאַליאָן — האָט געוואַנט לאַם —
וועט פאַר דיר זיין בעסער, איידער אין די שוואַרובנס.

מיך האָט דאָס נישט זייער איבערצייגט. כ'האַב איבריקנס
נישט געהאַט קיין רעכטן באַגריף וואָס ס'איז אזוינס אַ שטורם-
באַטאַליאָן.

פאַר דער קאַנצעלאַריע פּון באַטאַליאָן האָב איך געטראָפּן
אַ יונגן לייטענאַנט, עטלעכע אונטעראַפיצירן און יעפּרייטערס.

— וויצעפעלדעבעל רען פון דער דריטער קאמפאניע מעלע.

דעט זיך צום באפעל!

זיער לייטענאנט האט זיך פארנויגט און געגריסט: — לינדע.

נער.

כהאָב זיך באַמיט צו דערשטיקן אַ שמייכל, אָבער אפשר האָבן פּאַרט געציטערט די מוסקלען פון מיין פנים, מחמת ער האָט זיך פאַררירטלט: — ערשט נעכטן בין איך נאָמינירט געוואָרן אַלס לייטענאנט.

— צי זאָל איך פעסטשטעלן, אויב אַלע זענען אויפן אָרט? —

האָב איך זיך געפרעגט אויס פאַרלעגנהייט. לינדע האָט קוימט אויסגעזען פון אַ יאָר צוואַנציק.

מיר האָבן אַריינמאַרשירט אין אַ גרינעם טאָל.

— וואָס איז אייגנטלעך אַ שטורם-באַטאַליאָן, הער לייטע-

נאנט?

— כווייס אַליין נישט גענוי. כווייס נאָר, אַז מיר דאַרפֿן

זיין אויסגעבילדעט דורכצופירן פאַטרול און אַטאַקן.

וויאזוי קאָן מען דען אין עפעס אַזוינס אויסגעבילדעט

ווערן? — האָב איך געטראַכט.

אונזער אינסטרוקטאָר איז געווען אַ יונגער אָפיציר מיטן

אייזערנעם קרייץ ערשטן קלאַס. ער האָט געהאַט אַ בערלינער

אַקצענט און איז געווען מחוץ דעם דינסט אָנגעבלאָזן און גאוה-

דיק, אָבער אין דינסט האָט ער פאַרגעסן אָן אַלעם. ער פלעגט

דאָן זיין יוגנטלעך אוממיטלבאַר און פול מיט ברען.

די זון האָט געבאַקן. מיר האָבן געמוזט שלעפֿן קוילנוואַר-

פערס און וואַרפֿן האַנטגראַנאַטן, אַראַפּלאָזן זיך אין גרובנס און

קריכן גערוישלאָזן. תחילת האָט עס מיך זייער אָנגעשטרענגט.

כילעג שוויצן באַ יעדער געלעגנהייט, און די אומגעבונג איז

מיר אַ פּאַר מאָל צערונען געוואָרן פאַר די אויגן, אָבער נאָר אויף אַ

קורצער צייט. דערנאָך איז עס מיר געוואָרן פון טאָג צו טאָג

לייכטער. דער דינסט האָט געדויערט פון פרימאָרן ביז אָונט.

נאָר מיט צוויי אָדער דריי שעה מיטאַג-הפסקה. כהאָב נישט

געהאַט קיין צייט אויף אַרומצוטראַכטן און מיך געפילט גוט.

לינדנער פלעגט תמיד זיין מיט מיר צוזאמען, אפילו מחוץ
דעם דינסט.

— כ'קאָן מיך נאָך עפעס נישט אַריינפאַסן אין מיין אָפּ-
צירן-ראָל — האָט ער געזאָגט צו מיר. — מיין פאַמיליע איז שרעק-
לעך שטאַלץ דערויף, ווייל ס'איז קיינער פון זיי אַזוי הויך נישט
דערגאַנגען. אָבער דאָס איז כלל נישט מיין פאַרדינסט. אין שלום-
צייט וואָלט דאָס געווען אוממעגלעך.

III

האַרבסט-צייט האָב איך זיך לטוף אומגעקערט צו דער
קאָמפּאַניע. קיינער האָט זיך שוין נישט געפרעגט וועגן מיין
קראַנקייט. איך אַליין פלעג זיך דערמאַנען וועגן דעם, ווי וועגן
עפעס גאַנץ פרעמדס. כ'האַב מיך געפילט פולשטענדיק געוונט.

כ'האַב זיך געמאַלדן באַ לאַמען; ער איז גראַד געזעסן
אין דער קאָמפּאַניע-קאַנצעלאַריע. ער האָט גענומען עפעס
אַ פלעטל פון טיש און עס מיר דערלאַנגט.

לייטענאַנט ר. לאַם ווערט באַשטימט אַלס שטאַב-אָפיציר
פון ערשטן באַטאַליאָן. אויבערלייטענאַנט לעסבערג נעמט איבער
אויף זיין אָרט די אָנפירונג פון דער דריטער קאָמפּאַניע.
— ווער איז דאָס?

— ער קומט פון דיחזיע-שטאַב. פאַראַן נעמלעך אַ באַפעל,
אַז די שטאַב-אָפיצירן מוזן דורכמאַכן דעם פּראָנט-דינסט.

— און דאָס איז אַ גענוגדיקער גרונט, אונז צוצונעמען
די אָנפירערס?

— באַרויך דין, כ'וואָלט אַזוי אויך געגאַנגען אין שטאַב-
אַריין.

אויפצומאַרגנס אינדערפרי האָט לאַם צונויפגעזאַמלט די
קאָמפּאַניע.

— כ'בין געוואָרן איבערגעטראָגן אין באַטאַליאָן-שטאַב און
כ'פאַרלאָז אייך היינט. איר פאַרשטייט גאַנץ גוט, אַז כ'סו עס
מיט אַ שווער האַרץ. אָבער לייכטער מצאָכט מיר מיין אַוועקגיין

דער גלויבן, אז כ'לאז איבער מיין נאָכפּאָלגער אַ גוטע קאָמפּאָ-
זיצע. אויף ווידערזען, קאָמפּאָניע!

מיר זענען זיך פונאַנדערגעגאַנגען.

— אַזעלכע וועלן מיר שוין נישט קריגן מער — האָט גע-
זאָגט וואָלף, וואָס איז שוין געווען אויסגעהיילט פון זיין ווונד.
פונקט איז געזעסן אין ווינקל, געקייט דאָס שטיקל ציגאַר
און געמורמלט עפעס וועגן גוטע מענטשן.

אינאָונט האָט זיך פאַרשפּרייט דער קלאַנג, אז דער נייער
אַנפירער איז שוין געקומען.

— און ווי זעט ער אויס?

— ער טראָגט אַ מאָנאַקל אין אויג און אַ שפיצרוט אין
האַנט.

— דאָס שטינקט מיט עטאַפּן דינסט.

כ'האַב באַמערקט, אז די גאַנצע קאָמפּאָניע האָט אים שוין
נישט ליב, און דאָס נישט אייגנטלעך צוליב זאַכלעכע טעמים,
נאָר דערפאַר וואָס ער איז נישט געווען לאַם.

אויפצומאַרגנס באַ דער זאַמלונג האָט ער זיך באַוווּן. דער
פעלדפעבל האָט געקאָמענדירט אַכטונג און אים אָפּגעגעבן ראַפּאָרט.

— ס'איז מיר היינט אָנגעטרויט געוואָרן די אַנפירונג פון
דער דריטער קאָמפּאָניע. כ'האַב געהערט פיל גוטס וועגן דער
קאָמפּאָניע. כ'רעכן, אז די קאָמפּאָניע וועט זיין די בעסטע אין
פּוילן. מיט גאָט, פאַרן קיניג און פּאַטערלאַנד! דאָס איז געווען
תּמיד און וועט אויך פאַרבלייבן אינזער דעוויוו. און דערמיט באַגרייט
איך אייך! רוט! פעלדפעבל, כ'בעט מיר פאַרצושטעלן די
אונטעראַפּירן!

— וויצעפעלדפעבל רען!

— איר טראָגט וויקל-קאַמאַשן. איז דאָס אין פּוילן דער-
פּליבט, פעלדפעבל?

— ער איז געקומען ערשט מיט צוויי טעג צוריק פון
שטורם-באַטאַליאָן.

— דאָס איז גוט, מירן דאָ צונויפּשטעלן אַ גאַנצן שטורם-
פּלוואָטן. איבריקנס שטייט, ווי כ'זע, די גאַנצע קאָמפּאָניע אויס-

געמישט ווי קרויט מיט אַרבעס, אַלטע לעבן יונגע און ריון לעבן קאַרליקעס. צי האָס קיינער נישט געפרווט דאָס צו ענדערן ?
— ניין, הער אויבערלייטענאַנט. די ביזאַהעריקע אָנפירערס פֿלענן תמיד דערלויבן, אַז די באַקאַנטע זאָלן זיין נאָענט לעבן איינאַנדער.

— דאָס איז אוממעגלעך. דאָס זעט דאָך פֿלל נישט אויס ווי מיליטער. מיר וועלן תיכף איבערפֿאַרמירן. איר, רען, קומט מיט מיר און ווייזט מיר אָן די מענטשן, וואָס זענען טויגבאַר פֿאַרן שטורם-באַטאַליאָן.

כי האָב אָנגעוויזן אויף וואָלפֿן.

— גוט.

כי האָב אָנגעוויזן אויף פֿונקען.

— דעם ? פֿונדאָנען נעמען זיך בכלל אין דער קאָמפּאַניע אַזעלכע אַלטע לייט ? כווינטש זיך אייך צו זען דאָס אַנדערע מאָל אַרומגעוואַשן און אָנגעטון אין אַ פעסערער בלוזע !
מיר האָבן צונויפגעשטעלט דעם נייעם פֿלוטאָן מיטן אונ-טעראַפיציר האָפּע און דעם יעפּרייטער זענגער אַלס גרופּנפירערס ! אַ דריטער גרופּנפירער האָט נאָך געפּעלט.

— ווי הייסט איר ? — האָט געפרעגט לעסבערג אָן אַכצנ-יעריקן יונגל מיט שטראַלנדיקע, בלאַע אויגן, וועמען כי האָב נאָכנישט געקאָנט.

— העהנעל, הער אויבערלייטענאַנט ! — האָט אויסגעשריאָן דאָס יונגל.

כי האָב אָנגעקוקט לעסבערגן פֿון דער זייט.

ער האָט געהאַט אַ בלאַסן, עטוואָס אָנגעשוואַלענעם פֿנים און ליפֿן, וועמעס ווייכקייט ס'איז מיר נישט געפֿעלן.

IV

לעסבערג האָט צויליב דער פֿאַרמירונג לויט דער גרייס נאָכמער פֿאַרשאַרפט קעגן זיך די אַנטיפּאַטיע פֿון דער קאָמפּאַניע, פֿרט באַ די יעניקע, וואָס האָבן גענומען אָנטייל אין די פֿרי-

לינגס-קאמפן, האָבן זיך צונויפגעלעבט מיט איינאַנדער און זיך געמוזט מיט אונז פּונאַנדערשיידן. דאָס זענען אָבער געווען די איינ-ציקע, וואָס האָבן אָפּן אַרויסגעזאָגט זייער מיינונג. פּונקע האָט אים אָפּילו פּאַרטיידיקט אין זיין אומגעווערער גוטמוטיקייט, הגם לעסבערג פּלעגט אים תמיד באהאַנדלען מיט בייטול און אים אָפט געהאַט עפעס פּאַרצוואַרפן אין זיין האַלטונג אָדער אין זיין אָנזונג.

אין טאָג נאָך דער פּאַרמירונג האָבן מיר אָפּמאַרשירט אין די שווצגרוזבנס. אין דערדאָזיקער נאַכט האָט זיך לעסבערג נישט באַוווּזן. ער איז ערשט געקומען צומאַרגנס אינדערפרי, כדי זיך אַלץ דורכצוקוקן. כּי האָב אים געוווּזן מיין פּלוטאָן-אַפּשניט. עפעס אַן עלטערער זעלנער האָט אויסגעקערט דעם גרוזבן.

— דער מאַנגל אין זויבערקייט באַ אייערע לייט וואַרפט זיך פשוט אין די אויגן. כּיוצל דערויף שטרענג מדקדק זיין. דערדאָזיקער מענטש זעט אויס ווי אַ דבר-אחר.

— דאָס וועט זיין אוממעגלעך, פּל-זמן מיר וועלן נישט באַקומען קיין בעסערע שווצגרוזבנס, ס'רוב פון זיי האָבן אַזעלכע ענגע אַרויסגענג, אַז מ'מוז אַרויסקריכן אויף אַלע פיר און מ'ווערט דערביי אינגאַנצן שמוציק.

— בא מיר איז נישט פאַראַן קיין אוממעגלעכקייטן! — האָט ער אָפּגעזענטפערט שאַרף. — מיר מוזן דאָס אומבאַדינגט דורכפירן! אין נאָענטסטן אָקאָפּ-איינגאַנג איז געזעסן איינער, האַלב אויסגעטון, און געזוכט לייז. ער האָט זיך אויפגעוויבן פאַרלענגן. האָט זיך אָבער נישט געקאָנט שטעלן אויף אַכטונג, מחמת דער איינגאַנג איז געווען צו נידריק.

— שטעלט אייך אַרנטלעך אַוועק! — האָט אים אָנגעשריגן לעסבערג.

דער זעלנער איז אַרויסגעגאַנגען און פאַרשטעלט מיט זיך דעם גרוזבן.

— וואָס האָט דערדאָזיקער מענטש איצט צו טון? — האָט מיך געפרעגט לעסבערג.

— איצט האָבן די מענטשן פרישטיק-הפסקה, הער אויבער-
לייטענאָנט.

— ווי לאַנג ?

— דאָס איז נישט אַזוי גענוי פעסטגעשטעלט ; אַחוּצדעם
איז איצט די צייט פון שלאָפן.

— פאָרוואָס איצט ?

— ווייל זיי האָבן געהאט באַנאָכט טראַנספּאָרטן ; היינטיקע
נאַכט זענען אָנגעקומען אייזנבאַן-שינעס און מיטעלע מינעס פאַר
די מינענוואַרפער.

— ווי לאַנג האָט דאָס געדויערט ?

— פון האַלבער נאַכט ביז פאַרטאָג.

— האָבן זיי מסתם אַ הוליע-געטון !

— די מינעס זענען זייער שווער און מימוז זיי טראָגן
פאַרויכטיק.

כי האָב באַמערקט, אַז לעסבערג האָט געזוכט עפעס איינ-
צווענדן, אבער ער האָט זיך משמעות צו ווייניק געקענט דערויף.
— אונטעראַפּיזיר פון גרובן-דינסט ! — האָט זיך געמאָלדן
דער לאַנגער זענגער.

— האָט איר זיך שוין היינט געוואָשן ? — זענגער האָט ווירק-
לעך געהאַט אַ זייער ברודיק פנים.

— ניין, הער אויבערלייטענאָנט, מיר האָבן נישט קיין
וואַסער אין גרובן.

— דאָס איז נישט קיין תירוץ ! ווער עס וויל נאָר,
דער וועט שוין אַביסל וואַסער באַקומען. מיין ליבער רען !
דאָס איז אויסגעשלאָסן ! מיר זענען דאָך נישט קיין גולנים-האַרדע,
נאָר אַ קאמפאַניע פון זיין מאַיעסטעט ! — די דאָזיקע שיינע ווער-
טער זענען אים קענטיק אַליין געפעלן.

מיר זענען צוגעקומען צו אַ פּאָסטן. דאָס איז געווען אַ
ינגער, רויטבאַקיגער חברהמאַן, וואָס האָט געמאָלדען שאַרף.

לעסבערג האָט זיך אַוועקגעשטעלט לעבן אים און אים
אַרויפגעלייגט די האַנט אויפן אַקסל.

— נה, זאָגט-זשע מיר, וואָס איר האָט דאָ צו אַבסערווירן !

דאָס יונגל האָט דערקלערט.
מיר זענען געגאַנגען ווייטער.
— אַזוי דאַרפן זיין אַלע מענטשן אין אייער פּלוטאַן, אַזוי
פּריש און גלייך!
— דאָ איז די רעכטע גרענעץ פון מיין פּלוטאַן-אַפּשניט,
הער אויבערלייטענאַנט!
— די פּלוטאַנפירערס מעלדן זיך אין מיין שוואַגרוב עלף
בוזיגער! אַדיע!
כהאָב זיך אומגעקערט צוזאַמען מיט זענערן.
— אָבער מיט אים איז זיך לייכט אן עצה צו געבן —
האט ער געלאָכט. — אינגיכן וועלן מיר וויסן, ווען ער מאַכט
די איבערבליקן, און דאַן וועלן מיר אַוועקשטעלן אינדרויסן סאַמע
שיינע בחורים.
אַרום עלף אַזויגער האבן זיך צונויפגעקליבן די פּלוטאַנפיר-
רערס לעבן זיין שוואַגרוב. ער האָט אונז פאַרגעהאַלטן אפשר צוויי
שעה נאָכאַנאַנד די פאַרשידנסטע עברות און אויפגעגעבן די
מיטלען, ווי אַזוי זיי מתקן צו זיין.
לסוף האָט ער אונז באַפרייט.
— וואָס זאָל מען דאָ טוין, הער לייטענאַנט? — האָב איך
געפרעגט דעם אָנפירער פון ערשטן פּלוטאַן. — דאָס איז דאָך
אוממעגלעך. באַס דאָזיקן סיסטעם וועלן דאָך די מענטשן פשוט
נישט האָבן קיין צייט זיך אויסצושלאָפן.
— מען זאָגט: יאָ, אין מען טוט, ווי מ'וויל — האָט זיך
צעלאַכט דער לייטענאַנט. טרעפטע האָט אויך מיטגעלאַכט. מיר
איז גאַרנישט געווען צום לאַכן, כּהאָב זיך געזאָרגט וועגן מיינע
מענטשן. און וואָס האָב איך איצט געזאָלט טוין? האָרכן מוז
מען דאך, און גלייכצייטיק זאָרגן וועגן די אונטערטעניקע.

V

ס'איז אָנגעקומען ווינטער.
דער פּאַסטאָר שלעכטע איז אַוועקגעגאַנגען פון אונז. זיין

אָרט האָט פאַרנומען עפעס אַ יונגער גלח. ער איז געווען דער-
 ביי וויצעפעלדעפּל אין אונזער פּוֹלֶק. און ער האָט אויך גע-
 פרעדיקט אין דאָזיקן אונזערס. דער האָט אונז שוין נישט גע-
 פּיניקט מיט דער פּראָגע, אַלמאַי גאָט האָט דערלאָזן צום אויס-
 ארויך פּון דער מלחמה, נאָר ער האָט דערציילט זייער פשוט
 בון מיט גרויס פּרישקייט זאָכן פּון דער ביבל. דער רושם פּון
 זיינע ווערטער איז געווען אַזוי גרויס אז מ'פלעגט אַזש
 דערנאָך רעדן און די באַראַקן וועגן זיינע דרשות.
 אָבער איינמאָל איז ער געוואָרן שווער פאַרוונדעט און
 אויף זיין אָרט איז אָנגעקומען אַן אַנדערער, וואָס האָט נאָך
 קיינמאָל נישט געזען דעם פּראָנט. דאָס איז געווען אַ מערקוויר-
 דיקער מענטש.

— דער קייזער האָט נישט באַדאַרפט אָנהויבן די מלחמה —
 האָט ער געזאָגט אין זיין דרשה און קורץ דערנאָך: — דער קיי-
 זער האָט נישט אָנגעהויבן די מלחמה.
 די דרשות פּון דאָזיקן מענטש האָבן מיך פּלץ נישט
 געאַרט, כּיִהאָב געהאַט אַ געוויסע הנאָה זיך צוצוהערן, ווי אַזוי
 ער קומט איינגטלעך צו זיינע אויספירן. איינמאָל האָט ער זיך
 אויסגעדיקט: — ס'דאַרף פאַר אייך זיין אַ גליק צו שטאַרבן פאַרן
 קייניג און פּאַטערלאַנד!

צי האָט דער גלח גאַרנישט געוויסט וועגן דעם, ווי מיר
 פּילן אָפּ די מלחמה? אָדער אפשר האָט ער געהאַלטן די מלחמה
 פאַר אַ גוטע זאַך? צו וואָס האָט ער באַרירט פּון דער בימה
 דעמדאָזיקן אָנגעווייטיקטן פּונקט פּון מלחמה?
 אַ טאָג נאָך דערדאָזיקער דרשה האָט געהאַלטן איינער פּון
 די אָפיצירן אַ פּאַרטאַג, אין וועלכן ער האָט אויפגעקלערט, אַלמאַי
 מיר פירן מלחמה און צו וואָס ס'איז אונז נויטיק געווען בעלגיע. —
 וואָס? פאַרהאַלטן דאָס פאַרשאַלטענע בעלגיע? צוליב וועלכע
 ס'איז אויסערלעכע נוצן זאָלן מיר זיך באַלאַסטן מיטן דאָזיקן
 פּאָלֶק? — שוין-זשע מיינען אונזערע פירערס, אַז די מלחמה
 זעט אונז בעסער שמעקן, וויבאַלד זיי וועלן אונז אויסדערציילן
 זייערע אייגענע זאָרן?

כ'פין אַרײַנגעפאלן אין גריבלעניש. וואָס איז דען דאָס
פאַטערלאַנד? אַ פאַרעלטערטער אויסדרוק? אָבער ס'איז דאָך
פאַרט עפעס. און כ'האַב עס אפשר ל'יב אויך.

IV

מ'האָט געזאָגט, אז אין מערץ וועט פאַרקומען אַ גרויסע
דייטשישע אָפענסיווע. כ'האַב געמוזט מודה זײן, אז לעסבערג
האָט גוט אויסגעבילדעט די קאָמפּאַניע. אפשר איז זי געווען
באמת די בעסטע אין פּוילן. זי איז געווען בעסער פאַרגעברייט,
איידער אין יאָר 1914 באַם אַרויסמאַרש.

מיטאַמאָל איז זיך פּונאַנדערגעגאַנגען אַ קלאַנג: דער
אויבערלייטענאַנט קערט זיך צוריק אום צום שטאַב. ער האָט זיך בכן
אַרויסגעדרײט. ער איז ספּעציעל צו דעם צוועק אַוועק אין אור-
ל'אָפּ. אָבער פאַרן אַוועקגיין האָט ער נאָך געזאָלט אונטערנעמען
אַ גרעסערן פאַטור, כדי צו כאַפּן געפאַנגענע. און דערנאָך האָט
מען דעם פּוילן געזאָלט איבעררוקן פון פּראָנט אויפן אָרט פון
דער אָפענסיווע.

ל'עסבערג האָט געהייסן אַוועקשטעלן באַם וואַלדלאַגער אַן
איבונגס-טאָול, וואָס האָט נאָכגעמאַכט די פּיינטל'עכע שווערונגס
לויט פּלייער-אויפנאַמעס. דערויף האָבן זיך געזאָלט איבן די
אויסדערווילטע מענטשן.

ס'איז געקומען צו מיר האָופּע: — איך נעם נישט קיין
אַנטייל אין דער אונטערנעמונג.

דאָס האָט מיך זייער געחידושט. ער איז געווען דער
בעסטער פאַטורל'ן-פירער אין דער קאָמפּאַניע.
— הייטכן?

— דער אויבערלייטענאַנט האָט מיר געוויזן דעם פּלאַן.
און דאָן האָבן איך אים געזאָגט: דאָס וועט זיך נישט איינגעבן.
פאַראַן צופיל מענטשן דערביי.

— ווייסטו, וויפל?
— דער לייטענאַנט לינדנער זאָל זיין דער אָנפירער. אַחוּצ-

דעם נעמען אָנטייל די שטורם-טרופן פון העהנעל און זענגער
און נאָך עטלעכע פון אַנדערע פּלויטאַנען. עס זאָלן אויך דערביי
זיין פּיאָנעזן, פּדי אויפצורייסן אינדערלופט די פּראַנצויזישע
דראַטנעצן, און אַ גאַנצע מאַסע אַרטילעריע און מינעוואַרפּערס
און מאַשינגעווער.

טאָ וועל איך עס אויך נישט מיטמאַכן, האָב איך גע-
טראַכט קאַלט.

ס'איז אָנגעקומען דער באַשטימטער פּאַטרוילן-אָונט.
ס'איז אויפגעפּלויגן אַ לייכט-ראַקעט און דאָס שיסן האָט
איך אָנגעהויבן. — אַ גראַבער פעלער, האָב איך געטראַכט, דער
באַפעל אָנצוהויבן דאָס פייער מיט אַ לייכטצייכן פון דעם אָרט,
פּונדאָנען מווייל אַטאַקירן. אַ קלוגער קעגנער וועט תּיכּף פּאַר-
שטיין אַלץ.

פון הינטן האָט געקנאַקט און געברומט.
כאָך — כאָך — כאָך — ש! זענען געפּלויגן אינדערלופטן די
שווערע מינעס און דעטאָנירט מיט ברייטן קראַך. דאָס גרענערן
פון די קוילנעוואַרפּערס איז געווען אַזוי שטאַרק, אַז כ'האַב נישט
וויילנדיק איינגעבויגן דעם קאַפּ, הגם איך האָב געוואוסט, אַז זיי
האַבן בפּיוון געשאָסן צו הויך און נאָר געזאָלט פּאַרטומלעך דעם
שונא. דאָס האָט שוין געדויערט גאַנצע מינוטן. — צו לאַנג!
צו לאַנג! דאָס קאָן נישט געלונגען! די שטורם-טרופן האָבן פּאַר-
לאַזט די גרובנס. דערווייל האָט מען געשאָסן אומאויפהערלעך
ווייטער.

אַ קראַכן נישט ווייט. צי האָט מען אויגעריסן די דראַט-
נעצן, אָדער ס'איז גאָר אַ פּראַנצויזישער גראַנאַט?
ראַמם! ראַמם! ראַמם! ס'האַט זיך אָנגעהויבן דאָס פּראַנ-
צויזישע פּאַרשאַרפּייער מיט אומגעוויינלעכער קראַפּט:
כ'האַב געציטערט פאַר אויפּרעגונג. העהנעל, זענגער און
דער גרעסטער טייל פון מיין פּלויטאַן זענען געווען פּאַרנט.
עמעצער איז אַריינגעשפרונגען אין דעם גרובן, הינטער
אים אַנדערע.

וואָס איז דען אייגנטלעך געשען? — האָט געשריגן זענגער.

— פארוואס האָט מען אונז געהייסן צוריקגיין? — האָט געפרעגט העהנעל.
 — פארוואס האָט איר נישט אָנגעגריפן? — האָט געשריגן לעסבערג.
 — דער לייטענאנט לינדנער האָט געשריגן פון פאָרנט: צוריק! צוריק! — האָט געזאָגט העהנעל.
 לינדנער איז אַריינגעשפרונגען אין דעם גרובן. אַרום האָט מען שטאַרק געשאָסן.
 — דאָס האָב איך נישט גערופֿן „צוריק!“ נאָר די פּיאַנערן, ווייל די דראַטנעץ איז נאָכנישט געווען אויפגעריסן.
 — ובכן, איצט פאָרויס! — האָט געשריגן לעסבערג אויפגעציעט.
 זענען די שטורם-טרופֿן גרייט? — האָט געפרעגט לינדנער.
 — ניין, איצט איז אַלץ אויסגעמישט! — האָט געשריגן זענגער, פֿדי מוזאָל אים קאָנען הערן. — כ'האָב נאָר דאָ צוויי מענטשן!
 — רופֿט אָהער די אַנדערע! — האָט געשריגן לעסבערג.
 — הער אויבערלייטענאנט! — האָט העהנעל געזאָגט רויק.
 ס'האָט זיך נישט איינגעגעבן!
 — כ'קען נישט קיין שום „נישט איינגעגעבן!“ — האָט געשריגן לעסבערג.
 — הער אויבערלייטענאנט! — האָט געזאָגט זענגער.
 דער פּלאַן איז געווען פּאַלש צונויפגעשטעלט.
 — צוריקרוקן זיך! — האָט געשריגן לעסבערג און איז אַוועקגעגאַנגען. מ'זאָגט נאָך כסדר שטאַרק געשאָסן פון ביים זע זייטן.
 לאַם איז געקומען צו לויפֿן: — דער באַטאָליאַן-קאָמאַנדיר פרעגט, וויפֿל ס'זענען דאָ געפאַנגענע? ס'איז דאָך שוין באַווסט מסתּם!
 — אַלץ דורכגעפּאַלז!
 ער האָט מיך שטאַרק אָנגעקוקט: — היתכן?
 כ'האָב אים אָנגעהויבן אַריינשרייען און אויער, פֿדי ער

זאָל מיך פאַרשטיין אינמיטן דעם געקנאַלעריי. ס'האָט זיך אויפֿ-
געהויבן אַ ראַקעט, דער צייכן פֿון פאַרענדיקונג.
— אַך, די שטאַבן וועלן זיך דאָס וואַרפֿן פֿאַר פעס! ביז
אַרויף צום אַרמע-אַנפֿירער האָט ער אַלאַרמירט פֿאַר דערדאָזיקער
זאָך.

לאַם איז אַוועקגעלאָפֿן.
דאָס פֿייער האָט אויפֿגעהערט, כִּהאַב געהאַט אין פֿלוטאַך
צוויי פֿאַרוונדעטע דורכן פֿראַנצויזישן פֿאַרשפּאַר-פֿייער.

VII

באַניצען איז געקומען אַ שליח.
— דער הער פֿעלדפֿעבל זאָל זיך שטעלן פֿאַרן הער
אויבערלייטענאַנט.

ער איז געזען איינגעבויגן אויף אַ שטול. ער איז אויפֿ-
געשטאַנען אַ מידער:

— מיין ליבער רען! צי וואָלט מעגלעך געווען צו געפֿי-
נען מענטשן, וואָס זאָלן אונטערנעמען היינטיקע נאַכט דעם פֿרוו-
צו כאַפֿן געפֿאַנגענע?

— צי וועט ווידער אַנטיילנעמען אַרטילעריע און מינע-
וואַרפֿערס?

— ניין, מיר מוזן פֿרווון צו מאַכן דאָס געהיים.
— דאָן וועל איך זיך אונטערנעמען דורכצופֿירן דעם
פֿאַטרוזל, הער אויבערלייטענאַנט, צי וואָלט איך געקאָנט זען
פֿליצער-אויפֿנאַמעס?

— אַלץ, וואָס איר ווילט, מיין ליבער רען!
כִּהאַב זיך קודם-פֿל געוואַרפֿן צו די פֿליער-אויפֿנאַמעס.
זיי זענען געזען אזוי שאַרף, אַז מ'האַט געקאָנט דערקענען
אַפֿילו די דראַטנעצן. אין עפעס אַ גרובן-פֿאַרבויג אויף פֿאַרנט-
האַב איך געפֿונען אַן עטוואָס ברייטערן אָרט, וואָס האָט לויט
זיין פֿאַרם געדאַרפט זיין אַ פֿאַסטן. וואָס אַן אמת איז דאָסדאָ-

זיקע אָרט געלעגן אין אַ פּוּנגקט פּוּן פּיינטלעכן גרופּן-סיסטעם, וואָס איז געווען דערווייטערט פּוּן אונזערע ראָוּן אויף אַ זיבן הונדערט מעטער. אָבער דאָס האָט ווידער געהאַט די מעלה, וואָס זיי האָבן דאָרט אַמווייניקסטן דערוואָרט אונזערס אַן אַנ-גריף.

כ׳פּין אַוועק צו האַופען.
— כ׳וועל נישט גיין, ס׳ידן אויף אַ באַפעל — האָט ער געזאָגט.

כ׳פּין געגאַנגען צו האַרטנשטיין.
— דו וועסט שוּן מסתם קיינמאָל קיין שכל נישט האָבן! — האָט ער געזאָגט. — פאַר לעסבערגן, דעמדאָזיקן הונט, ריר איך נישט מיט קיין פינגער! נאָר דיר צויליב מוז איך מיטגיין. כ׳האָב דאָ נאָך איינעם, לעשעל. ער האָט, וואָס אַן אמת, נישט זורנגעמאַכט קיין איבונגען, אָבער דער חברהמאן איז שטאַרק און קלוג. סאַר אַ פּלאַן האָסטו דאָס צוגעטראַכט?

— כ׳האָב באַשלאָסן צו פאַקן און אַוועקשלעפּן דעם פּאַסטן. דערצו וועט גענוג זיין מיר דריי. און דאָן באַדאַרף איך פיר כאַן צום דעקן, אַז מיר זאָלן נישט ווערן איבערגעפּאַלן. כ׳האָב דאָ עטלעכע יונגע חברהלייט, וואָס וועלן זיך טויגן דערצו.

בעת ס׳האָט אָנגעהויבן צו טאַגן, האָב איך אָבסערווירט די פּראַנצויזישע גרופּנס פּוּן אַ העכער געלעגענעם אַקאַפּטייל. דער אָבסערוואַציע-אַפיציר פּוּן אַרטילעריע האָט מיר אויסגעפּאַרגט דערצו זיין לאָרנעטע. כ׳האָב געמוזט פאַרגעדענקן גענוי גע-וויסע פּונקטן אין באַדן, און דערהויפּט איין העלער אָרט — דערנאָך אַ קליינע פּאַרטיפּונג, קוים אויף אַ פאַר שפּאַן די ברייט. די האָט געפירט צו אַ דראַטנעץ-עק. פּוּן דאָזיקן אָרט איז נאָך געווען אַ דרייסיק טריט צו דעם פּאַסטן.

נאָכמיטאָג האָב איך זיך געלייגט שלאָפּן.
פּוּרץ פאַר עלף האָבן מיר אַרויסגערירט.
מיר זענען געווען אָנגעטון אין סוועטערס, די זאַקן אַרייַ פּערגעצויגן איבער די הויזן, אין די קעשענעס האָבן מיר אַרייַ-

געלייגט רעוואָללוערן און מעסערס. האַרטנשטיין און לעשעל האָבן אויסגעזען מעכטיק און געפערלעך.

מיר האָבן געשפּאַנט אין דרייען פּאַרויס. הינטער אונז זענען געגאַנגען די פיר יונגעלייטלעך מיט ביקסן און האַנט-גראַנאַטן. די לבנה האָט געשיינט.

דער באָדן איז געווען געפרוירן אויף האַרט, און דאָס אויסגעוואַקסענע, געפרוירענע קרויט האָט געטרעשטשעט אונטער די טריט.

מיר האָבן זיך דורכגעקריגן איינער הינטערן אַנדערן דורך אונזערע פיר דראַט-פּאַרצוימונגען. דאָרט איז געלעגן אַ טויטער פּראַנצוו, וואַרשיינלעך נאָך פון פּאַריקן פּריילינג. ער האָט שוין געשיט געשטונקען.

דאָ פאַר די פּאָסטנס האָב איך געוואָגט די יונגעלייט, אַז מ'האַט נאָך דאָ פּלל נישט געמאַכט קיין אויסשפּירונגען, און אַז מיר מוזן אין אַ געוויסער נאַכט זיך אַרומקוקן און אָנהייבן גרייפן.

— די לבנה וועט אונטערגיין אין צוויי ביז דריי שעה שעה אַרום, ביז צו יענער צייט מוזן מיר זיך שלייכן לאַנגזאַם פּאַרויס.

די לבנה האָט אונז געשיינט אין פנים אַריין, דער שונא האָט בכּן נישט געקאַנט זען די קאַנטורען פון אונזערע שאַטנס. מיר האָבן זיך געשלייכט ווייטער, זיך אַוועקגעלייגט דער-נאָך און אָנגעהויבן צו קריכן. מיר האָבן זיך פאַרהאַלטן פאַר דער ערשטער ריי פון דער פּראַנצוויזשער דראַטנעץ. די לבנה איז נאָך געשטאַנען פאַר אונז. די דראַטנעץ איז געווען צו גרויס, אַז מ'זאָל זיך קאַנען דורכקריגן, נישט ווענדנדיק אויף זיך די אויפּמערקזאַמקייט. האַרטנשטיין איז אַריבערגעקראַכן אויף דעכטס און געפונען דאָרט אַ צעשאַסן אָרט. מיר האָבן איבער-געלאָזט די אַנדערע פון הינטן, קריכנדיק פּאַרויס זייער לאַנג-זאַם און אַנטרענגנדיק די שמיצה. טריט און שטימען. ס'האַט געקאַנט זיין העכסטנס איינס אַ זייגער. ס'האַט זיך מיר גע-דוכטן, אַז אין אַ געוויסן אָרט האָב איך באַמערקט אַ באַווע-

גוּב, אָבער כ'בין נישט געווען אינגאַנצן זיכער. ווידער טריט
דאָס האָט געמוזט זיין דער פאַרביטענער פּאָסטן.
מיר זענען געבליבן ליגן, ביו די לבנה איז אונטערגעגאַנגען
נען. דאָן בין איך צוריקגעקראָכן און געברענגט די אַנדערע, צו-
ערשט דורך דער ערשטער דראָטנעץ, דערנאָך דורך אַ צווייטער,
וואָס איז געלאָפן אויף אַהינטער. אויף אַ פּופציק טריט האָט זיך
דער פראַנצויזישער שוואַרוב געצויגן פאַראַלעל צו דער צווייטער
ריי דראָטנעץ. דער פּאָסטן האָט געשפּאַנט טיילמאַל אַהין און
אַהער און געהוסט. ס'איז דאָרט געווען נאָר איין מענטש. מ'האַט
גאַרנישט געקאָנט זען אין דער פינצטערניש.

מיר זענען געקראָכן גאַנץ לאַנגזאַם פאַרביי דעם פּאָסטן
און געטראָפן אַ צוואַנציק טריט ווייטער האַרטנשטיין.
מיר האָבן זיך געווענדט אויף לינקס. כ'האַב אָנגעהויבן
צו זוכן די לוקעס אין דער דריטער דראָטנעץ. דאָס האָט גע-
דויערט אַן אַנדערטהאַלפּן שעה. מיר האָבן איצט געמוזט זיין
פאַרזיכטיק, ווייל ס'האַט זיך אָנגערוקט די נייע וואַך-פאַרבייטונג.
מיר זענען נאָך אַלץ געקראָכן לענגאויס דער דראָטנעץ און גע-
פונען לסוף אַן אָרט, ווו ס'איז געווען ווייניק דראָטן. דאָרט
זענען מיר געבליבן ליגן שטיל. צוויי מענטשן האָבן באַקומען אַ באַ-
פעל צו שיצן אויב פון רעכטס. די אַנדערע צוויי זענען געוואָרן
אייגנטלעך אומנויטיק.

טריט פון עטלעכע מענטשן אין דעם גרובן. זיי האָבן
געזידלט עמעצן. דריי שטימען; ס'האַבן אָבער געקאָנט זיין נאָך
מער מענטשן. וואָס האָבן זיי געוואָלט? זיי האָבן זיך פאַר-
האַלטן נישט ווייט פון אויב רעכטס. אפשר איז דאָרט געשטאַנען אַ
טאָפּעלער פּאָסטן? מ'האַט בכן געדאַרפט אַריינשפּרוינגען אין
גרובן צווישן ביידע פּאָסטנס.

ווידער טריט. צוויי מענטשן. לינקס איז בכן אויך געווען
אַ טאָפּעלער פּאָסטן? זיי זענען דורכגעגאַנגען פאַרביי אויב.
אַ הוסטן.

אַ שמועס. דאָס האָט מען פאַרביטן די וואַך.
טריט פון צוויי מענטשן אויף לינקס. אַלמאי זענען זיי

צווען מיט אן אנדערן וועג, ווי מיט דעם, וואָס זיי זענען גע-
קומען? צי וועלן זיי נאָך צוריקקומען?

מיר זענען געלעגן שטיל. כ'האָב אַריינגעשטעקט די הענט
אין די הויזנקעשענעס, ווייל זיי זענען אינגאנצן פאַרשטאַרט
געווען פון קעלט. אַ שטילקייט, נאָר טיילמאָל עפעס אַן אָפהוסטן.
זיי זענען נישט צוריקגעקומען. אפשר האָבן זיי זיך גע-
דאַרפט אומקערן דורך אַן אנדערן גרובן-אַפּשניט.

כ'האָב אַ שטויס געטון האַרטנשטיינען און לעשעלן.
האַרטנשטיין האָט זיך אויפגעהויבן, מיר נאָך אים.

צווערשט פאַרזיכטיק דורך די דראַטן.

כ'האָב זיך געלאָזט לויפן צום גרובן.

הינטער מיר איז עמעצער אומגעפאַלן, אַ גערוועזער אויס-
ברוך פון געלעכטער.

כ'ביין אַריינגעשפרונגען אין גרובן, האַרט הינטער מיר
לעשעל און האַרטנשטיין. ס'האָט געקאַנט זיין קוים פופצן טריט
צום פּאַסטן. מיר האָבן זיך געלאָזט לויפן פאַרויס.
אַ גערויש פאַר אונז.

אַ שאַס פון הינטן.

די וואַך-שטעל איז געווען ליידיק, ס'איז דאָרט געלעגן
נאָר אַ האַנטגראַנאַט. דער פּאַסטן איז אַנטלאָפן. אַך, דאָס פאַרשאַל-
טענע געלעכער.

כ'האָב אַרויסגעקלעטערט פון גרובן אויף לינקס.

צוויי שאַסן כמעט צו גלייכער צייט פון הינטן.

מיר זענען געלאָפן צו דער דראַטנעץ.

פון לינקס צוויי שאַסן!

דורך די דראַטן!

הינטער מיר האָט עמעצער שטיל געיאַמערט.

כ'האָב זיך דורכגעקריגן דורך דער דראַטנעץ און אַנידער-
געקניט.

אַ שאַס!

אַלע נאָך מיר. אינדערלופטן האָט זיך אויפגעהויבן אַ

דראַקעט.

מיר האָבן זיך אַנידערגעוואָרפן אויף דר'ערד. דאָ און
דאָרט עטלעכע שאַסן, זיי האָבן אונז מסתם נישט געזען.

ווידער אַ ראַקעט. נאָך צוויי שאַסן און הויכע, האַסטיקע:
רייד. די ספּנה איז נאָך אַלץ געווען זייער גרויס. זיי האָבן
אונז געקאָנט אָפּשניידן דעם וועג פאַ דער פּאָדערשטער דראַט-
נעץ. אָבער דאָס וואָלט געווען פאַר אונז גינסטיק. דאָן וואָלט
מיר געקאָנט מיט אונזערע זיבן מענטשן אָנגרייפן אין דער ריכ-
טונג פון אונזערע אייגענע שוואַגריבער.

די לייכטקוילן האָבן זיך אויסגעלאָשן. מיר זענען צוגע-
קראַכן צו דער פּאָדערשטער דראַט-נעץ. עמעצער האָט זיך דער-
נענטערט צו מיר.

— לעשעל איז פאַרווונדעט אין פּוס.

— קאָן ער מיטגיין ?

— יאָ.

מיר האָבן זיך דורכגעקריגן דורך דער פּאָדערשטער דראַט-
נעץ, דערנאָך זענען מיר אויפגעשטאַנען, פּדי צוריקצוגיין. לע-
שעל האָט געהינקט. כ'האָב ערשט איצט באַמערקט, ווי געפרוירן
איך בין.

— כ'וועל קיינמאָל נישט גיין אויף קיין פאַטרוול מיט
אַזעלכע יונגלעך, וואָס קאָנען זיך נישט באַהערשן ! — האָט גע-
ברומט האַרטנשטיין.

פאַר אונזער גרופּן איז געשטאַנען טרעפטע.

— גאָרנישט ?

— גאָרנישט, נאָר איין פאַרווונדעטן. גייט אין אייערע:
שוואַגריבנס ! איך מוז צום הער אויבערלייטענאַנט.

לעסבערג איז געשלאָפּן און מ'האָט אים אויפגעוועקט.
איך האָב אים אָפּגעגעבן באַריכט וועגן אַלעם.

— דאָס איז געווען מיין לעצטע האַפענונג — האָט ער
געזאָגט. — איצט וועט שוין גאָרנישט העלפן. מאַרגן וועלן מיר
פאַרביטן ווערן.

אויפצומאָרגנס אינאָוונט זענען מיר פאַרביטן געוואָרן און
מיר האָבן אָפּמאַרשירט אין לאַגער, כּיבין געווען זייער מיד.

באַגינען האָבן מיר זיך אויסגעשטעלט פאַר די באַראַקן,
גרייט צום אָפּמאַרש. די מענטשן, וואָס האָבן מיטגעמאַכט דעם
דורכגעפאַלענעם גרויסן פאַטרול, האָבן זיך נאַכנישט געהאַט אומ-
געקערט פון מעניקורט, ווהיין זיי זענען אַוועק נאָך דער אומ-
געלונגענער אונטערנעמונג.

— אומדערהערט! — האָט געזאָגט לעסבערג. — זיי זע-
נען שוין דאָ מחויב געווען צו זיין פון אַ גוטער האַלבער שעה!
אַבער ווען מ'ברויך נישט עמעצן, לאַזט מען אים פשוט איבער אויף
גאַטס באַראַט! פעלדפעבל, צי האָט איר מודיע געווען, אַז
כּווינטש מיר נישט צו זען דעם לייטענאַנט לינדנער?
— יאָ, הער אויבערלייטענאַנט.

לעסבערג האָט שוין געהאַט פאַר אונז געהאַלטן זיין אָפּ-
שידס-רעדע. מיר זענען געשטאַנען און געוואַרט אויף די פאַט-
רול-לייט. דאָס גראָז צווישן די סאָסנעס איז געווען אויסגעטרעטן.
די שפורן פון די וואָגן-רעדער און שטייול זענען געווען האַרט
צוגעפרוירן.

מיטאַמאָל האָט זיך פון הינטערן וואַלדראַנד באַוויזן זענ-
גער מיט אויפגעשפּיליעטן קאָלנער און די ביקס נאַכלעסיק אָני-
געהאַנגען אויף אַהינטער. דערנאָך האָבן זיך באַוויזן די אַנדערע.
זיי האָבן געבראַדזשעט אָן אַ סדר. איינער האָט געטראָגן דעם
העלם אויפן קאָפּ, דער אַנדערער האָט אים געהאַלטן אין האַנט.
כּהאַב נאָך קיינמאָל נישט געהאַט געזען אַזוינאָך מיינע מענטשן.
דאָט האָט געמוזט זיין בפּיוון.

— אונטעראַפּיציר זענגער, צי קאָנט איר נישט אַהערפּירן
אַרנטלעך אייערע מענטשן, ווען אייער קאַמפּאַניע-פּירער וויל זיך מיט
איך געזעגענען?

זענער האָט פאַרהאַלטן די רייע און אויסגעשטעלט די מענטשן.

— איינער האָלט נאָך דעם העלם אין דער האַנט, און—

סעראַפיציר זענגער!

— פאַטרוס ליינדער אָן הער לייטענאַנט ליינדער! — האָט

געמאָלדן זענגער.

לעסבערג האָט אים אָנגעקוקט אָן אַ וואָרט.

— כ'האַב אייך אַהערגערופן — האָט געשריגן לעסבערג,

ציטערנדיק פאַר פעס — פדי זיך מיט אייך צו געזעגענען!

כ'האַב גערעכנט, אַז איר וועט אויפטרעטן אזוי ווי איר האָט

עס זיך אויסגעלערנט פון מיר! — לעסבערג האָט זיך באַהערשט

מיטאַמאָל. — כ'ווייס, אַז איר זענט נישט שולדיק אין דעם

אומדערפאַלג. אַ גוטן פירער געלינגט אַלץ! פון אַ טיכטיקן

מענטש קאָן מען פאַרלאַנגען אוממעגלעכס, אָבער נישט פון קיין

פּחדן! אייער פירער, וועלכער איז דאָ איצט נישטאַ, איז נישט

געווען דער געאייגנטער דערצו; אַנדערש וואָלטן מיר היינט גע-

האַט געפאַנגענע, אויסצייכענונגען און רום. דאָס פּחדנות האָט

אַלץ צונישט געמאַכט.

לעסבערג איז אַוועקגערופן. אין דער קאָמפּאַניע האָט זיך

געווערט אַ געמורמל.

— יאָ — האָט זיך אָפּגערופן עפעס אַ יונגער בחור —

דער לייטענאַנט ליינדער איז שולדיק.

— האָלט ס'מיל, וויבאַלד דו פאַרשטייסט גאַרנישט! —

האַט אים אָנגעשריגן זענגער. — ווער איז דאָ אַ פּחדן און

אַנטלויפט פאַר דער אָפענוווע?

— שטילער דאָרט! — האָט געזאָגט דער קאָמפּאַניע-

פּעלד-פּעבל. — קאָמפּאַניע, אַכטונג!

ער האָט אָפּגעגעבן ראַפּאַרט דעם באַטאַלייאָן-קאָמאַנדיר,

וועלכער איז אָנגערופן צוזאַמען מיט לאַמען.

— וווּ איז אויבערלייטענאַנט לעסבערג?

— אַקאַרשט אַוועקגערופן, הער מאַיאָר?

— צי האָט איר אים נישט איבערגעבן, אַז כ'האַב זיך

מיט אים געוואָלט דאָ געזעגענען?

— יא, הער מאַיאָר, און כ'האַב דעם הער אויבערלייטע-
 עאַנט אַקאַרשט נאַכאַמאַל דערמאַנט וועגן דעם.
 דער מאַיאָר האָט זיך געווענדט צו לאַמען. האָט גערעדט
 עפעס שטיל מיט אים, דערנאָך האָט ער אויסגעדרייט זיין פערד און
 אַוועקגעריטן מיט צונויפגעפרעסטע ליפן.
 — דריטע קאַמפאַניע! — האָט אויסגערופן לאַם! — איך
 געם ווידער איבער מיין קאַמפאַניע! כ'פאַרהאַף, אָו אייך פרייט
 עס פונקט אַזוי שטאַרק, ווי מיך!
 מיר זענען זיך פונאַנדערגעגאַנגען. די גאַנצע קאַמפאַניע
 איז געווען צופרידן, וואָס מיר האָבן צוריקגעקריגן לאַמען.
 נאָך אַן עטלעכשעהדיקן מאַרש זענען מיר אָנגעקומען
 צו דער באַן-סטאַציע, וווּ מיר האָבן געזאָלט פאַרלאַדנט ווערן.
 לאַם האָט מיך אַוועקגענומען אָן אַ זייט און מיר געוואָלט
 גראָד עפעס זאָגן, ווי לינדער איז ראַש אָנגעקומען.
 — אַנטשוילדיקט! — האָט ער געזאָגט צו לאַמען. — צי
 וואָלט איך געקאָגט אַ וויילע רעדן מיט רענען?.. צי איז דאָס
 וואָר, אָו דער אויבערלייטענאַנט האָט מיך אָנגערופן פחדן?
 — יא.
 — וואָס זאָל איך טון?
 — רעדט איבער מיט אונזער נייעם קאַמפאַניע-פירער.
 לינדער איז צוגעגאַנגען צו לאַמען, און דערנאָך זענען
 זיי ביידע אַוועק צום מאַיאָר. לאַם איז צוריקגעקומען. ער איז
 געווען פאַרטראַכט.
 איצט האָט ער שוין מסתם פאַרשטאַנען, אַלמאי כ'האַב
 לעסבערגן אַזוי פייגט געהאַט.
 ס'איז אָנגעקומען דער צוג, און מיר זענען איינגעשטיגן.

די מערץ-אָפּענוויױע 1918

1

פאַרנאַכטצו האָבן מיר זיך פאַרהאַלטן אין אַ האַלדטאַל.
מיר זענען אויסגעשטיגן פון די וואַגאַנעס און אָפּמאַרשירט אין
נאַענטסטן דאָרף. דאָרט זענען מיר געבליבן צוויי טעג. מ'האַט
אוינו געזאָגט, אַז מיר האָבן אָפּצומאַרשירן צום זאַמלפונקט פון
דער אָפּענוויױע-אַרמעע; דערדאָזיקער מאַרש האָט געזאָלט פאַר-
קומען נאָר ביינאַכט, כּדי די פיינטלעכע פּליערס זאָלן נישט
באַמערקן דאָס צונויפּזאַמלען זיך פון אַזעלכע גרויסע מיליטער-מאַסן.
כ'האַב זיך נישט געקאָנט באַפרייען פון דעם איינדרויק,
וואָס ס'האַט אויף מיר געמאַכט דאָס פּלוצלינגע אויפהערן פון יעטוועדער
דיסציפּלין צווישן די מענטשן, וועלכע האָבן זיך אומגעקערט
פונם פאַטרול. און ווי חוצפהדיק זענער האָט אָפּגעענטפערט דעם
אויבערלייטענאַנט, נאכדעם ווי ס'איז נישט געלונגען די אונטער-
נעמונג! אַ מרידה האב איך געהאַלטן אין דייטשישן מיליטער
פאַר אוממעגלעך, אבער דאס, וואס איז דעמאלט געשען, האט
זיך פאַרט געגרענעצט מיט מרידה. די גרויסע פּרילינגס-אפּענוויױע
מוז פאַרענדיקן די מלחמה, אויב נישט? — די מלחמה קאָן
דאָך נישט דויערן אייביק. אַמאָל מוזן דאָך די פעלקער צווישן
זיך שלום מאַכן!

מיר האָבן מאַרשירט נאַכט באַ נאַכט, און באַטאָג פּלעגן

מיר לאָגערן שטיל. מ'איז נישם געשלאָפן קיין סך. און דאָס
מאַרשירן אין דער פינצטערניש, אין דער צונויפגעפרעסטער
קאָלאָנע, האָט זייער אָנגעשטרענגט.

מיר האָבן געהאַט אין דער קאָמפּאַניע אַ באַרג-אַרבעטער,
אַ שוין עלטערן און זייער מיאוסן מענטש. ווען די קאָמפּאַניע
איז געווען מיד, פלעגט ער אָנהויבן צו זינגען. לאַם האָט אים
דערלויבט, אַז ער זאָל אַרויסגיין פון דער קאָמפּאַניע און לויפן
דערלעבן. ער האָט אויסגעטראַכט קליינע פּערזן צום זינגען,
און די גאַנצע קאָמפּאַניע האָט געמוזט מיטזינגען דעם רעפּריין:
און ווען דער קוקוק רופן טוט.

ווערט אַלץ ווידער גוט.

ווערט אַלץ, אַלץ, אַלץ ווידער גוט.

זיי פלעגן דאָס זינגען מיט באַגייסטערונג. דעם פּאַרזינגער
איז עס נישט לייכט אָנגעקומען, מחמת ווען ס'איז אונז אַנטקעגן-
קומען עפעס אַ וואַגן, פלעגט ער מוזן פאַרשווינדן הינטער דער
קאָמפּאַניע און דערנאָך ווידער אַרויסלויפן פאַרנט.

ס'איז געווען נאָך עפעס באַזונדערס אין זיינע פּערזן:
זיי האָבן קיינמאָל נישט געהאַט קיין געמיינעם אינהאַלט, און
דערביי פלעגט ער אויסטראַכטן אַלעמאָל נייע, און טייל
זענען געווען מאַדנע צוגעפאַסט צו אונזער שטימונג. כ'האַב אים
גערן געוואָלט באַקענען נענטער, אָבער סאיז נישט לייכט געווען
זיך צו אים צו דערנענטערן. זיין פנים איז תמיד געווען גלייכ-
מעסיק טינקל, נישט ערנסט און נישט הייטער, און ער האָט
זיך נישט אינטערעסירט מיט קיינעם אַחוץ מיט די מענטשן
פון זיין גרופע, אויף וועלכע ער איז טאַקע געווען אינגאַנצן
אָנגעוויזן.

II

מיר זענען אָנגעקומען אין אַ גרויס דאָרף אין פיקאַרדיע.
מיר זענען דאָרט פאַרליבן און אָנגעהויבן די איבונגען.
פון צווישן מיינע מענטשן האָבן צוויי אויסגעשניטן די

זוילן פון זייערע שיך און זיי אוועקגעשיקט אהיים. כ'האב דאס געמאלדן לאמען. ער האט פארארדנט א קאנטראל פון גאנצן שוכווארג. אין די אנדערע פלוטאנען, אין וועלכע ס'זענען געווען עלטערע מענטשן און מער פאמיליען-פאטערס ווי בא מיר, האט געפעלט נאך פיל מער זוילן.

טייל האבן גערעדט גאנץ אפן, אז זיי וועלן זיך נישט לאזן אויסשיסן ווי די הינט, נאך זיי וועלן זיך ארויסדרייען באצייטנס פון פראנט.

כ'האב אויסגעפונען, אז דער אונטעראפיציר זענער, לגבי וועמען כ'האב געהאט א געוויסן אומצוטרוי זינט דעם לעצטן פאטרוף, איז געווען א גאנץ פיינער מענטש, נאך ער פלעגט זיך נישט קאנען באהערשן, בעת ס'האט אים עפעס אויפגערעגט.

הארטנשטיין האט זיך באפריינדעט מיט בעסערן, א קליין, באוועגלעך מענטש פון עטלעכע און דרייסיק יאר. בעסער איז געווען אמאל קעלנער אין אלע אייראפעישע לענדער, אחוץ אין רוסלאנד. א שאד, ווייל כ'האב מיך גערן געוואלט דערוויסן עפעס וועגן דאזיקן לאנד, וואס פלעגט מיר תמיד פארקומען געהיימינישפיל, און דערהויפט איצט, נאך דער באלשעוויסטישער רעוואלוציע. בעסער פלעגט אויך תמיד רעדן וועגן דער אומ-זיניקער מלחמה און וועגן דעם, אז מ'דאדף פשוט דערקלערן א שטרייק און נישט נעמען אין איר קיין אנטויל.

כ'האב איינמאל געפרעגט הארטנשטיינען: — אלמאי פאר-קערסטו מיט אים?

הארטשטיין האט זיך צעלאכט: — ווייל דאס איז דער בעסטער מענטש אין דער וועלט. ער רעדט נאך אזוי, אבער ווען ס'וועט קומען צו עפעס, וועסטו זען, אז דאס איז א ווילער חברהמאן.

אבער אויך מיר איז די מלחמה געווארן וואס אמאל מער פארדעכטיק.

נאך א באנאכטיקן מאַרש זענען מיר אָנגעקומען אין אַ פאַבריק-שטעטל. אַנדערע אָפטיילונגען האָבן אָקאַרשט פאַרלאָזן די קוואַרטירן. מיר זענען אַריין אויף זייער אָרט און זיך אַוועק-געלייגט שלאַפן.

מיר זענען דאָרט געזעסן דעם טאָג און די נאַכט און מיר האָבן זיך נאָר דערוויסט, אַז מיר בילדן פאַרלויפיק דעם אַרמע-רעזערוו.

אויפצומאַרגנס אינדערפרי, ווען ס'איז נאָך געווען טונקל, איז אָנגעקומען דער באַפעל אָפצומאַרשירן. מיר האָבן זיך אויס-געשטעלט אויף דעם שמאַלן געסל. ס'איז אָנגעריטן לאַם.

— דער ערשטער אָנגריף איז געלונגען. די ערשטע און צווייטע רייע פון די ענגלישע שווצגרובן זענען אין אונזערע הענט. היינט אַטאַקירן מיר די דריטע. די איז אָבער, לויט פליצער-מעלדונגען, קוים אַ מעטער די טיף.

מיר האָבן אָפגעמאַרשירט. ס'איז ווידער געווען אַ טריבער פרימאַרגן.

מיר האָבן זיך וואָס אַמאָל מער דערנענטערט צום דעם האַרמאַטן-דונער. פיננננננס פאַר אונז זענען געשטאַנען דריי אָנגעבוידענע באַלאָנען. זיי האָבן זיך באַוועגט טיילמאָל צו איינאַנדער, באַלד ווידער פון איינאַנדער, און מיר האָבן זיך צו זיי כלל נישט דערנענטערט. דאָס איז געווען אַ סימן, אַז אויך זיי האָבן מאַרשירט.

רעכטס און לינקס פון וועג, אויף די פעלדער, זענען גע-שטאַנען וואָס אַמאָל געדיכטערע רייען וועגענער. ס'האַט אינג איבערגעיאָגט אַן אָפענער לאַסט-אויטאָ.

— העי, גראַנאַטן!

אויפן אויטאָ זענען געלעגן פיר גראַנאַטן, אַרויסשטאַרצנדיק אויף ביידע זייטן.

מיר האָבן זיך פאַרהאַלטן. לינקס, אין אַ געוויסן מרחק,

האָט געווימלט שוואַרץ פון מענטשן. פון צייט צו צייט האָט זיך
פונדאָרטן דערטראָגן אַ קראַך. דאָס זענען געווען האַרמאַטן, וואָס
האָבן אַרויסגעשליידערט פון זיך דיִדאָזיקע רייזיקע גראַנאַטן.
מיר זענען דאָ געבליבן איבערן טאָג און די נאַכט און
אויפגעשלאָגן געצעלטן. כ'האַב געהאַט פאַר זיך אַ קאַרטע פון
פראַנצויזישן פראַנט. מיר האָבן אָנגעגריפן פון דער זייט פון
סט. קענטין. צי האָבן מיר זיך געזאָלט דורכרייסן ביז אַמיען,
פדי אָפצוטיילן די פראַנצויזן פון די ענגלענדער ? צי האָט דאָס
געקאָנט פאַרענדיקן די מלחמה ? מחמת זי האָט זיך דאָך געמוזט
אַמאָל ענדיקן.

אויפצומאַרגנס זענען מיר אָנגעקומען אין דעם געביט פון
די איינגענומענע פּאָזיציעס, אַ ברייטער, פּוסטער פליין מיט
אַקאַפעס.

פריער זענען מיר געזעסן פאַרשטעקט און די גרובנס,
היינט האָבן מיר מאַרשירט אָפן מיטן וועג און אַריינגעקוקט אין
די אַקאַפעס אַריין.

מיר זענען דורכגעקראַכן די דראַט-נעצן, דערנענטערנדיק
זיך צו די אַמאָליקע ענגלישע פּאָזיציעס. מ'האַט דאָ געאַרבעט
איבער דער צוריקשטעלונג פון די וועגן. מיר האָבן מאַרשירט
לאַנגזאַם און מיט אָפּשטעלן.

די זון איז אונטערגעגאַנגען. מיר זענען אָנגעקומען
צו די ענגלישע פּאָזיציעס. צוויי טויטע זענען געלעגן אין אַ
גרובן.

מיר האָבן איבערגענעכטיקט אין אַ טאָל מיט אַ טייך אין
ווערפעס. אַרום זענען געלעגן פליטן פון געפאָלדעוועטן בלען,
פון וועלכע מיר האָבן זיך אויסגעבויט פראַוויזאָרישע כאַטעס.
בישט ווייט האָט זיך געפונען אַן ענגלישער לאַגער מיט הויכע
געצעלטן. העהנעלס גרופע האָט אַהערגעשלעפּט אַ געצעלט און
האַט אויך געפונען אין לאַגער נייע בלוזעס, שיך און גאַלמעסער.
זיי האָבן געוואָלט באַהאַלטן פאַר זיך דאָס געצעלט.

— וויבאַלד איר ווילט עס טראָגן — האָב איך געזאָגט —
האַב איך גאַרנישט דערקעגן.

זיי האָבן מסתם געטראַכט, אַז כיוצא זיי פאַרשאַפן אַ
פלאַץ דערויף אויף אינזער קוילנאוואַפער-וואַגן. אויפצומאַרגנס
האָבן זיי עס נישט מיטגענומען.

מיר זענען דורכגעגאַנגען אַ קליין טייכל, איבער אַ שמאַ-
לער, פראַוויזאָרישער בריק. דער אַנדערער ברעג האָט זיך אויפ-
געהויבן משופע אַריפצו. דאָרט זענען געלעגן טויטע שאַטלענדער
אין זייערע קורצע הויזן. די שטיוול און זאַקן זענען געווען
באַ זיי אַראָפגעצויגן. פיל פון אונזערע מענטשן האָבן שוין אויך
געטראָגן גוטע ענגלישע שנור-שטיוול, לינקס פון וועג איז
געשטאַנען אַ פאַרלאָזענע באַטעריע מיט עטלעכע טויטע
פראַנצויזן.

מיר האָבן ווידער איבערגענעכטיקט אין אַ גרובן און אויפ-
געשפּאַנט די געצעלטן-לייוונט טאָפּל פון דער ווינט-זייט.

דאָסדאָזיקע גאַנצע געביט איז דורך אונז פאַרלאָזט געוואָרן
מיט אַ יאָר צוריק. כ'האָב גערעכנט, אַז די פראַנצויזן האָבן
עפעס אויפסניי אויפגעבויט, אָבער ס'האָט דאָ נישט געוואָינט
קיין לעבעדיק נפש אין די פעלדער זענען געלעגן אומבאַאַרבעט.
מיר זענען אַריין אין געביט פון דער סאַמע שלאַכט. די
גרויבנס זענען געווען באַדעקט מיט גרינס, די דראַטנעצן פאַר-
השאַווערט. אַפילו די וועגן זענען נישט געווען פאַרראַכטן.

אין די חורבות פון עפעס אַ דאָרף זענען מיר פאַרבליבן
צוויי טעג באַ אַ פראַסטיקן ווינט. אין אַ מרהק פון איין ביו
צוויי קילאָמעטער האָט זיך דערהויבן דער טויטער וואַלד פון
בורען, אין וועלכן כ'בין פאַרווונדעט געוואָרן אין יאָר 1916.

אין אַ טאָג שפעטער האָבן מיר דורכגעשניטן קווער דעם
גרויבן-לאַבירינט פון דער סאַמע-שלאַכט און אויפגעשלאָגן גע-
צעלטן. ס'איז דאָרט געלעגן אַ דערהרגעט פערד. אַלע האָבן זיך
געוואָרפן דערויף און אויסגעשניטן מיט די מעסערס שטיקער
פלייש.

ס'איז געוואָרן טונקל און אַנגעהויבן צו רעגענען. כ'האָב
מין אַוועקגעלייגט אין געצעלט.

— צונויפלייגן די געצעלטן ! אויסשטעלן זיך אויפן וועג !

אינדרויסן איז געווען שטאָק-פינצטער. דער רעגן האָט
געגאָסן ווי מיט ציבערס. דאָ און דאָרט האָט מען זיך געוידלעט.
ווי זענען מיינע גרופעס ? האָב איך גערופן.
לסוף איז אָנגעקומען איינער.
— העהנעלס גרופע שטייט אויפן וועג.
— זענט איר שוין ענדלעך פערטיק ? — האָט מיך טרעפ-
טע אָנגעשריגן.

— וועמען מיינט איר דען ? דאָ איז רען.
— אַך, דידאָזיקע פאַרשאַלטענע פינצטערניש ! האָט איר
געזען עמעצן פון מיינע לייט ?
— ניין, איך זוך אויך נאָך.
נאָך דריי פערטל שעה איז די קאָמפּאַניע געשטאַנען אויף
דער גאַס. אָבער ס'האַט געפעלט דריי מאָן, צווישן זיי לייזער.
זיי האָבן מסתם אויסגענוצט דעם טומל און געמאַכט ויברח.
לאַמען האָט מען נישט געקאָנט אינערגעץ געפינען. אויף
אונז האָט געגאָסן דער רעגן אָן אויפהער.
— ווי איז דער באַטאָליאַן-שטאַב ? — האָבן פסדר גע-
פרעגט קאָמפּאַניע-פירערס.
— ווידער אַזאַ פאַרפלוכטער טינוף ! — האָט געוידלעט
עמעצער אין דער פינצטער. — אַן אַלאַרם אָנשטאַט אַ רויקן באַ-
פעל !

— נו, וואָס ווייטער ?
— וואָס ווייטער ? מירן אַזוי אָפּשטיין פיר שעה אויפן
רעגן, אָנשטאַט צו שלאָפן.
— נו, מיר קאָנען דאָך צוריק אויפּשלאָגן די געצעלטן.
— דאָס איז דיר אַ פיין פאַרגעניגען, אין אַזאַ פינצטער-
ניש אַרונטערקריכן אונטערן דאָך און שלאָפן אויף דער בלאַטע ?
זענען מיר בכּן געשטאַנען און זיך געלאָזט באַרעגענען.
לאַם איז צוריקגעקומען און זיך אַוועקגעשטעלט דערלעבן.
— גרייפן מיר אָן מאָרגן אינדערפרי ?
— כּווייס באַרנישט.

מיר זענען ווידער אנטשוויגן געוואָרן. דער רעגן האָט גע-

קאַפּעט.

לסוף נאָך האַלבער נאַכט האָבן מיר מאַרשירט. ס'האַט אויפגעהערט צו רעגענען. אויפן הימל האָבן געיאָגט גרויסע ווייסע וואַלקנס און געלאָזט טיילמאָל דורכבליקן די לבנה. די וואַלקנס זענען אָנגעקומען פון ים אַהער. מיר האָבן מאַרשירט דורך דערפער. טיילמאָל האָט זיך אַ שייַן פון דער לבנה געלייגט איבער די פעלדער. כּי האָב פּסדר געטרוימט וועגן ים, צו וועלכן מיר וועלן אפשר דערגיין. ווי אַזוי זעט אויס דער ים ?

1V

דער טאָג איז אָנגעקומען אַ טריבער.

מיר האָבן מאַרשירט דורך אַ גרויס און, ווי ס'האַט אויסגעוויזן, רייך דאָרף. מיר האָבן זיך אַראָפּגעדרייט הינטער אים רעכטס אויף אַ פעלד מיט העל-גרינעם ווינטערקארן. מיר האָבן זיך דאָרט אויסגעגראָבן פּלאַכע לעכער.

— היינט גרייפן מיר אָן — האָט געזאָגט לאַם. — מיר דאַרפן אויסטיילן אַ פירער-רעזערוו, פּדי נישט צו פאַרלירן אַלע באַם ערשטן אָנגריף, ווי ס'געשעט געוויינלעך. פון צווישן די פּלוטאָן-פירער האָב איך באַשטימט טרעפטען, פון דיין פּלוטאָן קאָן בלייבן האַפּע.

— ס'איז אָנגעקומען העהנעל : — נאָדיר, מיינע לייט האָבן דיר מיטגעברענגט אַ פּלעשל וויין.

— טרינקט עס אַליין אויס ! — האָב איך געזאָגט. — כּי האָב כּלל נישט געהאַט קיין חשק צו טרינקען פאַרן אָנגריף און איך פריען מאַרגן.

— עך, זיי האָבן שוין אַזוי אויך צופּיל, און איברינקנס וועלן זיי נישט טרינקען, וויבאַלד דו וועסט נישט טרינקען.

— נג, גוט, כּי אַנאָק אייך — האָב איך געזאָגט און זיך געוואַרט טיילן מיט וואַלפּן און פּונקען, אָבער זיי האָבן שוין

אויך געהאט פולע פלעשלעך. כ'האָב בכּן אַרײַנגעגאָסן אין מיין
פעלדבעכער. דער וויין איז געווען, שיינט מיר, זייער שווער.
קליינע פראַנצויזישע אַעראָפּלאַנען האָבן אַרומגעקרייזט פאַר אונז
אַון אַראָפּגעשאָסן פון אויבן מיט קוילנוואַרפערס. דאָס האָט זיך
מיר אָבער נישט אויסגעוויזן געפערלעך. כ'האָב אויסגעליידיקט
דאָס פלעשל, אַוועקגעלייגט דעם טאַגיסטער אונגעפון קאַפּ, מיך
צוגעדעקט און געשלאָפן אין מיין לאַנגן, שמאַלן לאַך.

אויפוואַכנדיק האָב איך דערהערט: — וואָס ווילסטו דאָ
מיט דעם פערד?

— דער פעלדפעבל האָט מיך אַהערגעשיקט, ווייל מיר
גייען ווייטער.

— יאָ, מיר גייען ווייטער, אָבער צום שטורעם — האָט
זיך צעלאַכט וואָלף.

— אַך, אזוי? — ער איז אַוועק מיטן פערד פון דעם
קאַמפאַניע-פירער.

כ'האָב מיך אומגעקוקט. זיי האָבן איינגעפאַקט די טאַרניס-
טערס.

— הער פעלדפעבל, אין צען מינוט אַרום דאַרפן מיר
זיין גרייט — האָט געזאָגט פונקע.

כ'האָב זיך האַסטיק אויפגעכאַפט, אויסגעטון דעם פלאַשטש
און איינגעפאַקט דעם טאַרניסטער.

מיר האָבן זיך פאַרייניקט מיט אַנדערע קאַמפאַניעס פון
באַטאַליאָן. כ'האָב געשפירט אַ העפטיקן דריק אין דער בלאַז.
דאָס איז געקומען פונם פאַרשאַלטענעם וויין. כ'האָב אָבער נישט
געוואָלט אַרויסטרעטן פון דער ריי פאַרן גאַנצן באַטאַליאָן. זיי
וואָלטן נאָך געזאָגט: זעסט, דער מאַכט שוין אונטער זיך פאַר
שרעק!

אַרום האָבן זיך אויסגעשטעלט טרופן צום אָנגריף. נישט
אונטערנעמענדיק די מינדסטע פאַרויזכטס-מיטלען. די זון האָט
געשיינט.

לינקס באַם וועג זענען געשטאַנען דריי רייען האַרמאַטן, קורצע

ריקע און לאנגע דינע ביז צו די שווערע מערזערס. א געדיכטע
מאסע ליידיקייטענדיקע זעלנער, וואָס האָבן געהערט ס'רוב צום
טאָבאָר, האָט זיך צוגעקוקט צו אונזער צוגרייטונג.
אונזער קאָמפּאָניע איז געווען גאַנץ פּאַרנט, לינקס פון

פון אונז די ערשטע קאָמפּאָניע, רעכטס אַ פּרעמדע דיוויזיע.
לאַס האָט צונויפגערופן די פּלוטאָנפירערס.

— דער איינטייל וועט זיין פּאַלגנדיקער: רעכטס רען.
לינקס לאַנגענאָל, פון הינטן איך מיט זאַנדקאַרן. וועגן פּאַרבינ-
דונג זאָרגט רען. און איצט טוט אַ קיך פאַר זיך! צוערשט
זענען די פעלדער מיט ווינטערקאַרן און דערנאָך אין אַ מרחק פון דריי
קילאָמעטער דער וואַלד. דאָרט זעט איר אינמיטן אַ פּאַרבן-
טויש: לינקס איז דער וואַלד מער אָליוו-גרין און ווערט אויפ-
צומאָל העל-גרין. דאָס איז אונזער ריכטונג. אין עטלעכע מינוטן
צורום הויבן מיר אָן!

כ'האָב אַרויסגערוקט פּאַרויס לאַמען מיט דער גרופּע פון
ל. מ. ג., איך אַליין הינטער אים, די איבריקע גרופּעס האָבן
געזאָלט גיין הינטער מיר אין קאַלאָנעס.

— אַכטונג! — האָט אויסגערופן לאַס.

— מאַרש!

רעכטס און לינקס האָבן גערירט די אָפטיילונגען, רעכטס
אין ברייטער טיראַלעריע, באַ אונז אין קורצע קאַלאָנעס, הייטער
אויף לינקס און אומרעגלמעסיקע גרופּעס. פון דער לינקער זייט
איז געגאַנגען הינטער אונז לאַס מיט זיינע שליחים, סאַניטאַרן
און צוויי רעזערוו-קילנוואַרפערס. הינטער אים זאַנדקאַרנס פּלו-
טאָן, דערנאָך די פּערטע קאָמפּאָניע, די ש. מ. ג. און מינע-
וואַרפערס.

דאָס איז דאָך אַן אומגעהויער אָנגריף! האָב איך געטראַכט.
דאָ זענען פאַראַן מינדסטנס דריי דיוויזיעס. אָבער די דאָזיקע רי-
זיקע מענטשן-מחנה האָט מיך עטוואָס געשראָקן. און אַלמאי האָט
אונזער אַרטילעריע נישט געשאָסן?

פון אַקעגנאיבער האָבן זיך דערטראָגן עטלעכע ביקסן-שאַסן.

זיי זענען געווען געווען האָב איך געטראַכט, וויבאַלד זיי שיסן שוין
אויף צוזאָ מרחק.

דער באַדן האָט זיך אַרונטערגעלאָזט. פאַר אונז איז גע-
לאָפן קווער אַ גאַנץ טיף פעלד. אין דער טיף האָט זיך געפונען
אַ פלאַכער, ליידיקער גרובן.

מיר זענען אַרויפגעשטיגן אויפן אַנדערן שיפוע.
דאָס ביקסן-פייער האָט זיך פּלאַצלינג פאַרשטאַרקט.
בראַנד מיט זיינע מענטשן און קוילנוואַרפערס האָבן זיך גע-
לאָזט לויפן, זיי זענען פאַרשווינדן אויבן.

כ'האָב מיך שנעל אַרומגעקוקט.
— לאַמיר זיך איבעררוקן עטוואָס אויף רעכטס — האָב
איך געזאָגט צו פונקט און וואַלפן — פדי זיך נישט צונויפ-
צוקוועטשן אין אַ קופּע פאַרן אייגענעם קוילנוואַרפער.
זיי האָבן געשאַקלט מיטן קאָפּ.

שאַסן האָבן געקנאַלט אַרום.
כ'האָב שוין געזען דעם וואַלדראַנד אויף פיר הונדערט
מעטער אָדער ווייניקער. מיר האָבן זיך געלאָזט לויפן.
בראַנדס קוילנוואַרפערס האָט געשאַסן לינקס. כ'האָב גע-
וואַלט אַרויסלויפן פאַרנט.

ס'האָט געקנאַקט, געגרעגערט, געפייפט.
כ'האָב מיך אַנידערגעוואַרפן. כ'האָב נישט געהאַט קיין
ביקס, נאָר דעם פיסטאַלעט, און דער האָט דאָ לגמרי נישט גע-
נוצט. דער וואַלד דאַט געהאַט ערטערווייז שפיצן. איינער פון
זיי איז געווען האַרט פאַר אונז. ווען מ'זאָל דעם דערווערבן,
וואַלט דער גאַנצער וואַלד געווען איינגענומען.

עמעצער האָט זיך געוואַרפן אויף דר'ערד לינקס לעבן
מיר, דאָס איז געווען דער קליינער, דיקער קוועלמאַץ.

— כ'בין פאַרווונדעט. קאָן איך זיך אומקערן ?
דאָס פלוט איז אים געלאָפן איבערן פנים.
— גיט מיר אייער ביקס און קוילן !

ער האָט אַוועקגעוואַרפן פאַר מיר די קוילן.
כ'האָב באַמערקט אויף אַ האַלבן טריט פון לינקן וואַלד.

בראנד א דינעם רויך. דאָרט האָט עמעץ געשאָסן. כ'האַב גע-
צילט גענוי. דער מרחק האָט אויסגעמאַכט אַ דריי הונדערט מע-
טער. דער מענטש האָט געשאָסן מינדסטנס דרייסיק צענטימעטער
איבער דעם באָדן.

רעכטס פון מיר זענען אָנגעלאָפן צוויי און זיך אַנידער-
געוואָרפן אויף דר'ערד.

בראָנד מיט דער גרופע ק. וו. איז געלעגן צופיל הינטן.

— ק. וו. גרופע בראָנד, פאָרויס... האָב איך געברילט.

אַ שאַס האָרט לעבן מיין אויער פאַרביי.

אומזין! האָט מיר אַ בליץ געטון אין קאַפּ. אויף זיי

שרייען, וווּ זיי האָבן צו גיין? ניין, אַליין גיין פאָרויס!

כ'האַב זיך אויפגעכאַפט און גענומען לויפן. נאָך ווייט!

האַב איך געטראַכט. כ'האַב נישט באַמערקט אין לויפן, וווּ

ס'פאלן די קוילן.

אַ שנעלן בליק אין דער זייט. כ'האַב זיך שוין געפונען

אינמיטן וועג צווישן אונזער שוואַליניע און דעם וואַלדראַנד. צו

אַלדי רוחות! — אַליין! האָב איך געטראַכט און מיך אַ וואָרף

געטון אויף דר'ערד.

די קוילן זענען געפלוין איבער מיר און אַרום מיר, וווּ

די פייגל. כ'האַב נישט געקאָנט אונטערשיידן, וועלכע ס'זענען

געווען פראַנצויזישע, און וועלכע דייטשישע. ווידער האָב איך געזען

באַם וואַלדשפיץ אַ לייכט רויכל.

כ'האַב געצילט מיט אַ ווונדערבאַרער רויקייט.

כ'האַב ווידער אָנגעלאָדנט און געצילט עטוואָס ווייטער

אויף רעכטס. ס'איז געווען נאָר נאָך הונדערט פופציק מעטער ווייט.

קאַפּס! כ'האַב אויפגעריסן די קוילן-קאַמער, זי איז געווען

ליידיק. כ'האַב זיך אַ כאַפּ געטון צו דער קעשענע. כ'האַב גע-

האַט פאַרגעסן אַריינצולייגן די קוילן.

אַ שאַס אויף אַ האַלבן טריט פאַר מיר אין באָדן!

כ'האַב אַראַפגעלאָזט דעם קאַפּ נידריק צו דר'ערד, כ'האַב

נישט געקאָנט שיסן און מיך בכּן געמוזט מאַכן טויט! כ'האַב

אָוועקגעלייגט דעם קאַפּ אין העלם עטוואָס קריבלעך אין געזען

פאר זיך עטלעכע גרינע זאנגען ווינטערקארן. אַביסל ווייטער איז דער באַדן לייכט אַרונטערגעפאַלן, אָבער כ'האַב נישט געקאָנט דערזען, וואָס דאָרט טוט זיך. די דייטשן זענען געלעגן דער-ווייטערט אויף אַ פינפהונדערט מעטער פון וואַלדראַנד. זיי דער-גענטערן זיך נישט! שוין-זשע! איז איבערהויפט מעגלעך, אַז מ'זאָל איינגעמען באַפעסטיקטע אַקאַפּעס אָן דער הילף פון אַרטילעריע און דאָס אויף אַ פליין? ווען וועט טונקל ווערן? אין צוויי שעה אַרום ערשט! און ווי שרעקלעך עס דריקט אין פענכער! כ'האַב זיך עטוואָס אונטערגעהויבן מיטן געזעס אין עס-געוואַלט אַרויסלאָזן.

ווידער אַ שאָס האַרט פאַר מיר.

אַך, זאָל עס שוין רינען אין די הויזן! און ס'האַט גענומען רינען און רינען, דאָס גאַנצע פלעשל וויין. מיינע פיס זענען גע-געוואָרן וואַרעם און קאַלט.

כ'האַב געהערט טריט ליינס פון מיר.

כ'האַב אַרויפגעקוקט. דאָס איז געווען האַרטנשטיין. עמע-צער האָט זיך אַנידערגעוואָרפן לעבן מיר. דאָס איז געווען בעסער.

— גיט מיר קוילן! — האָב איך אויסגערופן.

— ער האָט מיר צוגעוואָרפן עטלעכע.

— שיסן! — האָב איך געשריגן.

מיר האָבן געשאָסן.

האַרטנשטיין איז געווען פינף טריט פאַרן וואַלדראַנד. מיט-זמאָל האָט ער זיך אויסגעדרייט צו אונו און איז אומגעפאַלן; יגנדיק האָט ער נאָך געקוקט אויף אונו.

פון ליינס האָבן זיך ווידער עטלעכע געלאָזט פאַרויס.

כ'בין אויפגעשטאַנען און מיטגעלאָפן מיט זיי.

די שאָסן זענען געוואָרן וואָס אַמאָל שוואַכער.

באַ דעם וואַלדשפיץ האָב איך געזען עמעצן אַנטלויפן.

כ'האַב אַ כאַפּ געטון די ביקס און אויסגעשאָסן. ער איז-

אנידערגעפאלן. כ'האָב אים אומגעברענגט — האָב אין געטראַכט,
אַבער ס'האָט מיך פלל נישט גערירט.

האַרטנשטיין האָט נאָר באַקומען אַ לייכטן שאָס.
אין דעם וואָלד האָט זיך געפונען אַ גרובן, פלאַך ווי אַ
באָד-וואַנע. דאָרט זענען געלעגן טאַרניסטערס און קאַנסערוון.
עטלעכע האָבן זיך געוואָלט מיטנעמען אַנדענקנס.
— שטיין! — האָב איך געזאָגט. — מיר האָבן נאָכנישט
די גאַנצע פּאָזיציע. אַכטונג! ביקסן פאַרויס! און דאָ אַרום,
דורכן געדיכטעניש!

מיר זענען געגאַנגען פאַרזיכטיק ווייטער. מיטאַמאָל האָט
זיך פון לינקס געוויזן אַ נייער גרובן. די פּראַנצווין האָבן אויפ-
געהויבן די הענט אינדערהויך.

— La bas! — האָב איך געזאָגט און אַנגעוויגן אַהינ-
טער.

זיי זענען אַרויסגעלאָפן פון גרובן און געלאָפן אין דער
זייט, פון וועלכער מיר זענען געקומען.

אַ ביקסן-שאָס גאַנץ נאָענט.
מיר האָבן געשלייכט ווייטער, בעסער לעבן מיר, די ביקסן
גרייט.

מיר זענען צוגעקומען צום קעגנאיבערדיקן וואָלדראַנד. אַ
תהום האָט זיך אויסגעשפּרייט פאַר אונז. אויף דער אַנדער זייט
האָט זיך דערהויבן אַ שיטער וועלדל. ווייטער הינטער דער
הויכעניש זענען פאַרשוויגן אַפּטרעטנדיקע פּראַנצווין.

אין דעם טאָל האָב איך זיך געהייסן אָפּשטעלן. ס'וואָלט
געווען אַן אומזין צו לאָזן זיך פאַרויס מיט פינף מאָן. ס'איז
אַנגעקומען עטלעכע זעלנער פון דער שכנותדיקער דיוויזיע און
נאָך צוויי אונזעריקע מיט ל. מ. ג. זיי האָבן געשלעפט מיט
שוועריקייט די מאַשין.

— וווּ זענען די איבעריקע קוילנוואַפּערס?

— אַלע קאַפּוט. לאָם איז פאַרווונדעט און לאַנגענאָל דער-

הרגעט.

כ'האָב איינגעטיילט אויפסניי די מענטשן און אַוועק וויי-
טער.

ראַמם ! ראַמם ! ראַמם , אין וואַלד, אויף איין ליניע, גאַנץ
גאַענט פאַר אינו.

— מאַרש-מאַרש ! — האָב איך געברילט.
אַ גראַנאַט צוויי טריט רעכטס פאַר מיר.
כ'האָב אַ טרעט געטון. אַ שטעכן אין פּוּס. כ'האָב אַ
קוק געטון : דער שטיוול איז געווען אויפגעריסן, ס'האָט גערונען
בלוט.

— זאָל איך פאַרבאַנדאָזשירן ? — האָט געשריגן בעסער.
— ניין, לויפט ווייטער !
כ'האָב געפרוווט צו טרעטן אויפן קנאַפּל. ס'איז געגאַנגען.
כ'האָב צוריק אַהינגעהינקט אין טאָל אַריין.
ס'האָט זיך דערנענטערט צו מיר עפעס אַ יונגעד חברה-
מאַן :

— אַווינאַך באַגעגנט מען זיך ווידער.
— ווער זענט איר דען ?
— איך בין פון דער ערשטער קאָמפּאַניע. אָבער כ'האָב
געקענט דעם הער פעלדפעבל פון זען.

ער האָט געהאַט אַ שאַס אין דער ליטקע.
— ווי איז מיט דער ערשטער קאָמפּאַניע ?
— אויזער קאָמפּאַניע-פירער איז טויט. ער האָט זיך
אַוועקגעלייגט לעבן אַ קוילנוואַרפער אויפן וועג. אַלע אויפן וועג
זענען אומגעקומען. כ'ווייס נישט, ווער ס'איז נאָך דאָרט פאַר-
בליבן, אַלנפאַלס נישט קיין סך.

מיר האָבן אַוועקגעהינקט צוזאַמען ווייטער.
פיר פראַנצויזן האָבן גענומען אויף די פלייצעס אַ ברייט
ברעט, אויף וועלכן ס'איז געלעגן אַ פאַרווונדעטער דייטש און
אַים אַוועקגעטראָגן מיט צופרידענע מינעס.
אין אַ געוויסן מרחק רעכטס האָבן דעטאָנירט גראַנאַטן. ס'האָט
זיך אויך דערטראָגן ביקסן-פייער.
מיר זענען צוגעקומען צום וואַלדראַנד, פון וועלכן די

פראנצויזן האָבן פריער געשאָסן. פאַר אונז האָט זיך אויסגע-
שפּרייט דאָס פעלד מיט ווינטערקאָרן, און דערויף געדיכט באַ-
זייט די מתים. האַרטנשטיין איז שוין נישט געווען. העהנעל איז
געלעגן אויפן רוקן מיט אויפגעריסענע אויגן. ער האָט געמאַכט
באַוועגונגען מיט די אַרעמס. כ'האַב אַנידערגעקניט און אָנגעכאַפט
זיין האַנט. ער האָט מיך נישט אָנגעקוקט.

— העהנעל — האָב איך געזאָגט — דו דאַרפסט נישט
מורא האָבן. איך בין דאָס.

ער האָט זיך באַוועגט און געגלאָצט אין דער לופט. ער
האַט געהאַט אַ שאָס אין בויך. אַך! און איך האָב אים נישט
געקאָנט העלפּן! קיינער וועט אויף אים נישט טרויערן; ער
ער האָט דאָך נישט געהאַט קיין קרובים... און ווען ער זאָל
אפילו יאָ האָבן, וואָס וואָלט דאָס אים גענוצט?
כ'בין געגאַנען ווייטער.

דאָרט איז געלעגן יאָער. דערלעבן זאָנדקאָרן מיט אַ
קליין, קיילעכיק לאַך אין העלם. זענגער איז געלעגן האַלב אויף
דער זייט, מיט איין האַנט אויסגעשטרעקט אונטערן קאַפּ. פון
פונקט און וואָלפן איז קיין זכר נישט געווען.
מיר האָבן זיך דערנענטערט צום דאָרף. אויפן פעלד איז
געפאלן רעגלמעסיק צו איין גראַנאַט.

נאָך עמיצער האָט זיך צו אונז אָנגעשלאָסן. ער האָט
געקריגן אַ שאָס אין אַרעם און מורא געהאַט פאַר די גראַ-
באַטן.

מיר זענען געלאָפן מיט אַלע כחות און אָנגעקומען פאַר
אַ בית-עלמין. ס'האַבן דאָרט באַנדאָזשירט צוויי דאָקטוירים,
אַרומגערינגלט מיט פאַרווונדעטע.

— וואָס איז מיט אייך? — האָט געפרעגט דער דאָק-
טאָר, וואָס האָט מיר דאָן אונטערוזוכט די לונגען, איבער די
קעפּ פון די וואַרטנדיקע.

— אַ שאָס אין פוס, הער דאָקטאָר.

— גלייך אין פעלד-לאַזאַרעט!

די אַנדערע זענען מיטגעגאַנגען מיט מיר.

מיטן דאָרפסוועג איז אָנגעלאָפֿן האָפּע:
 — ביסטו דאָ? אַלע האָבן געזאָגט, אַז דו ביזט דער-
 הרגעט! כּוועל דיר ווייזן צום לאַזאַרעט און דיר אָפּבראַטן אַ
 הון; מיר האָבן נעמלעך געפאַקט עטלעכע!
 — צי ווייסטו עפעס וועגן פּונקע און וואָלפֿן?
 — דער גוטער פּונקע איז דערהרגעט. וועגן וואָלפֿן ווייס-
 איך גאַרנישט.

ס'האַט אָנגעהויבן צו ווערן טונקל.
 כּיבין אַרײַן אין אַ שטוב, אין וועלכער ס'זענען געשטאַ-
 נען עטלעכע מענטשן. אין ווינקל, רעכטס, האָט מען באַנדאַ-
 זשירט פאַרווונדעטע באַם ליכט פון אַ קאַרביד-לאַמפּ. כּיהאַב
 אָנגעקוקט די מענטשן.

פּלוצלינג האָב איך דערזען עפעס אַ גענצלעך צעטרײַבערט
 פנים, מויל און נאַז אײַן בלוטיקער קנױל, פון וועלכן ס'האַבן
 צו מיר טרויעריק אַרויסגעקוקט וואָלפּס אויגן. ווי-זשע קאָן ער
 איבערהויפט נאָך לעבן און שטיין גלייך? כּיהאַב געקוקט
 אויף אים און אים געוואָלט פּרעגן, אָבער ער וואָלט דאָך נישט גע-
 קאָנט ענטפערן.

כּיהאַב מיך אַוועקגעזעצט אויף עפעט אַ קעסטל און באַ-
 טאַפט גיין שטיוול. כּיהאַב אים געמוזט אויפשניידן. כּיהאַב
 דערפֿי געטראַכט מיט גרויל וועגן וואָלפֿן. ער וועט דאָך נישט
 קאָנען עסן! צי וועט ער אַזויערנאָך גיין צו גרונט אין צוויי,
 דריי טעג?

ווען כּיהאַב ווידער אַהינגעקוקט, איז שוין וואָלף געהאַט
 זאַרשווונדן, און איך האָב זיך אינגיכן צוגעקריגן צום דאָקטאָר.
 — צעבראַכן דער בײַן. דער גראַנאַט-שפּליטער שיינט נאָך
 צו זיצן דערין. דאָס קאָנען מיר דאָ נישט אָפּערירן. איר
 מוזט אײַך אַליין באַמיען, אַרײַנצוקריגן זיך אין אַ גרעסערן
 לאַזאַרעט.

זיי האָבן מיך פאַרבאַנדאַזשירט און מיר געגעבן אַן אײַג-
 שפּרײַץ אין פּוס.
 האָפּע האָט זיך אינגיכן אומגעקערט. כּיהאַב מיטן גאַ-

קעטן קנאפל געטרעטן בעסער, ווי פריער אין שטיוול. ער האָט
מיך אַרײַנגעפירט אין אַ גרויס הויז.

אין אַ נידריקער שטוב האָט געברענגט אַ נאַפט-לאָמפּ אויפן
סופיט. אויף די ווענט האָבן אַרומגעהאַנגען פאַרשידענע מכשי-
רים; ס'איז דאָרט געווען מסתם אַ וואָל-שפינעריי.

האַופע האָט מיך מיטגעצויגן נאָך זיך. אָט איז גע-
זעטן לאַם, דעם רעכטן אָרעם אײַנגעבוּנדן, און מיט דער לײַב-
קער האַנט האָט ער אַרויסגעגעסן פון אַ שיסל אַ הינדל. ער
האַט אַוועקגעלייגט דעם גאַפּל און מיר דערלאָנגט די האַנט.
האַופע האָט געברענגט רויטוויין. טרעפטע האָט זיך צוגע-
זעצט צו אונז. מיר האָבן געגעסן. די הון איז געווען שטאַרק
געווערצט. כײַן געווען זייער דאָרשטיק און געטרונקען
רויטוויין.

איצט ערשט האָב איך באַמערקט, אַז כײַן געווען זייער
אויפגערעגט. דער פּוס האָט אָנגעהויבן צו ציען. כײַ האָב אים
אַוועקגעלייגט הויך אויף אַ שטול, אבער דער ווייטיק איז גע-
וואָרן וואָס אַמאָל שטאַרקער.

האַופע האָט מיר אויסגעבעט אַ געלעגער אויף אַ הויפן וואָל
און כײַ האָב מיך אַנידערגעלייגט.

אינמיטן דער נאַכט האָב איך זיך אויפגעכאַפט פון אַזאַ
שרעקלעכן ווייטיק, אַז כײַ האָב געציטערט אויפן גאַנצן קערפער.

כײַ האָב אויסגעשטרעקט דעם פּוס אַינדערלופטן.

כײַן אויפגעשטאַנען און אַרומגעהינקט איבער דער שטוב.

כײַ האָב מיך צוריק אַנידערגעלייגט.

לסוף האָב איך מיך אַוועקגעזעצט אויף אַ שטול און
אַוועקגעלייגט דעם פּוס אויף אַן אַנדער שטול. אַזוי האָב איך אַ
פאַרצווייפּלטער אָפּגעוואָרט דעם פּרימאַרגן.

V

אויפצומאַרגנס האָט זיך אָנגעהויבן מיין וואַנדערונג מיט
לאַמען איבער דעם פאַרוויסטן לאַנד. סײַ האָט זיך אָנגעשלאָסן

צו אונו דער יונגער חברהמאן מיטן שאָס אין דער ליטקע. ער
האַט געהינקט לינקס, איך רעכטס. מיין פיאטע איז נאַטירלעך
נישט געווען צוגעוויינט צום טרעטן באַרוועס. כ'האַב געשפירט
איטלעכן שטיין פון שאָסע.

ס'האַט אָנגעהויבן אַביסל צו שנייען.

פראַנצויזישע געפאַנגענע זענען געגאַנגען אָן אַ שמירה
מיטן זעלביקן וועג. וואָס-זשע האָבן זיי געזאָלט טון? פאַרנט
איז געווען דער פראַנט; דאָס לאַנד אַרום איז געווען וויסט,
אָן אַ לעבעדיק נפש אין קיינזאך נישט צום עסן.

אין עפעס אַ לאַזאַרעט האָבן מיר באקומען אַביסל זופ,
דערנאָך האָט מען אונו אָפגעשיקט ווייטער. דאָס יינגל מיט
דעם שאָס אין פוס האָט זיך געקלאָגט אויפן הונגער. איך האָב
געגעסן ווייניק און בין נאָר געווען שרעקלעך דאָרשטיק.

מיר האָבן געוואַנדערט איבער אַ ברייטן, ברוקירטן
שאָסע. די שטיינער זענען געווען זייער האַרט און עטוואָס
שפיציק.

מיר זענען אָנגעקומען אין אַ קליין שטעטל.

פון צייט צו צייט האָט אויפגערוישט אַ גראַנאַט און
אויפגעריסן ערגעצווו.

מיר האָבן זיך נאָכגעפרעגט אויף אַ לאַזאַרעט. ווען מיר

זענען אַהינגעקומען, האָט אונו געזאָגט אַ סאַניטאַר:

— מיר קענען נישט אויפנעמען קיינעם. ס'איז אָנגעקומען
אַ באַפעל צו עוואַקואירן דעם לאַזאַרעט, ווייל ער ווערט פסדר
באַשאָסן.

— ווהיין-זשע דאַרפן מיר גיין?

— כ'ווייס נישט. כ'ווייס נאָר, אַז דערדאָזיקער וועג
פירט אַהינטער.

מיר האָבן געוואַנדערט ווייטער. לאַם האָט דערשפירט
קאָפשווינדל, און מיך האָט געמאַטערט וואָס אַמאָל מער דאָס
טרעטן אויף דער פיאטע.

מיר האָבן זיך איצט געמוזט אָפטער צוועצן. מיינע הויזן
זענען נאָך אַלץ געווען נישט אינגאַנצן טרוקן.

פארנאכטצו זענען מיר אָנגעקומען אין אַ דאָרף. איך בין
לאַם זענען געווען אַזוי אָפגעשוואַכט, אַז דער יונגער בחור האָט
אונז געמוזט אַוועקזעצן אויף שטיינער, אויף ביידע זייטן פון אַ
טויער. כ'האָב באַמערקט, אַז דאָס האָט געמוזט אויסזען קאַמיש,
אַבער כ'האָב נישט געהאַט קיין פּח צו לאַכן.
כ'קאָן מיר שוין נישט דערמאָנען מער קיין פרטים פון
דערדאָזיקער נאַכט.

אַלנפאָלס האָב איך זי פאַרברענגט אין היץ-דמיונות.
פאַרטאָג איז מיר געוואָרן בעסער.
כ'האָב אויסגעטרונקען קאַווע און זיך אַוועקגעלאָזט מיט די
אַנדערע. כ'האָב שוין נישט געהאַט קיין היץ-דמיונות, אָבער די
געגנט האָט זיך מיר אויסגעוויזן שרעקלעך פּוסט און כ'האָב
מיר געשפּירט שוואַך צום גיין.

ע זלעכע לאַסט-אויטאָס זענען פאַרבייגעפאַרן.
לאַם האָט גערופן צו איינעם. די שאַפּערס האָבן נאָר
אויסגעזידלט און געפאַרן ווייטער.
לאַם האָט ווידער גערופן. זיי האָבן צומאָל נישט גע-
ענטפּערט.

כ'האָב באַמערקט, ווי לאַמס ליפּן האָבן געציטערט. ער
איז געווען שרעקלעך בלאַס און נאָענט צום וויינען פון פאַר-
מאַטערטקייט.

דער מיטן פּוס-שאָס איז געווען זייער מונטער און האָט
שוין פּמעט אינגאַנצן נישט געהינקט.
כ'האָב אים געעצהט שטילערהייט, אַז ער זאָל פּרוּוון
נאַכאַמאָל.

— איך וועל שוין דאָס מאַכן — האָט ער געפליסטערט —
זעצט זיך נאָר דאָ אַוועק באַם וועג.
בעת ס'איז ווידער אָנגעפאַרן אַן אויטאָ, האָט ער זיך
אַוועקגעשטעלט אינמיטן וועג און פּונאַנדערגעשפּרייט די אַרעמס.
דער שאַפּער האָט פאַרהאַלטן דעם אויטאָ.

— וואָס ווילסטו ?

— נעמט מיט די ביידע דאָרטן.

— דערויף האָסטו אונו פאַרהאַלטן? — האָבן זיי גע-
וידל'ט.

— אָבער מיט אייך קאָן מען זיך אַנדערש נישט פאַר-
שטענדיקן!

זיי האָבן געזידל'ט, אָבער האָבן אונו געהאַלפן איינשטייגן.
דערנאָך האָט דער וואָגן גערירט, טרייסלענדיק זיך און קלאָ-
פנדיק. מיין פיס איז געלעגן אויף די זיך טרייסלענדיקע
ברעטער. כ'האַב אים איינגעצויגן און אים אַוועקגעלייגט אויף
מיין לינקער קני, אָבער די דאָזיקע פּאָזיציע איז אויך געווען
אומזיכער. כ'האַב גענומען דעם פּוס אין די הענט אַריין. דאָס
איז נאָך געווען ערגער.

— וואָרט נאָר! — האָט געזאָגט דער יונגער יאָט, האָט
זיך אַוועקגעזעצט פון דער זייט און גענומען דעם פּוס אין
ביידע הענט אויף זיין שויס. ס'איז מיר באמת לייכטער גע-
וואָרן, כ'ווייס נישט, צי מחמת זיין גוט האַרציקייט, צי צוליב
דער בעסערער לאַגע פון פּוס.

אַזוי זענען מיר אָנגעקומען קיין סט. קענטין און דער-
נאָך זענען מיר געפאָרן מיטן צוג פאַר לייכטפאַרוונדעטע וויי-
טער. מ'האַט מיך אָפּגעשיקט אין פאַרשידענע לאַזאַרעטן. אומע-
טום האָט מען דורכגעלויכטן מיין פּוס מיט רענטגען-שטראַלן.
— דאָס איז אַ שווערע אָפּעראַציע! זעט, אַז איר זאָלט
זיך צוקריגן צו אַ ספּעציאַליסט!

אַזוי בין איך אָנגעקומען אינגיכן אין גאַרניזאָן. ווידער
האַט מען מיר דורכגעלויכטן דעם פּוס.
— אין דעם אָפּעראַציע-זאַל!

דער סאַניטאַר האָט מיך אַריינגעפירט.
מ'האַט מיך דאָרט אַרומגעוואָשן און פאַראומפּילבאַרט דעם
פּוס. דאָס האָט זייער וויי געטון.

עפעס אַ שוועסטער האָט מיר געהאַלטן פאַר די אויגן אַ
טון, פּדי כ'זאָל נישט קאָנען זען גאַרנישט.
כ'האַב געשפּירט, אַז דער דאָקטאָר האָט געשניטן.

— נאָך אָפּנהאַלטן, שוועסטער! אָבער איר האָט דאָרט אַ

גאנצן מאגאזין, נשקשהדיקן גראנאט-שפליטער, אַ ביין-שפליטער,
אַ שטיק לעדער און וואַל, אַדער אַזוי עפעס פון זאָק.

VI

די היילונג האָט געדויערט לאַנג. מ'האָט געדאַרפט באַזיי-
טיקן די שטיקלעך ביין. דער דאָקטאָר האָט זיי אַרויסגעפאַנגען
יעדן טאָג מיט דעם פינצעט פון דער ווונד. דערנאָך האָט ער
אַריינגעשטופט אינעווייניק וואַטע, כדי זי זאָל זיך נישט פרי-
צייטיק צוהיילן. מ'האָט מיר איינגעברעטלט דעם פוס. כ'פלעג
אַרומגיין זייער ווייניק און מיט גרויס שוועריקייט.
— אַקעגנאיבער אין דער אָפיצירן-אַפטיילונג ליגט זינט
בעכטן אַ לייטענאַנט לאַם — האָט געזאָגט דער וועכטער. — ער
האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף איין.

כ'האָב אַריינגעהינקט צו אים.

לאַם איז געלעגן אין בעט אַ בלאַסער.

ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אין זיין אָרעם איז געווען
צעשאַסן אַ נערוו און אַז מ'האָט געדאַרפט צונויפנייען די נערוו-עקן.
ער איז געוואָרן אָפּערירט, און איז דורכגעגאַנגען דערביי
גרויסע יסורים.

כ'האָב געקריגן היץ. אין די ווייטערדיקע טעג בין איך
תמיד געלעגן אין בעט.

איינמאָל האָט דער דאָקטאָר געזאָגט באַם באַנדאזשירן:

— אַ, נאָדיר אים! איין שפליטער האָט אַוועקגעוואַנדערט

אַזש אַהער און וויל אַרויסגיין דאָ אַרומעט.

ער האָט אַ צופ געטון מיטן פינצעט דאָס אָרט. ס'האָט

זיין געטון.

VII

די ווונד איז געווען אַ שמערצלעכע. כ'האָב געהאַט אַפט
היץ און געלעגן מייסטנס אין בעט.

ס'האָט זיך אויסגעבילדעט אַ ביין־פיסטל, וואָס האָט כסדר
געאייטערט, און דערצו האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ס'שטעקן נאָך
אינעווייניק שפּליטערס.

אין אַ געוויסן טאָג איז געקומען צו מיר הענוועל. ער האָט
זיך אַוועקגעזעצט לעבן מיר אויפן בעט.

— כ'האָב געמיינט, אַז דו ביסט אין פעלד — האָב איך
געזאָגט.

— כ'בין אויף אורלויב. — ער האָט מיך אָנגעקוקט מיט
אַ שרעקנדיק דורכדרינגלעכן בליק. — צי האָסטו שוין געזען
די צייכנס ?

— וואָס פאַראַ צייכנס ?

— די אַלטע אָרדענונג ווערט אויפגעלייזט.

די שוועסטער האָט מיר געברענגט אַ פעקעלע. וואָס איז
דערין געווען ? פון מיין פּוילק, כ'האָב עס געוואָלט אַוועקלייגן
אין אַ זייט. אָבער הענוועל האָט געזאָגט :

— מאַך עס נאָר אויף !

דאָס איז געווען אַ פּלאַך שאַכטל מיט אַ זילבערנעם קרייץ
אויפן דעקל. כ'האָב עס אויפגעדריקט. דאָרט איז געלעגן אַ
בלייטשנדיקער אייזערנער קרייץ ערשטער קלאַס. דערלעבן
איז געלעגן אַ בריוו מיט אַ קורצן גליקוונגש פון פּוילקאָוויק.
— דאָס פרייט מיך זייער — האָט געזאָגט הענוועל אין

מיך ווידער אָנגעקוקט מיט קינדערשער גוטסקייט.

אין צוויי טעג אַרום איז הענוועל ווידער געקומען. כ'בין
שוין געהאָט אויפגעשטאַנען, וואָרן פאַ דער גרויסער היץ איז
נישט ניהא געווען צו ליגן אין בעט. מיר זענען אַריינגעגאַנגען
אין גאָרטן. כ'האָב אַוועקגעלייגט מיין פּוס אויף אַ באַנק. ער האָט זיך
אַנידערגעזעצט אַקעגנאייבער אויף אַ שטויל. ער האָט אויסגעזען געזונט.
— אין צוויי טעג אַרום מוז איך זיך אומקערן אויפן

פּראָגט — האָט ער געזאָגט אַן אָנגעכמורעטער. — פאַרשטייסט,
ס'האַנדלט זיך נישט אַזויפיל וועגן מיין לעבן, הגם איך האָב
עס נאַטירלעך ליב, נאָר וואָס מ'מוז איבערהויפט גיין אויף
דער מלחמה.

ער האָט זיך אָנגבויען צו מיר:

— בא דער ערשטער בעסטער געלעגנהייט לויף איך איבער
אויף דער צווייטער זייט.

מיר איז עס נישט געגאנגען באזונדערס גוט. דער ווייטיק
האָט מיך כסדר געפייניקט, און די ווונד האָט געאייטערט.
ווען די ווונד זאָל זיך כאַטש אַמאָל פאַרמאַכן! — האָב
איך געטראַכט. — כוועל זיך ערשט מוזן דערנאָך לערנען גיין.
דער פּוס איז מיר אינגאַנצן פאַרשטייפט געוואָרן.
מ'האָט מיר אַרויסגעצויגן פון פּוס נאָך עטלעכע בייך.
שפּליטערס. דערנאָך האָט זיך די ווונד גיך גענומען היילן.
אין אָנהויב אַקטאַבער בין איך שוין געווען געזונט און
האַב באַקומען אַ קורצן אורלויב אַהיים.
וועגן הענועלן האָב איך זינט זיין באַזוך נישט געהאַט
קיין שום ידיעה, צי איז ער אינדעראמתן אַריבערגעלאָפּן? ער
פלעגט צו מיר קיינמאָל נישט שרייבן קיין בריוו. אָבער כ'בין
פאַרט געווען אומרויק. קוים וויל מען נישט קיין מלחמה, העלפט
אפשר עפעס דאָס איבערלויפן. אָבער גיין אין געפאַנגשאַפט?
ניצן דערנאָך הינטער די קראַטעס?

אויסקלאנג

— פון מיר זען, ווי אזוי מ'זאל דא קאנען ארויסשטופן
דעם רעזערו-טראנספארט — האָט געזאָגט דער לייטענאַנט אין
דער קאָנצעלאַריע פון רעזערו-באַטאַליאָן.

ס'האָט מיך געוונדערט דער טאָן פון זיינע ווערטער.
דאָס איז מסתם איינער פון די, וואָס האָבן מורא פאַרן אייגע-
נעם שאַטן — האָב איך געטראַכט.

מיר זענען אַרויסגעגאַנגען אויפן קאַזאַרמע-הויף.
די קאָמפּאַניע-פּעלדפּעבּלס האָבן אויסגעשטעלט די מענטשן
און געמאַלדן. ס'האָט נאָך געפּעלט אַ פּופּציק מאָן. די, וואָס
זענען געקומען, האָבן געטראָגן אין די הענט גרויסע פּאַקעטן,
געשטאַנען אומגעאַרדנט אין די רייען און הויך געפּלוידערט.
מיר האָבן געוואַרט. ס'איז אָנגעקומען נאָך דריי. אָבער
אזוי זענען די פּאַרהעלטענישן אין רעזערו-באַטאַליאָן! — האָב
איך געטראַכט.

— די פּעלנדיקע ווערן געמאַלדן דעם הער מאַיאָר —
האָט געזאָגט דער לייטענאַנט. — מיר מוזן איצט אָפּמאַרשירן.
אויפן באַן-הויף באַם איינשטייגן אין צוג האָבן די מענ-
טשן געזיידלט, באשר ס'איז פאַראַן צו ווינציק פּלאַץ.
דער לייטענאַנט האָט מיך מיטגענומען אין זיין אָפּטייל.
דער צוג האָט גערירט.

— דאָס איז פלץ נישט דערפרייענדיק! — האָט ער גע-
זאָגט אין אַ וויילע אַרום — און די לאַגע אויפן פּראָנט שיינט
אויך צו זיין נישט פויגלדיק.
— כ'ווייס נישט, וואָס ס'טוט זיך לעצטנס אויפן פּראָנט.
הער לייטענאַנט.

— ליינט איר דען נישט קיין צייטונגען?
— נאָר זעלטן; איברינקסט פון די צייטונגען פאַרשטייט
מען גאַנץ קנאַפּ.

ער האָט מיך אויפּמערקזאַם אָנגעקוקט:
— טאָ וויסט איר אויך מסתם נישט וועגן דייטשישן
שלום-פּאַרשלאַג?

— כ'האָב געהערט, און דאס האָט אַרויסגערופן גרויס
אויפּרענונג. אָבער כ'פאַרשטיי נישט פאַרוואָס.

— נו, דאָס הייסט דאָך אַ מודה-זיין-זיך אין דער אייגענער
שוואַכקייט — האָט פאַרגעזעצט דער לייטענאַנט.

כ'האָב זיך נישט געוואָלט מיט אים מתווכח זיין. ס'איז
מיר איברינקסט געווען גאַנץ גלייכגילטיק, וואָס מ'זאָגט וועגן דעם,
אַבי די מלחמה זאָל זיך ענדיקן! כ'האָב זיך אויך קיינמאָל
נישט געגריבליט אין פּאָליטיק. כ'האָב געהאַט דערפאַר אַן עקל.
ווי פאַר עפעס שמוציקט

11

מיר זענען אויסגעשטיגן נאָך עטלעכע טעג פּאָרן אין אַ
קליין פּלאַנדריש שטעטל און אָפּמאַרשירט אין זענענדיגן איבער
אַ פּלאַכן שאַסע, רעכטס און לינקס געמיזע-פעלדער מיט פּלאַע
הייפּטלעך קרויט.

איך האָב מאַרשירט פונפּאַרנט, דער לייטענאַנט הינטער
מיר. דער עולם האָט געפּלוידערט און זיך געזיכלט צווי הויך, און
מיר האָבן ממילא געמוזט הערן.

— ס'ענדיקט זיך שוין דאָס טינוף! מירן זיך דאָך נישט
לאָזן אויסשטען צוליב די פּאַר טעג מלחמה נאָך!

— ווען מ'וועט מיך הייסן גיין אויפן פראָנט, וועל איך זאָגן גאַנץ פשוט: כווייל נישט.
 מיר זענען פאַרבייגעגאַנגען עטלעכע נידריקע געמויערטע הייזער, לעבן וועלכע ס'זענען געשטאַנען פיר הויכע ביימער.
 מיר זענען אָנגעקומען אין אַ גרעסער אָרט. אויפן פיר-עקיין מאַרק-פלאַץ האָט דער פּוּלֶק-שרייבער פאַרטיילט דעם רעזערוו אויף די באַטאָליאָנען. איך בין צריין אין צווייטן באַטאָליאָן.

III

כ'האַב געוואַרט פון טאָג צו טאָג, צו זען וואָס ס'וועט מיט מיר זיין. דער פּוּלֶק איז געוואָרן וואָס אַמאָל קלענער. ערגעצווו אויפן פראָנט האָט מען אַרומגערינגלט און גענומען אין געפאַנג-גנשפּאַט אַ גאַנצן באַטאָליאָן, אַנדערשוו די ערשטע און די דריטע-קאַמפּאַניע צוזאַמען מיטן באַטאָליאָן-שטאַב. מ'האַט אונז צוגעטיילט אָפיצירן פון אַנדערע פּוּלֶק, וועלכע קיינער האָט נישט געקאַנט. צוויי פון די באַטאָליאָן-קאַמאַנדירן זענען געווען איינגעלעך קאַוואָלעריסטן. איצט האָט מען געזאָלט אויפלעזן אַ רעזערוו-פּוּלֶק און דערמיט פאַרפילן אונזער פּוּלֶק.
 די פּוּלֶק-קאַנצלעאַריע, צו וועלכער ער כ'בין צוגעטיילט געוואָרן, האָט זיך געפונען אַ פּופציק קילאָמעטער הינטערן פראָנט און באַרקערט מיטן פראָנט און די פעלד-קיכן דורך דער פאַרמיטלונג פון שטאַפעטן און מאַטאַציקליסטן, וואָס האָבן זיך אומגעקערט מייסטנס ערשט אויפן צווייטן טאָג.
 די רעזערוו-לייט, וואָס כ'האַב מיטגעברענגט, האָבן זיך אַרומגעשלענדערט איבער די גאַסן און גענאַנגען אין קנאָ צדיין.
 לסוף איז אין אַ געוויסן פרימאָרגן אָנגעקומען דער פּוּלֶק-אַדיוטאַנט און באַפּוּלֶק, אַז די רעזערוו-לייט זאָלן צוזאַמען מיטן אָנקומענדיקן באַטאָליאָן אַרויסרירן אַרום צען אַזיגער, פּדי זיך צו פאַרייניקן מיטן פּוּלֶק.

מיר האָבן זיך אויסגעשטעלט אויפן מאַרק. די רעזערוו-
לייט זענען געווען זייער שטיל. אפשר האָבן זיי מורא געהאַט
פאַרן אָנגעזאָגטן באַטאָליאַן און געוואָלט אָפּוואַרטן, וואָס ווייטער
וועט זיין.

מיר האָבן געוואַרט. אין אַנדערטע האַלבן שעה אַרום איז
אָנגערשטן אַן אָפיציר און געזאָגט, אַז דער באַטאָליאַן האָט נישט
געוואָלט מאַכן דעם אומוועג דורכן שטעטל. ער אַליין וועט בכּן
אָפּפירן דעם רעזערוו אויפן אָרט.

מיר האָבן אָפּמאַרשירט. איך בין געגאַנגען הינטן. די לופט
איז געווען פאַרנע. די זון האָט געשיינט, אָבער איר ליכט איז
געווען גראָ, ווי פאַר אַ שטורעם.

דערנאָך איז געוואָרן טונקל. פּונווייטנס האָט געבליצט.
ס'האָבן אָנגעהויבן צו פאַלן גרויסע טראָפּנס, וואָס אַמאָל גע-
דיכטער.

אין נאַענטסטן דאָרף זענען מיר אַריין אין אַ גרויסן,
ליידיקן שייער, וואָס האָט אויסגעזען מאָדנע שוואַרץ, און
איבערגעוואַרט דעם שלאַקסרעגן.

פאַרנאָכטצו זענען מיר אָנגעקומען אין אַ קליין שטעטל.
מיט ענגע געסלעך. מען איז געגאַנגען אויף שמאַלע בריקלעך
איבער קאַנאַלן מיט לאַנגזאַם פליסנדיק וואַסער, אויף וועלכן
ס'זענען געלעגן משא-שיפלעך.

מיר האָבן זיך אָפּגעשטעלט אויף עפעס אַ פּלאַץ. עטלעכע
אָפיצירן זענען אַרויסגעקומען פון אַ הויז. כּוּהאַב נישט געקענט
קיין איינעם פון זיי.

— וויצעפעלדפעל רען צו דער זעקסטער קאַמפּאַניע!
כּיבין אַוועק מיט די צוואַנציק מאַן צו מיין קאַמפּאַניע.
ס'האַט אונז געפירט אַ באַטאָליאַן-שליח.
— דאָ ווינט דער הער לייטענאַנט שובּרינג — האָט גע-
זאָגט דער שליח.

כּוּהאַב זיך אָפּגעשטעלט און איינגעשטעלט די מענטשן.
ס'האַט מיך פאַרדראָסן זייער נאַכלעסיקע האַלטונג.
— קוים מוזט איר שוין שטיין רויק — האָב איך גע-

זאָגט — טאָ מאַכט-זשע עס אָרנטלעך ! אָדער געהערט איר אפשר
צו די יעניקע, וואָס מאַכן אַלץ ווי מעגלעך ערגער ?
זיי זענען קענטיק געווען פאַרווונדערט איבערן דאָזיקן
טאָן. כ'האַב זיי געלאָזט שטיין און בין אַריין אין הויז. אויפן ערשטן
שטאָק האָב איך באַגענוט אַ יעפרייטער.

— כ'האַב געוואָלט אַריינגיין צום הער לייטענאַנט.
עמעצער האָט אַרויסגעקוקט פון אַ טיר : ווער איז דאָרט ?
ער איז געווען אַ מענטש פון אַ יאָר פערציק מיט שיטערע
האַר אויפן קאָפּ און מיט בינאַקלען אויף דער נאָז.
— וויצעפעלדעבל רען מיט צוואַנציק מאַן אַלס רעזערוו
פאַר דער זעקסטער קאַמפאַניע.
— קומט זשע אַריין ! — ער האָט אויסגעזען זייער
נערוועז. — וואָס פאַראַ רעזערוו ? ווידער אַזאַ לאַ-יוצלחדיקע
באַנדע ?

— ליידער, הער לייטענאַנט !
— וואָס ? — נו גוט, כ'וועל זיי מיר אָנקוקן.
ער האָט איינגעטיילט די מענטשן.
— איר באַקומט דעם צווייטן פּלוטאָן — האָט ער גע-
זאָגט צו מיר. — ס'האַט מיט אים אָנגעפירט ביז אַהער דער
אונטעראַפיציר מעהלינג, אַ געשיקטער מענטש, אָבער צו יונג,
ער שטייט דאָ איין דערלעבן.

כ'בין אַוועק אין שכנותדיקן הויז.
מעהלינג האָט געקוקט אויף מיר מיט אָפּנהאַרציקע, שוואַרצע
אויגן און מיר דערקלערט אין קורצע ווערטער אַלץ. דאָס איז
געווען דער ערשטער זאַלעכער מענטש, וואָס כ'האַב באַגעגנט.
זינט מיין צוריקקער אין פעלד.

דער פירער פון ערשטן פּלוטאָן איז געווען אונטער-
אַפיציר העהלע, פון דריטן — לייטענאַנט האַנפּשטענגעל.
מיר זענען געבליבן אין שטאָט עטלעכע טעג. פּונוויטנס
האַבן מיר טיילמאָל געהערט אַ געברויט פון האַרמאַטן. פאַר
אונז איז געלעגן נאָך אַ גאַנצע דיוויזיע. מיר האָבן נאָר פּוּנאַ-
דערגעשטעלט עטלעכע פּאַסטנס אויף רעכטס, מהמת מ'האַט נישט

געטרויט דער שכנותדיקער דיוויזיע. זי האָט זיך, ווי מ'שמועסט,
פאַרברידערט מיט דער אַרטיקער באַפעלקערונג.
אין דער שטאָט זענען אַלע געוועלבער געווען אָפן. מ'האָט
דאָרט געקאָנט קריגן באַוויל און ווייסע זעמעלעך. כ'פּלעג מיר
זיי טאַקע איינקויפן, און אין אַ קאָנדיטאָריי האָב איך אויפֿ-
געגעסן אַ שטיק עכטן קוכן. פון דעם אַלעם איז שוין נישט געווען
אין דייטשלאַנד קיין זכר זינט יאָרן.

IV

אין די ערשטע טעג פון נאַוועמבער איז אָנגעקומען דער
באַפּעל, אז מיר זאָלן אָפּמאַרשירן אויפן פּראָנט.
מיטאַנצייט זענען מיר אָנגעקומען אין אַ קליין דאָרף מיט
בוימער אין נידריקע הייזלעך. אויפן שיידוועג האָט זיך אַלע
פאָר מינוט דערטראַגן אַ שאַס. מיר זענען דורכגעלאָפן, איין
גרופע הינטער דער אַנדערער, דאָס געפערלעכע אָרט און זיך אָפּגע-
שטעלט אויף עטלעכע שעה אין עפעס אַ גרויסן שייער.
אַרום פינף נאַכמיטאָג האָט זיך אָנגעשלאָסן צו אונז אַן
אָפטיילונג ל. מ. ג. מיר האָבן זיך אַוועקגעלאָזט לענגאויס דעם
באַן-וואַל.

עס האָט אָנגעהויבן טונקל צו ווערן.

פינצטערע הייזער אונטער הויכע ביימער. אפשר צוויי
הינדערט מעטער פאַר אונז האָבן געקראַכט גראַנאַטן. אַ גע-
קלאַפּעריי פון וואַגן-רעדער. צוויי האַרמאַטן האָבן פאַרבייגעיאָגט
שנעל אַהינטער.

— וואָס באַטייט דאָס, הער לייטענאַנט? — האָב איך
געפּרעגט.

— היינט באַנאַכט דאָרף די פּאַזיציע ווערן אָפּגעליידיקט.
וואַרשיינלעך גייען די באַטעריעס שוין איצט צוריק.

מיר האָבן זיך אַוועקגעלייגט אין עפעס אַ פאַרוואַרפענעם
שטאָל, אין וועלכן ס'זענען געשטאַנען עטלעכע אָקסן.

נאך צוויי אדער דריי שעה איז אָנגעקומען אַ באַפעל
צוריקצומאַרשירן. ס'איז געווען שטאַקפֿינצטער.
זייער פאַרמאַטערטע זענען מיר אָנגעקומען נאָך האַלבער
נאַכט אין אַ דאַרף און איבערגענעכטיקט אין אַ קירך אויף
שטרוי.

אויפצומאַרנסט אינדערפרי האָט שוּברינג צונויפגערוּפן די
פֿלוטאַנפֿירערס.

— דער פֿראַוויאַנט-צופֿיר ווערט אַפנים געשטערט דורך
צעפונטעוועטע אָפטיילונגען. מיר מוזן דעריבער רעקוויירירן
בהמות. ווער פֿון אייך קען זיך דערויף?

— איך בין אַ קצב — האָט געזאָגט אונטעראַפֿיציר
העהלע. — כ'האַב שוין דאָ געזען אַפֿאַר גוטע אָקסן.

פֿאַרן אַלטאַר האָבן זיך אפשר צען מענטשן געשפּילט אויף
פֿאַלגנדיקן אוּפֿן: איינער האָט אַראָפֿגעבויגן דאָס פנים צו די
קני פֿון צווייטן. עמעצער פֿון דער רייע האָט אים אַ קלאַפּ
געטון פֿון הינטן, אַז ס'האַט אַזש אַ קנאַל געטון, און דער
געשלאָגענער האָט זיך אויפֿגעהויבן אין אויסגערוּפֿן: — דו,
אַלבין — ער האָט אָנגעוויזן אויף איינעם.

— פֿאַלש! נאָכאַמאָל!

זיי האָבן זיך געשפּילט אַזוי עטלעכע שעה מיט געשריי
און געלעכטער. אין דער קאַמפּאַניע זענען געווען ס'רוב גאַנץ
יונגע חברהלייט: דער לייטענאַנט האַנפּשטענגער איז געשטאַנען
דערבײַ און געלאַכט. ער וואָלט מסתּם אַליין אויך גערן מיטגעשפּילט.

V

אין צוויי טעג שפּעטער האָבן מיר זיך ווידער אַ רוק
געטון אַ שטיק פֿאַרויס. מיר האָבן געבילדעט דעם רעזערוו.
פֿאַר אונז האט דער ערשטער באַטאַליאָן פֿאַרנומען אַ פּאָזיציע
לענגוויס דעם קאַנאַל.

באַם שיין פֿון דער זון זענען מיר אַרויף אויף אַ הויכע-
איש. די דייטשישע באַטעריעס האָבן אונז שוין געוואָיעט אין

די אויערן. פון צייט צו צייט האָבן אויפגעריסן פראַנצויזישע גראַנאַטן.

מיר האָבן געדאַרפט בלייבן אין אַ געוויסן דאָרף. דאָרט האָט מען אונז צוגעטיילט אַ קליין, פאַרלאָזן הייל, אין וועלכן ס'איז נישט געווען מער ווי ווענט און טיילווייז אויך פענצטער-שויבן. די אָפיצירן האָבן געווינט אין שכנותדיקן הויז.

די יונגע חברה'לייט האָבן ווידער אָנגעהויבן פאַרן הויז זייער שפּיל. אונטעראַפיציר העהלע האָט געשאַכטן אויפן הויף אַ חזיר, כדי דער קאַמפּאַניע-פירער זאָל וועגן דעם נישט וויסן. דעם לייטענאַנט האַנפּשטענגעל האָבן זיינע לייט געוואָלט דער-נאָך אַוועקנאַרן פונם קאַמפּאַניע-פירער און אים אויך מכבד זיין מיט אַ פאַרציע פלייש. זיי האָבן אים ליב געהאַט, שיינט מיר נישט אַזויפיל, ווייל ער האָט נישט מורא געהאַט בעת מ'האַט געשאַסן, ווי דערפאַר, וואָס ער איז געווען אַזוי פּיין און יונג. מיטאַגצייט איז אָנגעקומען די פעלד-קייך און פונאַנדערגע-טיילט רינדפלייש. אַ שעה שפעטער האָט מען געזעסן הינטערן הויז העהלעס חזיר. מיר האָבן אַזש געסאַפעט פאַר איבערגעגעסן-קייט אין זיך געלעגט אופן שטרוי.

פאַרבאַכטצו האָט אונז צונויפגערופן דער לייטענאַנט שופּרינג.

— מיינע הערן, אין דער קאַמפּאַניע איז נישט פאַראַן די געהעריקע דיסציפּלין. מיר מוזן אָנהויבן צו איבן. באַטאָג קומען דאָ אַהער צופיל אַעראַפּלאַנען. וועלן מיר עס בכּן מאַכן פאַר-טאָג. מ'דאַרף זען צו נעמען דעם עולם פעסט אין די הענט אַריין. קודם פל גריסן זיי שלעכט. גרייט צו אייערע פלוטאַנען אויף מאַרגן זיבן אַזייגער אינדערפרי. דאַנק.

ער האָט סאַלוטירט, מיר זענען זיך פונאַנדערגעגאַנגען. אויפצומאַרגנס אינדערפרי האָבן איך אויפגעוועקט מיינע לייט: — אַרויסגיין אויף איבונגען! דער פּרישטיק וועט אַרויס-גענעבן ווערן דערנאָך.

— אין וואָסער אויסריכטונג, הער פעלדפעבל? — האָט געפרעגט מעהלינג.

— קוילנטאשן, ביקס, היטל.
— בראמם! אַ גראַנאַט פאַרן הויז.
— פּלעבן פאַרשאַלטענע! האָט געזידלט עמיצער.
כײַן אַרויסגעגאַנגען פאַרן הויז.
קראַמם! אויפן שכנותדיקן הויף.
ס'איז אָנגעקומען האַנפּשטענגעל: — צי וועט איר, נישט
קוקנדיק דערויף, איבן?

— וועט דען דער קאַמפּאַניע-פירער נישט קומען?
— יאָ, ער וועט קומען. אָבער מיר קאַנען דאָך נישט
לאָזן אויסשטעלן זיך. כײַן, אַז מיר וועלן בלייבן לעת עתה,
ווי מיר זענען.

בראַמס! פּופּציק טריט ווייטער אויפן וועג.
מיר האָבן איבערגעלאָזט די פּלוטאַנען אין הויז און גע-
וואַרט פאַר דער טיר.

אין צען מינוט אַרום איז אָנגעקומען שוּבריינג.
האַנפּשטענגעל האָט געמאָלדן: — מיר האָבן נישט אַרויס-
געפירט די קאַמפּאַניע צוליב דער באַשיסונג.

— צוליב די דאָזיקע דריי גראַנאַטן? ... איר קאַנט דאָך
נישט פשוט אַפּרופּן די דורך מיר באַפּוילענע איבונגען! הייסט
זיך אויסשטעלן!

יאָ. ווען מיר וואַלטן געוויסט, אַז ס'וועט בלייבן באַ דריי
גראַנאַטן!

— וואָס זאָלן מיר איבן? — האָט געפּרעגט האַנפּ-
שטענגעל.

— דאָס פּוּד-אַפּגעבן איז אויז אין דעם מאַמענט דאָס
ניטווענדיקסטע!

כײַב געלאָזט דעם פּלוטאַן זיך אויסשטעלן פאַרן הויז.
— אַכטונג! האַלטן זיך גלייך! וויבאַלד מיר איבן, טאָ
מוז עס געמאַכט ווערן לייטיש. יעדן אַרנטלעכן מענטש פאַר-
שאַפט עס פאַרגעניגן, זיך אַמאָל צונויפּצונעמען.
מיר האָבן גערירט לענגאויס דער גאַס. כײַב זיך פּסדר

איבערדעלייגט, ווי אזוי כוזאל זיי דערוקלערן די אופנים פון פבד-אָפגעבן, פדי ס'זאל נישט אַרויסקומען קיין חוץ.

כ'האָב בכך אָנגעהויבן אַן הקדמות. כ'האָב זיי געוויזן ווי אזוי מען סאלוטירט און געהייסן אָנהויבן. זיי האָבן זיך גע-געבן די מי. כ'האָב זיי נישט געהאַט גאַרנישט פאַרצוואַרפן און מיר זענען געווען פאַרטיק במשך פון צען מינוט. צי האָב איך עס געוואָלט היטן איבערחוּרן? זיי האָבן עס דאָך גאַנץ גוט געמאַכט.

כ'האָב בכך דורכגעפירט אַן איבונג מיט די ביקסן: אויפן אָרעם ס'געווער! פרעזענטיר ס'געווער א. א. וו. ס'איז אָנגעקומען שוּברינג: — אַלמאי מאַכט איר איבונגען מיט די ביקסן?

— כ'האָב געוואָלט דורכאויבן דאָס אָפגעבן פּבד מיט דער ביקס, הער לייטענאַנט. אָבער זיי האָבן זיך גענומען דערצו אזוי שלעכט, אַז כ'האָב גערעכנט, אַז מ'דאַרף דאָס גוט דורכאויבן. — גאַנץ ריכטיק. איבט ווייטער.

אזוי זענען פאַרגאַנגען דרייפערטל שעה. דערנאָך האָב איך שוין נישט געוויסט וואָס צו טון. כ'בין צוגעגאַנגען צו שוּברינגען און אים געפרעגט, וואָס כ'זאל איצט טון. — מאַכט נאָך עפעס דאָרט! אין אַ פּערטל שעה אַרום וועלן מיר זיך סייזוי אומקערן.

שפעטער בין איך געוויר געוואָרן, אַז האַנפּשטענגל און העהלע האָבן געהייסן סאלוטירן די גאַנצע שעה נאָכאַנאַנד. דער עולם האָט געזידלט, אָבער נישט זייערע פלוטאָנפירערס, נאָר דעם קאָמפּאַניע-פירער, ווייל ער האָט געהייסן איבן בעז באַשיסונג און ווייל זיי האָבן אים בכלל נישט געקאָנט ליידן.

— אין די אַנדערע פלוטאָנען — האָט דערציילט מיינלינג — האָבן זיי זיך אָפּגערעדט, אַז זיי זאלן טאַקע איצט ערשט שלעכט גריסן דעם קאָמפּאַניע-פירער. — ער האָט געלאַכט.

כ'האָב געשפירט אַן אומרויקייט און בין אַרויס אינדרויסן און געזוכט עפעס אַן אָרט, וווּ כ'זאל קאָנען פאַר מיר עפעס לייצען.

אויפן וועג איז מיר אַקעגנגעקומען דער קאַמפּאַניע-פעלדפּעבל.
— גוטמאַרגן! — האָב איך געזאָגט. — דער עולם מאָנט
זיך דאָס שכירות. דאָ איז פאַראַן אַזויפיל זאַכן צו קויפֿן, און
זיי האָבן נישט קיין פּרוטה.
— און פון וואָנען זאָל איך נעמען? — האָט ער אויס-
געזופֿן אויפגערעגט.

וואָס הייסט, איר באַקומט דאָך דאָס געלט פון דעם צאָלמייסטער?
— ניין, קיין צעבראַכענעם פעניק נישט! אין עטאַפּ איז
אַן אמתער גיהנום! מיר האָבן אַרױסגעשיקט מיט דריי טעג
צוריק אַ שלײַח צום צאָלמייסטער, אָבער ער איז נאָך ביז איצט
נישט צוריקגעקומען. דיִדאָזיקע לייט אין עטאַפּ האָבן תמיד גע-
טויגט אויף פּפרות, אָבער איצט זענען זיי געוואָרן אַן אמתע
גולנים-באַנדע! דערהויפּט אין בריסעל! נאַטירלעך, לױטער דעזער-
טירן!

VI

אין דער נאַכט האָט אַ גראַנאַט דערהרגעס אין דאָרף אַ
מאַנסביל און אַ פּרוי. אינדערפרי האָבן מיר זיך געלאָזט ווייטער.
אויף אַ שיידוועג האָט אויפגעריסן אַלע פּאַר מינוט אַ
גראַנאַט, אָבער אַזוי גענוי תמיד אויפן זעלביקן אָרט, אַז מיר
האָבן זיך נאָר געדאַרפט אַראַפּדרייען אויפן פעלד און דערנאָך
ווידער אויפן וועג.

פּונדווייטנס האָבן זיך דערטראָגן פּסדרדיקע קנאַלן. מיר איז גע-
ווען טרויעריק אויפן האַרצן. כ'האָב געמיינט, אַז מיר וועלן שוין
נישט גיין נאָכאַמאָל אין פּייער, ווייל דער וואָפּנשטילשטאַנד
וועט פּאַרקומען פּריער.

מיר האָבן איצט געזען פון דער הויכעניש די באַנצע געגנט
פאַר אונז. פּונדווייטנס האָט זיך געצויגן אַ גרויס דאָרף, אָדער אַ
שטעטל, מיט אַ קליינעם, געדיכטן וואַלד רעכטס, אין וועלכן
ס'האָבן זיך אויפגעהויבן גרויסע, שוואַרצע גראַנאַטן-כמאַרעס.
איבערן דאָרף איז געלעגן אַ שטויב-וואַלקן.

אינמיטן וועג האָבן מיר אַרײַנמאַרשירט אין אַ קליין דאָרף.
מיר האָבן באַקומען אין אַ הויז דריי גרויסע שטובן. די גאַנצע
קאָמפּאַניע האָט געציילט קוים פּופציק מאָן.

די פעלדקיך איז פאַרפאַרן אויפן הויף און אויפגעמאַכט די
דעק, פּדי אַרויסצוגעבן מיטאַג.

ראַמם! ראַמם! ראַמם! מ'האַט נישט געוואוסט, וווּ ס'זענען
געפאַלן די גראַנאַטן.

— אַ גראַנאַט איז אַרײַן אין הויז! — האָט אויסגערופן

עמעצער.

די פּערד פון דער פעלדקיך האָבן זיך אויפגעשטעלט אויף
זי הינטערשטע פּיס — דער פּורמאַן איז געווען באַשעפטיקט
באַם קעסל — און זענען אַרויסגעלאָפן צוזאַמען מיט דער קיך
פון הויף אַרויס; די קיכערס און פּורמאַן נאָך זיי.

שוואַפ! דאָס גאַנצע עסן האָט זיך אויסגעגאַסן אויפן וועג.

ראַמם! ראַמם!

— פּלוטאָן, נאָך מיר! — האָב איך באַפוילן.

זיי זענען מיר נאָכגעלאָפן אינדרויסן. נאָר אויף די פּרייע

לופט, בעת מ'שיסט!

כ'האַב זיך אַראָפּגעדרײט הינטערן הויז. אויפן פעלד האָבן

זיך געפונען לויטער נייע גראַנאַטן-טרעכטערס.

מיר האָבן זיך פאַרהאַלטן אויף אַ הונדערט מעטער וויי-

טער. דאָ זענען מיר וואַרשיינלעך געווען זיכער. מיינע מענטשן

זענען געגאַנגען האַרט הינטער מיר, און ווייטער האַנפּשטענגל

און העהלע מיט זייערע.

— אַך, צו אַלדי רוחות! — האָט געזידלט העהלע:

דאָס פּייער האָט אויפגעהערט נאָך אַ האַלבער שעה. נאָר

אין וואַלד האָבן נאָך בייזוויליק געקראַכט די שוואַרצע גראַנאַטן.

און איבערן דאָרף איז געלעגן אַ וואַלקן שטויב.

מיר האָבן זיך צוריקגעקערט אין אונזער הויף. די פעלד-

קיך איז אויך צוריקגעקומען. דער פּורמאַן האָט געפירט ביידע

פּערד באַ דער צוים און זיי באַרויקט, מחמת זיי האָבן נישט

געוואָלט צוריק אַרײַנגיין אין הויף.

קעגן אָוונט איז אָנגעקומען אַ שטאַפעט: — דער הער
לייטענאַנט רופט די פּלוטאַנפירערס.

ער איז געווען אויף אַ געפּלאַכטענער שטול און איז
צומאַל נישט אויפגעשטאַנען, ווען מיר האָבן זיך געמאַלדן.
די פּראַנצויזן האָבן אָנגעגריפּן געכטן. זיי האָבן געוואַלט
נעמען אין געפּאָנגשאַפט אַן אָפיציר און צוויי פּלוטאַנען, וואָס
האָבן זיך געפונען פּאַר אַ זומפּ. ס'פעלן נאָך גענויערע ידיעות. יעדן-
פּאַלס האָבן זיי נאָר געווונען גאַנץ ווייניק באַדן. ס'איז מעג-
לעך, אַז מיר וועלן היינט מוזן פּאַרבייטן די ערשטע ליניע.
כ'פּאַרהאַף בּכן, אַז דאָס פּאַרשטענדעניש פּאַר דער נייטוווענדי-
קייט פּון דיסציפּלין אויפן פּראָנט וועט זיין שטאַרקער, איידער
די קליינלעכע ספּקות פונם אויגנבליק.

ער האָט אונז געזעגנט דורך אַ פּאַרנויג מיטן קאַפּ. מיר
זענען שום אַרויסגעגאַנגען.

האָט בּכן שוּפּרינג נישט געהאַט קיין צוטרוי צו אונז?
דאָס האָט מיך אויפגעבוואַכט. צי דערויף האָב איך זיך באַמיט-
ט אויסצופּיילן דייע אידיאַטישע באַפעלן ווי מעגלעך בעסער, פּדי-
זאַלט מיך דערנאָך באַליידיקן?

VII

אויפצומאַרגנס האָבן מיר זיך ווידער גערוקט אַ שטיקל
פּאַרויס. די פּראַנצויזן האָבן זיך געוואַלט אַריינרייסן גאַנץ טיף
אין שכנותדיקן פּוילק. מיר האָבן זיך בּכן איינגעגראָבן קווער-
אויף לינקס, פּדי צו זיכערן דעם רוקן פּון אונזער פּוילק און די
אַרטילעריע.

איך האָב זיך אַוועקגעזעצט אין אַ גראַנאַט-טרעכטער. די
זון האָט אַפּילו געשיינט, אָבער ס'איז פּאַרט געווען נאָוועמבער.
ס'איז געוואָרן קיל, און מיך האָט געהונגערט, כ'האַב אָבער נאָר-
נישט געהאַט וואָס צו עסן. די פעלדקיך האָט צוליב דער אומ-
אַרדענונג אין עטאַפּ נישט מיטגעברענגט היינט מיט זיך קיין
ברויט.

אין אָט זענען אָנגעקומען צוויי פון מיינע לייט. — הער
פעלדפעבל, אין דאָזיקן פאַרלאָזענעם הויז זענען פאַראַן קאַרטאַפּל.
צי קאַנען מיר אַהינגיין און אָנקאַכן אַביסל פאַר אונזער פּלו-
טאָן?

דער קאַמפּאַניע-פירער איז נישט געווען. האָב איך זיך
איבערגערעדט וועגן דעם מיטן לייטענאַנט און העלען און מיר
האַבן באַשלאָסן אָנצוקאַכן קאַרטאַפּל.

— טוט אַ קוק אַהין — האָט געזאָגט האנפשטענגעל —
דאָס זעט מיר עפעס פאַרדעכטיק אויס.

— כּיזע שוין דאָס זינט אַ שעה צייט, אַז דאָרט גייען
פּסדר הינטער דער ליניע איינצלנע מענטשן.

— כּוועל דאָרט אַריבערגיין, הער לייטענאַנט — האָט גע-
זאָגט העלעל. — כּ'האַב קיינמאַל נישט געטרויט דערדאָזיקער
באַנדע. לויטן אופן פון טראָגן דעם קוילנוואַרפער האָב איך גע-
זען, סאַראַ פאַרשויען דאָס זענען!

העהלע איז צוריקגעקומען: — זיי זאָגן, אַז מאַרגן מיטאַג-
צייט וועט זיין וואַפּנשטילשטאַנד, און היינט אַרום זעקס דאַרפן
זיי אַפליידיקן די פּאַזיציע. צוליב דעם האָט נישט קיין זין זיך
צו לאָזן נאָך איצט דערשיסן! כּ'האַב די באַנדע אָרנטלעך
אָנגעשייגעצט. כּ'האַב זיי אויך געפרעגט, צי זיי האָבן אַפּיצירן.
זיי האָבן געענטפערט, אַז נישט, מחמת דער לעצטער איז גע-
הרגעט געוואָרן פאַר עטלעכע טעג באַנאַכט אין עפעס אַ הויז.
ראַמם! איז געפאַלן האַרט פאַר אונז. פון פּאַרנט האָט מען
זיידער שטאַרק געשאָסן.

— וואָס האָט עס פאַראַ זין — האָט געזאָגט האנפשטענגעל —
איצט נאָך צו שיסן, אָדער אפילו אָנגרייפן? צי פאַרשאַפט עס
יענע הערן דאָרטן פאַרגעניגן, וויבאַלד ס'וועלן צוקומען נאָך אַ
פאַר טויטע. כל-זמן ס'איז נאָך רעכטלעך דערלויבט?
— זיי ווילן אַפנים אויסשיסן זייער אַמוניציע — האָט
געזאָגט העלעל.

— דאָס איז נאַכנישט קיין גענוגנדיקער גרונט צום שיסן —
האָט געזאָגט האַנפשטענגעל.

מ'האָט דערווייל אָנגעקאָכט אַ גאַנצן באַרג קאַרטאָפֿל. אַ
 יונגער, דאַרער בחור האָט זיך געברענגט צו טראָגן אַ פּוֹלֵן
 העלם. כ'האָב זיך בפּיוון אוועקגעשטעלט לעבן אים, כדי צו זען,
 אויב ער וועט אויפּעסן אַלע אין צי ער וועט אַראָפּנעמען פּון זיי די
 שאַלן. ער האָט זיי אָפּגעשיילט, האָט אָבער דאָך נישט געקאָנט
 אויפּעסן אַלע. מיר זענען געוואָרן זאָט און פּויל. מיר האָבן
 געדרימלט אין אונזערע לעכער און שוין נישט געלייגט קיין
 אַכט דערויף, וואָס אַרום האָט מען פּסדר געשאָסן.

ס'האָט אָנגעהויבן טונקל צו ווערן. די לבנה איז אויפּגע-
 גאַנגען. דאָס אַרטילעריע-פייער פּון דער דייטשישער זייט איז
 אינגאַנצן אַנטשוויגן געוואָרן. וואַרשיינלעך האָבן שוין אונזערע
 באַטעריעס אָפּגעצויגן, כדי פּריי צו מאַכן דעם וועג פאַר דער
 פּיעכאַטע. אויך די פּראַנצויזישע אַרטילעריע האָט שוין נישט
 געשאָסן אַזוי שטאַרק.

מיר האָבן אַרויסגעריט זעקס אַזייגער, פּונאַנדערגעשפּרייט
 אין טיראַלעריע איבער די פעלדער. צי האָב איך מיך געפּרייט?
 כ'האָב מיך אַליין געפּרעגט וועגן דעם? כ'האָב מיך געפּילט
 באַפּרייט פּון דער שטענדיקער מורא אין די לעצטע יאָרן —
 אָבער ווייטער? כ'האָב נישט געוואוסט סאַראַ פּאָלן ס'וועט האָבן
 דער וואָפּנשטישטאַנד און דאָס האָט מיך באַאומרויקט. אָבער די
 נאַכט איז געווען אַ שיינע.

VIII

מיר האָבן מאַרשירט די גאַנצע נאַכט און זענען אָנגעקומען
 פּאַרטאַגס אין אַן ענג געבויט קליין שטעטל מיט פּאַרושכטע
 הייזער. מיין פּלוטאָן האָט זיך פּונאַנדערגעלייגט אין גאַרטן פּון
 אַ וויליע, וווּ ס'איז געווען גאַנץ ווינציק גרינס. מיר זענען
 געשלאָפּן ביז מיטאַג.

נאַכמיטאַג, האָבן מיר זיך אַרומגעדרייט אויפּן וועג.
 — הער פעלדפּעפּל! — איז אָנגעקומען לאַנדליק מער.
 לינג. — דאָ זענען געשטאַנען עטלעכע שטראָן-קאַמפּאַניעס. די

וואך האָט זיי אַרויסגעלאָזט אויף דער פּריי. און די אַרעסטאַנטן האָבן זיך געוואָרפן אויף אַ צוג מיט פּראָוויאַנט, וואָס איז גע- שטאַנען אויפן באַנהויף, און פאַרקויפט אַלע זאַפּאַסן די איינ- וווינער. אַ קאַמפּאַניע פון אינווער פּולק האָט געמוזט אינטער- ווערן.

— דאָס איז פּלל גישט לעכערלעך !

כ'האַב זיך אויסגעדרייט. דער קאַמפּאַניע-פּעלדפּעבל האָט געקוקט מיט פּעס אויף מעהלינגן.

— די פּראָוויאַנט-זאַפּאַסן, וואָס זיי האָבן צוגערויפּט, האָבן געהערט צו אונז. מיר האָבן געקאַנט מיט זיי אויסלעבן אַ פּאַר וואָכן, אָדער לענגער נאָך.

— ווי-זשע קומט עס, וואָס דער צוג שטייט נאָך אַלץ דאָ, הגם מיר זענען דאָך די לעצטע טרופן פאַרן שונא ? — האָב איך געפּרעגט.

— די מורדים האָבן אויפגעלייזט אונזער פּעלדפּעקער- קאַלאָנע און אָפּגעשיקט אַהיים.

— וואָס ? ווער-זשע וועט אונז צושטעלן ברויט ? — האָט געפּרעגט העהלע.

— מיר מוזען זיך ליין באַקן. און דערפאַר טאַקע האָט די הויפט-קאַמענדאַטור דאָ געלאָזט שטיין דעם צוג מיט מעל און צוקער.

— ווי אַזוי וועלן מיר קאַנען באַקן ברויט אין מאַרש ?

— טוט אַ פּרעג די חברהלייט, וואָס האָבן פּאַגראַמירט די בעקעריי — האָט געזידלט דער פּעלדפּעבל.

— אַך, ווען כ'זאָל פאַקן אַזאַ פאַרשוין אין די הענט אַריין — האָט געברומט העהלע. — פּריער האָבן זיך די חזירים אָנגעפּרעסן אין עטאַפּ, בשעת מיר האָבן זיך געלאָזט אויסשיסן, און איצט באַפּאַלן זיי נאָך אונז אין רוקן !

דער קאַמפּאַניע-פירער איז אַרויסגעקומען פון הויז. מיר האָבן זיך געשטעלט אויף אַכטונג.

— האָט איר באַקומען ברויט ? — האָט ער געפּרעגט דעם פּעלדפּעבל.

— ניין, הער לייטענאנט. מיר מוזן באַקן אונטערוועגס.
 — אָבער דאָס איז דאָך אוממעגלעך.
 — כ'מיין, אַז דאָס וועט זיך לאָזן מאַכן, וויבאַלד דער
 הער לייטענאנט וועט מיר שטעלן צו דיספּאָזיציע אלע בעקערס
 פון דער קאָמפּאַניע... אַזעלכע זענען פאַראַן פינף. צוויי פון
 זיי וועלן מוזן תמיד באַקן באַנאַכט.
 — ס'זאָל מיר נאָר אַרויס גוט פרויט. — האָט געזאָגט
 שוּפּרינג אין איז אַוועקגעגאַנגען.
 דאָס האָט מיך פאַרדראָסן. צי האָט ער שוין נישט גע-
 קאַנט שטענער ענטפערן אויף אַ גוטן פאַרשלאַג ?
 — און פונדאָנען וועט דער הער פעלדפעפּל נעמען מעל ? —
 האָט געפרעגט מעהלינג.
 — כ'האָב מיר באַצייטנס רעזערווירט אַביסל. נאָר מיט
 צוקער איז שלעכט.
 במשך פון נאָכמיטאָג האָבן אַלע אָפטיילונגען פאַרלאָזן די
 שטאַט. בלויז מיר האָבן געזאָלט פאַרבלייבן ביז אינדערפרי אַלס
 אַריערגאָרד.
 די אויפּרעגונג פון דער קאָמפּאַניע אויף די באַנדעס היי-
 טען פּראָנט איז געוואָרן וואָס אַמאָל גרעסער און באַזונדערס
 איז זי געשטיגן, בעת ס'איז אָנגעקומען די ידיעה, אַז אין בריסל
 זענען אַרויסגעקראַכן פון די לעכער די דעזערטירן, וואָס זענען
 געלעגן פאַהאַלטן ערגעץ באַ די איינווינערס. און די האָבן
 אַראָפּגעריסן באַ די אָפיצירן די אַקסל-צייכנס. דער אָנפירער פון
 דער באַנדע האָט געזאָלט זיין אַ יידישער דאָקטאָר, אַ געוויסער
 דר. פריינד — אָדער עפעס ענלעכס. דערנאָך האָט זיך צעפונ-
 טעוועט די באַפעלקערונג פון בריסל. דער שטאַב און די דייט-
 שישע אַמטן זענען קוים מיטן לעבן אַנטלאָפן.

IX

אויפצומאַרגנס האָבן מיר אָפּמאַרשירט די לעצטע פון דער
 שטילער שטאַט און זיך אנגעשלאָסן אין אַ שעה שפעטער צום

פולק. די פינפטע קאמפאניע איז אָנגעשלאָסן געוואָרן צו אונזערער
אַלס נייער ערשטער פלוטאָן. די פלוטאָנען פון האַנפּשטענגעל
און העהלע זענען פאַרייניקט געוואָרן אייניגעם. די אָפּיצירן
האַבן געהאַלטן לאַנגע רעדעס. דערנאָך איז אָנגעקומען דער
קאָמפּאָניע-פירער און געזאָגט :

— כ'האַב אייך מיטצוטיילן, אַז אין דייטשלאַנד איז אויס-
געבראָכן אַ רעוואָלוציע. זיין מאַיעסטעט דער קייזער איז אַוועק
צוזאַמען מיטן קרוינפרינץ קיין האַלאַנד. די דיוויזיע האָט באַ-
פוילן, אַז איטליכע קאָמפּאָניע זאָל אויסוויילן דריי פאַרטרוינגס-
לייט. די פלוטאָנען זאָלן מיר מאַרגן אויפגעבן זייער קאַנדידאַטן.
איך מאַך אויפמערקזאַם, אַז דידאַזיקע פאַרטרוינגס-לייט זענען
נישט קיין סאָלדאַטן-ראַטן, ווי אין רוסלאַנד, נאָר זיי דאַרפן
דינען צום פאַרגרעסערן דעם צוטרוי צווישן די אָפּיצירן און
זעלנער.

דער לייטענאַנט סימאַנק האָט זיך אַוועקגעשטעלט פאַר
זיין פלוטאָן מיט צונויפגעצויגענע ברעמען. ער האָט אויפגעהויבן
זיין האַנט צום העלם און סאָלוטירנדיק געפרעגט :

— וואָס מיינט מען, אַז איטלעכער פלוטאָן וויילט אויס-
איינ פאַרטרוינגס-מאַן ? צי גילט מיין קאָמפּאָניע אַלס דריי-
פלוטאָנען, אָדער אַלס איין פלוטאָן ?

— טיר קאָנען דאָך נישט פאַר וועלכע ס'איז קליינע.
פריוואַט-אינטערעסן לאָזן וויילן פאַרטרוינגס-מענער ?

— ובכן איינער ! — האָט געזאָגט סימאַנק קאַלט און
דייטלעך.

— מער האָב איך נישט וואָס מודיע צו זיין. — האָט גע-
זאָגט שוּברינג.

די פאַרטרוינגס-לייט זענען אויסגעוויילט געוואָרן אָן
וועלכער ס'איז אויפגענוג ; באַ מיר מעהלינג, באַ האַנפּשטענגעל
העהלע און באַ סימאַנקן דער יעפרייטער הערמאַן, אַ פערציק-
יעריקער מצ'ן מיט אַ פאַרכמורעטן פנים.

— דאָס איז אַזאַ אַרגאַניזירטער ! — האָט געזאָגט העהלע.

מיר האָבן מאַרשירט. אינזערע בעקערס האָבן פאַרנוצט איך
משך פון איין נאַכט אַ העלפט פון מעל-זאָפּאַס, אָבער דאָס
ברויט איז געווען גלייטשיק, אַז מ'האַט עס קוים געקאָנט עסן.
שובריינג האָט געזידלט די בעקערס און דעם פעלדפעבל.

— הער לייטענאַנט — האָט געזאָגט פעלדפעבל — דאָס
קאָן זיך טרעפן אַפילו דעם בעסטן בעקער, ווען ער באַקט אין אַן
אויזן, וועלכן ער קען נישט.

— אָבער איצט האָבן מיר שוין נישט קיין מעל !
— כווער שוין זען צו קריגן אַביסל, הער לייטענאַנט !
אויפצומאַרגנס האָט זיך באמת באַוויון אַ וואָגן מיט זעק-
פּעך מעל.

שובריינג האָט אַ וואָרף געטון אַ בליק דערויף : — צי
האַט איר דאָס מעל באַקומען אויף אַ פּשרען אופן ?
— יא, הער לייטענאַנט, דער פּראָוויאַנט-אַפיציר האָט אויס-
געשטעלט דערויף אַ קוויט.

נאָך אַ לאַנגן מאַרש האָב איך געהאַט צוועקצושטעלן אויף
אַ קאַנאַל-בריק אַ טאַפעלן פּאַסטן. איך אליין בין געשטאַנען מיט
מיין פּלוטאָן אַלס הויפטוואַך אין אַ הייזל, האַרט ביים קאַנאַל.
די לבנה האָט געשיינט. כ'בין אַרויפגעאַנגען אויפן וואַל און
אַנגעטראַפן עטוואָס ווייטער דעם נאָענטסטן פּאַסטן. כ'האַב אַרויס-
געשיקט אַ פּאַטרול אויף רעכטס. ער האָט זיך אומגעקערט נאָך
אַ געוויסער צייט :

— הער פעלדפעבל, מיר זענען געווען באַ דער נאָענטס-
טער בריק, אָבער דאָרט איז קיינער נישטאָ. זענען מיר בכּן
געאַנגען ווייטער. דאָרט פירט איבערן קאַנאַל אַ ברייטער שאַ-
סעע און אויך דאָרט האָבן מיר קיינעם נישט געטראָפן.
אינדערפרי האָב איך נאָכאַמאַל אַהינגעשיקט דאָרטן אַ
פּאַטרול. ער איז צוריקגעקומען נאָך צוואַנציק מינוט :
— הער פעלדפעבל, איצט שטייען באַ דער בריק בעלג-
שע פּאַסטנס.

כ'האָב תיפף אָנגעשריבן אַ מעלדונג צום קאָמפּאַניע-פּירער, האָב זי אָפּגעשיקט און געוואַרט אין אומזיכערקייט. אָבער כ'האָב גישט דערהאַלטן קיין ענטפּער.

X:

צומאָרנס אינדערפרי האָבן מיר אָפּמאַרשירט. ס'איז גע-
ווען קאַלט, הגם די זון האָט געשיינט. דער ברייטער וועג איז
געלאָפּן דורך אַ פּלאַכע לאַנדשאַפט, וואָס האָט אויסגעזען מונ-
טער. נאָכמיטאָג איז זי געוואָרן אומהיימלעך. די ביימער האָבן
זיך מיר אויסגעוויזן גראָ, אין דאָס דאָרף, דורך וועלכן מיר
האָבן מאַרשירט, האָט אויסגעזען אומגאַסטפריינטלעך. אָן דער
טונקעלער קירכן-מויער זענען געשטאַנען אָנגעשפּאַרט קוילנ-
וואַרפּערס. האַרמאַטן פּון פאַרשידענעם קאַליבער זענען געשטאַנען
אויפן בית-עלמין.

איינע פּון אינזערע מ. ג. קאָמפּאַניעס האָט ציוניפּגעטראַגן
דאָס געווער אויף איין אָרט. מ'האָט עס געזאָלט אַרויסגעבן נאָכן
וואַפּנשטיילשטאַנד דעם שונא.

מיר האָבן מאַרשירט צוויי וואָכן לאַנג דורך פּלאַנדריש
בעלגיע און לטוף אָנגעקומען אין דעם פּראַנצויזיש-רעדנדיקן טייל.
מיר האָבן כּסדר געבילדעט דעם אַריערגאַרד, אָפּגערוקט אויף
איין טאַגמאַרש פּון דעם אונז פאַרפּאַלגנדיקן פיינט. פאַר די היי-
זער זענען געשטאַנען ציוויליסטן, געקוקט אויף אונז מיט שנאה
און געזידלט.

ווידער האָבן מיר געזאָלט באַקומען אַ טראַנספּאָרט מעל
און צוקער און ווידער האָט דאָס מיליטער פאַר אונז פאַרקויפט
אַלץ דער באַפעלקערונג צו שפּאַטביליקע פּרייזן. די אויפּגעבראַכט-
קייט קעגן די רעוואָלוציאָנערן איז געוואָרן נאָך שאַרפּער און
ס'האָט זי איבערהויפּט אינטערגעהאַלטן העהלע, הגם דער סאָ-
ציאַל-דעמאָקראַט הערמאַן האָט זיך באַמיט צו מילדערן די שטי-
מונג. דערדאָזיקער הערמאַן מיטן אָנגעכמורעטן פנים איז געווען
אַ קליינער פּאַפּסטער און אַ קעגנער פּון יעטוועדן אַנטשיידענעם טאַט.

XII

אין דער נאָענט פון לעזש האָבן מיר געהאַט אַ רוי-טאָג.
מעהלינג איז אַוועק אין שטאָט, איך האָב באַזוכט די נאָענטע
פּאַרטן און באַקוקט די טיפע גרובנס און די אויפגעריסענע בע-
טאָן-געביידעס.

פאַר עפעס אַ גרויסן הויף האָבן זיך זעלנער פון אינוער
פּוּלַק געקריגט מיט א בעלגיער.

— הער פעלדפעבל! — האָט זיך איינער געווענדט צו
מיר — מיר האָבן באַקומען פון פּראַוויאַנט-אַפיציר אַ קוויט אויף
שטרוי, און דער וויל אונז גאַרנישט אַרויסגעבן.

— פאַרוואָס עפעס ?

— ער זאָגט, אַז ער האָט נישט אַזויפיל שטרוי, און דאָ
איז דער שייער פּוּל.

— איר מוזט זיך ווענדן צו אַן אַפיציר. אויב איך וועל
אים עפעס זאָגן, וועט עס אויף אים נישט מאַכן קיין שום איינ-
דרוק.

ערשט שפעט אינאָונט איז מעהלינג צוריקגעקומען פון
לעזש און דערציילט, אַז די גאַנצע שטאָט איז דעקאַרירט מיט
פענער. ס'זענען שוין דאָרט געווען פּראַנציוון, ענגלענדער און
בעלגיער. זיי זענען געזעסן אין די קאַפען, געזונגען די מאַר-
סעליעזע און געשריגן הוראַ! מעהלינג האָט נאָך געשיינט פאַר
פּרייד פון דעם, וואָס ער האָט געזען. אָבער איך בין געווען
טרויעריק. דאָס פאַרפּלויכטע פּאַטערלאַנד איז מיר דאָך געשטאַנען
נאָענט פאַר די אויגן!

XIII

אויפצומאַרנסט אינדערפרי זענען מיר געגאַנגען אויף אַ
נאָענטן בריק איבער דער מאָזע, וואָס איז דאָ אַ מעכטיקער

טייך. דערנאָך האָבן מיר זיך געשלענגלט אויפן אַנדערן ברעג
שעהנלאַנג איבער די הויכענישן.

פאַרנאַכטצו האָבן מיר אַריינמאַרשירט אין אַ טאָל; דאָרט
האָט זיך געפונען אַ דאָרף מיט אַ קלויסטער: ס'איז געווען
קאַלט. מיר האָבן זיך פאַרהאַלטן לעבן די בריק, אונטער וועלכער
ס'האָט געברויזט אַ שטראָם. ס'זענען אָנגעקומען די קוואַרטיר-
מייסטערס.

— ווי זעט עס דאָ אויס?

— גוטע קוואַרטירן! — האָבן זיי גערופֿן.

מיר זענען זיך פונאַנדערגעגאַנגען. כ'האָב פלוצלינג
דערשפירט אַ ווייטיק אין רעכטן פוס, ווו ס'איז אַמאָל געווען
די ווונד. דאָס איז געווען עפעס אָן אומבאַשטימטע, אינערלעכע
ציעניש.

מיר זענען געגאַנגען לענגאויס אַ שטיילן שיפוע מיט אויבסט-
ביימער און געבליבן שטיין פאַר עפעס אַ הילצערן הייזל. די
טרעפּ זענען געווען ווי פאַלירט, און דער קאַרידאָר אויפן ערשטן
שטאָק איז געווען באַשלאָגן מיט טונקל האַלץ אָן באַצירונג. באַ
די ווענט זענען געשטאַנען עטלעכע קיפערטן, הילצערנע שטולן
אין אַ הויכער זייגער.

פון אַ צימער איז אַרויסגעקומען אַ יונגערמאַן מיט אַ פרוי
און אויב פריינטלעך אַריינאַרבעטן אין אַ גרויסע שטוב, ווי אויף
דער פּאָדלאָגע זענען געלעגן מאַטראַצן און קאַצן.

כ'האָב תיכף אַראָפּגעצויגן דעם שטיוול און מיר באַטאַפּט
דעם פוס. די ווונד איז געווען עמפינדלעך. מחמת
מיר האָבן דאָך מאַרשירט שוין דריי טעג. כ'בין אַריינגעגאַנגען
אין קיך און געבעטן אַביסל הייס וואַסער.

— Bless'e (* ? — האָט געפרעגט דער מאַנטביל, אַנוויי-
זנדיק אויפן פוס.

(** Oui, monsieur.

(* פאַרווונדעט?

(** יא, מין הער.

ער איז תיכף אויפגעשטאנען. זיין פרוי האָט געברענגט אַ
שיסל און אַ שטול און מיר אָנגעוויזן, אַז כ'זאָל גלייך אַריינטון
דעם פּוס אין וואַסער. כ'בין געזעסן דערנאָך אויף דער שטול,
און זי באַ דער קיך. אינדרויסן האָט די לבנה קאַלט באַשיינט די
משופּעדיקע לאַנקעס. ס'האָט שוין ווידער געמוזט זיין אַ פּראָסט.
דידאָזיקע מענטשן האָבן אויסגעזען געזונט. זיי זענען געווען
שווייגעוודיקע און צופרידענע, צו וואָס זאָל מען רעדן פיל וועגן
דעם, וואָס דער אַנדערער פאַרשטייט אַזוי אויך ?
כ'בין געווען גליקלעך אין דאָזיקן הויז.

XIV

באַם אויסשטעלן זיך צומאַרגנס אינדערפרי האָט סימאָנק
און האַנפשטענגעל געזידלט די עקלהאַפטע איינוווינערס פון דאָרף.
זיי זענען איינגעשטאַנען באַם גלח, און דער האָט זיי נישט גע-
וואָלט געבן צומאָל קיין ביסל וואַסער צום וואַשן. בעת זיי
האָבן אים דאָס פאַרגעוואַרפן, האָט ער גענומען אויסרעדן וועגן
באַרבאַרן און באַשן, וועלכע מ'וואָלט געדאַרפט פאַרטיליקן. ס'י-
מאַנק איז אַזוי אַריין אין דער רציחה, אַז ער האָט זיך געוואָלט
וואַרפן אויפן גלח. אָבער האַנפשטענגעל האָט אים צוריקגעהאַלטן.
סימאָנק האָט בכּן אַ געשריי געטון אויפן גלח, אַז ער איז אַ
חזיר, דערנאָך זענען זיי אַוועקגעגאַנגען.
מיר האָבן מאַרשירט האַסטיק. אויפן פּוס איז מיר געווען
בעסער. היינט האָבן מיר געוואָלט דירכגיין די דייטשישע גרע-
ניץ.

נאַכמיטאָג האָט מען אונז פאַרהאַלטן אַ פאַר מאָל. מיר
האָבן זיך פאַמעלעך דערנענטערט צו עפעס אַ דאָרף.
אין דער קאָמפּאַניע זענען אַלע געווען אין גוטער שטי-
מונג.

— נאָך אַ שטיקל פאַרויס, האָפּ — האָבן זיי גערופן אין
דאָר. דערנאָך האָבן עטלעכע אָנגעהויבן צו זינגען:
„ווייל דערדאָזיקער פעלדצוג“

איז נישט קיין שנעלצונג.

וויש דיינע טרערן אָפּ

מיט זאַמדפּאַפּיר."

נאָך צוויי שעה זענען מיר אָנגעקומען אין דאָרף צו אַ שייד-
וועג. דאָרט פון לינקס האָט זיך דערנענטערט עפעס אַן אומבאַ-
קאַנטע מאַרש-קאָלאָנע און אַרויף צוזאַמען מיט אונזער קאָלאָנע
אויף דעמזעלבן שאַסעע. אונזער פּולק-קאָמאַנדיר איז דאָרט גע-
זעסן אויפן פּערד און זיך באַמיט צו ברענגען פּאַרויס זיין פּולק.
פאַר דער פּרעמדער דיוויזיע איז געשטאַנען אַ גענעראַל, אָנ-
געלענט אָן אַן אויטאָ, וואָס האָט זיך פאַרהאַלטן פאַר אַן אַכסנייה.
ס'האַבן זיך דאָרט געפונען מענטשן פון אַלע מיליטער-מינים. זיי
זענען געזעסן אויף שטיינער און שטולן און געבליבן אין הייסע
קאַווע. אַנדערע האָבן אַראָפּגעשלינגען אַ שנאַפּס. מעהלינג האָט
זיך דורכגעשטופּט דורכן עולם אין די אַכסנייה אַרײַן. כ'האַב גע-
וואָסט, אַז מיר האָבן נאָך דורכצוגיין ביז דער גרעניץ העכער
צען קילאָמעטער, און דער מאַרש וועט זיך נאָך מסתם פאַרציען
אַפּגעער. כ'האַב זיך אַוועקגעזעצט באַם וועג-ראַנד, פּדי צו שוי-
נען מיין פּוס.

אונזער קאָלאָנע האָט גערירט ערשט פאַרנאַכטצוו. מיר זע-
נען געווען מיד פון בלוזן וואַרטן. אין אַנדערטהאַלבן שעה אַרום
האַבן זיך ווידער אָנגעהויבן געצווונגענע אָפּשטעלונגען: — נאָך אַ
שטיקל פּאַרויס, האָפּ! — דערנאָך האָבן זיי גענומען זינגען:

„אין האַמבורג, דאָרט בין איך געווען

אין סאַמעט און זיידנס געהילט,

מיין נאָמען, דעם קאָן איך נישט זאָגן,

וואָרן כ'בין דאָך אַ מיידל פאַר געלט."

זיי האָבן עס אַריינגעזונגען אויסגעצויגן און שווערמוטיק
אין די נאַכט אַרײַן. עטלעכע האָבן זיך אַוועקגעזעצט. מיטן
וועג איז אָנגערײטן אַן אַרטילעריע-אַפיציר: — דער וועג איז
פּריי!

זיי זענען אויפגעשטאַנען שעלטנדיק.

ס'איז פאַרביי אַן אויטאָ מיט אַ גענעראַל.

— דער וואָלט אויך געמעגט אַזוי לויפן, ווי מיר!
מיר האָבן מאַרשירט ווייטער.
ווייטער האָט אונז איבערגעיאָגט אַן אויטאָ. „וועג פריי!“
ס'זענען געזעסן אין אים פיר פליער מיט שיף אַרויפגעזעצטע
היטלעך.

— פליען דאַרפט עץ, נישט פאַרן!
— פוס-דרעפטשערס! — האָט עמעצער אויסגערופן שפאַטיש
פון אויטאָ.

— גיט זיי איבערן פּיסק, די עטאַפּ-חזירים!
עטלעכע זענען צוגעשפרונגען צום אויטאָ, אָבער ער האָט
זיך אַ לאַז געטון גלייך אויף די מענטשן, וואָס האָבן זיך גע-
פונען פאַר אונז. זיי זענען אָפּגעשפרונגען אַן אַ זייט. — פאַר-
לעשן דאָס ליכט! — האָט געשריגן עמעצער פון אויטאָ, אָבער
שוין מיט שרעק. דער אויטאָ איז פאַרשווונדן.
מיר זענען געגאַנגען ווייטער מיט אָפּשטעלן. דער רוף:
פאַרלעשן דאָס ליכט! איז געוואָרן וואָס אַמאָל אָפּטער.
ס'האָט זיך דערנענטערט דאָס קלאָפן פון פאַרנדיקע וועגענער.
מיר קומען אַן צו דעם גרעניץ-וועג — האָט געזאָגט האַנפּ-
שטענגעל.

— ווי ווייט איז עס נאָך, הער לייטענאַנט?
— כ'מיין, אַז אַנדערטהאַלבן שעה, וויבאַלד מיר זאָלן
מאַרשירן אַן שטערונגען.
— איך קאָן שוין נישט ווייטער, הער לייטענאַנט! — האָט
זיך אָפּגערופען עפעס אַן אונטעראַפיציר.
— מיר דאַרפן דיך נויטיק אין טאָפּ אַריין — האָט גע-
לאַכט מעהלינג.
— לייג דיך אין וועג-ראָוו אַריין. מירן זיך דערווייל אויס-
זוכן אַ בעסערע קוואַרטיר.
עמעצער האָט זיך צעלאַכט. דער אונטעראַפיציר האָט עפעס
געמורמלט אונטער דער נאָז.
דערווייל האָט זיך דאָס געקלאָפּעריי דערנענטערט. איצט
האַב איך דערקענט דעם וועג, וואָס איז געלאָפן קווער צו אונז.

זין רעכטס האָבן אָנגעצויגן אין צוויי רייען שווערע האַרמאַטן.
מיר האָבן זיך לאַנגזאַם דערנענטערט צום שאַסעע.

— הער לייטענאַנט ! — האָט אויסגערופן עמעצער, ווע-
מען מ'האָט נישט געקאָנט דערקענען אין דער פינצטער, צווישן
דעם מישמאַש פון מענטשן, פערד און וועגנס. — דער הער
מאַיאָר האָט באַפוילן, אַז די קאָמפּאַניע זאָל זיך רוקן פּאַרויס
מיטן וועג-ראָוו.

מיר האָבן גערייט, דאָ לאַנגזאַם, באַלד האַלב-לויפנדיק,
איינער הינטערן אַנדערן, אויף דעם אומגלייכן באַדן פון וועג-
ראָוו. מיין פוס האָט מיר אָנגעהויבן וויי צו טון. כ'האַב זיך
באַמיט צו שטעלן אים גלייך און זיכער, אָבער דאָס האָט מיך
פאַרמאַטערט.

אַרום ערף אַזייגער האָבן נאָך אויף רעכטס געקלאַפט
אויפן שאַסעע וועגענער און האַרמאַטן, און אויף לינקס האָבן זיך
געוויזן טונקעלע פּאַבריק-געביידעס. מיר האָבן זיך פאַרהאַלטן.

— אַלמאי גייען מיר נישט ווייטער ? מיר ווילן אין די
קוואַרטירן !

דער לייטענאַנט שוּברינג איז געשטאַנען שטיף און געקוקט
אויף די פּאַרבייקלאַפנדיקע וועגן.

— מיר קאָנען זיך באַגיין אָן פירער !

— האַלט ס'מויל ! — האָט געשריגן העהלע. — דער
הער לייטענאַנט קאָן דאָך דיר נישט אַראָפּברענגען די קוואַרטיר-
מייסטערס. און אפשר ווייסט עמעצער פון אייך, ווהיזן מיר האָבן
צו גיין ?

מיר האָבן געוואַרט. מ'האָט זיך געבונטעוועט שוין אפילו
קעגן דעם באַליבטן האַנפּשטענגעל.

מעהלינג האָט געזאָגט צו מיר שטילערהייט : — אויב דער
הער פעלדפעבל וועט מיר האַלטן די ביקס, וועל איך גיין אויפ-
פּוכן די קוואַרטירמייסטערס. זיי שטייען דאָ זיכער ערגעץ אויפן
וועג און מ'דאַרף זיי נאָר צו רופן אַלע צוואַנציק טריט.

כ'האָב געזאָגט מיין פֿלוטאָן, אַז מעהלינג איז געגאַנגען
אַזכן.

— אַזאַ שטות !

— איר האָט זיך שוין געמעגט אויסלערנען אויף דער
מלחמה, וווּ מ'שטעלט אַוועק קוואַרטירמייסטערס.
— און ווען וועט מען אונז אָפּלאָזן אַהיים, הער פעלד-
פּעבל ? — האָט געפרעגט עפעס אַ דין שטימעלע.
— דאָס ווייס איך נישט — האָב איך געענטפערט.
— מ'וועט דיך איבערהויפט נושט אָפּלאָזן ! דאָסדאָזיקע
חזיריי וועט דויערן, גאָט ווייסט ווי לאַנג ! מ'וועט דאַרפן אַליין
מאַכן פֿליטה !

ס'איז געווען אַרנטלעך קאַלט.

לכּוּף נאָך אַנדערטהאַלבן שעה האָט שובּרינג אויפגעזוכט
די קוואַרטירמייסטערס. ער האָט זיי אַפנים אָנגעשרינגן, ווייל זיי
האַבן אים זייער גראָב אָפּגעענטפערט.
מעהלינג איז נעלם געוואָרן.

מיר האָבן מאַרשירט אין לבנה-שיין איבער עפעס אַ זיי-
טיקן וועג, אויף וועלכן מיר זענען געווען אַליין. די פעלדער
רעכטס און לינקס האָבן אויסגעזען שוואַרץ. ס'איז געווען אָנגע-
געם צו שפּאַנען ווידער אויף אַ גלאַטיקן שאַסעע. אָבער דער
פּוס האָט מיר זייער וויי געטון.

נאָך האַלבער נאַכט זענען מיר אָנגעקומען אין אַ קליין
דערפל. דאָרט האָט זיך דערהויבן אַ מעכטיקע געביידע. די טיר
האַט זיך געעפנט. אַ שטראָם רויטלעך ליכט. עמעצער איז גע-
שטאַנען אין דער טיר :

— וווּהין גייען מיר ? — האָט עמעצער גראָב געפרעגט.

מיטאַמאָל האָט זיך באַוווּן מעהלינג : — הערט זיך איין,
עולם, דער הער מילנער האָט אונז געהייסן מאַכן קאַווע, און
מירן האָבן אַ געהייצטע שטוב.

— קומט-זשע אַריין — האָט געזאָגט פריינטלעך דער
מענטש. — מיט די טרעפּ אַרויף !

אויבן אין זאך זענען געלעגן שטרויזעק. דער מילנער איז צרומגעגאנגען, אויסגעפרעגט זיך, צי מיר האָבן גענוג וואַסער און אונז אָנגעוויזן : — דאָרט רעכטס איז דאָ דער בית-הכסא.
 — מירן אַ שפּיל טון ? — האָט געפרעגט עפעס אַ יונגער יאָט.
 — ביסט מסתם פאַררוקט ! כ'האָב גאַנץ גענוג דעם מאַרש.

XV

די פעלדקיך און די אַנדערע וועגענער זענען אָנגעקומען ערשט מיטאָגזייט. זיי האָבן באַלד אויפגעמאַכט דאָס קיך-דעקל און אונז אַרויסגעעבן קאָוע.

— תמיד אויפן וואָגן ? — האָט געפרעגט העהלע.
 — מיר געהערן דאָך נישט צו דעם געזינדל, ווי פאַ די אַנדערע וועגנס, וואָס איז קיינמאָל נישט געווען אויפן פראָנט, און רייסט איצט אויף אַ מויל. און דערביי וואָטן זיי בעסער געמעגט שווייגן. לויטער לאַ-יוצלחניקעס, דער טויב, יענער בלינד, אַן אַנדערער ווידער מיט האַרצעפלער. און כ'גלויב צומאָל נישט אין די פעלערס ! זיי האָבן גאָר נישט געוואָלט גיין אויף די פּאָזיציע

— דאָס זענען אַלץ שטינקערס ! — האָט געזאָגט דער פּורמאַן און אַריינגעפירט זיינע שווערע פּערד אין שטאַל אַריין. נאָכמיטאָג האָבן מיר אָפּמאַרשירט און אָנגעקומען פאַר-נאַכצו קיין אַאָכען. די היזער זענען געווען באַצירט מיט פע-גער. אונזער פּולק-אַרקעסטער האָט אונז אויפגעשפּילט צום מאַרש, און די פּויק האָט אָפּגעהילכט צווישן די היזער, פון וועלכע ס'האָבן אַרויסגעקוקט מענטשן. אַנדערע האָבן אונז אויך באַגלייט אין מאַרש.

דאָס זענען געווען די לעצטע דייטשישע חילות, הינטער וועלכע ס'האָבן אַריינמאַרשירט בעלגיער און פראַנצויזן. אויפצומאַרגנס זענען מיר אָנגעקומען אויפן באַנהויף און געוואַרט אויפן צוג אין אַ שלאַקסרעגן. ס'איז שוין לאַנג געהאַט.

צוגעפאלן די נאכט, ווען ער איז לטוף אָנגעקומען. דאָס זענען
געווען פלויז פּי-וואַגאַנען מיט רוק-טירן. ווהיין מיר זענען גע-
פּאַרן האָט קיינער נישט געוואוסט; דאָס נאָר איז געווען זיכער.
און מיר האָבן זיך נאָכנישט אומגעקערט אַהיים.

סוף

פארלאג י. א. צוקער, ווארשע, דזשעלנע 18

ריכטער בעי פ. לינדזיי

די רעוואָלוציע פון דער מאָדערנער יוגנט

יידיש: פועה ראקאווסקא

טאַמאַס מאַן, דער גרעסטער היינטצייטיקער דייטשער שרייבער, שרייבט איבער דעמדאָזיקן בוך: „פונם דאָזיקן רירנדיקן, גוטן בוך רעדט צו אויג אַ נייע, יונגע, מענטשלעך-רעוואָלוציאָנערע אַמעריקע... מחמת אומעטום דאָרף מען די קומענדיקע מלוכה פונם מענטשן איינאַרדנען אויף אַזאָ ליבעפולן און העלדישן אופן, ווי עס טוט דערדאָ-זיקער ריכטער לינדזיי“.

„בערלינער טאָגעבלאַט“:

„דאָס איז אַן אויפֿרענגדיק בוך, אַ בוך פאַר אַלע על-טערן און לערער, וואָס גיבן זיך נישט אָפּ קיין דין-וחשבון דערפון, ווי שטאַרק אונזער יוגנט-ווירקלעכקייט איז ענלעך צו דער אַמעריקאַנישער“.

„פראַנקפורטער צייטונג“:

„לינדזיי ווייזט אונדז די קאַטאַסטראָפּעס, צו וועלכע עס פירט די פּאַלשע דערציִונג. מען דאָרף דאַנקען דעם ריכטער לינדזיי, וואָס ער האָט אָנגעשריבן דאָסדאָזיקע בוך“.

„דער טאָג“, בערלין:

„...ווייל עס האַנדלט זיך דאָ כמעט נישט בלויז וועגן די ספּעציפישע אַמעריקאַנישע פאַרהעלטענישן, נאָר קודם-פּל - וועגן אַ פּראָבלעם פון דער גאַנצער מענטשהייט“.

304 זייטן, פרייז 7.50 זל.